

Klíčové údaje o výuce jazyků ve školách v Evropě

Vydání 2008

Klíčové údaje o výuce jazyků ve školách v Evropě

Vydání 2008

Síť Eurydice

Tento dokument vydala Výkonná agentura pro vzdělávání, kulturu a audiovizuální oblast (EACEA P9 Eurydice).

Publikace vyšla tiskem v jazyce anglickém (*Key Data on Teaching Languages at School in Europe*), francouzském (*Chiffres clés de l'enseignement des langues à l'école en Europe*) a německém (*Schlüsselzahlen zum Sprachenlernen an den Schulen in Europa*).

ISBN 978-92-9201-003-4 (anglická verze)

ISBN 978-92-9201-010-2 (česká verze)

DOI 10.2797/12061 (anglická verze)

DOI 10.2797/20732 (česká verze)

Publikace je k dispozici i na Internetu (<http://www.eurydice.org>).

Konečné znění textu: říjen 2008.

© Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2008.

© Ústav pro informace ve vzdělávání, 2009.

Český překlad je publikován s laskavým svolením Komise Evropských společenství.
Odpovědnost za překlad plně spočívá na Ústavu pro informace ve vzdělávání.

Obsah publikace může být částečně reprodukován, s výjimkou reprodukce pro komerční účely.
Výňatku musí předcházet úplný odkaz: 'Sít' Eurydice' s datem vydání publikace.

Žádosti o povolení reprodukovat celou publikaci je třeba adresovat EACEA P9 Eurydice.

Education, Audiovisual and Culture Executive Agency

P9 Eurydice

Avenue du Bourget 1 (BOU2)

B-1140 Brussels

Tel. +32 2 299 50 58

Fax +32 2 292 19 71

E-mail: eacea-eurydice@ec.europa.eu

Webové stránky: <http://www.eurydice.org>

PŘEDMLUVA

Když Barrosova Komise zahájila v roce 2004 své funkční období, poprvé jmenovala komisaře, jehož agenda zahrnovala i mnohojazyčnost. Tento nový úkol byl s ohledem na rozhodující roli, kterou v osvojování jazyků hrají školy, a zásadní úlohu jazyka v kultuře svěřen komisaři zodpovědnému za vzdělávání a kulturu.

Rok 2004 byl rovněž rokem, v němž došlo k rozšíření Unie z 15 zemí na 25, a počet úředních jazyků vzrostl na 21. Bylo zřejmé, že jazyková a kulturní rozmanitost Unie je významným aktivem; nicméně zároveň kvůli ní vyvstaly i určité naléhavé úkoly, jež vyžadovaly řešení na evropské úrovni. Jeho součástí je i rozhodné úsilí o zajištění dostatečné a kvalitní výuky jazyků ve školách.

Komise uvedla svou představu o podpoře mnohojazyčnosti ve svém sdělení z roku 2005 « Nová rámcová strategie pro mnohojazyčnost » (*A New Framework Strategy for Multilingualism*). Ve stejném roce Eurydice připravila první vydání *Klíčových údajů o výuce jazyků ve školách*, a poprvé tak podala ucelený popis toho, které jazyky, jak a na jakých stupních se v našich školách vyučují. Poskytla členským státům empirický základ, z něhož mohou vycházet koncepční opatření, jež mají vést k dosažení cíle dohodnutého na zasedání Evropské rady v Barceloně v červnu roku 2002, tj. že se má již pro malé děti zajistit výuka alespoň dvou cizích jazyků.

Když v roce 2007 došlo k rozšíření Unie na 27 členských států, stala se mnohojazyčnost výhradní agendou jediného komisaře, což přesvědčivě podtrhuje skutečnost, že Unie nebude dobře fungovat bez definování a realizace promyšlené politiky mnohojazyčnosti. Druhé sdělení Komise o mnohojazyčnosti z 18. září 2008 ⁽¹⁾ vymezuje dva hlavní cíle politiky mnohojazyčnosti: zvýšit povědomí o hodnotě jazykové rozmanitosti EU a o příležitostech, které vytváří, a všem občanům skutečně umožnit to, aby se kromě své mateřštiny naučili komunikovat ve dvou jazycích.

⁽¹⁾ *Multilingualism: an asset for Europe and a shared commitment* (COM) 2008 566, Mnohojazyčnost: přínos pro Evropu i společný závazek, konečné znění

Toto druhé vydání *Klíčových údajů o výuce jazyků ve školách* názorně popisuje systémy jazykové výuky, jež jsou zavedeny ve školách v jednotlivých členských zemích, v Evropském hospodářském prostoru (EHP) a v Turecku. Zabývá se různými aspekty od osvojování cizích jazyků v útlém věku, škály osvojovaných jazyků, počtu těch, kteří se jazyky na jednotlivých stupních učí, přes integrované osvojování obsahu a jazyka (CLIL) až po přípravu učitelů cizích jazyků. Publikace je výsledkem úzké spolupráce Evropského oddělení Eurydice, národních oddělení Eurydice a rovněž Eurostatu, Statistického úřadu Evropských společenství. Díky této spolupráci bylo možné uvést do vzájemného vztahu spolehlivé informace z různých zdrojů takovým způsobem, který nabízí originální a objevné poznatky o výuce jazyků ve školách. Věříme proto, že tuto publikaci dobře využijí ti, kteří mají na starosti koncipování a realizaci strategií zaměřených na jazykovou výuku ve školách v Evropě.

Evropská rada v Barceloně rovněž rozhodla o tom, že by se měl vytvořit ukazatel jazykové kompetence. Komise proto zahájila rozsáhlý průzkum, v jehož rámci se měřila zběhlost evropských školáků ve dvou cizích jazycích na posledním stupni nižšího sekundárního vzdělávání. Zjištění, která by měla být zveřejněna v roce 2012, poprvé umožní ověřit si skutečnou úroveň jazykových dovedností dětí v celé Unii.

Až budou tyto výsledky k dispozici, publikace *Klíčové údaje o výuce jazyků ve školách 2008* zcela zásadním způsobem pomůže osvětlit to, které systémy a metody byly ve výuce cizích jazyků ve školách nejúčinnější. Publikace je proto neocenitelným zdrojem informací a doporučujeme ji všem praktikům v oboru a řídícím pracovníkům, kteří na tomto poli vytvářejí příslušné koncepce.

Leonard Orban

komisař zodpovědný za mnohojazyčnost

Ján Figel'

komisař zodpovědný za vzdělávání,
odbornou přípravu, kulturu a mládež

OBSAH

Předmluva	3
Úvod	7
Shrnutí	9
Kódy, zkratky a akronymy	15

A. Širší souvislosti	17
B. Organizace výuky	27
C. Účast na výuce	55
D. Učitelé	77
E. Proces výuky	87

Glosář a statistické nástroje	111
Přílohy	117
Seznam obrázků	121
Poděkování	125

ÚVOD

Toto druhé vydání *Klíčových údajů o výuce jazyků ve školách v Evropě* uvádí 44 ukazatelů obsažených v pěti kapitolách – ‚Širší souvislosti‘, ‚Organizace výuky‘, ‚Účast na výuce‘, ‚Učitelé‘ a ‚Proces výuky‘. Vzniklo ve spolupráci s Eurostatem a náleží do ediční řady *Klíčové údaje*, která podává množství výstižných a srozumitelných informací, převzatých z řady různých zdrojů, v podobě textového komentáře propojeného s obsáhlým obrazovým materiálem. Vzhledem k významu, který se v kontextu evropské spolupráce přikládá výuce jazyků, se síť Eurydice rozhodla, že bude v pravidelných intervalech publikovat aktualizované informace o těchto ukazatelích a současně – s ohledem na dostupnost příslušných údajů a projevový zájem o nová témata – zajistí i to, aby ke stávajícím ukazatelům mohly být přiřazeny nové.

Informace shromážděné sítí Eurydice se dotýkají řady aspektů vzdělávání učitelů a organizace jazykové výuky. Týkají se zejména rozsahu povinné časové dotace vyčleněné na tuto výuku a jazyků – například regionálních a menšinových jazyků, jejichž výuka se nabízí podle vzdělávacího programu. Informace se dotýkají i metod hodnocení zvládnutí v jazycích a integrovaného osvojování obsahu a jazyka (CLIL), ať již z hlediska typu výuky, který je k dispozici, nebo zvláštních kvalifikací, jež se mohou od učitelů vyžadovat. Tento materiál je převzat z oficiálních zdrojů a referenčním rokem je rok 2006/07.

Statistické údaje Eurostatu převzaté z databáze New Cronos se týkají roku 2005/06. Podávají informace o míře účasti žáků v učení se cizím jazykům na úrovni primárního a sekundárního vzdělávání. Údaje ze dvou výše zmíněných zdrojů jsou často navzájem provázány, a umožňují tak mimořádně zajímavý pohled na jazykovou výuku.

Ukazatele Eurydice a Eurostatu se vztahují výhradně na všeobecné vzdělávání a na školy ve veřejném sektoru a dotované soukromé školy. Zahrnují 31 evropských zemí, konkrétně všechny země, jež jsou zapojeny do aktivit sítě Eurydice v rámci Programu celoživotního učení EU.

Některé ukazatele byly vytvořeny na základě údajů z databází, v nichž se uchovávají výsledky dotazníku zaměřeného na kontext vzdělávání, který byl použit během mezinárodního výzkumu PISA 2006 (OECD). Vztahují se na všech 29 členských zemí sítě Eurydice, které se do tohoto výzkumu zapojily. Umožňují seznámit se s mnohojazyčností tak, jak se ve školách v Evropě reálně projevuje, podávají informace o procentu žáků, kteří doma mluví jiným než vyučovacím jazykem, a uvádějí typy oblastí, v nichž sídlí školy s největším počtem žáků, kteří spadají do této kategorie.

Tato publikace obsahuje několik časových řad. Jsou převzaty ze zdrojů Eurydice a Eurostatu a mimořádně dobře slouží ke sledování trendů, jež se v posledních letech a desetiletích projevují u některých aspektů jazykové výuky. Umožňují například určit to, zda a do jaké míry děti v primárním vzdělávání absolvují povinnou výuku cizích jazyků ve stále mladším věku a zda se zvyšuje procento žáků, kteří se na úrovni primárního a sekundárního vzdělávání učí angličtinu.

Rekapitulace pod názvem ‚shrnutí‘ na začátku publikace nabízí čtenářům rychlou úvodní orientaci v hlavních tématech. Na začátku zprávy jsou rovněž uvedeny používané kódy, zkratky a akronymy. Na konci publikace je zařazen glosář.

Díky využití údajů z různých zdrojů se tato publikace zabývá i několika tématy, na něž se zaměřují úvahy a diskuse o výuce jazyků ve školách, které v Evropě v současné době probíhají. Ucelenější pohled na problematiku by však vyžadoval i informace jiného typu. Protože se instituce, které poskytují přípravné vzdělávání učitelů, těší poměrně značné míře autonomie, analýza obsahu oficiálních doporučení, jež se týkají vzdělávání učitelů, je velice omezená. Mimoto i školy – pokud ne i samotní učitelé – velice často uplatňují značnou míru autonomie, pokud jde o výukovou praxi obecně i specificky v případě jazyků. Z tohoto úhlu pohledu by rozhodování ve školách a skutečné postupy učitelů mohly důkladně zmapovat jen empirické výzkumy.

Toto vydání *Klíčových údajů o výuce jazyků ve školách v Evropě* je k dispozici i v elektronické formě na internetových stránkách Eurydice (<http://www.eurydice.org>) a Eurostatu (<http://ec.europa.eu/eurostat>).

Zájemci si mohou na stránkách Eurydice vyhledat zprávu ke čtení i stažení různými cestami¹:

- úplné znění zprávy lze vyhledat v seznamu publikací a uživatelé stránek si v takovém případě mohou celou zprávu stáhnout ve formátu PDF;
- zpráva se zobrazí i při „vyhledávání podle tématu“: v závislosti na zvoleném tématu či podtématu mohou uživatelé nahlížet do zprávy kapitolu po kapitole nebo oddíl po oddílu; v obou případech se stahují jednotlivé kapitoly;
- uživatelé najdou obrazový materiál „vyhledáváním podle ukazatele a obrázku“ a v takovém případě si mohou stahovat jednotlivé obrázky samostatně spolu s doprovodným grafickým obsahem a komentářem.

¹ Poznámka redakce: V případě jiných jazykových verzí než anglické, francouzské a německé lze pracovat pouze s úplnou publikací ve formátu PDF. Pro vyhledávání jednotlivých ukazatelů nebo kapitol je nutno hledat v anglické, francouzské nebo německé verzi a následně ukazatel dohledat v přeloženém textu.

SHRNUTÍ

Tento oddíl se zabývá ukazateli uvedenými v této zprávě ve vztahu ke čtyřem hlavním tématům:

- jazyková rozmanitost ve školách;
- postavení cizích jazyků ve vzdělávacím programu;
- škála vyučovaných jazyků;
- přípravné vzdělávání učitelů a jejich kvalifikace.

Jazyková rozmanitost ve školách

7 % 15letých žáků uvádí, že doma mluví jiným než vyučovacím jazykem

Mezi jednotlivými zeměmi panují značné rozdíly, pokud jde o procento 15letých žáků, kteří uvádějí, že doma mluví převážně jiným než vyučovacím jazykem. Jejich podíl se pohybuje v rozmezí od 0,4 % v Polsku až po 25 % v Lucembursku (obr. A2). Tak velký rozdíl v číselných údajích nemůže být zdůvodněn pouze přítomností či absencí žáků přistěhovaleckého původu. V některých zemích totiž žáci doma mluví regionálním jazykem nebo používají dialekt jazyka státu. Tato tendence je zvláště patrná v Belgii (Vlámském společenství).

Pro cizojazyčné žáky-přistěhovače byla zavedena opatření na podporu osvojování jazyka

Ve všech zemích s výjimkou Turecka byla ve prospěch cizojazyčných žáků-přistěhovačů zavedena opatření na podporu osvojování jazyka (obr. E8). Poskytování podpory se většinou řídí dvěma základními postupy: žáci jsou buď okamžitě začleněni do tříd odpovídajících jejich věku (nebo v některých případech do nižších ročníků) a dostává se jim zvláštní pomoci při osvojování jazyka, nebo se po omezenou dobu vzdělávají odděleně a absolvují výuku přizpůsobenou jejich potřebám. Nejčastěji jsou oba typy opatření zavedeny souběžně.

Postavení cizích jazyků ve vzdělávacím programu

Povinná výuka cizího jazyka se zahajuje stále dříve

Téměř ve všech zemích se žáci musí učit cizí jazyk již v primárním vzdělávání (obr. B1). V několika zemích se povinná výuka cizího jazyka zahajuje v prvním ročníku primárního vzdělávání, nebo dokonce v preprimárním vzdělávání, jako například v Belgii (Německy mluvícím společenství) a ve Španělsku. Ve většině vzdělávacích systémů se skutečně projevuje tendence nabízet tuto výuku na nižším stupni, než tomu bylo doposud (obr. B3), a v několika zemích probíhají v tomto směru reformy. V posledních letech téměř všude vzrostl procentní podíl žáků v primárním vzdělávání, kteří se učí alespoň jeden cizí jazyk (obr. C3). V roce 2006/07 se ve většině zemí polovina všech žáků na této úrovni vzdělávání (v některých zemích dokonce více než polovina) učila alespoň jeden cizí jazyk (obr. C1).

Na povinnou výuku cizího jazyka je na úrovni primárního vzdělávání zřídka kdy vyčleněno více než 10 % celkové vyučovací doby

I když se zajištění výuky cizích jazyků pro většinu žáků na úrovni primárního vzdělávání všude stává běžnou praxí, v zemích, které pevně stanoví hodinové dotace předmětů, je na tuto výuku nadále vyčleněno mnohem méně času než na nižší sekundární úrovni (obr. E3). V těchto zemích mimoto dotace povinné výuky cizích jazyků téměř nikdy nepřevyšuje 10 % celkové vyučovací doby; výjimkou je v tomto ohledu Lucembursko (39 %), Malta (15 %) a Belgie (Německy mluvící společenství) (14 %). V deseti zemích je podíl časové dotace cizích jazyků dokonce nižší než 5 % (obr. E6).

Vzdělávací programy v převážné většině zemí umožňují všem žákům učit se v průběhu povinného vzdělávání alespoň dva cizí jazyky

Vzdělávací programy v převážné většině zemí předepisují všem žákům, aby se během povinné školní docházky učili minimálně dva cizí jazyky po dobu alespoň jednoho roku, nebo jim takové studium umožňují, protože školám ukládají povinnost nabízet všem žákům výuku minimálně dvou jazyků (obr. B4). Začlenění této výuky do obsahu vzdělávání je tedy v souladu s doporučeními hlav států či vlád členských států Evropské unie, která vyzdvihují význam soustavné snahy o „lepší osvojení základních dovedností, zejména prostřednictvím výuky alespoň dvou cizích jazyků od nejútlejšího věku“ (zasedání Evropské rady v Barceloně, 2002).

Na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání se 58 % žáků učí dva nebo více jazyků

Podíl žáků ve všeobecném nižším sekundárním vzdělávání (ISCED 2), kteří se učí alespoň dva cizí jazyky, dosahuje ve 27 zemích EU, pro něž jsou údaje k dispozici, v průměru 58 % (obr. C2). Rozdíly mezi jednotlivými zeměmi mohou být značné. V Lucembursku se všichni žáci učí dva cizí jazyky (a více než polovina z nich si osvojuje minimálně tři), zatímco v Belgii (Francouzském společenství) podle dostupných statistik totéž platí o 0,5 % žáků (ISCED 2). Ve všeobecném vyšším sekundárním vzdělávání (ISCED 3) se však jejich podíl v Belgii (Francouzském společenství) zvyšuje až na téměř 80 %.

**Povinné osvojování
cizích jazyků mohou
předepsat i školy**

V některých zemích rozhodují samotné školy o náplni části minimálního vzdělávacího programu. Školy tedy mohou do vzdělávacího programu, který se vztahuje na všechny žáky, zařadit další povinný cizí jazyk kromě těch, jejichž osvojování předepisují ústřední orgány školské správy (obr. B2).

V několika zemích byly rovněž zahájeny pilotní projekty, díky nimž se žáci mohou začít učit cizí jazyk ještě dříve, než se jeho výuka stane pro všechny povinnou (obr. B5).

**Integrované
osvojování obsahu a
jazyka je ve většině
vzdělávacích
systémů součástí
běžného vzdělávání**

Vzdělávání založené na CLIL (integrovaném osvojování obsahu a jazyka) podporuje osvojování cizích jazyků. CLIL se realizuje ve většině zemí (obr. B6), i když takovou výuku v současné době absolvuje jen menší část žactva. Status a postavení tohoto typu vzdělávání se v jednotlivých zemích liší, ale velice často je nedílnou součástí vzdělávacího systému. Jen v menším počtu zemí jsou pro uchazeče oficiálně stanoveny podmínky přijetí do tohoto typu vzdělávání (obr. B8).

**Většina zemí
doporučuje, aby se
při hodnocení
používal Společný
evropský referenční
rámec pro jazyky
Rady Evropy**

Ve většině zemí se po ukončení denního povinného všeobecného vzdělávání vydává certifikát o zvládnutí v cizích jazycích (obr. E9). Ve většině zemí se rovněž doporučuje, aby se při aktivitách spojených s hodnocením využíval Společný evropský referenční rámec pro jazyky Rady Evropy.

Počet vyučovaných jazyků

**Angličtina,
francouzština,
němčina,
španělština a
ruština tvoří 95 %
všech osvojovaných
jazyků**

V tom, že vzdělávací programy několika zemí (obr. B10) uvádějí skutečně širokou škálu cizích jazyků, jejichž výuka se může poskytovat, se pravděpodobně projevuje odhodlání tvůrců vzdělávací politiky zpestřit nabídku cizích jazyků ve školách. Statistické údaje o této výuce nicméně dokládají, že angličtina, francouzština, němčina, španělština a ruština tvoří ve většině zemí na úrovni sekundárního vzdělávání více než 95 % všech osvojovaných jazyků (obr. C9). Procentní podíly žáků, kteří se učí ruštinu, jsou nejvyšší v pobaltských zemích. Tento jazyk si rovněž osvojuje řada žáků v Bulharsku. V podstatě se tedy zdá, že si žáci vybírají frekventovanější jazyky. Důvodem může být to, že na ně jejich rodiny v tomto směru vyvíjejí tlak, nebo nedostatek kvalifikovaných učitelů jiných jazyků.

Výuka angličtiny se poskytuje ve stále větším měřítku a téměř všude převládá

Angličtina je prakticky ve všech zemích nejvíce osvojovaným jazykem (obr. C4 a C7). Na úrovni primárního i sekundárního vzdělávání se mimoto zvyšuje procentní podíl žáků, kteří se ji učí, zejména ve většině zemí střední a východní Evropy a v románských zemích jižní Evropy (obr. C5 a C10). V posledně jmenovaných zemích je tento trend zvláště patrný na úrovni primárního vzdělávání, kde se povinná výuka cizího jazyka nebo angličtiny v postavení konkrétního předepsaného jazyka jako povinného předmětu zavádí ve stále nižších ročnících (obr. B1).

Přibližně 90 % žáků se na úrovni vyššího sekundárního vzdělávání učí angličtinu bez ohledu na to, zda je její výuka povinná

Ve 13 evropských zemích si všichni žáci musí osvojovat angličtinu v průběhu povinného vzdělávání, nebo – v některých zemích – ještě déle, dokonce i během vyššího sekundárního vzdělávání (obr. B9). Ve všech těchto zemích proto logicky podíl žáků, kteří se na úrovni sekundárního vzdělávání učí angličtinu, převyšuje 90 %. Ve zbývajících zemích si nicméně angličtinu volí srovnatelné množství žáků, protože podíl těch, kteří si ji osvojují, se rovněž často blíží 90 % (obr. C8).

Němčina nebo francouzština je druhým nejčastěji osvojovaným jazykem

Němčina a francouzština se zpravidla dělí o místo druhého nejčastěji osvojovaného jazyka. Němčina toto postavení zaujímá v Nizozemsku, v několika severských zemích a zemích střední a východní Evropy, zatímco francouzština je oblíbenější v zemích jižní Evropy, zejména v románských zemích (obr. C7).

Regionální nebo menšinové jazyky se mohou vyučovat v běžných hodinách cizích jazyků, i v rámci vzdělávání typu CLIL

Součástí vzdělávacích programů je i řada regionálních a/nebo menšinových jazyků. V některých zemích příslušné oficiální dokumenty stanoví, že se výuka těchto jazyků má poskytovat jen daným menšinám, zatímco v jiných zemích jsou cílovou skupinou všichni žáci (obr. B11). V mnoha zemích jsou regionální a/nebo menšinové jazyky začleněny i do vzdělávání typu CLIL (obr. B7).

Latina je součástí řady vzdělávacích programů pro sekundární vzdělávání, ale jen v případě určitých oborů

I když je latina součástí mnoha vzdělávacích programů pro sekundární vzdělávání, týká se to především určitých specifických oborových zaměření (obr. B12). V několika zemích patří latina do kategorie cizích jazyků, v níž tak konkuruje moderním jazykům, když si žáci musí vybrat jednu z nabízených alternativ.

Přípravné vzdělávání učitelů a jejich kvalifikace

Na úrovni primárního vzdělávání často vyučují jazyky nespécializovaní učitelé, na úrovni sekundárního vzdělávání učitelé specializovaní

Na úrovni primárního vzdělávání mnohdy vyučují cizí jazyky učitelé-univerzalisté (nespecializovaní učitelé), kteří vyučují všechny předměty nebo většinu předmětů ve vzdělávacím programu včetně cizích jazyků (obr. D1). Na úrovni sekundárního vzdělávání tuto výuku zajišťují především specializovaní učitelé (obr. D2), kteří jsou v závislosti na podmínkách v dané zemi způsobilí vyučovat buď pouze cizí jazyky, nebo dva předměty, z nichž jeden je cizí jazyk (obr. D3). Každá z těchto dvou možností se vyskytuje v přibližně stejném procentu zemí. Specializovaní učitelé, kteří jsou vyškoleni vyučovat jen cizí jazyky, mohou být způsobilí vyučovat buď jediný jazyk, nebo dva i více jazyků (obr. D3).

Přípravné vzdělávání specializovaných učitelů nebo učitelů s širší aprobací obvykle trvá čtyři nebo pět let

Ve všech zemích se přípravné vzdělávání učitelů specializovaných na výuku cizích jazyků nebo učitelů s širší aprobací (i pro tuto výuku) realizuje na úrovni vysokoškolského vzdělávání. Obvykle trvá čtyři nebo pět let (obr. D4). Tato forma přípravy je obdobná jako v případě učitelů jiných předmětů.

Vydáno bylo jen málo doporučení, že by budoucí učitelé měli strávit určitou dobu v zemi, v níž se mluví jazykem, který budou vyučovat

Prakticky veškeré instituce poskytující v Evropě přípravné vzdělávání učitelů mohou buď zcela nezávisle, nebo alespoň částečně samostatně, rozhodovat o obsahu studijních programů. V mnoha zemích však ústřední orgány školské správy doporučují, aby tyto instituce zajišťovaly kurzy zaměřené na teorii jazykové výuky, jeden nebo několik jazykových kurzů a pedagogickou praxi na školách. Jen menší část zemí doporučuje, aby budoucí učitelé absolvovali stáž nebo několik stáží v zemi, v níž se mluví jazykem, který budou vyučovat (obr. D5).

Ve většině zemí učitelé nepotřebují zvláštní kvalifikace k tomu, aby mohli působit ve vzdělávání typu CLIL

Jen ve velice malém počtu zemí orgány školské správy stanoví, že učitelé musí získat zvláštní kvalifikace, chtějí-li působit ve vzdělávání typu CLIL. Z toho důvodu o kritériích náboru, která musí zajistit, aby byli zaměstnáni kompetentní učitelé, rozhodují samotné školy poskytující vzdělávání tohoto typu (obr. D6).

KÓDY, ZKRATKY A AKRONYMY

Kódy zemí

EU/EU-27	Evropská unie	PL	Polsko
BE	Belgie	PT	Portugalsko
BE fr	Belgie – Francouzské společenství	RO	Rumunsko
BE de	Belgie – Německy mluvící společenství	SI	Slovinsko
BE nl	Belgie – Vlámské společenství	SK	Slovensko
BG	Bulharsko	FI	Finsko
CZ	Česká republika	SE	Švédsko
DK	Dánsko	UK	Spojené království
DE	Německo	UK-ENG	Anglie
EE	Estonsko	UK-WLS	Wales
IE	Irsko	UK-NIR	Severní Irsko
EL	Řecko	UK-SCT	Skotsko
ES	Španělsko		
FR	Francie	Země ESVO/EHP	tři země Evropského sdružení volného obchodu, které jsou členy Evropského hospodářského prostoru
IT	Itálie		
CY	Kypr		
LV	Lotyšsko	IS	Island
LT	Litva	LI	Lichtenštejnsko
LU	Lucembursko	NO	Norsko
HU	Maďarsko		
MT	Malta	Kandidátská země	
NL	Nizozemsko	TR	Turecko
AT	Rakousko		

Statistické kódy

(:)	Údaje nejsou k dispozici
(-)	Údaj se nevyskytuje

Zkratky a akronymy

Mezinárodní konvence

CEFR	Společný evropský referenční rámec pro jazyky
CLIL	Integrované osvojování obsahu a jazyka
EU-27	27 členských států Evropské unie
Eurostat	Statistický úřad Evropských společenství
ISCED	Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PISA	Program mezinárodního hodnocení žáků (OECD)
UOE	UNESCO/OCDE/EUROSTAT

Národní zkratky v originálním jazyce

AHS	<i>Allgemeinbildende höhere Schule</i>	AT
GCSE	<i>General Certificate of Secondary Education</i>	UK (ENG/WLS/NIR)
HAVO	<i>Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs</i>	NL
VMBO	<i>Vorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs</i>	NL
VWO	<i>Vorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs</i>	NL

ŠIRŠÍ SOUVISLOSTI

REGIONÁLNÍ ČI MENŠINOVÉ JAZYKY SE OFICIÁLNĚ UZNÁVAJÍ VE VÍCE NEŽ DESETI EVROPSKÝCH ZEMÍCH

Jazyková mapa většiny evropských zemí je složitá a utváří ji celá řada různých jazyků, jimiž se mluví na jejich území. V některých zemích se v příhraničních oblastech hovoří stejnými jazyky, což je dáno jejich historickým vývojem. Mnohojazyčnost Evropy můžeme posuzovat z různých hledisek a jedním z nich je bezpochyby to, zda evropské, státní nebo regionální správní orgány dané jazyky oficiálně uznávají.

V lednu roku 2007 uznávala Evropská unie 23 úředních jazyků⁽¹⁾, které mají v jednotlivých členských zemích status úředního jazyka státu. Ve většině zemí je jako úřední uznán jen jeden jazyk. Šest zemí propůjčuje status úředního jazyka více než jednomu z těch jazyků, jež se používají na jejich území. Úředními jazyky státu často mluví většina obyvatelstva daných zemí. Jinde jejich mluvčí tvoří menšinu, což je případ švédštiny ve Finsku (kde je pochopitelně druhým úředním jazykem státu finština).

Více než deset evropských zemí oficiálně uznává používání regionálních nebo menšinových jazyků na svém území k právním účelům nebo při výkonu veřejné správy. V těchto zemích se dané jazyky uznávají jako úřední, ale tento status mají jen v příslušné geografické oblasti – mnohdy regionu nebo autonomní správní jednotce, v níž se jimi běžně hovoří. Například ve Španělsku jsou v příslušných autonomních společenstvích úředními jazyky, resp. dalšími úředními jazyky vedle španělštiny, i baskičtina, katalánština, galicijština a valencijská. Ve většině případů je počet jazyků, jimž je přiznán úřední status, omezen na jeden či dva. V Itálii je rovněž oficiálně uznán nejen jazyk státu - italština, ale i další jazyky, jimiž se na jejím území mluví; podobná situace panuje i v Rumunsku, kde se kromě rumunštiny používá několik dalších jazyků. V obou těchto zemích se oficiálně uznává více než deset regionálních či menšinových jazyků. V Rumunsku se ve všech územněsprávních celcích, v nichž menšinová populace představuje minimálně 20 % celkového počtu obyvatel, oficiálně uznává daný menšinový jazyk, který se může používat k právním účelům a při výkonu veřejné správy. Ve zmíněných zemích vedle sebe žijí lidé, kteří mluví odlišnými jazyky, a to vytváří situace, v nichž je používání dvou jazyků více nebo méně běžné, což nicméně zčásti závisí i na uplatňované jazykové politice. Výuka regionálního či menšinového jazyka nebo jeho využívání při výuce nepochybně napomáhá tomu, aby se uchoval pro budoucí generace (obr. B11 a Příloha).

Další charakteristikou jazykové scény v Evropě je přítomnost všech těch jazyků, jimž orgány veřejné správy sice nepřiznávají status úředního jazyka, ale které v řadě evropských zemí používají nejrůznější skupiny obyvatel. Jazyky bez oficiálně uznaného statusu náležejí geograficky vymezeným jazykovým menšinám. V některých případech tyto menšiny tvoří skupiny, jež žijí mimo své rodné území, ať již stát či region, jindy se jedná o neteritoriální menšiny, jejichž jazyk není spjat s žádným konkrétním územím (například Romové). Tři země, konkrétně Rakousko, Rumunsko a Švédsko, v současné době přiznávají romštině status úředního regionálního nebo menšinového jazyka.

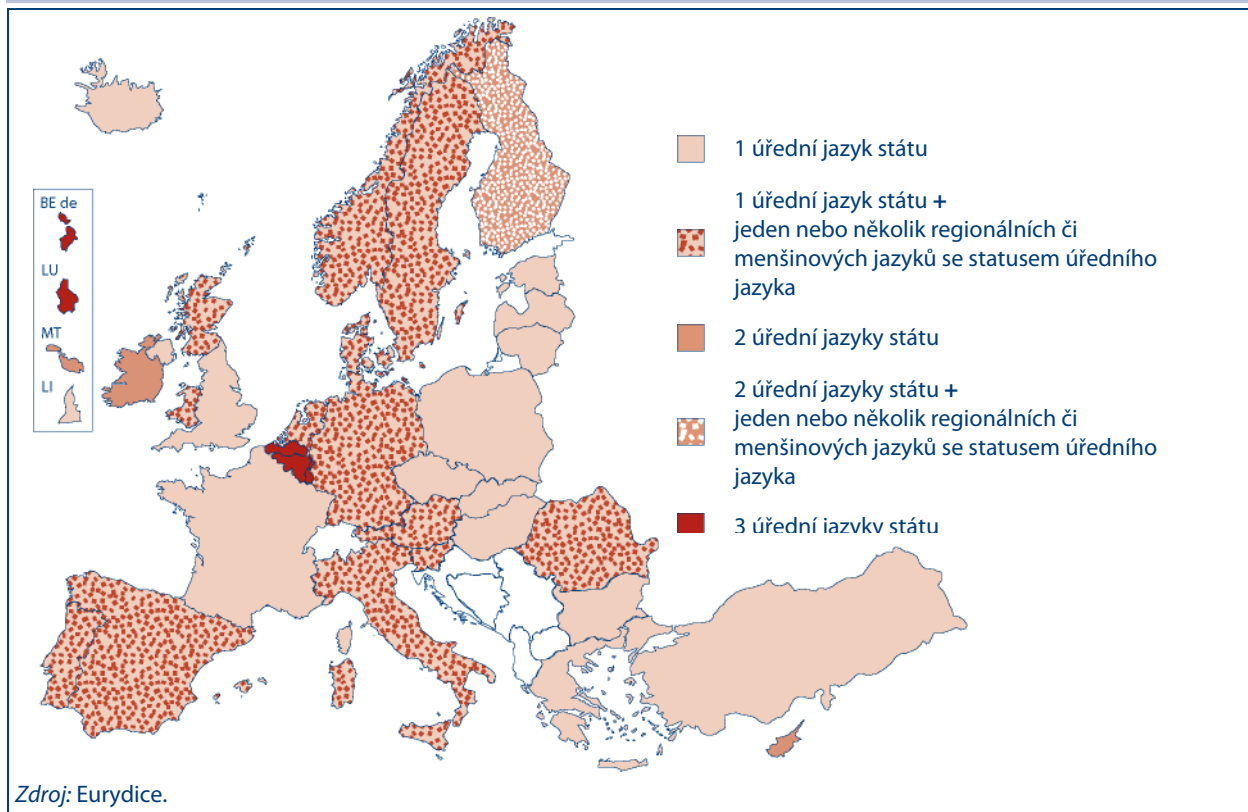
Všechny tyto jazyky Rada Evropy oficiálně řadí do jediné kategorie „regionálních nebo menšinových jazyků“ (Evropská charta regionálních či menšinových jazyků – *European Charter for Regional or Minority Languages*, článek 1, 1992).

(1) angličtina, bulharština, čeština, dánština, estonština, finština, francouzština, irská gaelština, italština, litevština, lotyština, maďarština, maltština, němčina, nizozemština, polština, portugalština, rumunština, řečtina, slovenština, slovinština, španělština a švédština.

I když Evropský parlament v roce 1988 jednomyslně schválil usnesení o znakových jazycích a vyzval všechny členské státy EU k tomu, aby je ve svých zemích uznaly jako úřední jazyky, některé evropské země k tomuto opatření přikročily teprve nedávno. K zemím, jejichž parlament přiznal místnímu znakovému jazyku status úředního jazyka, patří od roku 2005 Rakousko, Belgie (Francouzské společenství od roku 2003 a Vlámské společenství od roku 2006) a od roku 2007 i Španělsko.

Pozornost bychom měli konečně věnovat i jazykům, kterými v Evropě mluví skupiny přistěhovalců, jež jsou v některých zemích značně početné (obr. A3) ⁽²⁾.

Obr. A1: Úřední jazyky států a regionální nebo menšinové jazyky se statusem úředního jazyka v Evropě, 2007

⁽²⁾ Další informace o skupinách přistěhovalců v Evropě jsou k dispozici v publikaci: Integrace dětí přistěhovalců do škol v Evropě. Survey. Brusel: Eurydice, 2004, česky Praha: ÚIV, 2005.

Obr. A1 (pokračování): Úřední jazyky států a regionální nebo menšinové jazyky se statutem úředního jazyka v Evropě, 2007

	Úřední jazyk státu	Regionální a/nebo menšinový jazyk se statutem úředního jazyka		Úřední jazyk státu	Regionální a/nebo menšinový jazyk se statutem úředního jazyka
BE	němčina, francouzština, nizozemština		MT	angličtina, maltština	
BG	bulharština		NL	nizozemština	fríština
CZ	čeština		AT	němčina	čeština, chorvatština, maďarština, slovenština, slovinština, romština
DK	dánština	němčina	PL	polština	
DE	němčina	dánština, lužická srbština	PT	portugalština	mirandština
EE	estonština		RO	rumunština	bulharština, chorvatština, čeština, němčina, maďarština, polština, romština, ruština, srbština, slovenština, turečtina, ukrajinština
IE	angličtina, irská gaelština		SI	slovinština	maďarština, italština
EL	řečtina		SK	slovenština	
ES	španělština	katalánština, valencijská, baskičtina, galicijská	FI	finština, švédština	laponština (sámština)
IT	italština	katalánština, němčina, řečtina, francouzština, friulština, chorvatština, okcitánština, provensálština, ladinština, slovinština, sardština, albánština	SE	švédština	laponština (sámština), finština, Meänkieli (tornedalská finština), jidiš, romština
			UK-ENG/NIR	angličtina	
			UK-WLS	angličtina	velština
CY	řečtina, turečtina		UK-SCT	angličtina	skotská gaelština
LV	lotyština		IS	islandština	
LT	litevština		LI	němčina	
LU	němčina, francouzština, lucemburština		NO	norština	laponština (sámština)
HU	maďarština		TR	turečtina	

Doplňující poznámky

Belgie (BE fr, BE nl), Španělsko a Rakousko: Tyto země (resp. společenství) přiznaly status úředního jazyka znakovým jazykům používaným na jejich území.

Portugalsko: Portugalský parlament propůjčil v lednu 1999 status úředního jazyka mirandštině.

Norsko: Existují dvě varianty norštiny (Bokmål a Nynorsk). Obě mají úřední status.

Vysvětlivka

Úřední jazyk; jazyk státu; regionální a/nebo menšinový jazyk: viz Glosář.

JEN MÁLO ŽÁKŮ V EVROPĚ DOMA MLUVÍ JINÝM NEŽ VYUČOVACÍM JAZYKEM

V rámci výzkumu PISA 2006 měli mladí lidé ve věku 15 let uvést, kterým jazykem či jazyky mluví se svými rodinnými příslušníky. Z jejich odpovědí vyplývá, že většina žáků téměř všude mluví doma vyučovacím jazykem. V některých zemích však panuje naprosto odlišná situace, která bezpochyby souvisí se zvláštními rysy jejich jazykového prostředí (obr. A1). Například dvě třetiny 15letých žáků v Lucembursku prohlašují, že doma mluví jiným autochtonním jazykem, jímž je ve většině případů lucemburština, která se nicméně při výuce nepoužívá. Podobná je i situace v Německu mluvícím společenství Belgie a týká se 25 % žáků. V případě sekundárního vzdělávání může tak vysoký procentní podíl v tomto společenství způsobovat přítomnost velkého množství frankofonních studentů a používání místních dialektů v domácím prostředí. Ve Španělsku se 14 % žáků označilo za mluvčí jiného jazyka země, v Itálii dosáhl analogický podíl takových žáků 12 % a na Slovensku 15 %. Jedná se zároveň o země, v nichž se mluví několika jazyky, ať již mají status úředního jazyka (ve Španělsku a Itálii), nebo ne (na Slovensku).

Obr. A2: Podíl 15letých žáků, kteří uvádějí, že doma mluví převážně jiným než vyučovacím jazykem, 2005/06

UK⁽¹⁾: UK-ENG/WLS/NIR.

Zdroj: OECD, databáze PISA 2006.

Doplňující poznámky

Belgie (BE nl): Do kategorie „jiný jazyk země“ spadají především vlámské dialekty.

Německo a Portugalsko: I když jsou v Německu dánština a lužická srbština a v Portugalsku mirandština úředními jazyky, žáci, kteří jimi mluví doma, byli zařazeni do kategorie „kterýkoli jiný jazyk“. Údaj o procentním podílu je proto v případě kategorie „jiný jazyk země“ podhodnocen, zatímco u kategorie „kterýkoli jiný jazyk“ je údaj nadhodnocen.

Irsko: Dotazník v irské gaelštině se distribuoval mezi žáky, kteří v tomto jazyce absolvují výuku přírodovědných předmětů: žáci si mohli vybrat mezi oběma verzemi dotazníku, který se nabízel v angličtině a irské gaelštině.

Španělsko: Dotazník se zadával v baskičtině, katalánštině, galicištině, španělštině nebo valencištině podle toho, ve kterém jazyce probíhala výuka přírodovědných předmětů.

Lucembursko: Lucemburština se nepoužívala k zadávání testů, což částečně objasňuje vysoký procentní podíl (67 %) v kategorii „jiný jazyk země“. Během výzkumu PISA 2000 byla lucemburština zařazena do jiné kategorie (jazyk testu), což vysvětluje rozdíly mezi tímto vydáním *Klíčových údajů o výuce jazyků* a vydáním z roku 2005.

Vysvětlivka (obr. A2)

Při interpretaci údajů získaných z odpovědí na otázku, kterým jazykem žáci mluví doma, jež byla položena v rámci výzkumu PISA, by se mělo přihlídnout k tomu, že v některých zemích vzorek nezahrnoval žáky, kteří jsou příslušníky regionálních nebo etnických menšin a vzdělávají se ve svém mateřském jazyce, jestliže danou menšinu tvoří méně než 0,5 % cílové populace v příslušné zemi. Podíl žáků, kteří doma mluví jiným než vyučovacím jazykem, byl v takových případech poněkud nadhodnocen.

Vyučovací jazyk: Úřední nebo jiný jazyk země, který se používá při výuce referenčního vyučovacího předmětu (v tomto případě přírodovědných předmětů). Až na několik málo výjimek byl rovněž jazykem, v němž se zadával dotazník.

Jiný jazyk země: Národní nebo regionální jazyk či dialekt, který má nebo nemá status úředního jazyka.

Kterýkoli jiný jazyk: jazyk, který není jazykem dané země a nemá status úředního jazyka. Obvykle toto spojení označuje jazyk, jímž mluví žáci z řad přistěhovalců.

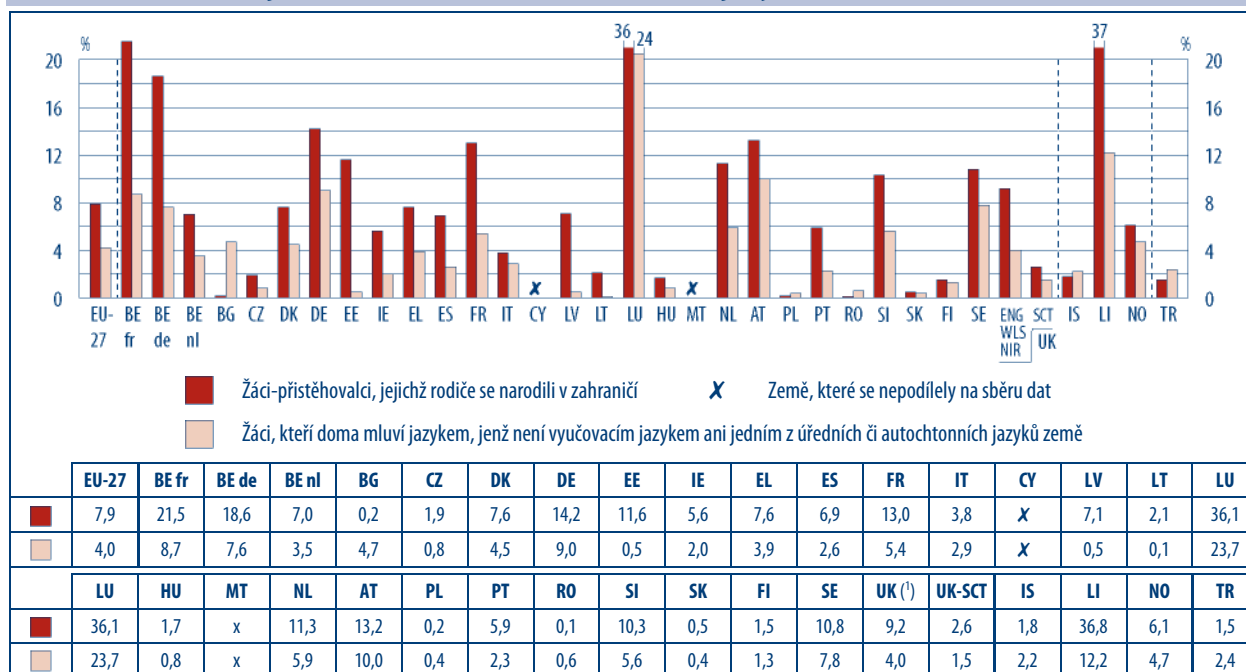
Je rovněž zajímavé, že ve všech zemích bez výjimky poměrně velké procento žáků doma používá *kterýkoli jiný jazyk* (tj. alochtonní jazyk). Do této kategorie, u níž zaznamenáváme nejvyšší procentní podíly v Lucembursku (24 %) a Lichtenštejnsku (12 %), bezpochyby ve většině případů patří mluvčí jazyků, jimiž hovoří skupiny přistěhovalců, jež se v daných zemích usídlily. Podíl těchto žáků dosahuje v Belgii (Francouzském a Německém mluvčím společenství), Německu, Rakousku a Švédsku 7,5 – 10 %. I když ne všechny země musí stejnou měrou pečovat o skupiny žáků, jejichž mateřština není vyučovacím jazykem, v téměř všech vzdělávacích systémech pro ně byla zavedena opatření na podporu osvojení jazyka (viz obr. E8).

PROCENTO 15LETÝCH ŽÁKŮ, KTERÍ MLUVÍ ALOCHTONNÍM JAZYKEM, JE NIŽŠÍ NEŽ PODÍL ŽÁKŮ-PŘISTĚHOVALCŮ

V případě zemí, jež se zapojily do mezinárodního výzkumu PISA 2006, můžeme porovnat procentní podíly 15letých žáků-přistěhovalců, jejichž rodiče se narodili v zahraničí, s procentními podíly stejně starých žáků, kteří doma mluví jiným než vyučovacím jazykem a jejichž jazyk zároveň není jedním z dalších úředních či autochtonních jazyků dané země. V téměř polovině zemí, které se na mezinárodním výzkumu podílely, není mezi těmito dvěma údaji podstatný rozdíl. Můžeme proto logicky předpokládat, že je většina žáků-přistěhovalců v těchto zemích zvyklá mluvit doma svou mateřštinou, která není jazykem používaným ve škole.

Zdá se však, že v některých zemích, například v Belgii (Francouzském společenství), Francii nebo Spojeném království (Anglii, Walesu a Severním Irsku), mluví značné procento přistěhovalců stejným jazykem nebo jazyky, jež se používají ve vzdělávacím systému, což nepochybně souvisí s tím, že velké množství přistěhovalců původně pocházelo z frankofonních, resp. anglofonních zemí. Totéž platí ještě větší měrou o pobaltských zemích, v nichž počet dětí-přistěhovalců asi dvacetinásobně převyšuje počet dětí, jež doma mluví druhým jazykem (který není autochtonním jazykem). Jednou z příčin je to, že ruští přistěhovalci v těchto zemích dávají přednost tomu, aby se jejich děti vzdělávaly ve své mateřštině. Naproti tomu řada dětí v Bulharsku a Rumunsku mluví alochtonním jazykem, i když se jejich rodiče nenarodili v zahraničí.

Obr. A3: Podíl 15letých žáků-přistěhovalců (jejichž rodiče se narodili v zahraničí) a podíl stejně starých žáků, kteří uvádějí, že doma mluví převážně jazykem, jenž není vyučovacím jazykem ani jedním z úředních či autochtonních jazyků země, 2005/06

UK (!): UK-ENG/WLS/NIR.

Zdroj: OECD, databáze PISA 2006.

Vysvětlivka

Při výpočtu ukazatele se počet 15letých žáků, kteří doma mluví jiným než vyučovacím jazykem (a jejichž jazyk zároveň není jedním z dalších jazyků dané země, ať již úředních či bez tohoto statusu), vydělil celkovým počtem 15letých žáků.

Skupina označovaná jako **přistěhovalci** zahrnuje respondenty, kteří uvedli odpověď typu: 'oba rodiče a 15letý žák se narodili v zahraničí' nebo 'oba rodiče se narodili v zahraničí a 15letý žák se narodil v dané zemi'.

Další informace uvádí oddíl Statistické nástroje a Příloha.

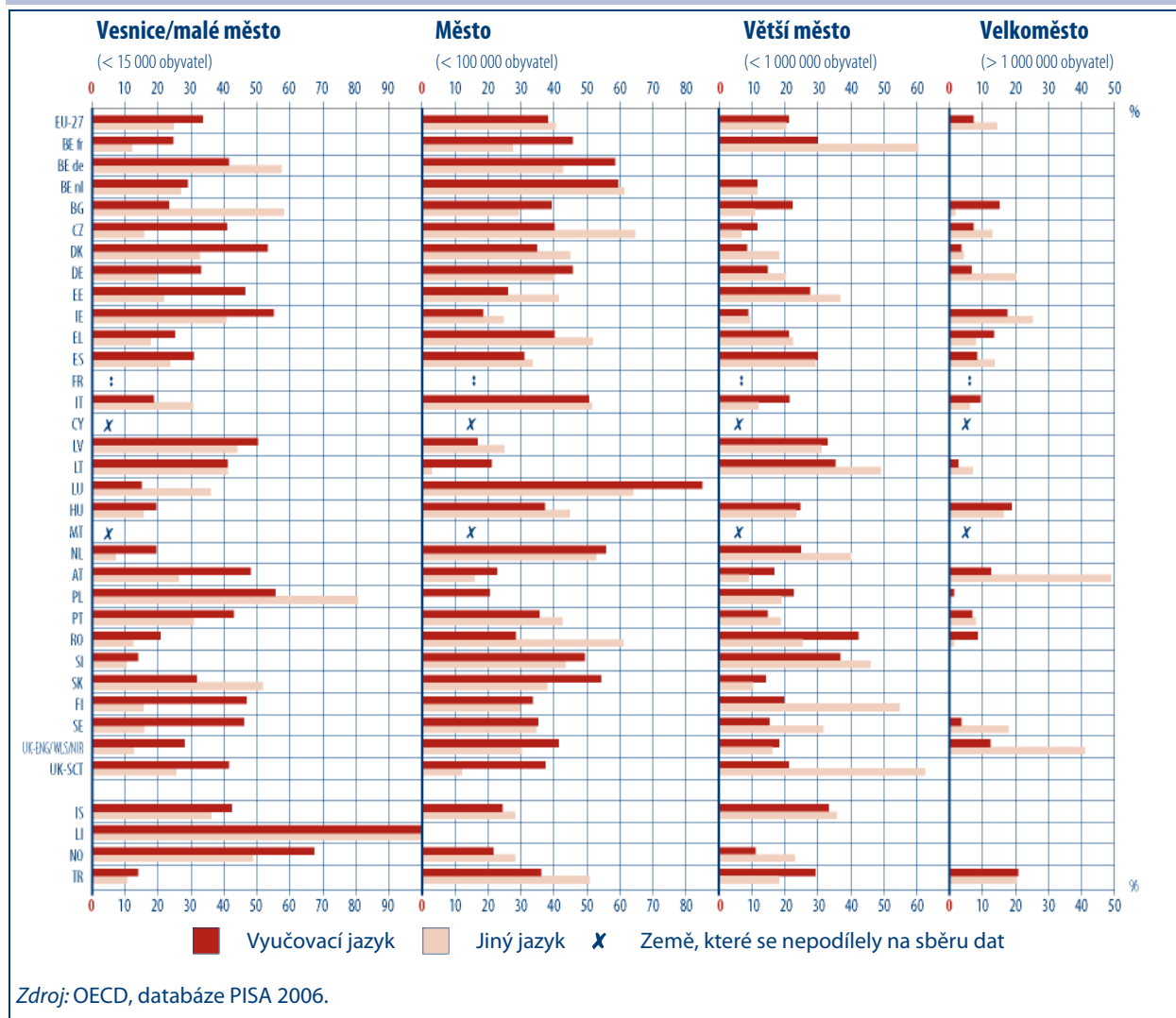
NEJvyšší PROCENTO 15LETÝCH ŽÁKŮ, JEJICHŽ MATEŘŠTINA NENÍ VYUČOVACÍM JAZYKEM, ZPRAVIDLA ŽIJE VE VĚTŠÍCH MĚSTECH

Údaje z průzkumu PISA 2006 se dají využít i k porovnání rozmístění 15letých žáků, kteří běžně mluví vyučovacím jazykem (obr. A2), a odpovídající distribuce stejně starých žáků, kteří doma mluví jiným než vyučovacím jazykem, v různých typech oblastí, v nichž sídlí jejich školy.

Ve 27 zemích EU navštěvuje čtvrtina 15letých žáků, jejichž mateřština není vyučovacím jazykem, školy ve vesnicích či malých městech do 15 000 obyvatel, zatímco třetina žáků (34 %), kteří docházejí do škol v těchto oblastech, doma mluví vyučovacím jazykem. Školy na venkově tedy navštěvuje poměrně malé procento žáků, jejichž mateřština není vyučovacím jazykem, ve srovnání s celkovým rozmístěním všech 15letých žáků, což platí zejména o Estonsku, Finsku a Švédsku. Naproti tomu do škol ve velkoměstech dochází vyšší procento žáků, kteří mluví jiným než vyučovacím jazykem, než je tomu v případě žáků, kteří doma mluví jazykem, v němž absolvují výuku (14 % versus 7 %). Vídeň je v Evropě příkladem 'megalopole', kde je mimořádně vysoký procentní podíl žáků, jejichž mateřština není vyučovacím jazykem (totéž platí i o Londýně, i když ne zcela stejnou měrou).

V Bulharsku je situace naprosto odlišná. V Sofii jsou v populaci 15letých žáků jen málo zastoupeni ti, jejichž mateřština není vyučovacím jazykem, zatímco ve vesnicích či malých městech do 15 000 obyvatel je jejich podíl mnohem vyšší, než by se dalo očekávat u náhodné distribuce v různých typech oblastí. Tato situace je rovněž příznačná pro Německy mluvící společenství Belgie (důvodem je to, že dialekty se více používají ve venkovských oblastech) a Lucembursko (kvůli lucemburštině). Naproti tomu v Belgii (Vlámském společenství) je podíl 15letých žáků, jejichž mateřština není vyučovacím jazykem, na stejné úrovni bez ohledu na typ oblasti.

Obr. A4: Podíl 15letých žáků, kteří uvádějí, že doma mluví převážně vyučovacím jazykem nebo jiným než vyučovacím jazykem, v členění podle typu oblasti, v níž sídlí jejich škola, 2005/06

Údaje (obr. A4)

	Vyučovací jazyk																		
	EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	
Vesnice	34	25	41	29	23	41	53	33	46	55	25	31	(-)	19	✗	50	41	15	
Město	38	46	59	59	39	40	35	46	26	19	40	31	(-)	51	✗	17	21	85	
Větší město	21	30	0	12	22	12	9	15	28	9	21	30	(-)	21	✗	33	35	0	
Velkoměsto	7	0	0	0	15	7	4	7	0	17	13	8	(-)	9	✗	0	3	0	
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK ⁽¹⁾	UK-SCT		IS	LI	NO	TR	
	Vesnice	19	✗	19	48	56	43	21	14	32	47	46	28		41	42	100	67	14
	Město	37	✗	56	23	20	36	28	49	54	34	35	41		37	24	0	22	36
	Větší město	25	✗	25	17	23	15	42	37	14	20	15	18		21	33	0	11	29
	Velkoměsto	19	✗	0	12	1	7	9	0	0	0	4	12		0	0	0	0	21
	Jiný jazyk																		
	EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	
	Vesnice	25	12	57	27	58	16	33	19	22	41	18	24	(-)	31	✗	44	41	36
	Město	41	27	43	61	29	64	45	40	41	25	52	34	(-)	51	✗	25	3	64
	Větší město	21	60	0	12	11	7	18	20	37	9	23	29	(-)	12	✗	31	49	0
Velkoměsto	14	0	0	0	2	13	4	20	0	25	8	14	(-)	6	✗	0	7	0	
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK ⁽¹⁾	UK-SCT		IS	LI	NO	TR	
	Vesnice	16	✗	7	26	80	31	12	10	52	16	16	13		25	36	100	49	11
	Město	45	✗	53	16	0	43	61	44	38	30	35	30		12	28	0	28	51
	Větší město	23	✗	40	9	19	19	25	46	10	55	32	16		62	36	0	23	18
	Velkoměsto	16	✗	0	49	1	8	1	0	0	0	18	41		0	0	0	0	20

UK⁽¹⁾: UK-ENG/WLS/NIR.

Zdroj: OECD, databáze PISA 2006.

Doplňující poznámky

Irsko: Žáci ve školách s vyučovacím jazykem irská gaelština si mohli vybrat mezi jazykovými verzemi dotazníku v angličtině a irské gaelštině.

Španělsko: Dotazník se zadával v baskičtině, katalánštině, galicijštině, španělštině nebo valencijské španělštině podle toho, ve kterém jazyce probíhala výuka přírodovědných předmětů.

Francie: Dotazník pro ředitele škol se v rámci výzkumu PISA 2006 nezadával a informace o typu oblastí, v nichž sídlí školy, proto chybí.

Lucembursko: Lucemburština se nepoužívala k zadávání testů, což částečně objasňuje vysoký procentní podíl (67 %) v kategorii „jiný jazyk země“. Během výzkumu PISA 2000 byla lucemburština zařazena do jiné kategorie (jazyk testu), což vysvětluje rozdíly mezi tímto vydáním *Klíčových údajů o výuce jazyků* a vydáním z roku 2005.

Vysvětlivka

Diagram zachycuje distribuci 15letých žáků, kteří patří do dvou jazykově vymezených kategorií (žáci, kteří doma hovoří vyučovacím jazykem, a žáci, kteří doma mluví jiným jazykem), ve školách se sídlím v různých typech oblastí („vesnice/malé město“, „město“, „větší město“ a „velkoměsto“). Tyto údaje do značné míry souvisejí s rozmištěním celkové populace v jednotlivých typech oblastí. Například v Lichtenštejnsku, kde počet obyvatel v žádné z oblastí nepřevyšuje 15 000 (tj. všechny oblasti spadají do kategorie „vesnice/malé město“ podle zde používané klasifikace), všichni žáci, kteří doma mluví jiným jazykem, nevyhnutelně docházejí do škol ve „vesnicích/malých městech“.

Vyučovací jazyk: Úřední nebo jiný jazyk země, v němž probíhá výuka.

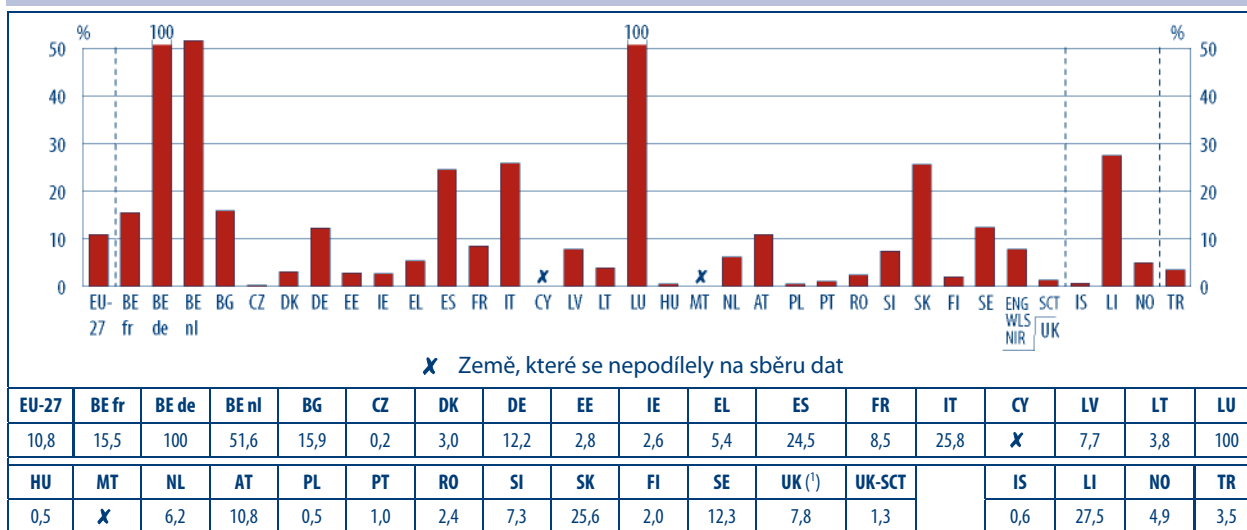
Jiný než vyučovací jazyk: Tato kategorie zahrnuje ostatní jazyky země (úřední nebo bez statusu úředního jazyka) a veškeré další jazyky.

Další informace uvádí oddíl Statistické nástroje a Příloha.

NĚKTERÉ ŠKOLY PŘIJÍMAJÍ VELKÉ MNOŽSTVÍ ŽÁKŮ, JEJICHŽ MATEŘŠTINA NENÍ VYUČOVACÍM JAZYKEM

Některé školy v Evropě se musí mnohem více než jiné vyrovnávat s jazykovou rozmanitostí, již se vyznačuje skladba populace přijímaných žáků. Velké procento jejich žáků (minimálně jedna pětina) doma mluví jiným než vyučovacím jazykem. Zvláštní postavení jazyků v Německy mluvícím společenství Belgie a v Lucembursku (obr. A2) objasňuje to, proč prakticky všechny školy v obou těchto zemích navštěvuje minimálně 20 % žáků, kteří převážně hovoří jiným než vyučovacím jazykem. Z údajů rovněž vyplývá, že školy v některých zemích, například ve Španělsku, Itálii, na Slovensku a v Lichtenštejnsku, se ocitají ve velice složité situaci, pokud jde o jazyky, jimiž mluví jejich žáci. Ve více než jedné čtvrtině škol v těchto zemích je pro populaci přijímaných žáků příznačná jazyková rozmanitost. Se stejným jevem se v menší míře setkáváme i v Belgii (Francouzském společenství), Bulharsku a Německu.

Obr. A5: Podíl 15letých žáků, kteří navštěvují školu, v níž minimálně 20 % zapsaných žáků uvádí, že doma mluví převážně jiným než vyučovacím jazykem, 2005/06

UK (¹): UK-ENG/WLS/NIR.

Zdroj: OECD, databáze PISA 2006.

Doplňující poznámka

Belgie (BE nl): Procento uvedené v tabulce souvisí převážně s mluvčími vlámských dialektů.

Vysvětlivka

Vyučovací jazyk: Úřední nebo jiný jazyk země, v němž probíhá výuka.

Jiný než vyučovací jazyk: Tato kategorie zahrnuje ostatní jazyky země (úřední nebo bez statusu úředního jazyka) a veškeré další jazyky.

Další informace uvádí oddíl Statistické nástroje a Příloha.

ORGANIZACE VÝUKY

VE VĚTŠINĚ EVROPSKÝCH ZEMÍ SI ŽÁCI ZAČÍNÁJÍ POVINNĚ OSVOJOVAT CIZÍ JAZYK JIŽ V PRIMÁRNÍ ŠKOLE

Obrázky B1 a B2 společně podávají celkový přehled organizace výuky cizích jazyků v rámci minimálního rozsahu poskytovaného vzdělávání. Obr. B1 informuje o obsahu předpisů či doporučení, jež vydávají ústřední orgány školské správy. Obr. B2 ukazuje určité oblasti autonomie, která školám umožňuje to, aby zčásti rozhodovaly o náplni minimálního rozsahu poskytovaného vzdělávání. Propojením obou obrázků se skutečným procentem žáků, kteří se učí cizí jazyky (kapitola C), se získá ještě jasnější představa o situaci v dané oblasti. Tento průzkum doplňují informace o procentním podílu celkové vyučovací doby, který je v učebním plánu vyčleněn na výuku cizích jazyků (kapitola E).

Ve školním roce 2006/07 se ve všech zemích kromě Irska a Spojeného království (Skotska) všichni žáci ve škole povinně učili cizí jazyk po dobu minimálně jednoho roku. V Irsku si všichni žáci osvojují irskou gaelštinu a angličtinu, které však nejsou cizími jazyky. Ve Spojeném království (Skotsku), kde není obsah vzdělávání předepsán zákonem, musí školy nabízet výuku cizího jazyka, kterou ale žáci nemusí absolvovat. V praxi si však převážná většina žáků cizí jazyk osvojuje a zpravidla se ho začínají učit ve věku 10 let, někdy dokonce ještě dříve. Prakticky ve všech zemích s výjimkou Slovenska a Spojeného království byly vydány předpisy, jež všem dětem ukládají, že se musí během primárního vzdělávání povinně učit cizí jazyk. V obou zmíněných zemích ale v praxi výuka cizího jazyka v primárním vzdělávání probíhá (obr. C4).

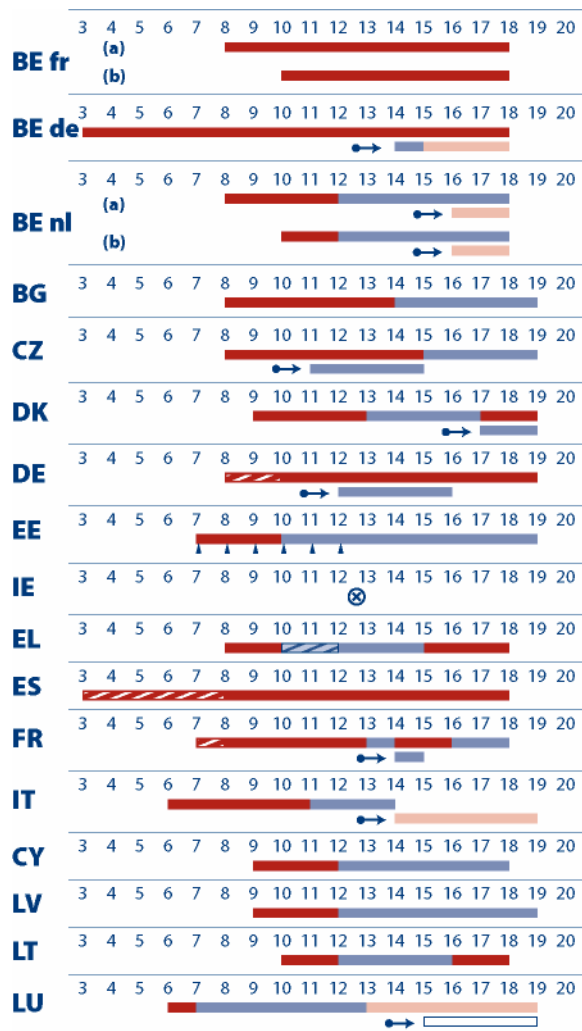
V několika zemích se všem dětem poskytuje výuka cizího jazyka jako povinného vyučovacího předmětu od prvního ročníku primárního vzdělávání, nebo dokonce ještě dříve, jako například v Belgii (Německy mluvícím společenství) a v některých autonomních oblastech Španělska. Školy v Estonsku, Finsku a Švédsku mohou do určité míry nezávisle rozhodovat o tom, ve kterém ročníku výuku prvního cizího jazyka jako povinného předmětu zahájí. Ne všichni žáci se tedy začínají učit cizí jazyk od počátku docházky do primární školy. Platí to však o žácích v Itálii, Lucembursku, na Maltě, v Rakousku a Norsku.

V rámci reforem, které v současné době probíhají v několika zemích, si musí všechny děti začít povinně osvojovat cizí jazyk v mladším věku. V některých autonomních oblastech Španělska se děti musí začít učit cizí jazyk již ve věku 3 let a toto pravidlo se během školního roku 2008/09 zavádí v celé zemi. Ve Francii se musí všichni žáci od roku 2007 učit cizí jazyk od 7 let. Stejně opatření se vztahuje na polské žáky od školního roku 2008/09. V Litvě se (od roku 2008) povinné osvojování cizího jazyka zahajuje již v 8 letech. Na Islandu začíná od školního roku 2007/08 od 9 let. Školy v Portugalsku musí od školního roku 2008/09 nabízet žákům ve věku 6 – 10 let výuku angličtiny. Raná výuka cizího jazyka jako povinného předmětu se stala během posledních desetiletí jasným trendem (obr. B3). Z údajů o časových dotacích (obr. E3) však vyplývá, že se v převážné většině zemí zpravidla věnuje výuce cizího jazyka více času v nižším sekundárním než v primárním vzdělávání.

Všichni žáci se musí ve všech zemích s výjimkou Itálie a Spojeného království (Anglie, Walesu a od roku 2007 i Severního Irska) učit minimálně jeden cizí jazyk alespoň do konce povinné školní docházky.

Obr. B1: Počet vyučovaných cizích jazyků a délka této výuky v preprimárním, primárním a všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07

Cizí jazyky jako povinný vyučovací předmět pro všechny žáky a v určitých oborech / typech škol (příslušné věkové skupiny)

Počet jazyků, které jsou povinným předmětem

1 2 3 4

Výuka se zavádí

Výuka se zahajuje v různém věku

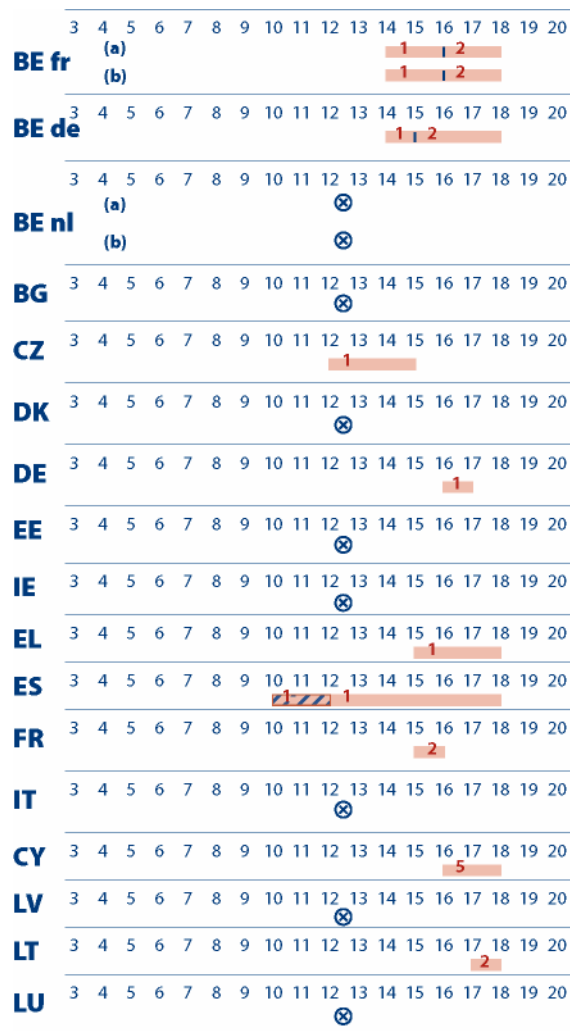
Tato šipka značí, že se údaj týká jen některých typů vzdělávání nebo oborů studia.

Žádný cizí jazyk jako povinný předmět

Zdroj: Eurydice.

Cizí jazyky jako povinně volitelný vyučovací předmět pro všechny žáky (příslušné věkové skupiny)

n

Počet jazyků, které musí školy nabízet jako povinně volitelný předmět

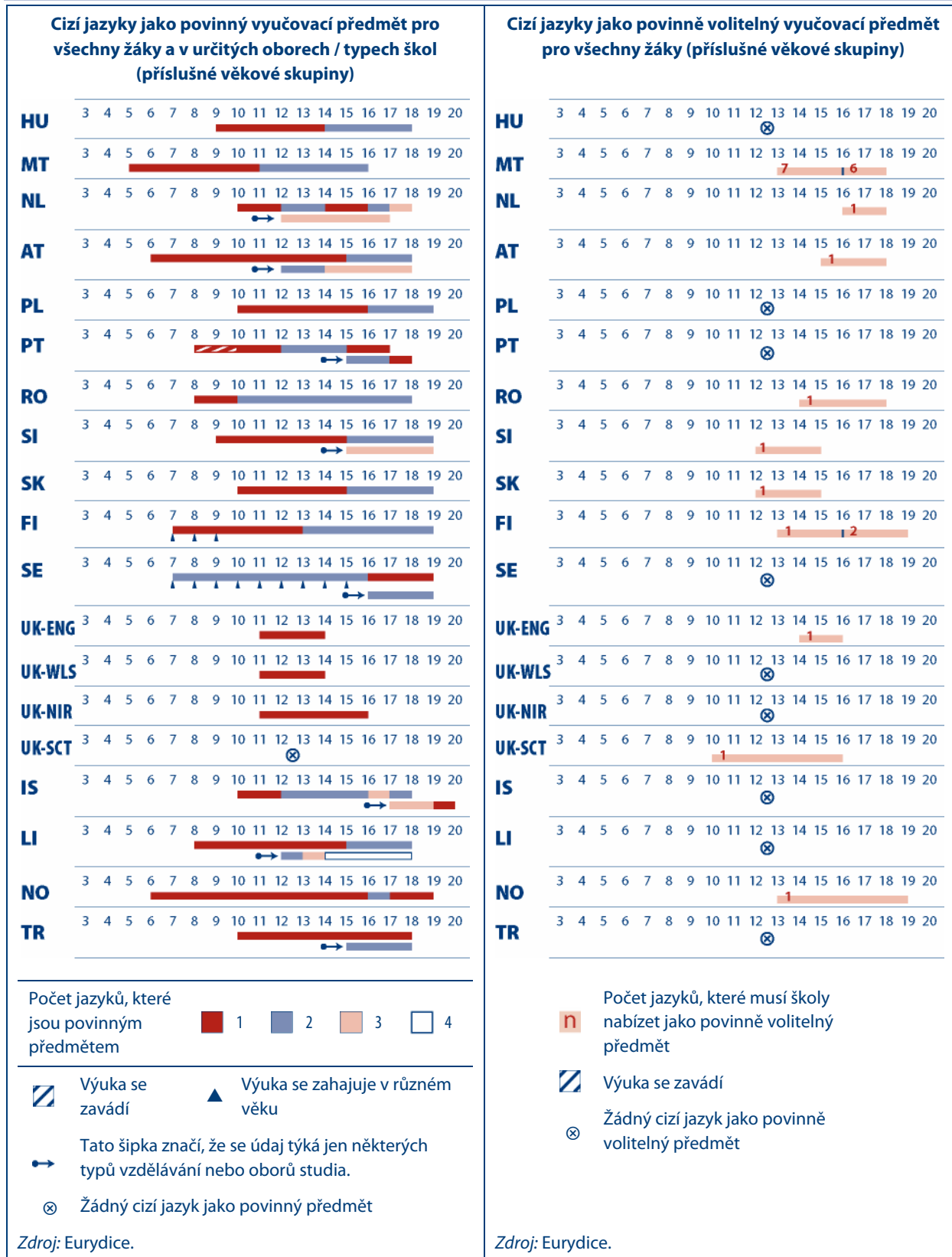
Výuka se zavádí

Žádný cizí jazyk jako povinně volitelný předmět

Zdroj: Eurydice.

Obr. B1 (pokračování): Počet vyučovaných cizích jazyků a délka této výuky v preprimárním, primárním a všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07

Doplňující poznámky (obr. B1)

Belgie (BE fr): Francouzské společenství je odpovědné v (a) Bruselu, jestliže je vyučovacím jazykem francouzština, a (b) ve frankofonní části Valonska.

Belgie (BE nl): Vlámské společenství je odpovědné v (a) Bruselu, jestliže je vyučovacím jazykem nizozemština, a (b) ve Vlámsku. Od roku 2004/05 se musí všichni žáci (s výjimkou těch, kteří navštěvují školy v Regionu Brusel, kde platí jiné předpisy) učit cizí jazyk od 10 let.

Česká republika: V úvahu se zde bere jen vzdělávací program Základní škola (ISCED 1 a 2).

Německo: Některé spolkové země snížily s platností od školního roku 2004/05 počet ročníků *Gymnasium*. V těchto školách se tedy žáci začínají učit první cizí jazyk ve věku 10 let, druhý jazyk ve věku 11 let a třetí jazyk ve věku 13 let. V Bádensku-Württembersku je cizí jazyk povinný od 6 let. Žáci se mohou přestat učit cizí jazyk jako povinný předmět ve věku 17 let, pokud si ho nevybrali jako předmět závěrečné zkoušky *Abitur*.

Irsko: Výuka cizích jazyků není povinná. Všichni žáci absolvují výuku úředních jazyků – angličtiny a irské gaelštiny.

Španělsko: Od školního roku 2008/09 se všichni žáci začínají učit cizí jazyk od 3 let. S platností od školního roku 2009/10 si budou moci všichni žáci ve věku 10 let vybrat cizí jazyk jako povinně volitelný předmět.

Řecko: Od školního roku 2006/07 se musí všichni žáci ve věku 10 let povinně učit druhý cizí jazyk. V případě jedenáctiletých žáků bude povinným ve školním roce 2007/08.

Francie: Od počátku školního roku 2007/08 se v podstatě všichni žáci ve věku 7 let musí povinně učit cizí jazyk. Ve věku 14 let se dva povinné cizí jazyky neučí jen ti žáci, kteří si vybrali předmět "*découverte professionnelle*" (úvod do profesního života) (6 hodin týdně).

Itálie: Od školního roku 2006/07 se všichni žáci ve věku 11 až 14 let musí učit druhý cizí jazyk.

Litva: Od školního roku 2008/09 se všichni žáci ve věku 8 let musí učit cizí jazyk. Školy mohly zavést tuto výuku u osmiletých žáků již ve školním roce 2006/07, pokud si to žáci přáli.

Lucembursko: V případě „klasického“ oboru se výuka angličtiny (třetího povinného jazyka) zahajuje ve věku 14 let, nikoli 13 let.

Maďarsko: Protože se struktura poskytovaného vzdělávání různí, žáci se mohou začít učit druhý povinný jazyk ve věku 10 nebo 12 let.

Malta: Ve dvou posledních nekoedukovaných školách (jedna chlapecká a jedna dívčí) je povinný jen jeden cizí jazyk. Obě školy ukončí svou činnost v roce 2011.

Nizozemsko: Od školního roku 2007/08 mají žáci, kteří se vzdělávají podle vzdělávacích programů pro HAVO a VWO, o jeden povinný cizí jazyk méně. Žáci HAVO se však přesto mohou příslušný jazyk učit, jestliže si zvolí obor „kultura a společnost“, a žáci VWO si mohou tento jazyk vybrat jako povinně volitelný předmět.

Polsko: Od školního roku 2008/09 se zavádí povinná výuka cizího jazyka pro žáky ve věku 7 až 10 let. Žáci ve věku 13 až 19 let budou muset povinně studovat dva jazyky od roku 2009.

Portugalsko: Ministerstvo školství zahájilo ve školním roce 2005/06 program výuky angličtiny ve třetím a čtvrtém ročníku povinného vzdělávání (pro žáky ve věku 8 až 10 let). Školy se do něj mohly dobrovolně zapojit. Od školního roku 2006/07 musí všechny školy žákům této věkové skupiny nabízet výuku angličtiny. Od školního roku 2008/09 se tato povinnost vztahuje i na první a druhý ročník (žáky ve věku 6 až 8 let).

Slovinsko: Od školního roku 2008/09 se žákům od 12 let musí povinně poskytovat výuka druhého cizího jazyka.

Švédsko: Ústřední orgány školské správy vymezují pro jednotlivé skupiny předmětů celkovou hodinovou dotaci, aniž by předepisovaly, v kterém věku se je žáci musí začít učit.

Spojené království (ENG): Školy musí nabízet výuku cizího jazyka žákům ve věku 14 až 16 let. Zahájen byl i vládou dotovaný program, v jehož rámci se mají zavést cizí jazyky do primárních škol a který má do roku 2011 zajistit, aby si všichni žáci ve věku 7 až 11 let povinně osvojovali cizí jazyky.

Spojené království (WLS): I když školy nemusí nabízet žákům ve věku 14 až 16 let výuku cizího jazyka, obvykle jim ji poskytují. Všichni žáci se kromě toho učí velštinu.

Spojené království (NIR): V září roku 2007 byl zrušen požadavek aby se všichni žáci ve věku 14 až 16 let učili cizí jazyk. Školy však musí všem žákům nabídnout cizí jazyk jako volitelný předmět.

Spojené království (SCT): Obsah vzdělávání není předepsán zákonem. V závislosti na konkrétní situaci jednotlivých škol mohou školy a orgány místní správy samostatně interpretovat směrnice vydávané ústředními správními orgány a přizpůsobovat je místním podmínkám. Podle zmíněných směrnic mají žáci ve věku 10 až 16 let právo učit se alespoň jeden cizí jazyk po dobu šesti let (což odpovídá dotaci v rozsahu přibližně 500 hodin); toto právo však v současné době začíná nahrazovat nový rámec pro učení a výuku *Curriculum for Excellence*.

Doplňující poznámky (obr. B1)

Island: Od školního roku 2007/08 začíná povinné osvojování cizího jazyka ve věku 9 let. Tato reforma bude v plné míře zavedena ve školním roce 2009/10. Ve vyšším sekundárním vzdělávání se mohou žáci v jednotlivých školách učit cizí jazyky v různém věku a rozdíly mohou v tomto ohledu panovat mezi školami i mezi žáky.

Norsko: Žáci se musí ve věku 13 let rozhodnout, zda se budou důkladněji učit angličtinu, nebo zda se budou učit norštinu či laponštinu (sámštinu), nebo jiný cizí jazyk. Tato reforma bude plně zavedena od školního roku 2008/09.

Vysvětlivka

Tyto diagramy se zabývají jen jazyky, které vzdělávací program řadí do kategorie ‚cizích‘ (či ‚moderních‘). Regionální a/nebo menšinové jazyky (obr. B11) a starověké jazyky (obr. B12) se berou v úvahu pouze v případě, že se ve vzdělávacím programu považují za alternativu cizích jazyků.

Vodorovné čáry pod věkovým rozmezím v levém sloupci ukazují celkovou dobu, po níž všichni žáci absolvují výuku cizích jazyků jako povinného vyučovacího předmětu, přičemž jejich barvy označují počet jazyků, jež se musí učit **každý žák** příslušného věku. Čáry napravo od této šipky (→) uvádějí pouze nejvyšší počet jazyků, které si musí osvojovat **jen někteří žáci** v jednom nebo několika specifických oborech, a ukazují i to, v kterém věku toto studium absolvují.

Výuka se zavádí, cizí jazyk, jazyk jako povinný vyučovací předmět, jazyk jako povinně volitelný vyučovací předmět: viz Glosář.

Výuka se zahajuje v různém věku: Ústřední orgány školské správy nepředepisují, v kterém věku se musí zahájit výuka jednotlivých vyučovacích předmětů, ale pouze vymezují cíle pro danou úroveň vzdělávání. Školy tak mohou samostatně rozhodovat o tom, kdy výuku cizího jazyka zahájí.

Ve většině vzdělávacích systémů stanoví minimální vzdělávací program pro všeobecné sekundární vzdělávání, že se každý žák musí povinně učit dva cizí jazyky. Na úrovni primárního vzdělávání je výuka dvou cizích jazyků povinná jen v několika zemích, konkrétně v Estonsku, Lotyšsku, Lucembursku, Švédsku, na Islandu a v Řecku, kde byla tato povinnost v nedávné době předepsána i žákům ve věku 10 – 12 let. V Lucembursku si všichni žáci osvojují od prvního ročníku primární školy němčinu a od druhého ročníku primární školy francouzštinu. I když oba zmíněné jazyky mají status úředního jazyka, vzdělávací program je přesto řadí do kategorie cizích jazyků.

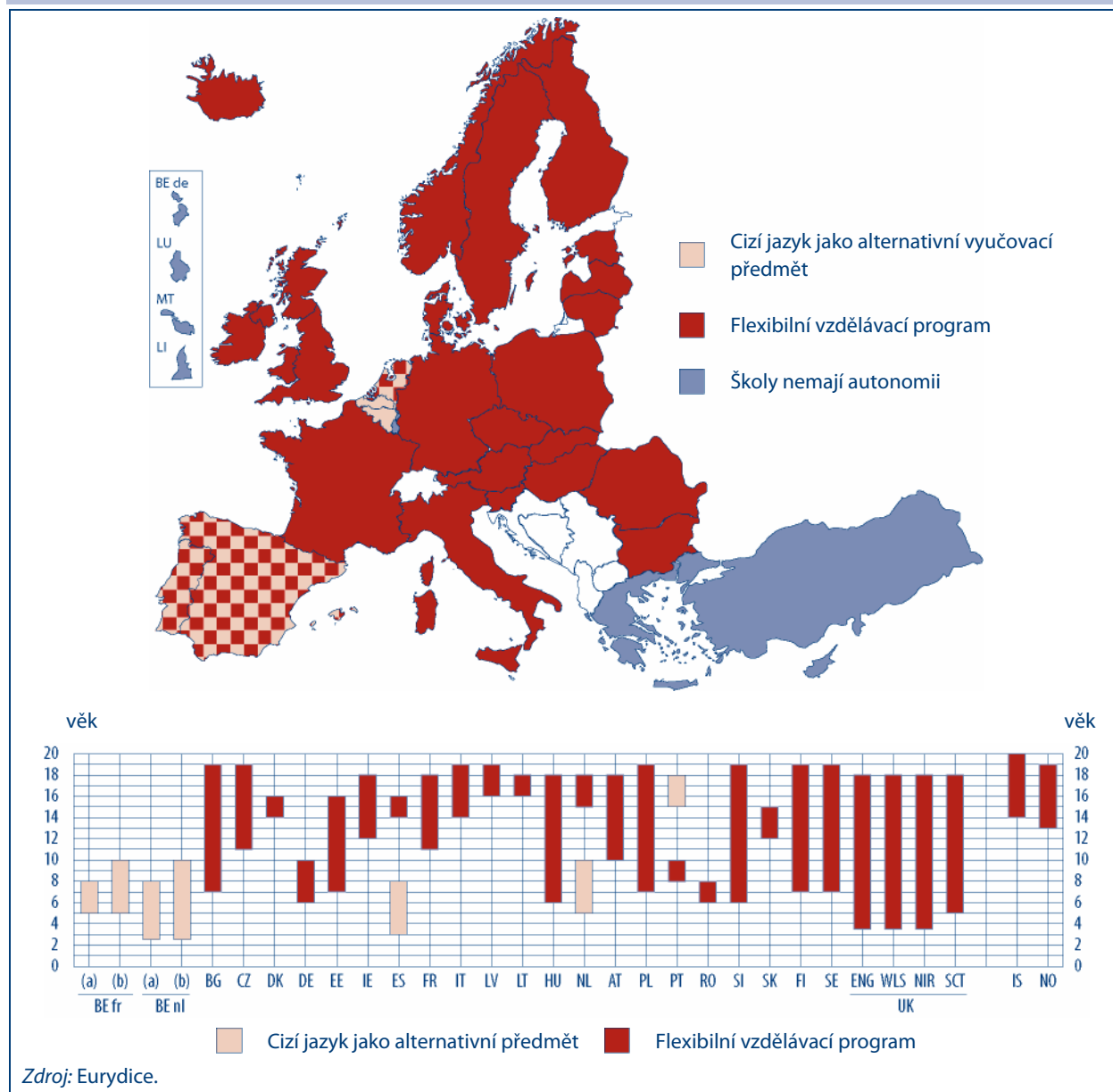
V přibližně 15 zemích si musí žáci zapsaní v určitých typech škol nebo oborech studia osvojovat větší počet cizích jazyků, než je povinné minimum, které se vztahuje na všechny žáky. To platí zejména v případě vyššího sekundárního vzdělávání. Nicméně i žáci, kteří dosáhli věku 12 let, se musí v některých typech škol v České republice, Německu, Nizozemsku, Rakousku a Lichtenštejnsku, učit více jazyků než všichni ostatní. 12letí žáci navštěvující školy typu HAVO a VWO v Nizozemsku si například osvojují tři cizí jazyky, kdežto žáci docházející do VMBO se povinně učí jen dva. V Lucembursku a Lichtenštejnsku si musí žáci zapsaní v některých oborech studia či typech škol osvojovat až čtyři cizí jazyky.

V téměř 20 zemích – a v podstatě jen v případě sekundárního vzdělávání – požadují ústřední (nebo nejvyšší příslušné) orgány školské správy od škol, aby do své nabídky povinně volitelných předmětů zařadily alespoň jeden cizí jazyk. Toto opatření dává všem žákům ve všech školách možnost, aby se rozhodli pro osvojování dalšího jazyka. Uplatňuje se například v Belgii (Francouzském a Německý mluvícím společenství), Německu a Španělsku, kde vzdělávací programy pro sekundární školy předepisují jen jeden povinný cizí jazyk. Školy poskytující vyšší sekundární vzdělávání na Kypru musí nabízet výuku pěti cizích jazyků. Na Maltě musí nižší sekundární školy nabízet výuku sedmi jazyků a žáci si z nich mohou vybrat jen jeden, zatímco ve vyšším sekundárním vzdělávání musí být v nabídce šest jazyků, z nichž si žáci mohou zvolit tři.

AUTONOMIE ŠKOL JE VŠEOBECNĚ ROZŠÍŘENÁ A MŮŽE PODPOŘIT JAZYKOVOU VÝUKU

V celé řadě zemí mají školy určitou míru autonomie, která jim umožňuje v rámci minimálního rozsahu poskytovaného vzdělávání zavést výuku některých vyučovacích předmětů dle vlastního výběru, zejména cizích jazyků. V závislosti na podmínkách v dané zemi určují minimální rozsah vzdělávání buď pouze centrálně stanovené předpisy (obr. B1), nebo centrálně předepsané minimum doplňuje učivo, které mohou školy zavést z vlastní iniciativy, v souladu s mírou jejich autonomie.

Obr. B2: Právo škol poskytovat výuku cizích jazyků z vlastní iniciativy v rámci minimálního rozsahu poskytovaného preprimárního, primárního a všeobecného sekundárního vzdělávání, 2006/07

Doplňující poznámky (obr. B2)

Belgie (BE fr): Francouzské společenství je odpovědné v (a) Bruselu, jestliže je vyučovacím jazykem francouzština, a (b) ve frankofonní části Valonska.

Belgie (BE nl): Vlámské společenství je odpovědné v (a) Bruselu, jestliže je vyučovacím jazykem nizozemština, a (b) ve Vlámsku.

Česká republika: Od školního roku 2007/08 mohou školy zavádět výuku cizího jazyka jako povinného předmětu v prvním ročníku primárního vzdělávání (tj. u žáků ve věku 6 let) za předpokladu, že s tím žáci a jejich rodiče souhlasí.

Dánsko: Zákon o *Folkeskole* školám doporučuje, aby žákům ve věku 14 až 16 let nabízely cizí jazyk jako volitelný předmět (tj. jako třetí jazyk).

Španělsko: Až do zavedení povinné výuky cizího jazyka pro všechny děti ve věku 3 let (od školního roku 2008/09), její zavedení školám povolují autonomní společenství.

Itálie: Školy jsou teoreticky autonomní a mohou výuku zahájit již v prvním ročníku primárního vzdělávání. Ve skutečnosti ji však zavádějí až ve vyšším sekundárním vzdělávání.

Lotyšsko: Jestliže se škola rozhodne realizovat vzdělávací program, který zahrnuje výuku dalšího jazyka, tato výuka je pak pro všechny žáky povinná.

Maďarsko: Díky jisté míře volnosti, která byla školám přiznána, řada škol svým žákům ukládá, aby se učili cizí jazyk ještě dříve, než se jeho osvojování stává povinným pro všechny žáky (obr. B1).

Nizozemsko: Žáci primárních škol si povinně osvojují angličtinu. V praxi se její výuka zahajuje u žáků ve věku 10 let. Školy mohou zajistit výuku angličtiny i pro mladší žáky.

Rakousko: Školy mají takovou míru autonomie, která jim umožňuje poskytovat vzdělávání, jehož obsah se poněkud liší od vzdělávacího programu stanoveného ústředními orgány školské správy. Předměty, jejichž výuku mohou školy v rámci své autonomie nabízet, však musí být na seznamu vyučovacích předmětů, který sestavují výše zmíněné orgány.

Spojené království (ENG/WLS/NIR): Od škol se očekává, že vytvoří vlastní vzdělávací program nad rámec požadavků, jež vymezuje *National Curriculum* a *Northern Ireland Curriculum*, a předpokládá se, že tento školní program bude odpovídat jejich specifickým potřebám a podmínkám, v nichž působí. To může znamenat i to, že výuka cizího jazyka bude přesahovat zákonem stanovené minimum. Pro žáky ve věku 16 – 18 let není vymezeno povinné společné základní kurikulum.

Island: Žáci ve vyšším sekundárním vzdělávání se mohou – v závislosti na nabídce jazyků ve své škole – rozhodnout, že si prohloubí znalost jazyka, který si již povinně osvojují, nebo začít studovat jiný jazyk.

Vysvětlivka

Tento obrázek zachycuje pouze jazyky, které vzdělávací program řadí do kategorie „cizích“ (či „moderních“). Regionální a/nebo menšinové jazyky (obr. B11) a starověké jazyky (obr. B12) se berou v úvahu pouze v případě, že se ve vzdělávacím programu považují za alternativu cizích jazyků. Obrázek ukazuje to, do jaké míry školy mohou do minimálního rozsahu poskytovaného vzdělávání začlenit vyučovací předměty (včetně cizích jazyků), jejichž výuku si přejí nabízet.

Cizí jazyk, cizí jazyk jako alternativní vyučovací předmět, minimální rozsah poskytovaného vzdělávání, flexibilní vzdělávací program: viz Glosář.

Školy takto mohou nabízet vzdělávací program, který je lépe přizpůsoben potřebám místní populace a regionu, v němž sídlí. Náplň minimálního rozsahu poskytovaného vzdělávání se proto může do určité míry v jednotlivých školách lišit. Jestliže se školy rozhodnou poskytovat výuku dalšího jazyka, všichni žáci si ho buď musí osvojovat, nebo si ho mohou vybrat jako povinně volitelný předmět, protože je součástí minimálního rozsahu poskytovaného vzdělávání.

Školy mohou z vlastní iniciativy zpestřit výuku cizích jazyků nabídkou jazyků jako alternativních předmětů, nebo jejich začleněním do flexibilního vzdělávacího programu. V souladu s konceptem flexibilních vzdělávacích programů pro všechny úrovně vzdělávání, zejména pro sekundární vzdělávání, si školy vybírají předměty, jejichž výuku si přejí poskytovat. Mohou tedy svým žákům umožnit, aby se učili více cizích jazyků (než uvádí obr. B1), a v určitých případech jim mohou jejich osvojování předepsat jako povinné. Například *collèges* ve Francii mohou do svého vzdělávacího programu od počátku (tj. pro žáky od 11. roku věku) zařadit výuku druhého jazyka. Mimořádnou míru autonomie mají zejména (sekundární) školy v Itálii a školy ve Spojeném království, kde centrálně stanovené vzdělávací programy kladou poměrně menší důraz na výuku cizích jazyků než v jiných zemích (obr. B1).

V několika zemích jsou školy autonomní v jiném a užším slova smyslu, protože mohou nabízet cizí jazyk jako alternativní předmět. Například v Belgii (Vlámském a Francouzském společenství), Španělsku (v některých autonomních společenstvích) a v Portugalsku povolují ústřední orgány školské správy školám to, aby na výuku cizího jazyka využily časovou dotaci jiných vyučovacích předmětů. K tomu dochází především na úrovni primárního vzdělávání v případech, kdy si ještě všichni žáci nemusí povinně osvojovat cizí jazyk. Díky tomuto manévrovacímu prostoru, který mají školy k dispozici, může být výuka cizího jazyka zajištěna dříve, a to v rámci minimálního rozsahu poskytovaného vzdělávání.

POVINNÁ VÝUKA CIZÍHO JAZYKA SE ZAHAJUJE NA STÁLE NIŽŠÍM STUPNI VZDĚLÁVÁNÍ

Již po několik desetiletí se v Evropě projevuje tendence zvýšit počet ročníků, během nichž je výuka alespoň jednoho cizího jazyka povinná, a snižuje se věk, v němž se tato výuka zahajuje. K těmto změnám došlo v celé řadě zemí, zejména v letech 2003 až 2007.

Během let 1984 až 2007 přibližně 10 zemí snížilo o minimálně tři roky věk, v němž se u žáků poprvé zahajuje výuka cizího jazyka. Například několik zemí jižní Evropy zavedlo v tomto ohledu ambiciózní politiku. Španělsko a Itálie nyní patří k těm zemím, v nichž se tato výuka během školní docházky zahajuje nejdříve (ve Španělsku u žáků ve věku 3 let, v Itálii ve věku 6 let). V Lucembursku a na Maltě, kde již v roce 1984 začínala výuka cizích jazyků velice brzy, se věk jejího zahájení až do roku 2007 nezměnil. Až do přijetí příslušného zákona v roce 1988 (v Anglii a Walesu), resp. 1989 (v Severním Irsku), nebyl ve Spojeném království (Anglii, Walesu a Severním Irsku) předepsán povinný obsah vzdělávání. Podle těchto zákonů se jazyky staly povinným předmětem pro všechny žáky ve věku 11 let. Zpočátku se na ně tato povinnost vztahovala až do věku 16 let, ale následné změny ve vzdělávacím programu zavedly volnější pravidla pro žáky ve věku 14 – 16 let, a nyní dochází k tomu, že povinná výuka cizího jazyka začíná v Anglii, Walesu a Severním Irsku později (ve věku 11 let) a končí dříve (ve věku 14 let) než v kterékoli jiné zemi. Kromě těchto změn v obsahu sekundárního vzdělávání se rozvíjela výuka cizích jazyků i na úrovni primárního vzdělávání. Například v Anglii je vláda odhodlána prosadit to, aby se cizí jazyky staly od roku 2011 povinným předmětem pro žáky ve věku 7 až 11 let.

Tento trend, který spočívá ve snižování věkové hranice, kdy se děti poprvé začínají povinně učit cizí jazyky, se ale mnohem méně projevuje v několika zemích střední a východní Evropy. V převážné většině z nich se již v 80. letech 20. století děti musely začít učit první cizí jazyk relativně brzy. Ve většině případů byla tímto jazykem ruština. V pobaltských zemích byla rusifikace zvláště intenzivní a ruština se začínala vyučovat v povinném vzdělávání velice brzy. Nepovažovala se však za cizí jazyk. Příčinou určitých rozdílů mezi některými zeměmi mohou být i změny celkové organizace vzdělávání, k nimž došlo od počátku 90. let 20. století.

V letech 2003 až 2007 došlo ke změnám v přibližně deseti zemích. V Belgii (Německy mluvícím společenství) předepsal zákon přijatý v roce 2004 povinné herní aktivity v cizím jazyce, které se realizují na úrovni preprimárního vzdělávání, a povinné osvojování cizího jazyka od prvního ročníku primárního vzdělávání. Obě tyto formy jazykového vzdělávání v útlém věku byly předtím nepovinné, ale přesto se používaly ve většině škol po několik desetiletí. Země, v nichž došlo k největším změnám, jsou zároveň ty, v nichž výuka cizích jazyků začínala později (Vlámské společenství Belgie a Bulharsko). V Polsku se od školního roku 2008/09 zavádí povinná výuka cizího jazyka pro žáky ve věku 7 – 10 let. Od školního roku 2008/09 musí všechny školy v Portugalsku nabízet žákům ve věku 6 – 10 let výuku angličtiny.

Obr. B3: Změny věku zahájení výuky prvního povinného cizího jazyka a délka této výuky v preprimárním, primárním a všeobecném sekundárním vzdělávání v letech 1984, 1994, 2003 a 2007

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky (obr. B3)

Belgie (BE fr): Francouzské společenství je odpovědné v (a) Bruselu, jestliže je vyučovacím jazykem francouzština, a (b) ve frankofonní části Valonska.

Belgie (BE nl): Vlámské společenství je odpovědné v (a) Bruselu, jestliže je vyučovacím jazykem nizozemština, a (b) ve Vlámsku.

Německo: Vyšší sekundární vzdělávání (*Gymnasium*) končí v některých spolkových zemích ve věku 18 let, v jiných ve věku 19 let. V některých zemích se žáci začínají učit první cizí jazyk jako povinný předmět ve věku 10 let. V Bádensku-Württembersku se ho musí začít učit ve věku 6 let. Jestliže si žáci nevolí cizí jazyk jako předmět závěrečné zkoušky *Abitur*, mohou ho přestat studovat rok před ukončením vyššího sekundárního vzdělávání.

Estonsko, Lotyšsko a Litva: Ruština se v roce 1984 nepovažovala za cizí jazyk. V Estonsku a Litvě se ji děti začínaly učit ve věku 7 let, v Lotyšsku ve věku 8 let.

Estonsko a Švédsko: V letech 2007 a 2003 orgány školské správy nepředepisovaly, kdy se všichni žáci musí začít učit cizí jazyk jako povinný předmět. Ve Švédsku tomu tak bylo i v roce 1994. V roce 2007 se žáci v obou zemích mohli začít učit cizí jazyk jako povinný předmět ve věku 7 až 10 let.

Irsko: Výuka cizích jazyků není povinná. Všichni žáci absolvují výuku úředních jazyků – angličtiny a irské gaelštiny, které však nejsou cizími jazyky.

Španělsko: Od školního roku 2008/09 si všichni žáci musí začít osvojovat cizí jazyk ve věku 3 let.

Lotyšsko: V roce 1984 končilo všeobecné sekundární vzdělávání ve školách, v nichž byla vyučovacím jazykem ruština, ve věku 17 let.

Nizozemsko: Žáci primárních škol se musí povinně učit cizí jazyk. V praxi tato výuka probíhá ve věku 10 až 12 let. Školy mohou zavést tuto výuku i v nižším věku.

Polsko: Od školního roku 2008/09 se zavádí povinná výuka cizího jazyka pro žáky ve věku 7 až 10 let.

Portugalsko: Ministerstvo školství zahájilo ve školním roce 2005/06 program výuky angličtiny ve třetím a čtvrtém ročníku povinného vzdělávání (pro žáky ve věku 8 až 10 let). Školy se do něj mohly zapojit dobrovolně. Od školního roku 2006/07 musí všechny školy žákům této věkové skupiny nabízet výuku angličtiny. Od školního roku 2008/09 se tato povinnost vztahuje i na první a druhý ročník vzdělávání (žáky ve věku 6 až 8 let).

Finsko: Celostátně platný minimální vzdělávací program pro roky 1994, 2003 a 2007 nestanoví, v kterém věku se musí všichni žáci učit cizí jazyk. Může tomu být ve věku 7 až 9 let.

Spojené království (ENG/NIR/WLS): Zákon, který označil moderní jazyky za povinný předmět, byl přijat až v roce 1988 (resp. 1989 v Severním Irsku). Předtím nebyl žádný vyučovací předmět (kromě náboženské výchovy) povinný. Do roku 1994 se požadavek na zajištění výuky moderních jazyků vztahoval na mladší žáky, ale nikoli na žáky ve věku 14 až 16 let. V roce 1995 byl ve Walesu tento požadavek v případě 14-16letých žáků zrušen, aniž by se kdy realizoval. V Anglii byl příslušný požadavek zrušen pro žáky této věkové skupiny v roce 2004 a v Severním Irsku v roce 2007.

Spojené království (SCT): Před zavedením doporučení Ministerské akční skupiny pro jazyky (*Ministerial Action Group on Languages*, 2000) považovala většina lidí výuku cizího jazyka za povinnou, i když nebyla oficiálně předepsána. Zmíněná doporučení vymezila pro tuto výuku volnější pravidla.

Vysvětlivka

Tento diagram zachycuje pouze jazyky, které vzdělávací program řadí do kategorie ‚cizích‘ (či ‚moderních‘). Regionální a/nebo menšinové jazyky (obr. B11) a starověké jazyky (obr. B12) se berou v úvahu pouze v případě, že se ve vzdělávacím programu považují za alternativu cizích jazyků.

Věk, v němž se u žáků poprvé zahajuje výuka cizího jazyka jako povinného vyučovacího předmětu, odpovídá jejich teoretickému věku na začátku ročníku, ve kterém tato výuka začíná. Věk, v němž se přestává vyučovat cizí jazyk jako povinný vyučovací předmět, odpovídá teoretickému věku žáka na konci ročníku, ve kterém tato výuka končí. V případě roků 1984, 1994 a 2003 diagram uvádí, v jakém věku se poprvé zahajovala výuka cizího jazyka jako povinného vyučovacího předmětu podle oficiálních dokumentů, i když tato výuka v referenčním roce neprobíhala ve všech školách. V případě roku 2003 je opatření, které se zavádělo, takto označeno, jestliže se ještě v roce 2007 plně nerealizovalo. Další informace o situaci v roce 2006/07 uvádí obr. B1.

Výuka se zavádí, cizí jazyk, jazyk jako povinný vyučovací předmět: viz Glosář.

VE VĚTŠINĚ ZEMÍ SE BĚHEM POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY MŮŽE KAŽDÝ ŽÁK UČIT ALESPŮŇ DVA CIZÍ JAZYKY

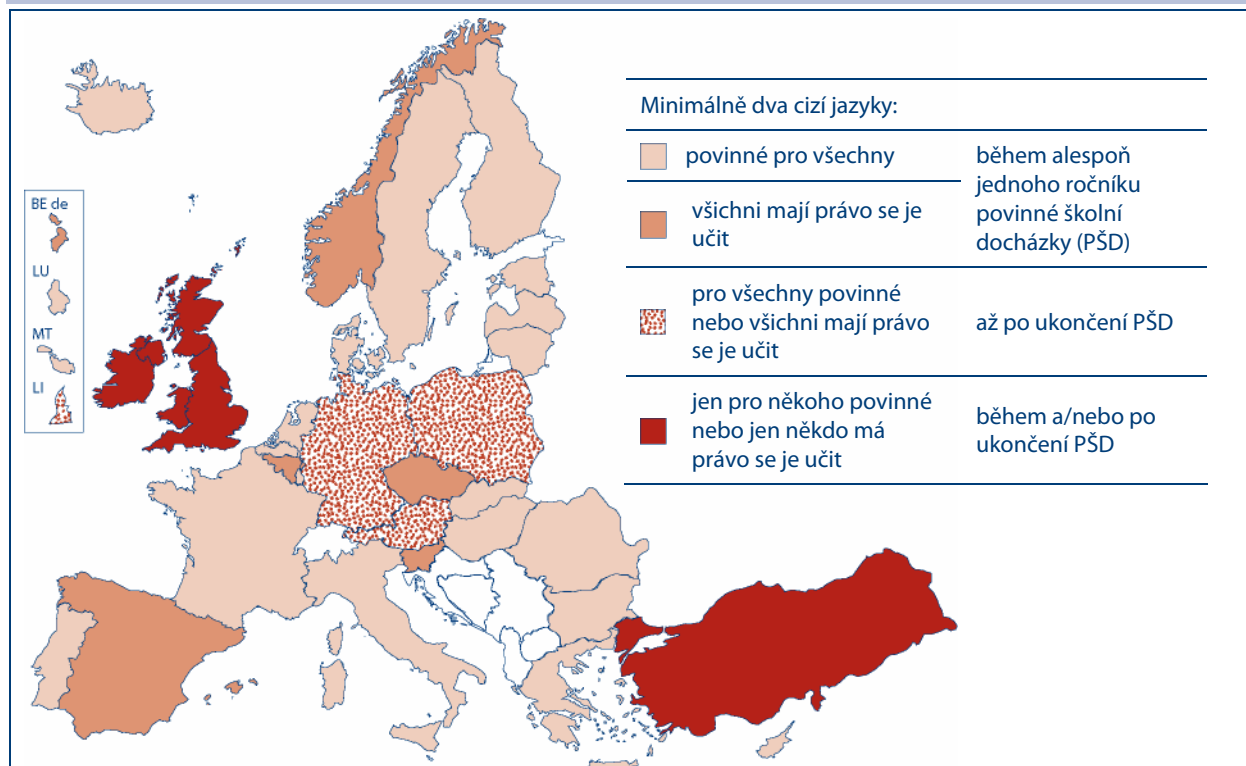
Hlavy států či vlád zemí EU vyzvaly na zasedání Evropské rady v Barceloně (2002) členské státy k tomu, aby podnikly další opatření, která povedou k ‚lepšímu osvojení základních dovedností, zejména prostřednictvím výuky alespoň dvou cizích jazyků od nejútlejšího věku‘. Toto doporučení navazuje na iniciativu, která vznikla na zasedání Evropské rady v Lisabonu (2000), na němž si Evropská unie stanovila strategický cíl stát se ‚nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější ekonomikou založenou na znalostech na světě‘. Vzdělávací politiky většiny zemí byly v roce 2006/07 v souladu s obsahem tohoto doporučení, protože všichni žáci si mohli během povinné školní docházky osvojovat minimálně dva cizí jazyky. V porovnání se situací v roce 2002/03 (viz *Klíčové údaje o výuce jazyků ve školách* – vydání z roku 2005) by se měla věnovat pozornost změnám zavedeným v České republice a Itálii, které zcela odpovídají doporučení vydanému na evropské úrovni.

Ve většině případů si všichni žáci musí během denního povinného vzdělávání (povinné školní docházky) osvojovat minimálně dva cizí jazyky po dobu alespoň jednoho roku (obr. B1). Druhou kategorií zemí tvoří ty, v nichž se všichni žáci mohou, ale nemusí, během povinné školní docházky učit dva cizí jazyky. V těchto zemích je první jazyk povinný, zatímco výuku druhého všechny školy zajišťují v rámci nabídky povinně volitelných předmětů. Když si tedy žáci musí vybrat volitelné předměty, všichni se mohou rozhodnout pro druhý cizí jazyk bez ohledu na to, jakou školu navštěvují.

Jen v menším počtu zemí nemůže každý žák během povinné školní docházky absolvovat výuku dvou cizích jazyků. V Německu, Rakousku, Polsku a Lichtenštejnsku mají možnost osvojovat si dva cizí jazyky jen ti žáci, kteří absolvují všeobecné vzdělávání navazující na povinnou školní docházku (třetí kategorie zemí). V Rakousku, Polsku a Lichtenštejnsku je tato výuka dokonce povinná.

V Irsku a Spojeném království mohou mít žáci, kteří plní povinnou školní docházku, stejné možnosti, protože rámcové vzdělávací programy v těchto zemích jsou dostatečně flexibilní na to, aby školy mohly koncipovat vlastní školní vzdělávací program v souladu se svými cíli a hodnotami. To znamená, že nabízí-li se druhý cizí jazyk, je v kompetenci školy rozhodnout o tom, v kterém věku si ho žáci mohou začít osvojovat. V Turecku se dva cizí jazyky musí učit jen žáci zapsaní v určitých typech vzdělávání, které navazuje na povinnou školní docházku.

Obr. B4: Výuka dvou cizích jazyků ve vzdělávacím programu pro preprimární, primární a všeobecné sekundární vzdělávání, 2006/07

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Irsko: Výuka cizích jazyků není povinná. Všichni žáci absolvují výuku úředních jazyků – angličtiny a irské gaelštiny, které však nejsou cizími jazyky.

Polsko: Předpokládá se, že od roku 2009 budou pro žáky ve věku 13 – 19 let povinné dva cizí jazyky.

Vysvětlivka

Tento obrázek zachycuje pouze „cizí“ (či „moderní“) jazyky zmíněné ve vzdělávacím programu. Regionální a/nebo menšinové jazyky (obr. B11) a starověké jazyky (obr. B12) se berou v úvahu pouze v případě, že se ve vzdělávacím programu považují za alternativu cizích jazyků. Další informace o cizích jazycích ve vzdělávacím programu uvádí obr. B1 a B2.

Všichni mají právo (se učit minimálně dva cizí jazyky): první jazyk je zpravidla ve vzdělávacím programu povinný předmět a druhý jazyk povinně volitelný předmět.

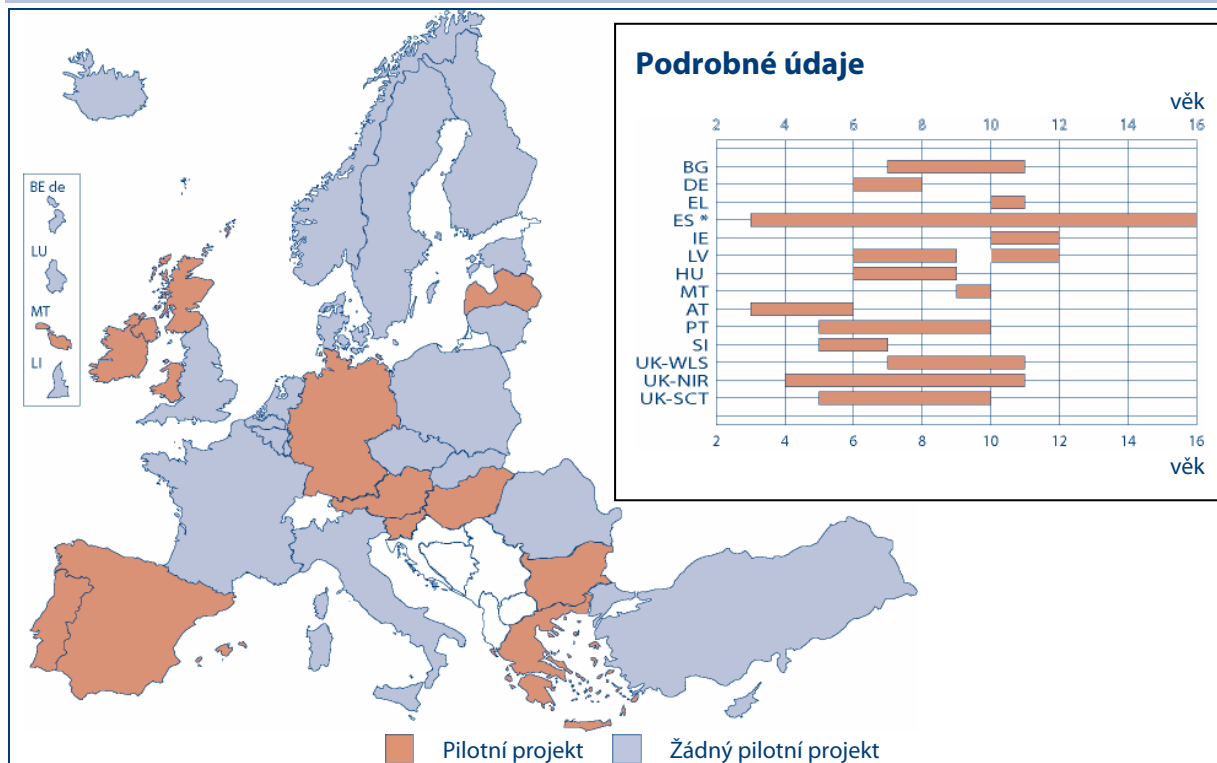
Jen pro někoho jsou (minimálně dva cizí jazyky) povinné nebo jen někdo má právo (se minimálně dva cizí jazyky učit): jen někteří žáci jsou povinni nebo mají právo se učit dva cizí jazyky buď z toho důvodu, že jejich školy jim nabízejí možnost osvojit si další jazyk (obr. B2), nebo protože jsou daní žáci zapsáni v oborech, v nichž se výuka dalších jazyků nabízí nebo je povinná.

Cizí jazyk; jazyk jako povinný vyučovací předmět; jazyk jako povinně volitelný vyučovací předmět; flexibilní vzdělávací program: viz Glosář.

PŘI PŘÍPRAVĚ ZAHÁJENÍ VÝUKY CIZÍHO JAZYKA V NIŽŠÍCH ROČNÍCÍCH SE ČASTO VYUŽÍVAJÍ PILOTNÍ PROJEKTY

Pilotní projekty, jež spočívají v zavedení výuky cizího jazyka, která se nezajišťuje v rámci minimálního rozsahu poskytovaného vzdělávání (obr. B1), se v současné době realizují ve 14 zemích. Pořádají je a financují orgány školské správy, cílem většiny z těchto projektů je v podstatě zavést výuku cizího jazyka na stupeň, na němž ještě není povinná, konkrétně na úroveň preprimárního a primárního vzdělávání.

Obr. B5: Věk zahájení výuky cizích jazyků v rámci pilotního projektu a délka této výuky v preprimárním, primárním nebo všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Španělsko: V autonomních společenstvích Aragonie, Kastilie a Leon a Extremadura se výuka druhého cizího jazyka dosud žákům od 10. roku věku poskytuje v rámci pilotního projektu, i když v ostatních autonomních společenstvích je taková výuka již běžnou praxí.

Spojené království (ENG): Vládou dotovaný program postupného zavádění výuky cizích jazyků do primárních škol nyní přechází z pilotní fáze do etapy, v níž bude do roku 2011 pro všechny žáky ve věku 7 až 11 let předepsáno povinné osvojování cizího jazyka.

Spojené království (WLS): Velšská vláda financovala od září roku 2003 pilotní projekty, jež se zaměřovaly na žáky ve věku 7 až 11 let.

Spojené království (NIR): Vládou dotovaný pilotní projekt, který spočíval v zavádění výuky cizích jazyků do primárních škol, byl zahájen v září roku 2005.

Vysvětlivka

Tento obrázek zachycuje pouze jazyky, které vzdělávací program řadí do kategorie „cizích“ (či „moderních“). Regionální a/nebo menšinové jazyky a starověké jazyky se berou v úvahu pouze v případě, že se ve vzdělávacím programu považují za alternativu cizích jazyků.

Pilotní projekt: viz Glosář.

Několik autonomních společenství ve Španělsku realizuje pilotní projekty, v jejichž rámci se u žáků ve věku 3 let zahajuje výuka prvního cizího jazyka a ve věku 10 let výuka druhého cizího jazyka, paralelně s jazykovou výukou, jež je součástí minimálního rozsahu poskytovaného vzdělávání. V některých komunitách je však tento postup již běžnou praxí. Podobně jako pilotní projekty ve Španělsku i projekty či iniciativy v několika školách v Lotyšsku žákům umožňují, aby se kromě toho povinného jazyka učili ještě další jazyk.

Ve Spojeném království (Anglii) vláda dotuje program postupného zavádění výuky cizích jazyků do primárních škol. Ten nyní přechází z pilotní fáze do etapy, během níž bude do roku 2011 pro všechny žáky ve věku 7 až 11 let předepsáno povinné osvojování cizího jazyka. Na Maltě a ve Spojeném království (Walesu) mají pilotní projekty zajistit to, aby žáci již v nejútlejším věku získali povědomí o cizích jazycích a více se cizí jazyky učili. V Řecku se probíhající pilotní projekt zaměřuje na mnohojazyčnost i multikulturalismus.

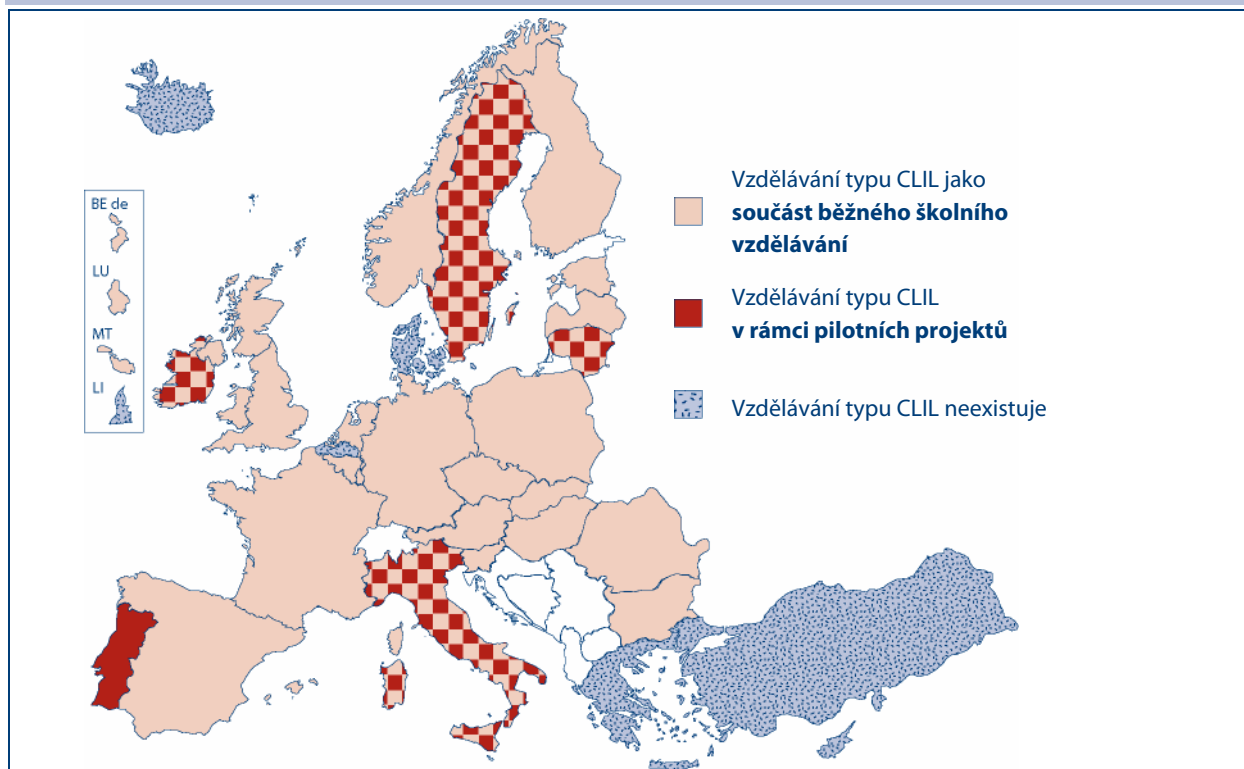
VZDĚLÁVÁNÍ TYPU ‚CLIL‘ JE V TÉMĚŘ VŠECH ZEMÍCH SOUČÁSTÍ BĚŽNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

V převážné většině evropských zemí poskytují určité školy takový druh vzdělávání, v jehož rámci výuka probíhá v minimálně dvou různých jazycích. Toto ‚integrované osvojování obsahu a jazyka‘ (*Content and Language Integrated Learning*) – CLIL se zpravidla nabízí v primárním a všeobecném sekundárním vzdělávání, ale není všeobecně rozšířeno. Lucembursko a Malta jsou skutečně jediné země, v nichž je vzdělávání typu CLIL zavedeno ve všech školách.

Ve srovnání s předchozími roky se příslušné země snaží poskytovat vzdělávání typu CLIL ve více jazykových kombinacích (viz Příloha) a země, v nichž se CLIL předtím nenabízelo, jej nyní začaly zavádět v rámci pilotních projektů, jako je tomu například v Portugalsku a od školního roku 2007/08 ve Vlámském společenství Belgie. Dochází k tomu, že se CLIL po úspěšném ověření formou pilotních projektů stává součástí běžného vzdělávání (například v Polsku a Španělsku). Nicméně ještě ve školním roce 2006/07 se vzdělávání typu CLIL v šesti zemích vůbec neexistovalo.

I když Dánsko nezavedlo vzdělávání typu CLIL v pravém slova smyslu, tato země zvažuje realizaci opatření, která by vedla ke zlepšení úrovně zvládnutí žáků v cizích jazycích. Za zmínku stojí zejména návrh, že by v nich mohla probíhat výuka některých předmětů.

Obr. B6: Vzdělávání typu CLIL v primárním a všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Belgie (BE nl): Vzdělávání typu CLIL se od školního roku 2007/08 realizuje v rámci pilotních projektů.

Dánsko: I když nebyly za tímto účelem vydány žádné zvláštní předpisy, výuka zahraniční literatury v rámci oficiálního programu „společenskovědních studií“ ve vyšším sekundárním vzdělávání může probíhat v cizím jazyce, což žákům, kteří si tento program zvolí, umožní absolvovat výuku ve dvou různých jazycích.

Litva: Vzdělávání typu CLIL pokračuje ve školním roce 2007/08 ve všech školách, které ho předtím ověřovaly formou pilotního projektu. Nyní se k nim mohou připojit další školy, jež si přejí začlenit CLIL do běžného vzdělávání.

Portugalsko: Vzdělávání typu CLIL bylo ve školním roce 2006/07 zavedeno v sedmi školách v rámci tříletého pilotního projektu. Předtím proběhlo ještě několik pokusných ověřování CLIL z iniciativy samotných škol bez jakékoli institucionální podpory ústředních správních orgánů. Ve školním roce 2007/08 se do tohoto projektu zapojilo 16 škol.

Lichtenštejnsko: Vzdělávání typu CLIL se nabízí pouze ve třetím ročníku primárního vzdělávání a jen ve velice omezeném měřítku. Od školního roku 2008/09 se vzdělávání typu CLIL nabízí ve druhém ročníku primárního vzdělávání.

Vysvětlivka

Tento obrázek nezachycuje programy, v jejichž rámci probíhá výuka ve dvou různých jazycích především z toho důvodu, aby se zajistila efektivnější integrace dětí, jejichž mateřština není autochtonním jazykem, do systému běžného vzdělávání. Údaje nezahrnují ani mezinárodní školy.

Podrobné informace o příslušných jazykových kombinacích a úrovních vzdělávání, na nichž se poskytuje vzdělávání typu „CLIL“, uvádí Příloha.

Vzdělávání typu CLIL je součástí běžného vzdělávání: Jeho poskytování není časově omezené jako v případě pilotního projektu. Skutečnost, že je součástí běžného vzdělávání, neznamená, že je všeobecně rozšířeno.

CLIL, pilotní projekt: viz Glosář.

V ŘADĚ EVROPSKÝCH ZEMÍ VZDĚLÁVÁNÍ TYPU CLIL ČASTO PROBÍHÁ V REGIONÁLNÍCH NEBO MENŠINOVÝCH JAZYCÍCH

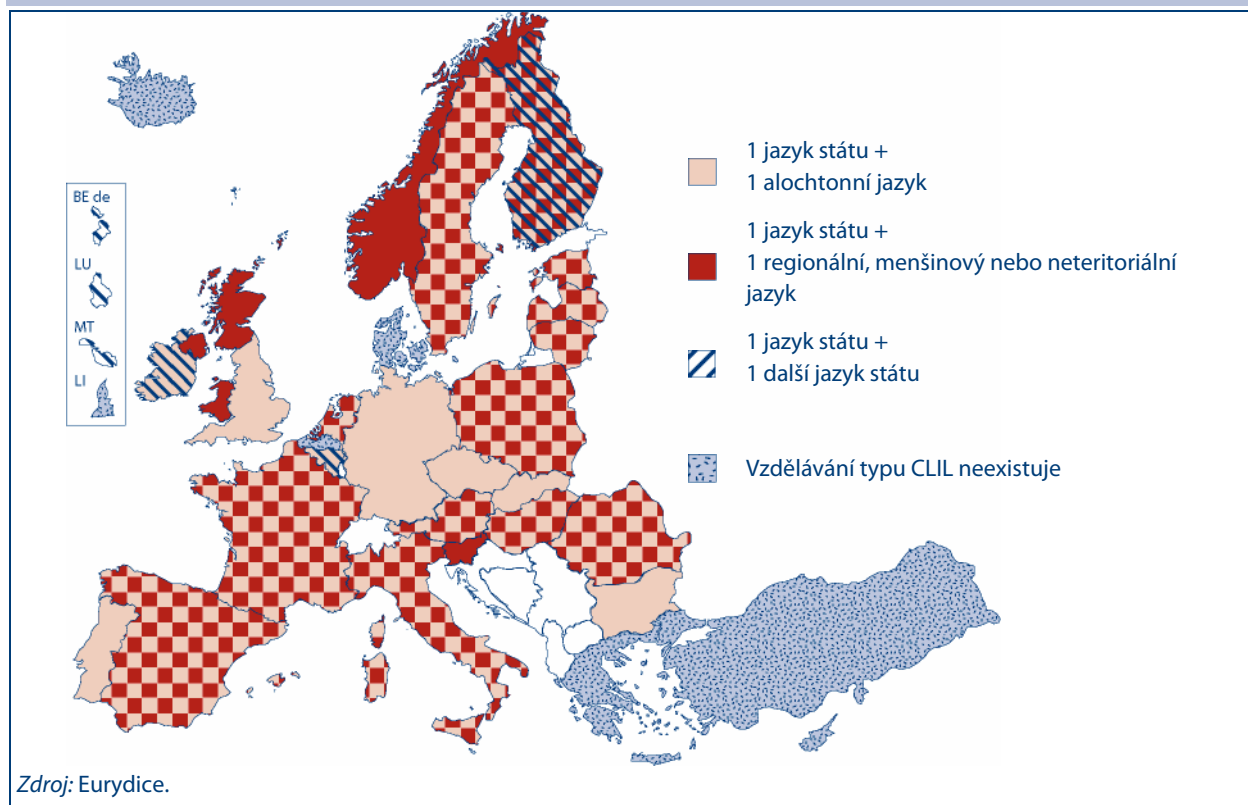
V Evropě nacházíme různé kombinace jazyků ve vzdělávání typu CLIL jak v rámci běžného školního vzdělávání, tak i pilotních projektů (obr. B6).

Nejčastěji se setkáváme s tím, že je v jedné zemi zavedeno několik různých postupů. Zatímco v některých školách výuka probíhá v úředním jazyce a v regionálním či menšinovém jazyce, v jiných školách se může místo jednoho z těchto vyučovacích jazyků, ať již jazyka státu nebo regionálního či menšinového jazyka, používat jiný.

Ve čtyřech zemích (Španělsko, Lotyšsko, Nizozemsko a Rakousko) nabízejí některé školy CLIL ve třech různých vyučovacích jazycích. V těchto zemích se v tříjazyčném vzdělávání typu CLIL kombinuje výuka v národním jazyce, alochtonním jazyce a regionálním či menšinovém jazyce. S tímto modelem se setkáváme jen velice vzácně a obr. B7, který zaznamenává jen nejběžnější formy dvojazyčné výuky, tuto nezvyklou alternativu nezachycuje. Příloha však uvádí úplné informace o jazykových kombinacích a úrovních vzdělávání, na nichž se tento typ výuky poskytuje.

V Itálii jsou v pilotních projektech i stávajícím systému vzdělávání vyučovacími jazyky v rámci CLIL francouzština, němčina a španělština. Francouzština nebo němčina, které jsou regionálními a/nebo menšinovými jazyky v určitých regionech, se používají při výuce typu CLIL v rámci běžného vzdělávání jen v regionech, v nichž se jedním z těchto jazyků mluví.

Obr. B7: Status cílových jazyků, v nichž probíhá výuka typu CLIL v primárním a všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07

Doplňující poznámky (obr. B7)

Belgie: Třemi národními jazyky (nizozemština, francouzština a němčina) se mluví ve čtyřech jazykově vymezených regionech, konkrétně ve frankofonním regionu, nizozemsky mluvícím regionu, bilingvním Regionu Brusel – hlavní město (kde je úředním jazykem francouzština i nizozemština) a v germanofonním regionu. Na základě jazykových zákonů přijatých v roce 1963 a vyhlášky schválené Německy mluvícím společenstvím v roce 2004 musí být ve Vlámském společenství vyučovacím jazykem nizozemština, ve Francouzském společenství francouzština a v Německy mluvícím společenství němčina. V několika obcích se zvláštním statusem ve Francouzském a Vlámském i Německy mluvícím společenství se však může primární vzdělávání za určitých okolností poskytovat i v jiném národním jazyce.

Španělsko: Podle španělské ústavy z roku 1978 je úředním jazykem státu španělština, kterou tedy musí ovládat všichni občané Španělska, kteří mají zároveň i právo ji používat. Některá autonomní společenství mají i druhý úřední jazyk; status úředního jazyka byl konkrétně přiznán katalánštině, galicijštině, valencijštině a baskičtině.

Španělsko, Lotyšsko, Nizozemsko a Rakousko: Některé školy nabízejí vzdělávání typu CLIL, v jehož rámci se používají tři vyučovací jazyky, konkrétně národní jazyk, regionální nebo menšinový jazyk (který je v určitých autonomních společenstvích Španělska zároveň druhým úředním jazykem) a cizí jazyk.

Lotyšsko: Některé školy poskytují takové vzdělávání typu CLIL, kdy vyučovací jazyky nejsou úředními jazyky státu. Jedná se buď o ruštinu a angličtinu nebo ruštinu a němčinu.

Rakousko: Sedm primárních škol nabízí alternativu, která spočívá v používání dvou vyučovacích jazyků (stejného postavení), zatímco vzdělávání typu CLIL prostřednictvím alochtonního jazyka se poskytuje ve 13 sekundárních školách ve Vídni.

Spojené království (WLS): Zákon z roku 1993 uložil subjektům ve veřejném sektoru povinnost přistupovat ve veřejném životě k velštině a angličtině jako k rovnocenným jazykům.

Lichtenštejnsko: Vzdělávání typu CLIL se nabízí ve třetím ročníku primárního vzdělávání, ale jen ve velice omezené míře.

Vysvětlivka

Tento obrázek nezachycuje programy, v jejichž rámci probíhá výuka ve dvou různých jazycích především z toho důvodu, aby se zajistila efektivnější integrace dětí, jejichž mateřština není autochtonním jazykem, do systému běžného vzdělávání. Údaje nezahrnují ani mezinárodní školy.

Podrobné informace o příslušných jazykových kombinacích a úrovních vzdělávání, na nichž se poskytuje vzdělávání typu 'CLIL', uvádí Příloha.

Alochtonní jazyk: Jazyk, který v dané zemi není úředním jazykem státu ani regionálním či menšinovým jazykem ani neteritoriálním jazykem (například němčina v Irsku).

CLIL, neteritoriální jazyk; regionální nebo menšinový jazyk, úřední jazyk, pilotní projekt: viz Glosář.

V Bulharsku, České republice, Německu, Portugalsku, na Slovensku a ve Spojeném království (Anglii) se vzdělávání typu CLIL soustředí na alochtonní jazyky. V Bulharsku probíhá výuka nejazykových předmětů v cizím jazyce jen ve školách, které se profilují jako školy 'se zaměřením na cizí jazyky'. Ve Slovinsku, Spojeném království (Walesu, Severním Irsku a Skotsku) a v Norsku vzdělávání typu CLIL obvykle zahrnuje výuku v minimálně jednom regionálním či menšinovém jazyce.

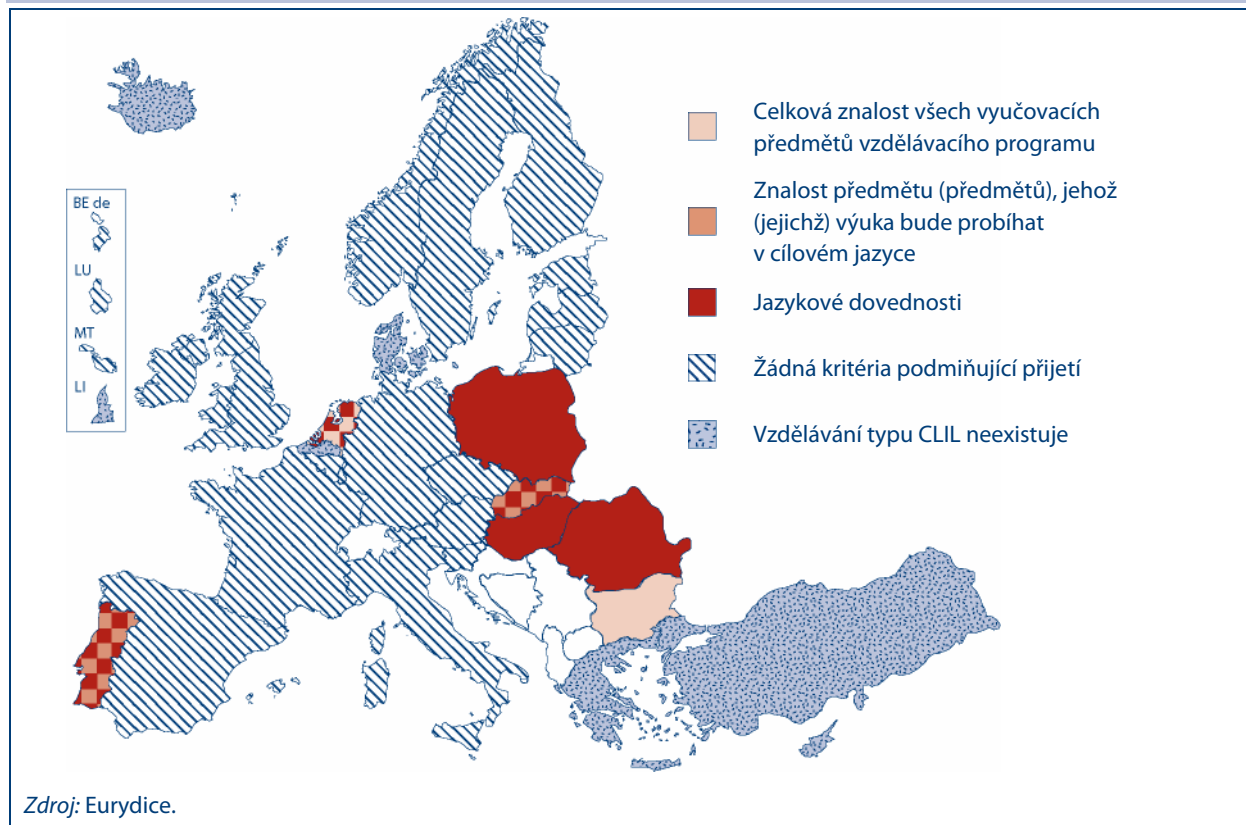
Belgie (Francouzské společenství a Německy mluvící společenství), Irsko, Lucembursko, Malta a Finsko se vyznačují tím, že v nich výuka v rámci tohoto typu vzdělávání probíhá ve dvou jazycích státu. Ve Francouzském společenství Belgie, Irsku a Finsku se kromě toho nabízí i CLIL, jež se zaměřuje na jeden nebo dva alochtonní jazyky. V Lucembursku se vedle lucemburštiny používá jako vyučovací jazyk němčina a francouzština, které jsou úředními jazyky státu; němčina na úrovni primárního a nižšího sekundárního vzdělávání a francouzština na úrovni vyššího sekundárního vzdělávání.

Při bližším pohledu na cílové jazyky používané v rámci CLIL, které jsou uvedeny v Příloze, se ukazuje, že v zemích, v nichž tato výuka probíhá v jednom nebo dvou alochtonních jazycích, jsou cílovými jazyky nejčastěji angličtina, francouzština a němčina.

UŽITÍ FORMÁLNÍCH POŽADAVKŮ PŘI PŘIJÍMACÍM ŘÍZENÍ KE VZDĚLÁVÁNÍ TYPU CLIL NENÍ BĚŽNÉ

Ve většině zemí, v nichž je vzdělávání typu CLIL nedílnou součástí běžného vzdělávání (obr. B6), je zpravidla přístupné všem žákům. V některých zemích jsou však stanoveny oficiální podmínky přijetí ke vzdělávání typu CLIL, na jejichž základě probíhá výběr uchazečů, zejména v případech, kdy je cílovým jazykem alochtonní jazyk (obr. B7). Tento výběr může být založen na celkové znalosti všech předmětů ve vzdělávacím programu, kterou mohou žáci prokázat, na jejich zručnosti v jazyce používaném v rámci CLIL nebo ve znalosti jednoho nebo více předmětů, jejichž výuka bude probíhat v cílovém jazyce.

Obr. B8: Kritéria založená na hodnocení znalostí při přijímání k primárnímu a všeobecnému sekundárnímu vzdělávání typu CLIL, 2006/07

Sedm zemí stanovilo kritéria hodnocení pro určité oblasti učiva nebo typy vědomostí, na jejichž základě se provádí výběr úspěšných uchazečů o přijetí do vzdělávání typu CLIL. Šest z těchto sedmi zemí vyžaduje, aby žáci měli dobré jazykové dovednosti. Bulharsko je jedinou zemí, která při přijímání žáků používá oficiální vědomostní kritéria; nepatří k nim jazykové dovednosti, ale zaměřují se spíše na všeobecné znalosti. Rumunsko a Polsko jsou jediné země, v nichž se podmínky přijetí ke vzdělávání typu CLIL týkají pouze zručnosti v jazycích. Uchazeči o přijetí do polských škol, v nichž je omezený počet míst v sekcích poskytujících vzdělávání typu CLIL, musí vykonat „test předpokladů“, aby prokázali své jazykové nadání. V Maďarsku je základním kritériem zručnost v jazycích, pokud počet uchazečů o přijetí nepřevyšuje jeden a půl krát počet volných míst. V takovém případě se mohou výjimečně pořádat centrálně zadávané zkoušky z matematiky a maďarštiny, které musí vykonat nejen uchazeči o přijetí do vzdělávání typu CLIL, ale obecně všichni uchazeči.

Při přijímání žáků v Portugalsku a na Slovensku se vychází jednak ze znalosti jednoho nebo několika předmětů, jejichž výuka bude probíhat v cílovém jazyce, jednak z jazykové kompetence uchazečů. V Nizozemsku, kde je v sekundárním vzdělávání silná poptávka po vzdělávání typu CLIL, uplatňují téměř všechny školy určitá kritéria výběru. Patří k nim obvykle výsledky, jichž žáci dosáhnou ve zkouškách, které se ve většině škol pořádají na konci primárního vzdělávání. Značný význam se přikládá i motivaci žáků.

Ve Slovinsku, kde není přístup ke vzdělávání typu CLIL omezen žádnými vědomostními kritérii, musí uchazeči žít v oblasti, v níž se mluví slovensky i daným cílovým jazykem.

VE 13 ZEMÍCH JE POVINNÝM JAZYKEM ANGLIČTINA

Ve více než polovině původních 15 členských států EU je prvním cizím jazykem, který žáci studují jako povinný předmět, konkrétní předepsaný cizí jazyk. Žáci si tedy nemohou zvolit žádný jiný jazyk. Některé země vyžadují, aby si žáci osvojovali dva nebo – v případě Lucemburska – dokonce tři takové konkrétní jazyky. Tento trend naproti tomu není příznačný pro střední a východní Evropu, kde nyní již po mnoho let žádná země nepředepsala konkrétní jazyk jako povinný. V převážné většině případů je jazykem, který si musí osvojovat všichni žáci, angličtina. Francouzština je častěji druhým povinným cizím jazykem. Ve třech ze čtyř zemí/společenství, kde se musí vyučovat, je mimoto jedním z úředních jazyků. Ve většině vzdělávacích systémů se výuka prvního cizího jazyka zahajuje v primárním vzdělávání a druhého v sekundárním vzdělávání (obr. B1). V několika zemích je studium určitých jazyků povinné z historických či politických důvodů, například v Belgii, Lucembursku, Finsku a na Islandu.

Většina zemí, v nichž bylo ve školním roce 2006/07 osvojování angličtiny povinné na určitém stupni povinného vzdělávání, tuto politiku zavedla již ve školním roce 1982/83. Výjimkou je však Řecko, Lichtenštejnsko a Itálie. V Itálii je příslušná reforma poměrně nedávného data, protože se realizovala až ve školním roce 2003/04. Všechny školy v Portugalsku musí od školního roku 2008/09 nabízet dětem ve věku 6 až 10 let výuku angličtiny. Od 10 let je výuka cizích jazyků pro všechny povinná a žáci při výběru prvního cizího jazyka musí volit mezi angličtinou a francouzštinou. Tato nová opatření obecně svědčí o sílící celoevropské tendenci prosazovat osvojování angličtiny. Lotyšsko, které ve školním roce 2002/03 doporučovalo, aby se angličtina vyučovala jako povinný předmět, nicméně tuto politiku opustilo a nyní ponechává výběr jazyka na školách a na rodičích žáků.

Obr. B9: Povinné cizí jazyky předepsané ústředními orgány školské správy (denní povinné vzdělávání), 1982/83, 1992/93, 2002/03 a 2006/07

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU
2006/07		▲	▲●			●	●		⊗	●			●	●▲			■▲●
2002/03		▲	▲●			●	●		⊗	●				●▲	●		■▲●
1992/93		▲	▲●			●	●		⊗	●				●			■▲●
1982/83		▲	▲●	○	○	●	●		⊗					●			■▲●
	UK-ENG/ UK-																
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	WLS/NIR	SCT	IS	LI	NO	TR
2006/07		●	●							fi/sv	●		⊗	●da	●	●	
2002/03		●	●							fi/sv	●		⊗	●da	●	●	
1992/93		●	●							fi/sv	●			da	●	●	
1982/83	○	●	●		○				○	fi/sv	●	⊗		da	●	●	

- Angličtina ▲ Francouzština ■ Němčina ○ Ruština ■ Žádný konkrétní jazyk není předepsán
 ⊗ žádný cizí jazyk není povinný

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Belgie (BE fr): V letech 1982/83, 1992/93, 2002/03 a 2006/07 byla nizozemština v Bruselu povinným jazykem, jestliže byla vyučovacím jazykem francouzština.

Belgie (BE de): V letech 1982/83, 1992/93, 2002/03 a 2006/07 byla němčina povinným jazykem ve školách, v nichž byla vyučovacím jazykem francouzština a které navštěvovali příslušníci frankofonní menšiny sídlící v germanofonním regionu.

Německo: V Sársku je povinná spíše francouzština než angličtina.

Estonsko, Lotyšsko a Litva: V roce 1982/83 byla předepsaným jazykem ruština, která se však nepovažovala za cizí jazyk.

Portugalsko: Od školního roku 2008/09 musí všechny školy dětem ve věku 6 až 10 let nabízet výuku angličtiny. Ve věku 10 let se osvojování cizího jazyka stává povinným a žáci si při volbě prvního cizího jazyka mohou vybrat mezi francouzštinou a angličtinou.

Finsko: Žáci musí absolvovat výuku druhého jazyka státu (švédštiny nebo finštiny podle toho, která je jejich mateřským jazykem) jako povinného předmětu.

Island: Žáci si mohou za určitých podmínek zvolit místo dánštiny švédštinu nebo norštinu.

Vysvětlivka

Uvedeny jsou pouze podmínky, které se týkají všech žáků bez ohledu na obory studia.

Jestliže je v dané zemi předepsána výuka několika konkrétních jazyků, jejich umístění ve výše uvedené tabulce odpovídá pořadí, v jakém si je žáci osvojují.

Cizí jazyk; konkrétní předepsaný jazyk: viz Glosář.

VÝUKA MÉNĚ FREKVENTOVANÝCH JAZYKŮ SE VYSKYTUJE PŘEVÁŽNĚ V SEKUNDÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Níže uvedená tabulka podává přehled jazyků, které jsou zařazeny jako cizí jazyky do vzdělávacích programů pro primární a sekundární vzdělávání. Neuvádí informace o jazycích, jejichž výuku školy skutečně v praxi nabízejí, ani o konkrétních předepsaných jazycích (obr. B9). Na základě statistických údajů (kapitola C) je nicméně možné určit procentní podíl žáků, kteří si osvojují některé cizí jazyky.

Jazyky jsou řazeny vertikálně podle toho, jak často jsou součástí vzdělávacích programů ve všech zemích. Na prvních místech přehledu jsou ty jazyky, které se v pedagogických dokumentech objevují nejvíce. Ve vzdělávacích programech tedy nejčastěji figurují nejfrekventovanější jazyky Evropské unie spolu s ruštinou. Jedná se současně o jazyky, které si žáci nejvíce osvojují (obr. C7). Ve většině zemí se výuka těchto jazyků nabízí v primárním a všeobecném sekundárním vzdělávání. To platí především o angličtině, němčině a francouzštině.

V šesti zemích, konkrétně v Bulharsku, Španělsku, Maďarsku, Polsku a ve Spojeném království (Skotsku), vzdělávací programy či jiné oficiální dokumenty neobsahují seznam cizích jazyků. Školy tedy mohou v praxi nabízet výuku kterýchkoli jazyků dle vlastního uvážení a v souladu s preferencemi žáků a rodičů a v závislosti na tom, zda jsou k dispozici kvalifikovaní učitelé. Taková situace může být v některých případech výsledkem politiky, jež zdůrazňuje rozmanitost v oblasti osvojování jazyků, protože žádný jazyk nemá přednostní postavení a žáci si mohou v podstatě vybrat ty jazyky, které chtějí studovat.

Samotný fakt, že se v některých zemích, například ve Francii, v Lotyšsku, Rakousku a ve Spojeném království (Anglii a Walesu) je nabídka jazyků relativně široká, může vést současně k závěru, že se v nich realizuje politika prosazující jazykovou rozmanitost. Nicméně i v těchto zemích, stejně jako ve všech ostatních, si žáci ve školách jen ve velice omezené míře osvojují jiné jazyky než ty, které jsou v Evropě nejfrekventovanější (obr. C9).

I když se směrnice pro sekundární vzdělávání v Nizozemsku zmiňují o osmi jazycích, školy mohou poskytovat výuku i jiných jazyků. Musí však získat povolení Ministerstva školství, jestliže jejich žáci mají z těchto jiných jazyků vykonávat zkoušky, což je v současné době případ čínštiny a moderní hebrejštiny (ivrit).

Výuka méně frekventovaných evropských jazyků a neevropských jazyků, například nizozemštiny, čínštiny, turečtiny, polštiny, arabštiny a japonštiny, se nabízí především v sekundárním vzdělávání. I když se výuka některých z těchto jazyků poskytuje i v primárním vzdělávání, zpravidla existuje jen v zemích, v nichž se nabízí skutečně široká paleta různých jazyků, například v Lotyšsku, nebo v zemích, které k tomu vedou historické i jazykové důvody, například na Islandu, kde je dánština konkrétním předepsaným jazykem (obr. B9).

V některých zemích se v rámci hodinové dotace cizích jazyků nabízí výuka starověkých jazyků (obr. B12) a jazyků se statusem regionálních a/nebo menšinových. Za příklad může sloužit výuka regionálních a/nebo menšinových jazyků i latiny a klasické řečtiny v Rakousku.

Obr. B10: Konkrétní cizí jazyky v primárním nebo všeobecném sekundárním vzdělávání podle dokumentů vydávaných ústředními správními orgány, 2006/07

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	ENG WLS	U K NIR	SCT	IS	LI	NO	TR
angličtina	1				1	1	1	1	–	1		1	1	1	1	1			1	1	1		1	1	1		1		–	–	–	1	1	1	1
francouzština	–	1	1		1		1	1	1			–			1	1	1			1	1		1	1											1
němčina	1				1		–	1		1		1			1	1	1			1	–			1	1										1
španělština					1							1			1					1				1											
italština											1				1						1			1											
ruština					1			1				1			1									1											
latina																																			
čínština											1				1																				
nizozemština	1											1																							
dánština															1																		1		
švédština															1													1							
polština																																			
turečtina																																			
arabština												1																							
japonština															1																				
finština															1													1							
chorvatština																																			
řečtina																																			
moderní hebrejšťina (ivrit)																1																			
maďarština																						1													
slovinština																						1													
čeština																						1													
slovenština																						1													
klasická řečtina																																			
norština															1																				
portugalština												1																							
laponština (sámština)																												1							
romština																						1													
burgenlandská chorvatština																						1													
bosenština																																			
estonština																																			
irská gaelština																																			
lotyština																																			
litevština																																			
maltština																																			
srbština																																			
bosenština/chorvatština/srbština																																			
makedonština																																			

1 ISCED 1 1 ISCED 2 1 ISCED 3 1 ISCED 1 + 2 1 ISCED 2 + 3 1 ISCED 1 + 2 + 3

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky (obr. B10)

Belgie (BE fr): V Bruselu se ve frankofonních školách může na úrovni ISCED 1 a 2 nabízet jen výuka nizozemštiny (povinného jazyka, viz obr. B9).

Bulharsko, Španělsko, Maďarsko, Polsko a Spojené království (SCT): Pedagogické či jiné oficiální dokumenty neuvádějí jazyky, jejichž výuku mohou školy nabízet.

Česká republika: Ve vzdělávacím programu Základní škola se v případě tříd s rozšířenou výukou cizích jazyků oficiálně doporučuje, aby se jako první jazyk vyučovala angličtina a němčina, zatímco francouzština, ruština a španělština by se měly vyučovat jako druhý jazyk. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (který byl poprvé zaveden do praxe ve školním roce 2007/08) uvádí, že by školy měly přednostně zajišťovat výuku angličtiny, aby tak podpořily kontinuitu jejího osvojování. Školy však mohou nabízet i výuku jiných jazyků.

Dánsko: Školy musí žákům ve věku 13 až 16 let poskytovat výuku němčiny, ale mohou jim nabízet i výuku francouzštiny.

Řecko: V rámci pilotního projektu se jako druhý jazyk vyučuje španělština, italština a turečtina (jen v některých školách v Thrákii).

Itálie: Oficiální dokumenty se zmiňují jen o angličtině.

Litva: Všechny školy musí poskytovat výuku angličtiny, francouzštiny a němčiny (ale mohou nabízet i jiné jazyky). Žáci si musí jeden z výše uvedených tří jazyků vybrat jako svůj první povinný cizí jazyk.

Nizozemsko: Primární školy mohou nabízet jen angličtinu (která je povinná), francouzštinu a němčinu. V případě jiných jazyků musí nejprve získat povolení k jejich výuce. I když sekundární školy mohou v zásadě nabízet výuku kteréhokoli jazyka dle svého uvážení, musí získat od ministerstva povolení v případě, že si jejich žáci přejí vykonat zkoušky z jiných jazyků než z angličtiny, francouzštiny, němčiny, španělštiny, turečtiny, ruštiny, italštiny a arabštiny.

Rakousko: Na úrovni ISCED 2 a 3 se může romština nabízet jen v provincii Burgenland. Na úrovni ISCED 2 se turečtina nabízí pouze v *Hauptschule*, zatímco slovenština jen v *Allgemeinbildende Höhere Schule*.

Slovinsko: V pedagogických dokumentech se jazyk Makedonské republiky označuje jako *makedonščina*. Za určitých okolností se za cizí jazyk může považovat i klasická řečtina.

Finsko: S výjimkou finštiny a švédštiny, které jsou pro všechny žáky povinnými předměty, mohou školy nabízet výuku kteréhokoli jazyků dle vlastního uvážení. Vzdělávací program stanoví pro výuku angličtiny, laponštiny (sámštiny) a latiny zvláštní cíle, pro všechny ostatní jazyky společné cíle.

Švédsko: Školy si mohou vybrat jazyky, jejichž výuku budou poskytovat, ale kromě angličtiny musí nabídnout minimálně dva z těchto dalších jazyků: francouzština, španělština nebo němčina.

Spojené království (ENG): Až do září 2008 musely školy poskytovat výuku minimálně jednoho úředního jazyka EU. Tuto povinnost nahradil požadavek, aby zajišťovaly výuku kteréhokoli moderního cizího jazyka, a spolu s ním bylo vydáno doporučení, které prosazuje to, aby při jeho výběru daly přednost hlavním evropským či světovým jazykům, jako je například arabština, francouzština, němčina, italština, japonština, mandarínská čínština, ruština, španělština a urdština.

Spojené království (WLS): Až do srpna 2008 musely školy poskytovat žákům ve věku 11 – 14 let výuku minimálně jednoho úředního jazyka EU. Toto omezení bylo posléze zrušeno. Školy si nyní mohou vybrat z evropských či světových jazyků, jako je například arabština, francouzština, němčina, japonština, mandarínská čínština, ruština, španělština a urdština.

Spojené království (NIR): S platností od září roku 2007 byla zrušena omezení výběru konkrétních jazyků, ale vzdělávací program pro žáky ve věku 11 až 14 let musí zahrnovat výuku úředního jazyka EU (kromě angličtiny a také irské gaelštiny ve školách, v nichž je vyučovacím jazykem).

Spojené království (ENG/WLS/NIR): V primárním vzdělávání není nijak omezen výběr jazyků, jejichž výuku mohou školy poskytovat. V sekundárním vzdělávání platí obecné omezení, že se žákům mohou nabízet jen kurzy vedoucí k získání uznávané kvalifikace. Tyto uznávané kvalifikace byly vymezeny pro většinu hlavních evropských a světových jazyků i pro některé méně frekventované jazyky.

Norsko: V nižším sekundárním vzdělávání musí školy poskytovat výuku alespoň jednoho z těchto čtyř jazyků: francouzština, němčina, španělština nebo ruština. Mohou nabízet i výuku dalších jazyků.

Vysvětlivka

Tato tabulka uvádí pouze jazyky, které vzdělávací program/oficiální dokumenty řadí do kategorie ‚cizích‘ jazyků. Regionální a/nebo menšinové jazyky a starověké jazyky se berou v úvahu pouze v případě, že se ve vzdělávacím programu považují za alternativu cizích jazyků. Tabulka neuvádí případné rozdíly mezi typy škol nebo obory studia. Obsahuje i ty jazyky, jejichž výuka se neposkytuje v rámci všech vzdělávacích programů ve všech typech škol.

Jazyky jsou řazeny podle toho, jak často se vyskytují ve vzdělávacích programech všech zemí. Na prvních místech seznamu jsou jazyky, které se objevují v největším počtu pedagogických dokumentů, jejich pořadí zůstává stejné bez ohledu na danou úroveň vzdělávání.

Informace o konkrétních předepsaných jazycích uvádí obr. B9.

REGIONÁLNÍ ČI MENŠINOVÉ JAZYKY JSOU SOUČÁSTÍ MNOHA VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ

V řadě členských států EU se používají četné regionální či menšinové jazyky i neteritoriální jazyky. V některých z těchto zemí mají status úředního jazyka (obr. A1). Pokud je tomu tak, jejich výuka je součástí obsahu vzdělávání, který vymezily ústřední (nebo nejvyšší příslušné) orgány školské správy. Výjimkou je v tomto směru Itálie, kde je kromě povinné angličtiny (obr. B9) výběr jazyků, jejichž výuka se bude zajišťovat, ponechán na školách. Školy v oblastech, v nichž se mluví regionálními nebo menšinovými jazyky, se mimoto mohou rozhodnout, že jejich výuku začlení do vzdělávacího programu. Ta však nesmí zaujímat více než 20 % hodinové dotace vymezené v oficiálním učebním plánu.

Výuka regionálních nebo menšinových jazyků se obvykle nabízí na úrovni primárního i (nižšího a vyššího) sekundárního vzdělávání. Podle vzdělávacích programů některých zemí se však výuka těchto jazyků poskytuje jen na dvou stupních, zpravidla v primárním a nižším sekundárním vzdělávání. Romština se v Lotyšsku nabízí jen v primárním vzdělávání.

V některých zemích se výuka těchto jazyků zajišťuje jen v regionech, v nichž se používají. Například v Lotyšsku byly vydány zvláštní vzdělávací programy pro primární a nižší sekundární vzdělávání příslušníků osmi různých menšin, které v zemi žijí. V jiných zemích se výuka těchto jazyků může poskytovat v podstatě všem žákům kdekoli na státním území (tyto země jsou na obr. B11 označeny tučnou kurzívou). Například ve Francii se může bretonština teoreticky nabízet jako vyučovací předmět i žákům, kteří nežijí v Bretani. Zdá se, že volba ani jedné z těchto alternativ nezávisí na samotných jazycích, ale spíše na celkové politice jazykové výuky. V některých zemích, například v Maďarsku a Rakousku, se mohou regionální a/nebo menšinové jazyky vyučovat i jako cizí jazyky (obr. B10).

Ve všech zemích kromě Německa a Portugalska se většina regionálních či menšinových jazyků používá i jako vyučovací jazyky ve vzdělávání typu CLIL (obr. B6, B7 a B8). To platí o všech jazycích ve Španělsku, Lotyšsku, Nizozemsku, Polsku, Finsku, Spojeném království a Norsku. Naproti tomu například v Litvě se jako takový vyučovací jazyk používá pouze ruština, kdežto ve Slovinsku jsou dalšími vyučovacími jazyky jen ty, jež mají status úředního jazyka (maďarština a italština). Ve Spojeném království (Walesu) je pro všechny žáky v povinném vzdělávání povinným jazykem velština. Rámcový vzdělávací program počítá se dvěma alternativními modely výuky velštiny: buď se může vyučovat jako první jazyk spolu s angličtinou (ve vzdělávání typu CLIL, v jehož rámci probíhá výuka v angličtině a velštině), nebo jako povinný druhý jazyk.

Obr. B11: Konkrétní regionální a/nebo menšinové jazyky v primárním nebo všeobecném sekundárním vzdělávání podle dokumentů vydávaných ústředními správními orgány, 2006/07

Kód	Jazyky	DE	ES	FR	LV	LT	HU	NL	AT	PL	PT	RO	SI	FI	SE	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT	NO
arm	arménština											1							
baq	baskičtina		1	1															
bel	běloruština				1					1									
bre	bretonština			1															
bul	bulharština						1					1							
cat	katalánština		1	1															
	valencijská		1																
cos	korsičtina			1															
cpf	kreolština			1															
csb	kašubština								1										
cse	čeština								1			1							
cym	velština														1				
dan	dánština	1																	
deu	němčina					1	1			1		1							
ell	řečtina						1					1							
est	estonština				1														
fin	finština														1				1
fiu	Meänkieli (tornedalská finština)														1				
fry	fríština							1											
ger	regionální jazyky Alsaska			1															
gla	skotská gaelština																	1	
gle	irská gaelština																1		
glg	galicijská		1																
hrv	chorvatština						1		1			1	1						
hun	maďarština								1			1	1						
ita	italština												1						
L.mél	melanéské jazyky			1															
lit	litevština				1					1									
mkc	makedonština												1						
mwł	mirandština										1								
oci	okcitanština			1															
pol	polština				1	1						1							
rom	romština				1		1		1	1		1	1		1				
ron	rumunština						1												
rus	ruština				1	1						1							
slk	slovenština						1		1	1		1							
slv	slovinština						1		1										
smi	laponština (sámština)													1	1				1
srp	srbština						1					1	1						
tah	tahitština			1															
tur	turečtina											1							
ukr	rusínština						1			1									
	ukrajinština				1					1		1							
wen	lužická srbština	1																	
yid	jidiš				1										1				
Kód	Jazyky	DE	ES	FR	LV	LT	HU	NL	AT	PL	PT	RO	SI	FI	SE	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT	NO

1 ISCED 1 1 ISCED 2 1 ISCED 3 1 ISCED 1 + 2 1 ISCED 2 + 3 1 ISCED 1 + 2 + 3

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky (obr. B11)

Španělsko: V příslušných autonomních společenstvích jsou povinnými jazyky baskičtina, katalánština, galicijština a valencijská.

Maďarsko a Rumunsko: V Rumunsku je podmínkou zavedení výuky jednoho z regionálních či menšinových jazyků (a s ním spjaté kultury) to, že škola musí nejprve obdržet žádost od minimálně sedmi žáků nebo jejich rodičů; v Maďarsku musí být takových žádostí osm.

Nizozemsko: Fríština je od roku 1980 povinným jazykem v provincii Frísko.

Rakousko: Na úrovni ISCED 2 se slovenština nabízí jen v *Allgemeinbildende Höhere Schule*.

Slovinsko: V pedagogických dokumentech se jazyk Makedonské republiky označuje jako *makedonščina*.

Spojené království (SCT): Zákon z roku 1980 stanoví, že součástí obsahu vzdělávání musí být i výuka skotské gaelštiny v regionech, v nichž se tímto jazykem mluví.

Norsko: V některých regionech si žáci mohou osvojovat finštinu jako druhý jazyk. V regionech, v nichž se mluví laponsky (sámsky), se může laponština (sámština) nabízet jako první jazyk (a mít tedy přednost před angličtinou, která je konkrétním předepsaným jazykem), nebo jako druhý jazyk.

Vysvětlivka

Tato tabulka uvádí pouze jazyky označované za regionální či menšinové a neteritoriální jazyky bez ohledu na to, zda mají status úředního jazyka. Ve vzdělávacím programu se tyto jazyky mohou v některých případech považovat za cizí jazyky (obr. B10).

Jednotlivé země jsou do tabulky zařazeny jediné v případě, že se jejich pedagogické nebo jiné oficiální dokumenty zmiňují o regionálních nebo menšinových jazycích a neteritoriálních jazycích, jejichž výuku mohou školy poskytovat.

V zemích, jejichž kódy jsou označeny tučnou kurzívou, se na základě pedagogických dokumentů nabízí výuka těchto jazyků na celém státním území všem žákům.

Jazyky jsou řazeny abecedně podle jejich kódového označení (třípísmenný kód podle normy ISO 639-2).

Regionální nebo menšinový jazyk, neteritoriální jazyk, úřední jazyk: viz Glosář.

VÝUKA LATINY JE SOUČÁSTÍ MNOHA VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ, ALE JEN V NĚKTERÝCH OBORECH STUDIA

Výuka latiny, klasické řečtiny a biblické hebrejštiny se nabízí pouze v rámci vzdělávacích programů pro sekundární vzdělávání. Výjimku v tomto ohledu představuje Kypr, kde se všem žákům poskytuje výuka klasické řečtiny již od primárního vzdělávání. Z uvedených tří jazyků se nejčastěji vyučuje latina. Žáci si mohou tento jazyk osvojovat v téměř všech zemích a většinou v nižším i vyšším sekundárním vzdělávání. V převážné většině případů však tuto možnost mají jen žáci zapsaní v určitých oborech studia. K zemím, v nichž se výuka latiny nabízí všem žákům, patří Finsko, Malta, Rumunsko (jen v nižším sekundárním vzdělávání), Kypr a Slovensko (jen ve vyšším sekundárním vzdělávání). I když je latina součástí vzdělávací nabídky určené všem žákům, neznamená to automaticky, že výuku tohoto jazyka skutečně absolvuje velké množství žáků.

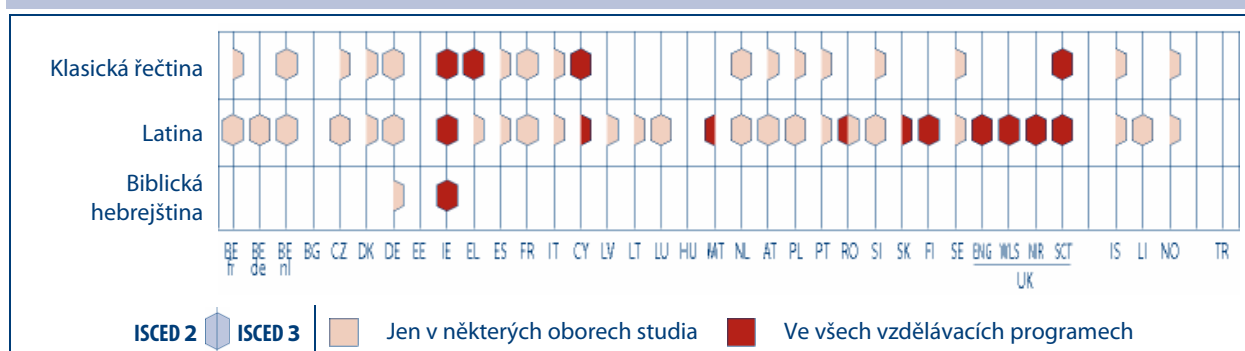
I když klasická řečtina se ve vzdělávacích programech vyskytuje méně často než latina, většina těchto pedagogických dokumentů její učení umožňuje. Výuka klasické řečtiny je ještě více než latina určena žákům ve vyšším sekundárním vzdělávání. Stará hebrejštiny je součástí vzdělávacích programů jen v Německu a Irsku; v Německu se nabízí jen některým žákům ve vyšším sekundárním vzdělávání, v Irsku si ji mohou osvojovat v podstatě všichni žáci.

Některé vzdělávací programy předepisují kromě zajištění výuky těchto jazyků i jejich povinné osvojování. Například na Kypru je z historických i jazykových důvodů klasická řečtina povinná pro všechny žáky v primárním a nižším sekundárním vzdělávání a v Řecku v nižším a vyšším sekundárním vzdělávání. Analogicky v Itálii se všichni žáci ve vyšším sekundárním vzdělávání ve všech typech sekundárních škol kromě umělecky zaměřených učí latinu. V Rumunsku se musí latinu učit všichni žáci posledního ročníku povinného vzdělávání.

V několika zemích je latina nebo klasická řečtina povinná pro ty žáky, kteří jsou zapsáni v tzv. „klasických“ oborech studia. To se týká *lycéés*, jež poskytují nižší sekundární vzdělávání v Lichtenštejnsku, a škol poskytujících vyšší sekundární vzdělávání v Belgii (Francouzském a Německy mluvícím společenství), České republice, Řecku (v případě latiny), Španělsku, Portugalsku, Rumunsku a Slovinsku. I v Belgii (Vlámském společenství) a Nizozemsku si musí žáci, kteří si zvolí klasická studia, osvojit latinu a/nebo klasickou řečtinu, ale tuto výuku absolvují v nižším i vyšším sekundárním vzdělávání. Rovněž v Polsku je takové studium povinné pro některé žáky na obou zmíněných stupních vzdělávání.

V pedagogických dokumentech většiny germanofonních zemí a v Bulharsku a na Maltě se starověké jazyky řadí do kategorie cizích jazyků (obr. B10). Všechny tyto jazyky si tedy navzájem konkurují. V praxi to znamená, že například v Rakousku se žáci *Gymnasium*, kteří si musí povinně osvojit tři „cizí“ jazyky, mohou při výběru druhého jazyka rozhodovat mezi latinou a moderním jazykem a při výběru třetího jazyka mezi klasickou řečtinou a moderním jazykem.

Obr. B12: Starověké jazyky ve vzdělávacím programu pro všeobecné sekundární vzdělávání, 2006/07

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Bulharsko, Německo, Malta, Rakousko a Lichtenštejnsko: Tyto jazyky mají v pedagogických dokumentech status cizích jazyků.

Česká republika: Nové rámcové vzdělávací programy zavedené ve školním roce 2007/08 v základním vzdělávání a ve školním roce 2009/10 v případě gymnázií se již explicitně nezmiňují o latině a klasické řečtině. Výuku těchto jazyků je však možné začlenit do školních vzdělávacích programů, protože oficiální rámcové vzdělávací programy s touto možností počítají.

Německo: Biblická hebrejšťina nemá status cizího jazyka.

Irsko: Školy mohou nabízet výuku všech tří starověkých jazyků, ale ve skutečnosti tak činí jen velice málo z nich.

Španělsko: Od školního roku 2008/09 se žákům na úrovni ISCED 2 nabízí výuka latiny jako samostatného jazyka. Ve školním roce 2006/07 byla její výuka součástí jiného předmětu, tzv. „klasické kultury“, který se zaměřoval spíše na kulturní než jazykové aspekty.

Itálie: Výuka latiny je součástí většiny vzdělávacích programů pro vyšší sekundární vzdělávání.

Maďarsko: Centrálně vymezený minimální vzdělávací program stanoví, že školy mohou nabízet výuku starověkých jazyků (které nejsou jmenovitě uvedeny), ale současně musí nejprve zajistit výuku moderního cizího jazyka.

Slovinsko: Klasická řečtina se může za určitých okolností považovat za cizí jazyk.

Spojené království (ENG/WLS/NIR): Malá skupina škol nabízí výuku latiny. Studium latiny, klasické řečtiny a biblické hebrejšťiny vede k získání uznávaných kvalifikací, ale dva posledně jmenované jazyky se vyučují jen ve velice malém počtu škol.

ÚČAST NA VÝUCE

V ROCE 2006 SE VE VĚTŠINĚ ZEMÍ VÍCE NEŽ POLOVINA POPULACE ŽÁKŮ V PRIMÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ UČILA CIZÍ JAZYK

Prakticky ve všech evropských zemích začíná povinná výuka cizího jazyka během primárního vzdělávání (obr. B1). Proto téměř všichni žáci, kteří zahajují sekundární vzdělávání, mají zkušenost s učením minimálně jednoho cizího jazyka. V závislosti na podmínkách v dané zemi se nicméně může výuka cizího jazyka zahajovat buď velice brzy, nebo se naopak stává součástí učebního plánu až v posledních ročnících primárního vzdělávání. Míra účasti na osvojování cizích jazyků v celé populaci žáků primárního vzdělávání, která závisí na daném vzdělávacím programu, se tedy může v jednotlivých zemích podstatně lišit. Například v některých zemích se jisté procento žáků na úrovni primárního vzdělávání v určitém okamžiku (v tomto případě v roce 2006) neučí cizí jazyk, i když všichni žáci se během primárního vzdělávání učí jeden nebo několik cizích jazyků.

V roce 2006 se v řadě zemí (v 19 z 27 členských států EU, v Norsku a Turecku) minimálně 50 % všech žáků v primárním vzdělávání učilo alespoň jeden cizí jazyk. Tyto procentní podíly se od roku 2001/02 neustále mění (obr. C3).

V Lucembursku si 83,1 % všech žáků na tomto stupni vzdělávání osvojovalo minimálně dva cizí jazyky. V Estonsku, Finsku, Švédsku a na Islandu totéž platilo o minimálně 13 % žáků.

Obr. C1: Procentní podíl všech žáků podle počtu osvojených cizích jazyků, primární vzdělávání (ISCED 1), 2005/06

Doplňující poznámky (obr. C1)

EU-27: Souhrnný údaj za 27 členských států se vypočítal na základě dostupných údajů.

Belgie: Údaje nezahrnují žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří navštěvují speciální školy.

Belgie (BE de): Údaje o cizích jazycích se neshromažďují.

Belgie (BE nl): Sběr dat pokrývá jen žáky, pro něž je osvojování francouzštiny povinné.

Bulharsko, Litva a Rumunsko: Celkový počet žáků nezahrnuje ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje.

Estonsko a Rakousko: Odhady.

Estonsko a Finsko: Národní jazyk vyučovaný ve školách, v nichž není vyučovacím jazykem, se započítává jako cizí jazyk.

Irsko: Údaje nezahrnují irskou gaelštinu, kterou se učí všichni žáci v primárním a sekundárním vzdělávání.

Francie: Údaje se vztahují pouze na Francouzskou metropolitní oblast.

Itálie: Podle nových právních předpisů je osvojování angličtiny povinné.

Kypr: Do kategorie „jeden jazyk“ byli zařazeni žáci, kteří se učí alespoň jeden jazyk.

Lucembursko: Údaje nezahrnují lucemburštinu, kterou se učí všichni žáci v primárním i sekundárním vzdělávání.

Slovinsko: Údaje se vztahují na konec školního roku. Nezapočítávají se žáci, kteří se učí druhý jazyk a žijí v regionech, v nichž sídlí jazykové menšiny.

Slovensko: Údaje se týkají jen žáků v denním povinném vzdělávání.

Švédsko: Údaje nezahrnují vzdělávání dospělých.

Spojené království: (0 jazyk: 33,8 %; 1 jazyk: 66,2 %). Uvedené údaje jsou odhady míry účasti 10letých žáků (kteří se blíží konci úrovně ISCED 1) spíše než celé populace žáků na úrovni ISCED 1 (tj. skupiny žáků ve věku od 4/5 let do 10/11 let). I když údaje nezahrnují velštinu, všichni žáci ve Walesu si ji osvojují.

Vysvětlivka

Započítávají se pouze jazyky, které se ve vzdělávacím programu zpracovaném ústředními orgány školské správy považují za cizí jazyky. Regionální jazyky se započítávají pouze v případě, že je vzdělávací program pojímá za alternativy cizích jazyků. Nezapočítávají se jazyky, které se vyučují nad rámec učebního plánu jako nepovinné předměty. Podíl žáků, kteří se neučí žádný cizí jazyk nebo se učí 1, 2 (nebo více) cizích jazyků, se vypočítá z celkového počtu všech žáků **ve všech ročnících primárního vzdělávání**, i když se osvojování cizích jazyků nezahajuje v prvních ročnících této úrovně vzdělávání. Počet žáků, kteří se neučí žádný cizí jazyk nebo se učí 1, 2 (nebo více) cizích jazyků, se vydělí odpovídajícím počtem žáků na dané úrovni ISCED.

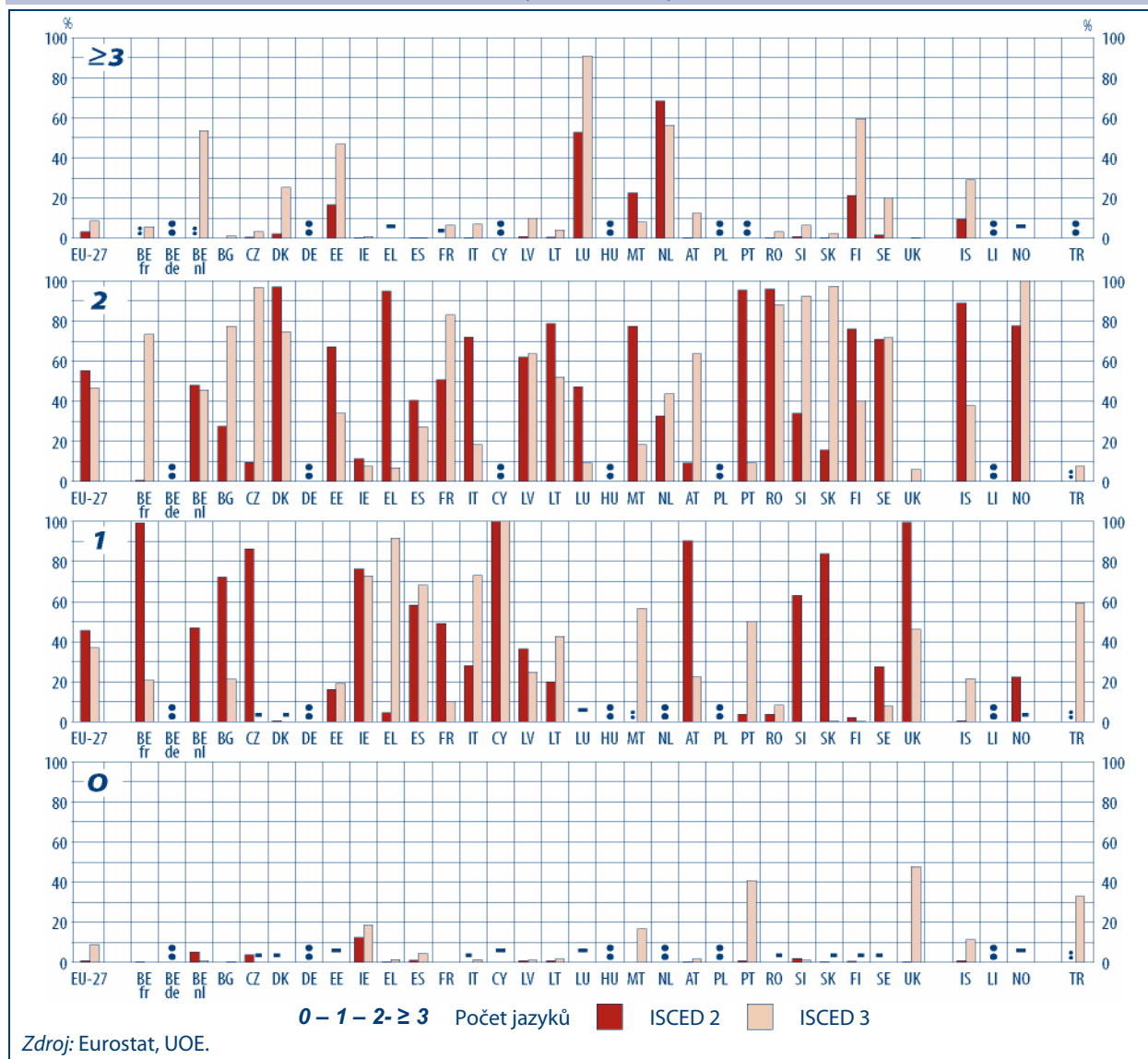
V téměř všech zemích, v nichž se více než 80 % žáků v primárním vzdělávání učí alespoň jeden cizí jazyk, se na této úrovni povinná jazyková výuka zahajuje ve druhém, nebo dokonce v prvním ročníku (obr. B1). Naopak ve většině zemí, v nichž se učí cizí jazyk méně než 50 % žáků, není osvojování cizího jazyka v primárním vzdělávání povinné (Irsko), nebo se stává povinným až v posledních ročnících (Vlámské společenství Belgie, Slovinsko a Island). V Nizozemsku, kde je výuka angličtiny v primárním vzdělávání povinná, rozhodují o tom, v jakém věku by se měla zahajovat, samotné školy. V Bulharsku mají žáci právo si osvojovat více než jeden cizí jazyk a většina z nich této možnosti využívá, i když tato doplňková výuka není povinná.

Poněkud zvláštní situace na Islandu může souviset s tím, že se výuka prvního cizího jazyka jako povinného předmětu ve školním roce 2005/06 zahajovala poměrně pozdě (u žáků ve věku 10 let) a od roku 2007/08 u žáků ve věku 9 let, přičemž druhý povinný cizí jazyk se v primárním vzdělávání začíná učit poměrně brzy (ve věku 12 let).

VE VŠEOBECNÉM VYŠŠÍM SEKUNDÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ SE ŽÁCI UČÍ VÍCE CIZÍCH JAZYKŮ

Na rozdíl od situace v primárním vzdělávání (ISCED 1) zachycené na obr. C1 žádná země neuvedla, že by se ve všeobecném nižším sekundárním vzdělávání (ISCED 2) velké procento žáků neučilo cizí jazyk. Pouze v Irsku je takových žáků více než 10 %, přesně 12,4 %. V Irsku není výuka cizího jazyka povinná na úrovni nižšího ani vyššího sekundárního vzdělávání. Ve velké skupině zemí, do níž patří všechny severské a tři pobaltské země i Řecko, Francie, Itálie, Lucembursko, Malta, Portugalsko a Rumunsko, se nejméně 50 % žáků učí minimálně dva cizí jazyky. V Estonsku, Lucembursku, na Maltě, v Nizozemsku a Finsku podíl žáků, kteří si osvojují tři nebo dokonce více cizích jazyků, přesahuje 15 %.

Obr. C2: Procentní podíl žáků podle počtu osvojovaných cizích jazyků, všeobecné sekundární vzdělávání (ISCED 2 a 3), 2005/06

Údaje (obr. C2)

		EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT
ISCED 2	0	0,7	0,2	:	5,1	0,1	3,8	-	:	-	12,4	0,4	1,2	0,1	-	-	0,8	0,8
ISCED 3	0	8,8	0,0	:	0,8	0,2	-	0,1	:	-	18,7	1,4	4,4	0,0	1,4	-	1,1	1,6
ISCED 2	1	45,6	99,3	:	47,0	72,4	86,2	0,6	:	16,2	76,2	4,5	58,2	49,1	28,0	100	36,4	19,9
ISCED 3	1	37,0	20,9	:	0,0	21,4	-	-	:	19,1	72,9	91,8	68,2	10,4	73,1	100	24,7	42,5
ISCED 2	2	55,2	0,5	:	47,9	27,6	9,6	97,2	:	67,1	11,3	95,0	40,4	50,7	71,9	:	62,1	78,8
ISCED 3	2	46,6	73,4	:	45,6	77,4	96,9	74,6	:	34,1	7,6	6,9	27,3	83,2	18,5	:	63,7	52,0
ISCED 2	>=3	3,2	:	:	:	0,0	0,4	2,1	:	16,7	0,1	-	0,2	-	0,1	:	0,7	0,5
ISCED 3	>=3	8,7	5,6	:	53,5	1,0	3,1	25,3	:	46,8	0,8	-	0,1	6,4	7,0	:	10,0	3,9

		LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	TR
ISCED 2	0	-	:	0,0	:	0,3	:	0,8	0,0	2,0	0,3	0,6	-	0,4	0,7	:	-	:
ISCED 3	0	-	:	16,7	:	1,5	:	40,8	-	1,0	-	-	0,0	47,7	11,4	:	-	33,0
ISCED 2	1	-	:	:	:	90,4	:	3,7	3,8	63,1	83,8	2,1	27,4	99,6	0,7	:	22,4	:
ISCED 3	1	-	:	56,7	:	22,4	:	50,1	8,4	0,1	0,7	0,3	7,9	46,0	21,6	:	-	59,3
ISCED 2	2	47,2	:	77,5	32,7	9,1	:	95,4	96,0	34,1	15,7	76,0	71,0	:	89,1	:	77,6	:
ISCED 3	2	9,1	:	18,5	43,7	63,7	:	9,2	88,3	92,5	97,3	40,1	71,8	6,1	37,7	:	100,0	7,6
ISCED 2	>=3	52,8	:	22,5	68,4	0,2	:	:	0,2	0,9	0,2	21,3	1,6	:	9,5	:	-	:
ISCED 3	>=3	90,9	:	8,1	56,3	12,4	:	:	3,3	6,4	2,0	59,6	20,3	0,3	29,2	:	-	:

Zdroj: Eurostat, UOE.

Doplňující poznámky**EU-27:** Souhrnný údaj za 27 členských států EU se vypočítal na základě dostupných údajů.**Belgie:** Údaje nezahrnují žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří docházejí do speciálních škol.**Belgie (BE de):** Údaje o cizích jazycích se neshromažďují.**Bulharsko, Litva a Rumunsko:** Celkový počet žáků nezahrnuje ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje.**Estonsko:** Národní jazyk vyučovaný ve školách, v nichž není vyučovacím jazykem, se započítává jako cizí jazyk.**Estonsko a Rakousko:** Odhady.**Irsko:** Údaje nezahrnují irskou gaelštinu, kterou se učí všichni žáci v primárním a sekundárním vzdělávání.**Francie:** Údaje se vztahují na metropolitní oblast Francie. Údaje o osvojování jazyků zahrnují pouze žáky, kteří navštěvují školy v působnosti ministerstva školství. V případě úrovně ISCED 3 se odhaduje, že pokrývají 80 – 90 % celkového počtu studujících.**Itálie:** Podle nových právních předpisů se žáci v nižším sekundárním vzdělávání (ISCED 2) musí povinně učit dva cizí jazyky.**Kypr:** Údaj 100 % se týká počtu žáků, kteří se učí alespoň jeden cizí jazyk.**Lucembursko:** Údaje nezahrnují lucemburštinu, kterou se učí všichni žáci v primárním i sekundárním vzdělávání.**Slovinsko:** Údaje se vztahují na konec školního roku. Nezapočítávají se žáci, kteří se učí druhý jazyk a žijí v regionech, v nichž sídlí jazykové menšiny (ISCED 1 a 2).**Slovensko:** Údaje se týkají jen žáků v denním povinném vzdělávání.**Finsko:** Vyšší sekundární vzdělávání zahrnuje vzdělávání dospělých. Národní jazyk vyučovaný ve školách, v nichž není vyučovacím jazykem, se započítává jako cizí jazyk.**Švédsko:** V případě vyššího sekundárního vzdělávání se započítávají pouze žáci, kteří po jeho ukončení získají kvalifikaci. Údaje nezahrnují vzdělávání dospělých.**Spojené království:** I když údaje nezahrnují velštinu, všichni žáci ve Walesu si ji osvojují. ISCED 2: Odhady založené na 100 % účasti v Anglii, Walesu a Severním Irsku, kde je osvojování cizího jazyka pro žáky ve věku 11 – 14 let povinné; odhady účasti ve Skotsku (kde mají žáci právo, ale nikoli povinnost učit se cizí jazyk) vycházejí z výsledků průzkumu. ISCED 3: odhady založené na počtu žáků, kteří se na konci povinného vzdělávání zapsali ke zkouškám.

Vysvětlivka (obr. C2)

Započítávají se pouze jazyky, které se ve vzdělávacím programu zpracovaném ústředními orgány školské správy považují za cizí jazyky. Regionální jazyky se započítávají pouze v případě, že je vzdělávací program pojímá za alternativy cizích jazyků. Nezapočítávají se jazyky, které se vyučují nad rámec učebního plánu jako nepovinné předměty. Podíl žáků, kteří se neučí žádný cizí jazyk nebo se učí 1, 2, 3 (nebo více) cizích jazyků, se vypočítá z celkového počtu všech žáků ve všech ročnících všeobecného sekundárního vzdělávání. Počet žáků, kteří se neučí žádný cizí jazyk nebo se učí 1, 2, 3 (nebo více) cizích jazyků, se vydělí odpovídajícím počtem žáků na dané úrovni ISCED.

Více je těch zemí, v nichž se alespoň polovina všech žáků ve všeobecném vyšším sekundárním vzdělávání (ISCED 3) učí dva nebo více cizích jazyků, než zemí, v nichž si stejné procento žáků osvojuje dva cizí jazyky ve všeobecném nižším sekundárním vzdělávání (ISCED 2). Analogicky častěji si minimálně 15 % žáků osvojuje tři nebo více jazyků na úrovni ISCED 3 než na úrovni ISCED 2.

Podíl žáků na úrovni ISCED 3, kteří se učí alespoň jeden cizí jazyk, nedosahuje 70 % v Portugalsku, Spojeném království a Turecku. Jedním z důvodů může být v případě těchto tří zemí to, že v posledních ročnících studia na úrovni ISCED 3 již nejsou cizí jazyky povinné (obr. B1). I v Rumunsku se však jejich povinná výuka uzavírá rok před koncem vyššího sekundárního vzdělávání, ale všichni žáci se přesto učí alespoň jeden cizí jazyk.

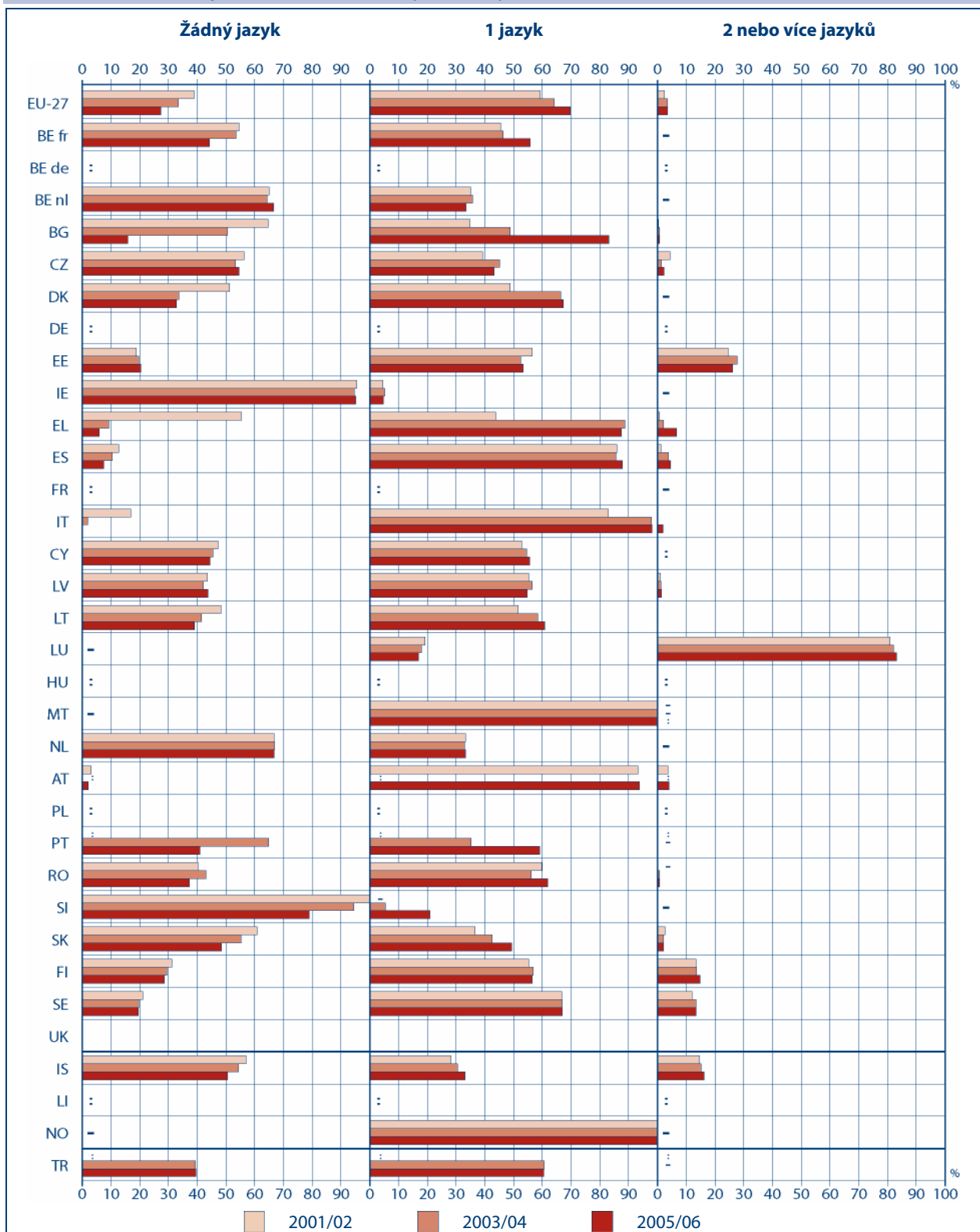
U některých zemí je zachycen procentní podíl žáků sekundárních škol, kteří si v určitém okamžiku (v tomto případě v roce 2006) neosvojují cizí jazyk, i když všichni žáci před ukončením svého sekundárního vzdělávání absolvovali výuku jednoho nebo několika jazyků.

PROCENTO ŽÁKŮ, KTEŘÍ SE V PRIMÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ UČÍ CIZÍ JAZYK, ROSTE

V zemích Bulharsko, Dánsko, Řecko, Itálie, Portugalsko a Slovinsko od školního roku 2001/02 výrazně vzrostl počet žáků, kteří se v celém primárním vzdělávání učí alespoň jeden cizí jazyk. Zmíněné země patří k těm, v nichž je tento nárůst bezpochyby výsledkem reformy, jež zavedly výuku cizího jazyka jako povinného předmětu na nižším stupni vzdělávání (obr. B1). V jiných zemích tento nárůst není tak velký. V Estonsku a Lotyšsku se naopak zvýšilo procento žáků, kteří se neučí žádný cizí jazyk. Tento trend však může souviset s demografickými změnami v počtu žáků v primárním vzdělávání, protože tento ukazatel pochopitelně ovlivnila skutečnost, že do ročníků primárního vzdělávání, v nichž se neposkytuje výuka cizího jazyka, dochází více žáků. To je i případ Lotyšska, kde se zvýšil počet žáků v prvních ročnících primárního vzdělávání, v nichž povinná výuka cizích jazyků ještě neprobíhá (tj. žáků mladších 9 let).

Procentní podíl žáků, kteří se na úrovni primárního vzdělávání učí alespoň dva cizí jazyky, se v průběhu sledovaného období měnil jen málo. Výraznější nárůst byl nicméně zaznamenán v Řecku, Španělsku, v Itálii, Lucembursku, ve Finsku, Švédsku a na Islandu.

Obr. C3: Vývojový trend, v procentním podílu všech žáků podle počtu osvojovaných cizích jazyků, primární vzdělávání (ISCED 1), 2001/02, 2003/04 a 2005/06

Zdroj: Eurostat, UOE.

Údaje (obr. C3)

(n)		EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	TR
0	2002	38,8	54,5	:	65,0	64,7	56,3	51,2	:	18,9	95,5	55,5	12,8	:	17,0	47,2	43,6	48,3	-	:	-	66,7	3,1	:	:	40,3	100	60,8	31,2	21,2		57,0	:	-	:
	2004	33,5	53,6	:	64,3	50,6	53,4	33,6	:	19,8	94,7	9,2	10,5	:	2,0	45,5	42,2	41,5	-	:	-	67,0	:	:	64,8	43,1	94,5	55,2	29,5	19,8		54,4	:	-	39,4
	2006	27,3	44,2	:	66,5	15,9	54,6	32,8	:	20,5	95,2	6,0	7,6	:	0,1	44,4	43,8	39,0	-	:	-	66,7	2,2	:	40,9	37,4	79,0	48,4	28,6	19,5		50,5	:	-	39,6
1	2002	59,3	45,5	:	35,0	34,9	39,3	48,8	:	56,5	4,5	43,7	85,9	:	83,0	52,8	55,2	51,6	19,2	:	100	33,3	93,3	:	:	59,7	-	36,6	55,3	66,8		28,3	:	100	:
	2004	64,2	46,4	:	35,7	48,8	45,2	66,4	:	52,5	5,3	88,7	85,6	:	98,0	54,5	56,5	58,4	18,0	:	100	33,0	:	:	35,2	56,1	5,5	42,6	56,9	66,9		31	:	100	60,6
	2006	69,7	55,8	:	33,5	83,2	43,2	67,2	:	53,3	4,8	87,4	87,8	:	98,1	55,6	54,8	60,8	16,9	:	100	33,3	93,7	:	59,1	61,8	21,0	49,4	56,5	66,9		33	:	100	60,4
≥2	2002	2,4	-	:	-	0,4	4,4	-	:	24,6	-	0,8	1,2	-	0,1	:	1,1	0,0	80,8	:	-	-	3,6	:	:	-	-	2,7	13,5	12,1		14,7	:	-	:
	2004	3,5	-	:	-	0,7	1,4	-	:	27,7	-	2,1	3,9	-	0,1	:	1,3	0,1	82,0	:	-	-	:	:	-	0,8	-	2,2	13,6	13,4		15,1	:	-	-
	2006	3,5	-	:	-	0,8	2,3	-	:	26,2	-	6,7	4,6	-	1,9	:	1,4	0,2	83,1	:	:	-	4,1	:	0,0	0,8	-	2,2	14,9	13,5		16,3	:	-	-

(n): počet jazyků

Zdroj: Eurostat, UOE.

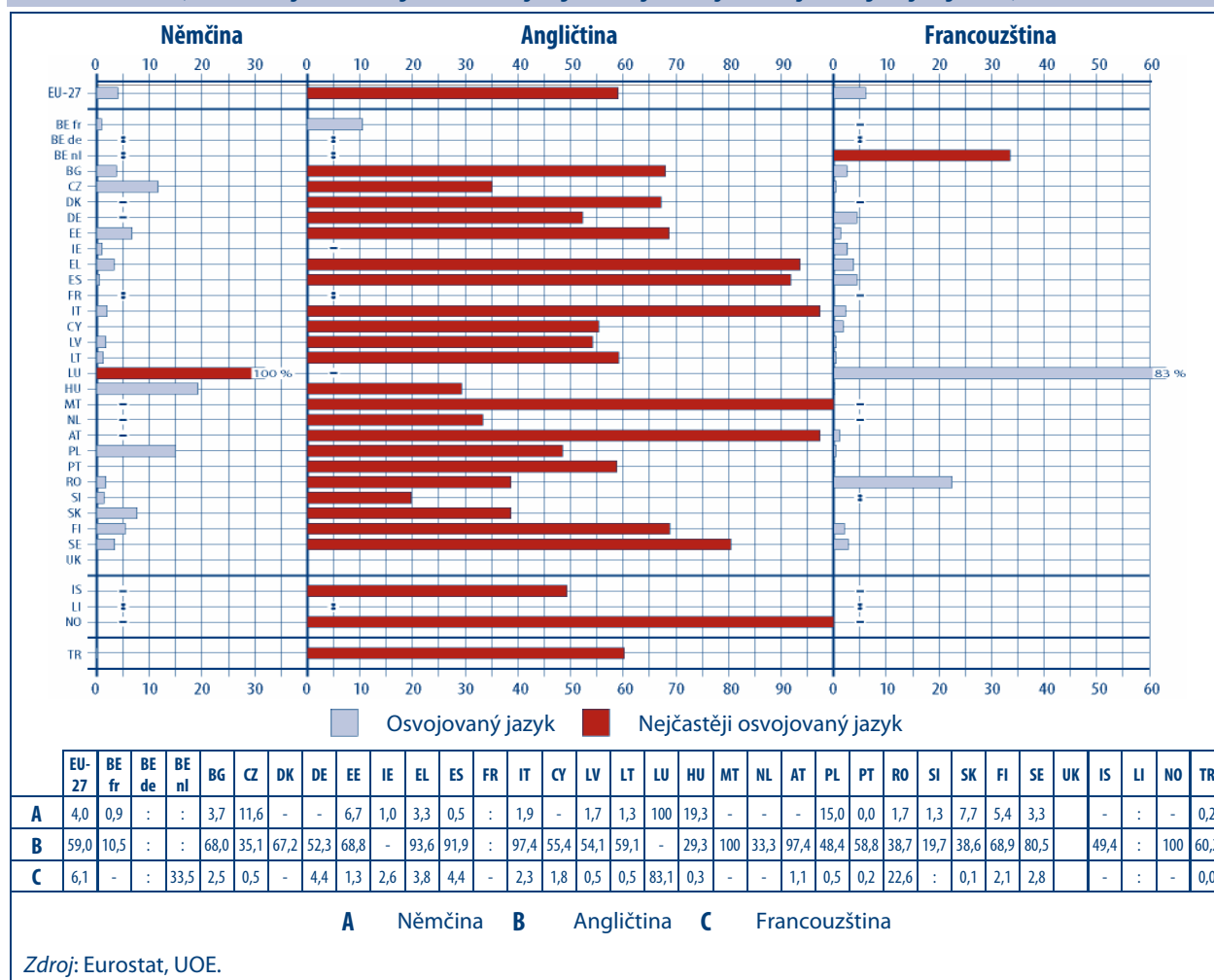
Doplňující poznámky**EU-27:** Souhrnný údaj za 27 členských států EU se vypočítal na základě dostupných údajů.**Belgie:** Údaje nezahrnují žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří docházejí do speciálních škol.**Belgie (BE de):** Údaje o cizích jazycích se neshromažďují.**Belgie (BE nl):** 2006: Sběr dat pokrývá jen žáky, pro něž je osvojování francouzštiny povinné.**Bulharsko, Litva a Rumunsko:** Celkový počet žáků nezahrnuje ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje (od roku 2006 v případě Rumunska, od roku 2005 v případě Bulharska a od roku 2003 v případě Litvy).**Estonsko a Rakousko:** Údaje za rok 2006 jsou odhady.**Estonsko a Finsko:** Národní jazyk vyučovaný ve školách, v nichž není vyučovacím jazykem, se započítává jako cizí jazyk.**Irsko:** Údaje nezahrnují irskou gaelštinu, kterou se učí všichni žáci na úrovni primárního a sekundárního vzdělávání.**Itálie:** Podle nových právních předpisů je osvojování angličtiny povinné.**Kypr:** Procentní údaje se v případě kategorie „jeden jazyk“ týkají počtu žáků, kteří se učí minimálně jeden cizí jazyk.**Lucembursko:** Údaje nezahrnují lucemburštinu, kterou se učí všichni žáci na úrovni primárního i sekundárního vzdělávání.**Slovinsko:** Údaje se vztahují na konec školního roku. Nezapočítávají se žáci, kteří se učí druhý jazyk a žijí v regionech, v nichž sídlí jazykové menšiny (ISCED 1 a 2). Nový vzdělávací program pro devítiletou školní docházku, podle něhož se má výuka cizího jazyka zahajovat dříve, nebyl ve školním roce 2006/07 ještě zcela zaveden. Podle předchozího vzdělávacího programu (který zahrnoval osm ročníků základního vzdělávání) se žáci začínali učit cizí jazyky až na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání.**Slovensko:** Údaje se týkají jen žáků v denním povinném vzdělávání.**Švédsko:** Údaje nezahrnují vzdělávání dospělých.**Spojené království:** Z údajů získaných z průzkumů vyplývá, že v roce 2002 dosahoval podíl žáků, kteří se neučili cizí jazyk, 79,3 %, v roce 2004 činil 59,8 % a v roce 2006 jen 33,8 %. Podíl žáků, kteří se učí 1 cizí jazyk, v roce 2002 činil 20,7 %, v roce 2004 dosahoval 40,2 % a v roce 2006 již 66,2 %. I když údaje nezahrnují velštinu, všichni žáci ve Walesu si ji osvojují.**Vysvětlivka**

Započítávají se pouze jazyky, které se ve vzdělávacím programu zpracovaném ústředními orgány školské správy považují za cizí jazyky. Regionální jazyky se započítávají pouze v případě, že je vzdělávací program pojímá za alternativy cizích jazyků. Nezapočítávají se jazyky, které se vyučují nad rámec učebního plánu jako nepovinné předměty. Procento žáků, kteří se neučí žádný cizí jazyk nebo se učí 1, 2 (nebo více) cizích jazyků, se vypočítá z celkového počtu všech žáků ve všech ročnících primárního vzdělávání, i když se osvojování cizích jazyků nezahajuje v prvních ročnících této úrovně vzdělávání. Počet žáků, kteří se neučí žádný cizí jazyk nebo se učí 1, 2 (nebo více) cizích jazyků, se vydělí odpovídajícím počtem žáků na dané úrovni.

NEJČASTĚJI VYUČOVANÝ JAZYK V PRIMÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ JE ANGLIČTINA

Ve všech evropských zemích s výjimkou Belgie a Lucemburska je na úrovni primárního vzdělávání nejčastěji vyučovaným cizím jazykem angličtina a podíl těch, kteří se ji učí, během několika posledních let neustále roste (obr. C5). V 17 zemích absolvuje výuku angličtiny na této úrovni vzdělávání minimálně 50 % všech žáků. V Lucembursku se nejčastěji učí němčina. Ve třech dalších zemích střední a východní Evropy, konkrétně v České republice, Maďarsku a Polsku, podíl žáků, kteří se na úrovni primárního vzdělávání učí němčinu, převyšuje 10 %. V Belgii (Vlámském a Německy mluvícím společenství) a v Irsku se nejčastěji učí francouzštinu. V Belgii (Německy mluvícím společenství) musí všichni žáci na úrovni primárního vzdělávání absolvovat výuku francouzštiny jako prvního cizího jazyka (nebo výuku němčiny v případě, že jsou příslušníky frankofonní menšiny) (obr. B9). V Lucembursku podíl žáků, kteří se na úrovni primárního vzdělávání učí francouzštinu, přesahuje 60 %. V Rumunsku absolvuje více než 20 % žáků na úrovni primárního vzdělávání výuku francouzštiny, která je druhým jazykem.

Obr. C4: Procentní podíl všech žáků na úrovni primárního vzdělávání (ISCED 1), kteří se učí angličtinu, němčinu a/nebo francouzštinu, Země, v nichž je některý z těchto jazyků nejčastěji osvojovaným jazykem, 2005/06

Doplňující poznámky (obr. C4)

EU-27: Souhrnný údaj za 27 členských států EU se vypočítal na základě dostupných údajů.

Belgie: Údaje nezahrnují žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří docházejí do speciálních škol.

Belgie (BE de): Údaje o cizích jazycích se neshromažďují.

Belgie (BE nl): 2006: Sběr dat pokrývá jen žáky, pro něž je osvojování francouzštiny povinné.

Bulharsko, Litva a Rumunsko: Celkový počet žáků nezahrnuje ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje (od roku 2006 v případě Rumunska, od roku 2005 v případě Bulharska a od roku 2003 v případě Litvy).

Estonsko a Rakousko: Odhady.

Irsko: Údaje se vztahují pouze na žáky, kteří docházejí do škol dotovaných z veřejných zdrojů.

Itálie Podle nových právních předpisů je osvojování angličtiny povinné.

Maďarsko: Celkový počet žáků zahrnuje i ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje.

Polsko a Slovensko: Údaje se týkají jen žáků v denním povinném vzdělávání.

Slovinsko: Údaje se vztahují na konec školního roku. Nezapočítávají se žáci, kteří se učí druhý jazyk a žijí v regionech, v nichž sídlí jazykové menšiny (ISCED 1 a 2).

Švédsko: Údaje nezahrnují vzdělávání dospělých.

Spojené království: Z údajů získaných z průzkumu vyplývá, že se 60,5 % žáků učí francouzštinu a 7,6 % žáků němčinu. I když údaje nezahrnují velštinu, všichni žáci ve Walesu si ji osvojují.

Vysvětlivka

Započítávají se pouze jazyky, které se ve vzdělávacím programu zpracovaném ústředními orgány školské správy považují za cizí jazyky. Regionální jazyky se započítávají pouze v případě, že je vzdělávací program pojímá za alternativy cizích jazyků. Nezapočítávají se jazyky, které se vyučují nad rámec učebního plánu jako nepovinné předměty. Procento žáků, kteří se učí cizí jazyky, se vypočítá z celkového počtu všech žáků ve všech ročnících primárního vzdělávání, i když se osvojování cizích jazyků nezahajuje v prvních ročnících této úrovně vzdělávání.

Určité údaje o procentních podílech může objasnit věk zahájení výuky cizího jazyka (obr. B1) i to, zda si žáci musí osvojovat konkrétně angličtinu (obr. B9).

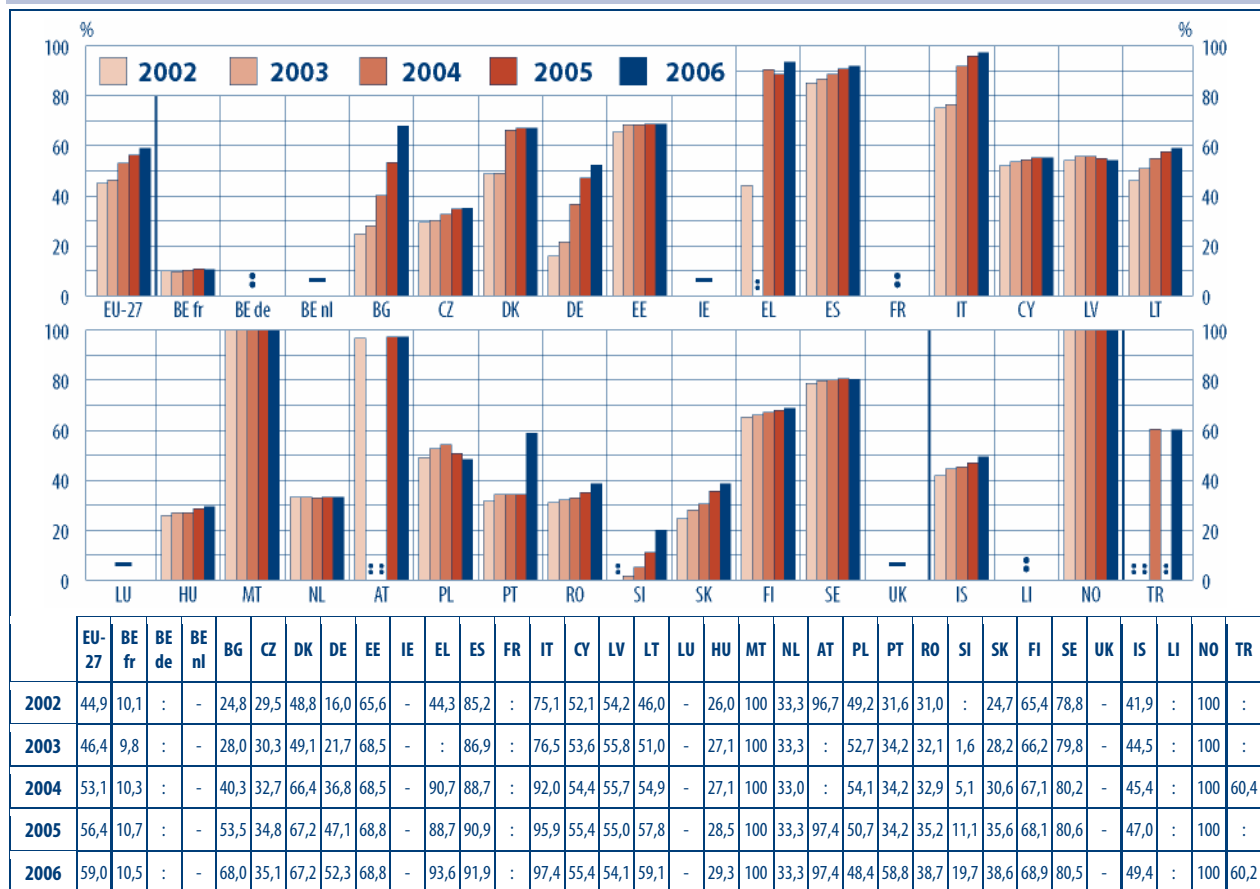
Čím dříve se žáci začínají na úrovni primárního vzdělávání učit cizí jazyky nebo čím déle jejich osvojování trvá, tím je procentní podíl vyšší. Například na Maltě a v Norsku je angličtina povinným předmětem od počátku primárního vzdělávání. V Lucembursku je od druhého ročníku primárního vzdělávání povinná výuka francouzštiny. Naproti tomu v Belgii (Vlámském společenství), kde je osvojování cizího jazyka povinné až v posledních dvou ročnících primárního vzdělávání, se francouzštinu na tomto stupni učí 33,5 % žáků. Podobně i v Nizozemsku, kde se všichni žáci musí ve věku 10 let začít povinně učit angličtinu (a osvojovat si ji tedy v posledních dvou ročnících), i když školy se mohou rozhodnout, že její výuku zahájí dříve, se v roce 2006 přibližně 33 % celé populace žáků primárních škol učilo angličtinu a před ukončením primárního vzdělávání si tento jazyk osvojovalo 100 % všech žáků.

NÁRŮST PROCENTA ŽÁKŮ, KTERÍ SE NA ÚROVNI PRIMÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ UČÍ ANGLIČTINU

V letech 2002 až 2006 se podstatně zvýšil podíl všech žáků, kteří si na úrovni primárního vzdělávání osvojovali angličtinu, ale mezi jednotlivými zeměmi existovaly značné rozdíly. V Lotyšsku a Polsku procento žáků, kteří se učí angličtinu, nepatrně pokleslo. V Lotyšsku to může částečně souviset s působením demografických faktorů (na úrovni primárního vzdělávání se zvýšil počet žáků v ročnících, v nichž se ještě nezahajuje osvojování cizího jazyka) a statistiku ovlivňuje i to, kdy přesně (na nižším nebo vyšším stupni) výuka cizího jazyka začíná.

I když ve Španělsku a Rakousku podíl žáků, kteří se učí angličtinu, již v roce 2002 přesahoval 85 %, ve Španělsku přesto ještě vzrostl o 6 procentních bodů. Ke zvlášť výraznému zvýšení podílu žáků, kteří absolvují výuku angličtiny, konkrétně o více než 20 procentních bodů, došlo v Bulharsku, Německu, Řecku, Itálii a Portugalsku. Procento žáků, kteří si na úrovni primárního vzdělávání osvojují angličtinu, se například v Bulharsku a Řecku zdvojnásobilo a v Německu ztrojnásobilo. Jejich podíl se zvýšil – i když menší měrou – i v Dánsku, Litvě, Portugalsku, Rumunsku a na Slovensku.

Obr. C5: Vývojové tendence v podílu všech žáků, kteří se učí angličtinu, primární vzdělávání (ISCED 1), 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05 a 2005/06

Zdroj: Eurostat, UOE.

Doplňující poznámky

EU-27: Souhrnný údaj za 27 členských států EU se vypočítal na základě dostupných údajů.

Belgie: Údaje nezahrnují žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří docházejí do speciálních škol.

Belgie (BE de): Údaje o cizích jazycích se neshromažďují.

Belgie (BE nl): 2006: Sběr dat pokrývá jen žáky, pro něž je osvojování francouzštiny povinné.

Bulharsko, Litva a Rumunsko: Celkový počet žáků nezahrnuje ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje (od roku 2006 v případě Rumunska, od roku 2005 v případě Bulharska a od roku 2003 v případě Litvy).

Estonsko a Rakousko: Údaje za rok 2006 jsou odhady.

Itálie: Podle nových právních předpisů je osvojování angličtiny povinné.

Maďarsko: Celkový počet žáků zahrnuje i ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje.

Polsko a Slovensko: Údaje se vztahují jen na žáky v denním povinném vzdělávání.

Slovinsko: Údaje se vztahují na konec školního roku. Nezapočítávají se žáci, kteří se učí druhý jazyk a žijí v regionech, v nichž sídlí jazykové menšiny (ISCED 1 a 2). Nový vzdělávací program pro devítiletou povinnou školní docházku, podle něhož se má výuka cizího jazyka začínat dříve, nebyl ve školním roce 2006/07 ještě zcela zaveden. Podle předchozího vzdělávacího programu (který zahrnoval osm ročníků základního vzdělávání) se žáci začínali učit cizí jazyky až na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání.

Švédsko: Údaje nezahrnují vzdělávání dospělých.

Vysvětlivka

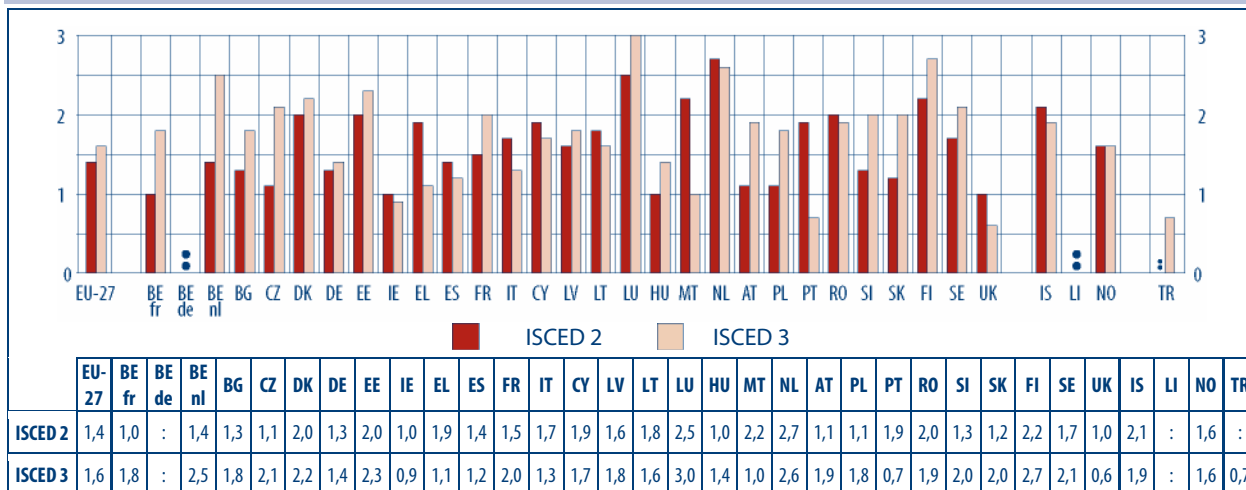
Podíl žáků, kteří se učí cizí jazyky, se vypočítá z celkového počtu všech žáků ve všech ročnících primárního vzdělávání, i když se osvojování cizích jazyků nezahajuje v prvních ročnících této úrovně vzdělávání. Nezapočítávají se jazyky, které se vyučují nad rámec učebního plánu jako nepovinné předměty. Započítávají se i žáci ve speciálním vzdělávání s výjimkou případů, kdy trpí poruchou kognitivního vývoje.

TÉMĚŘ VŠICHNI ŽÁCI VE VŠEOBECNÉM SEKUNDÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ SE UČÍ ALESPŮŇ JEDEN CIZÍ JAZYK

Ve všeobecném nižším sekundárním vzdělávání (ISCED 2) se průměrný počet osvojovaných cizích jazyků na žáka ve většině zemí pohybuje v rozmezí od 1 do 1,9. V Lucembursku a Nizozemsku je tento průměrný počet nejvyšší a dosahuje minimálně 2,5. Celkově je průměrný počet osvojovaných cizích jazyků na žáka vyšší ve všeobecném vyšším sekundárním vzdělávání (ISCED 3) než ve všeobecném nižším sekundárním vzdělávání. V osmi zemích se žáci na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání učí v průměru minimálně 2 jazyky. V případě všeobecného vyššího sekundárního vzdělávání tohoto průměrného počtu dosahuje 11 zemí a nejedná se nutně o stejné země. Jen v Lucembursku tento průměr převyšuje 3. V Nizozemsku je průměrný počet osvojovaných cizích jazyků na žáka ve všeobecném vyšším sekundárním vzdělávání (ISCED 3) téměř stejný jako ve všeobecném nižším sekundárním vzdělávání (ISCED 2) a přesahuje 2,6.

V Belgii a České republice je průměrný počet na úrovni ISCED 3 dvojnásobkem průměru na úrovni ISCED 2. V České republice se žáci musí učit další cizí jazyk od počátku všeobecného vyššího sekundárního vzdělávání, tj. začínají si ho osvojovat ve věku 16, resp. 15 let (obr. B1). V Německy mluvícím a Vlámském společenství Belgie se v určitých oborech studia na úrovni vyššího sekundárního vzdělávání zahajuje výuka třetího povinného jazyka u žáků ve věku 16 let. Na Islandu je ve všeobecném vyšším sekundárním vzdělávání výuka třetího cizího jazyka povinná a obvykle se zahajuje v prvním ročníku tohoto stupně. Snížení průměrného počtu osvojovaných jazyků, jež bylo na této úrovni vzdělávání zaznamenáno na Maltě, může být částečně způsobeno tím, že výuka cizích jazyků na ní již není povinná. Výrazný pokles, k němuž došlo v Řecku a Portugalsku, pravděpodobně souvisí s tím, že se při přechodu z úrovně ISCED 2 na úroveň ISCED 3 v rámci běžného vzdělávacího programu snižuje počet povinných jazyků, což nemůže plně vyvážit povinná výuka většího počtu jazyků, která existuje jen v některých oborech studia.

Obr. C6: Průměrný počet osvojovaných cizích jazyků na žáka, všeobecné sekundární vzdělávání (ISCED 2 a 3), 2005/06

Zdroj: Eurostat, UOE.

Doplňující poznámky

EU-27: Souhrnný údaj za 27 členských států EU se vypočítal na základě dostupných údajů.

Belgie: Údaje nezahrnují žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří docházejí do speciálních škol.

Belgie (BE de): Údaje o cizích jazycích se neshromažďují.

Bulharsko a Rumunsko: Celkový počet žáků nezahrnuje ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje.

Estonsko a Rakousko: Odhady.

Estonsko a Finsko: Národní jazyk vyučovaný ve školách, v nichž není vyučovacím jazykem, se započítává jako cizí jazyk.

Irsko: Údaje nezahrnují irskou gaelštinu, kterou se učí všichni žáci na úrovni primárního a sekundárního vzdělávání.

Francie: Údaje se vztahují na metropolitní oblast Francie. Údaje o osvojování jazyků zahrnují pouze žáky, kteří navštěvují školy v působnosti ministerstva školství. V případě úrovně ISCED 3 se odhaduje, že pokrývají 80 – 90 % celkového počtu žáků.

Itálie: Podle nových právních předpisů se musí žáci na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání (ISCED 2) povinně učit dva cizí jazyky.

Lucembursko: Údaje nezahrnují lucemburštinu, kterou si osvojují všichni žáci na úrovni primárního i sekundárního vzdělávání.

Maďarsko: Celkový počet žáků zahrnuje i ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje.

Polsko: Údaje se týkají jen žáků v denním povinném vzdělávání.

Slovinsko: Údaje se vztahují na konec školního roku. Nezapočítávají se žáci, kteří se učí druhý jazyk a žijí v regionech, v nichž sídlí jazykové menšiny (ISCED 1 a 2).

Švédsko: V případě vyššího sekundárního vzdělávání se započítávají pouze žáci, kteří po jeho ukončení získají kvalifikaci. Údaje nezahrnují vzdělávání dospělých.

Spojené království: I když údaje nezahrnují velštinu, všichni žáci ve Walesu si ji osvojují. ISCED 2: Odhady založené na 100 % účasti v Anglii, Walesu a Severním Irsku, kde je osvojování cizího jazyka pro žáky ve věku 11 – 14 let povinné; odhady účasti ve Skotsku (kde mají žáci právo, ale nikoli povinnost, učit se cizí jazyk) vycházejí z výsledků průzkumu. ISCED 3: odhady založené na počtu žáků, kteří se na konci povinného vzdělávání zapsali ke zkouškám.

Vysvětlivka

Započítávají se pouze jazyky, které se ve vzdělávacím programu zpracovaném ústředními orgány školské správy považují za cizí jazyky. Regionální jazyky se započítávají pouze v případě, že je vzdělávací program pojímá za alternativy cizích jazyků. Nezapočítávají se jazyky, které se vyučují nad rámec učebního plánu jako nepovinné předměty. Každý žák, který se učí moderní cizí jazyk, se do údaje v čitateli započítává tolikrát, kolik je cizích jazyků, jež si osvojuje. Jinými slovy žáci, kteří se učí více než jeden jazyk, se započítávají vícekrát v závislosti na počtu osvojovaných jazyků. V úvahu se nebere klasická řečtina, latina, esperanto a znakové jazyky. Výpočet nezahrnuje ani údaje, jež se týkají žáků-cizinců, kteří si ve zvláštních třídách osvojují svou mateřštinu, nebo se učí jazyk hostitelské země.

Součet jazyků se vydělí celkovým počtem žáků zapsaných na dané úrovni ISCED.

VE VĚTŠINĚ ZEMÍ JE VE VŠEOBECNÉM SEKUNDÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ DRUHÝM — NEJČASTĚJI VYUČOVANÝM JAZYKEM NĚMČINA NEBO FRANCOUZŠTINA —

Prakticky ve všech zemích, pro něž jsou příslušné údaje k dispozici, je ve všeobecném sekundárním vzdělávání nejvíce vyučovaným jazykem angličtina, jejíž dominantní postavení se po několik let neustále upevňuje (obr. C10). Jedinou výjimku představuje Belgie, kde se nejvíce vyučuje nizozemština (ve Francouzském společenství) a francouzština (ve Vlámském a Německy mluvícím společenství), a Lucembursko, kde toto postavení patří němčině a francouzštině, jejichž výuku absolvuje stejné procento žáků.

Ve více než třetině sledovaných zemí je druhým nejčastěji vyučovaným jazykem němčina. To platí zejména o severských zemích a zemích střední a východní Evropy. V zemích jižní Evropy, především v románských zemích (Španělsko, Itálie a Portugalsko), ale i v Řecku a Rumunsku a germanofonních zemích, je druhým nejčastěji vyučovaným jazykem francouzština. Ruština zaujímá toto postavení ve třech pobaltských zemích a v Bulharsku. V Bulharsku se ruština často vyučuje jako druhý jazyk v případě, že si ji žáci vyberou jako volitelný předmět, zatímco angličtina, němčina a francouzština se většinou vyučují jako povinné předměty. Jen v pěti zemích je v pořadí nejvíce vyučovaných jazyků na druhém místě jiný jazyk. Konkrétně se jedná o španělštinu ve Francii a Švédsku, italštinu na Maltě, švédštinu ve Finsku (finštinu v případě švédsky mluvících žáků) a dánštinu na Islandu. Ve dvou posledně jmenovaných zemích je výuka výše zmíněných druhých jazyků předepsána jako povinná (obr. B9).

V dosti velkém počtu zemí je na třetím a čtvrtém místě v pořadí španělština a italština. Ve třech zemích (v Německu, Polsku a Rumunsku) je na této pozici i ruština.

Obr. C7: Nejčastěji vyučované cizí jazyky a procento žáků, kteří se je učí, všeobecné sekundární vzdělávání (ISCED 2 a 3), 2005/06

	1st	2d	3rd	4th		1st	2d	3rd	4th		1st	2d	3rd	4th
BE fr	NL 71,7	● 67,1	■ 4,0	❖ 3,8	FR	● 97,5	❖ 43,5	■ 17,1	▼ 4,9	PT	● 80,2	▲ 63,1	❖ 1,6	■ 0,9
BE de	:	:	:	:	IT	● 96,3	▲ 46,1	■ 7,2	❖ 6,9	RO	● 95,0	▲ 86,5	■ 10,9	○ 1,9
BE nl	▲ 96,8	● 70,7	■ 23,3	❖ 1,1	CY	● 93,9	▲ 67,6	▼ 14,3	❖ 3,7	SI	● 96,4	■ 47,8	▼ 5,3	▲ 5,1
BG	● 75,4	○ 28,0	■ 25,9	▲ 12,2	LV	● 96,5	○ 47,7	■ 22,4	▲ 1,9	SK	● 74,2	■ 42,6	SK 6,2	▲ 4,5
CZ	● 81,4	■ 34,5	▲ 6,2	❖ 2,0	LT	● 90,1	○ 55,4	■ 24,3	▲ 4,3	FI	● 99,3	SV 92,0	■ 22,0	▲ 11,6
DK	● 100,4	■ 84,0	▲ 15,3	❖ 8,6	LU	■ 99,2	▲ 99,2	● 64,0	❖ 1,9	SE	● 100,0	❖ 32,4	■ 25,6	▲ 17,6
DE	● 96,0	▲ 25,1	❖ 4,5	○ 1,8	HU	● 64,2	■ 44,4	▲ 3,2	▼ 1,7	UK	▲ :	■ :	❖ :	jiný :
EE	● 92,9	○ 59,6	■ 30,0	EE 25,1	MT	● 93,9	▼ 57,6	▲ 37,1	■ 8,2	IS	● 87,3	DA 70,1	■ 17,9	❖ 10,5
IE	▲ 65,3	■ 20,9	❖ 8,3	▼ 1,0	NL	● 45,1	■ 38,9	▲ 31,6	:	LI	:	:	:	:
EL	● 96,9	▲ 37,2	■ 23,1		AT	● 98,8	▲ 12,9	▼ 5,7	❖ 2,2	NO	● 100,0	■ 29,3	▲ 18,6	❖ 9,5
ES	● 97,5	▲ 35,6	■ 2,1	▼ 0,1	PL	● 80,3	■ 42,8	○ 7,3	▲ 5,0	TR	● 67,3	■ 6,5	▲ 0,7	▼ 0,0

● angličtina ▲ francouzština ■ němčina ❖ španělština ▼ italština ○ ruština

**Výskyt každého z šesti jazyků na 1. – 4. místě ve 31 zemích/regionech, pro něž jsou údaje
(určené na základě procentního podílu žáků, kteří si daný jazyk osvojují) k dispozici**

Místo/pořadí	Angličtina	Francouzština	Němčina	Španělština	Italština	Ruština
1.	25	2	1	0	0	0
2.	1	9	9	2	1	4
3.	1	6	13	3	3	1
4.	0	8	2	9	5	2

Zdroj: Eurostat, UOE.

Doplňující poznámky (obr. C7)

EU-27: Souhrnný údaj za 27 členských států EU se vypočítal na základě dostupných údajů.

Belgie: Údaje nezahrnují žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří docházejí do speciálních škol.

Belgie (BE de): Údaje o cizích jazycích se neshromažďují.

Bulharsko a Rumunsko: Celkový počet žáků nezahrnuje ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje.

Estonsko a Rakousko: Odhady.

Řecko: Ve školním roce 2005/06 byla (v rámci pilotního projektu) v řadě sekcí nižších sekundárních škol zavedena výuka italštiny a ve školním roce 2006/07 výuka španělštiny. Ministerstvo školství v rámci novějšího pilotního projektu zavedlo od školního roku 2008/09 v pěti sekcích na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání výuku ruštiny.

Francie: Údaje se vztahují na metropolitní oblast Francie. Údaje o osvojování jazyků zahrnují pouze žáky, kteří navštěvují školy v působnosti ministerstva školství. V případě úrovně ISCED 3 se odhaduje, že pokrývají 80 – 90 % celkového počtu.

Itálie: Podle nových právních předpisů se musí žáci na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání (ISCED 2) povinně učit dva cizí jazyky.

Maďarsko: Celkový počet žáků zahrnuje i ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje.

Nizozemsko: V případě nižšího sekundárního vzdělávání není možné údaje rozepsat v členění podle jednotlivých jazyků. Na úrovni vyššího sekundárního vzdělávání si 100 % žáků osvojuje angličtinu, 86,2 % žáků němčinu a 70,1 % žáků francouzštinu.

Polsko: Údaje se týkají jen žáků v denním povinném vzdělávání.

Slovinsko: Údaje se vztahují na konec školního roku. Nezapočítávají se žáci, kteří se učí druhý jazyk a žijí v regionech, v nichž sídlí jazykové menšiny (ISCED 1 a 2).

Finsko: Vyšší sekundární vzdělávání zahrnuje vzdělávání dospělých.

Švédsko: V případě vyššího sekundárního vzdělávání se započítávají pouze žáci, kteří po jeho ukončení získají kvalifikaci. Údaje nezahrnují vzdělávání dospělých.

Spojené království: I když údaje nezahrnují velštinu, všichni žáci ve Walesu si ji osvojují. ISCED 2: Odhady založené na 100 % účasti v Anglii, Walesu a Severním Irsku, kde je osvojování cizího jazyka pro žáky ve věku 11 – 14 let povinné; odhady účasti ve Skotsku (kde mají žáci právo, ale nikoli povinnost, učit se cizí jazyk) vycházejí z výsledků průzkumu. ISCED 3: odhady založené na počtu žáků, kteří se na konci povinného vzdělávání zapsali ke zkouškám.

Vysvětlivka

Započítávají se pouze jazyky, které se ve vzdělávacím programu zpracovaném ústředními orgány školské správy považují za cizí jazyky. Regionální jazyky se započítávají v případě, že je vzdělávací program pojímá za alternativy cizích jazyků. Nezapočítávají se jazyky, které se vyučují nad rámec učebního plánu jako nepovinné předměty. Podíl žáků ve všeobecném sekundárním vzdělávání, kteří se učí angličtinu, francouzštinu, němčinu, španělštinu, ruštinu, nizozemštinu, italštinu, švédštinu a dánštinu, se vydělí odpovídajícím počtem žáků zapsaných na dané úrovni ISCED. Z devíti výše zmíněných jazyků diagram zachycuje čtyři, které se vyučují nejčastěji. Jsou řazeny sestupně podle procenta žáků, kteří si je osvojují. Jiné než výše zmíněné jazyky jsou zařazeny do kategorie „neurčeno“.

Kódy jazyků uvádí oddíl „Kódy, zkratky a akronymy“.

SKUTEČNĚ VELKÉ PROCENTO ŽÁKŮ SE UČÍ ANGLIČTINU BEZ OHLEDU NA TO, ZDA JE JEJÍ VÝUKA POVINNÁ

V převážné většině zemí se minimálně 90 % žáků ve všeobecném nižším či vyšším sekundárním vzdělávání (ISCED 2 nebo 3) nebo na obou těchto stupních učí **angličtinu**. Rozdíl v procentu žáků učících se angličtinu na těchto dvou úrovních vzdělávání je zvláště velký v Belgii, České republice, Lucembursku a na Slovensku, což může částečně souviset se současným vlivem dvou faktorů. Prvním z nich je to, že se na úrovni primárního vzdělávání poměrně velké procento žáků učí jiný cizí jazyk než angličtinu (obr. C4), druhým skutečnost, že se na úrovni vyššího sekundárního vzdělávání vyučuje druhý cizí jazyk jako povinný nebo povinně volitelný předmět. Žáci, kteří se na úrovni primárního vzdělávání učili jiný cizí jazyk, si mohou ve všeobecném vyšším sekundárním vzdělávání zvolit angličtinu, což by vysvětlilo zvýšení procentního podílu studujících, k němuž na tomto stupni dochází. Na Maltě se všichni žáci na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání (ISCED 2) učí angličtinu, ale na úrovni vyššího sekundárního vzdělávání (ISCED 3) v jejím studiu pokračují jen dvě třetiny žáků.

Ve všech zemích střední a východní Evropy s výjimkou Litvy a Rumunska se minimálně 40 % žáků ve všeobecném sekundárním vzdělávání učí **němčinu**. V menší míře je to i případ Belgie (Vlámského společenství), většiny severovýchodních zemí a Lucemburska, kde je němčina povinným jazykem (obr. B9), což vysvětluje poměrně vysoký procentní podíl žáků, kteří se jí učí na obou úrovních vzdělávání. Ten je mimořádně velký i v České republice (72,2 % na úrovni ISCED 3), v Dánsku (89,4 % na úrovni ISCED 2 a 71,9 % na úrovni ISCED 3), ve Slovinsku (77 % na úrovni ISCED 3) a na Slovensku (72,6 % na úrovni ISCED 3). Země, v nichž se méně než 10 % žáků učí němčinu, jsou buď ty, v nichž se mluví románskými jazyky, nebo jiné země jižní Evropy.

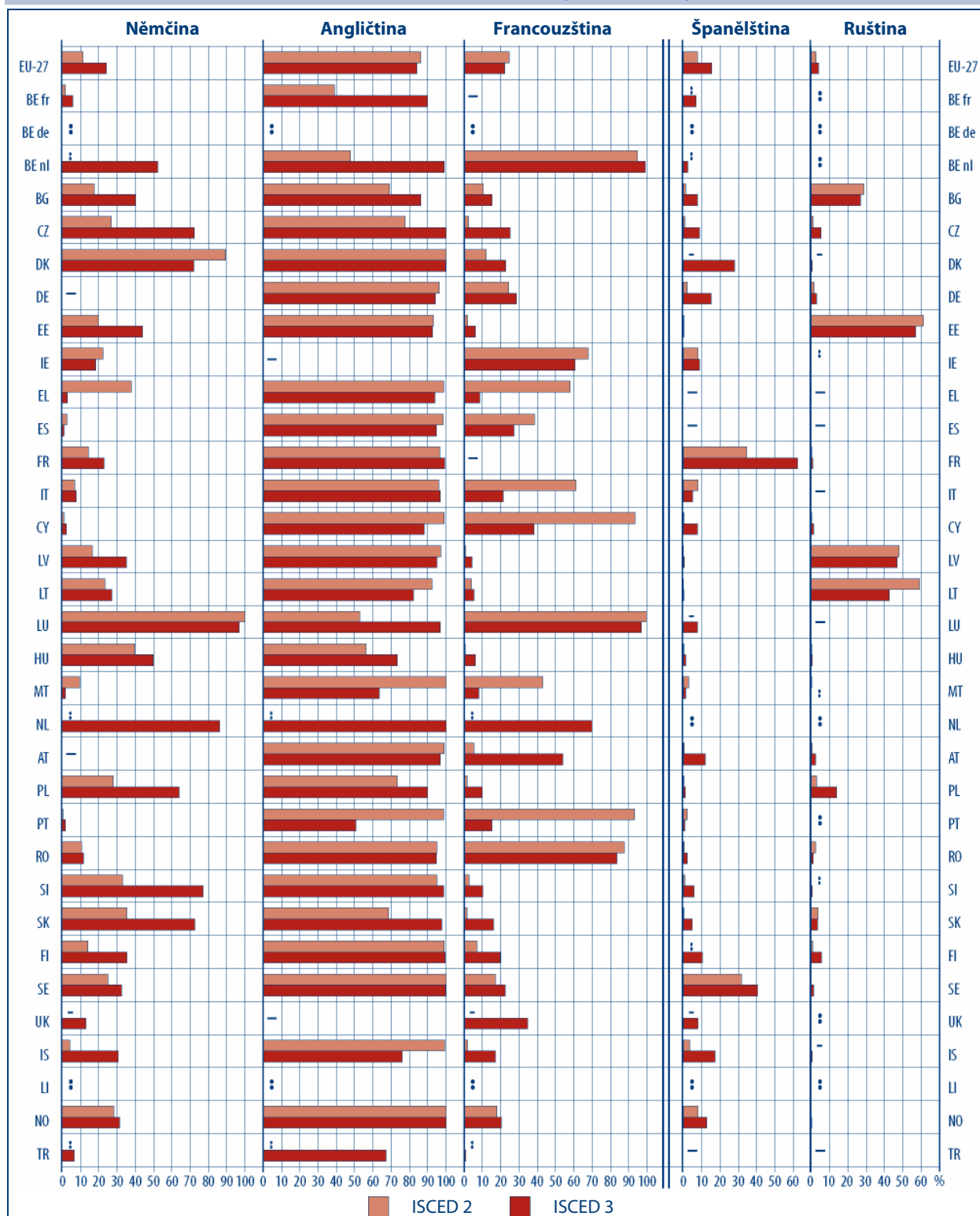
Všechny země, v nichž se minimálně cca 30 % žáků ve všeobecném nižším sekundárním vzdělávání (ISCED 2) a/nebo ve všeobecném vyšším sekundárním vzdělávání učí **francouzštinu**, spadají do jedné ze tří kategorií. První tvoří anglofonní a germanofonní země (Irsko, Rakousko a Spojené království). Do druhé patří země, v nichž je úředním jazykem státu románský jazyk, a další země jižní Evropy (Řecko, Španělsko, Itálie, Malta, Portugalsko a Rumunsko). Poslední kategorii tvoří země, v nichž je francouzština povinným jazykem, tj. Belgie (Vlámské a Německy mluvící společenství), Kypr a Lucembursko. Právě v těchto zemích jsou také procentní podíly studujících nejvyšší (přesahují 90 %). Na Kypru, kde osvojování francouzštiny v posledních dvou ročních všeobecného vyššího sekundárního vzdělávání již není povinné, příslušný procentní podíl studujících nepřevyšuje 38,3 %.

Ve všech zemích je tedy procentní podíl žáků, kteří se ve všeobecném sekundárním vzdělávání učí angličtinu, skutečně značný bez ohledu na to, zda je povinným cizím jazykem. Naopak to, zda je němčina nebo francouzština předepsána jako povinný cizí jazyk, má nesporně vliv na podíl žáků, kteří se tyto jazyky učí. Avšak pouze v zemích, v nichž jsou tyto jazyky předepsány jako povinné, tento procentní podíl přesahuje 90 %. Nicméně Portugalsko a Rumunsko, kde francouzština není povinným jazykem, zaznamenává srovnatelné procento žáků.

Španělština se vyučuje hlavně ve všeobecném vyšším sekundárním vzdělávání (ISCED 3). Podíl žáků, kteří si ji osvojují, většinou nepřevyšuje 20 % (a často nedosahuje ani 10 %). Výjimku v tomto ohledu tvoří několik z 27 zemí EU, konkrétně Dánsko (27,9 %), Francie (62,4 %) a Švédsko (40,6 %). Konečně **ruština** se vyučuje především v zemích střední a východní Evropy (ve třech pobaltských zemích a v menší míře i v Bulharsku a Polsku). Ve zbývajících zemích se vyučuje jen velice málo, pokud vůbec.

V řadě zemí je pochopitelně škála vyučovaných jazyků širší (obr. C9), ale jiné jazyky si zpravidla osvojuje jen menší procento žáků.

Obr. C8: Procento žáků, kteří se učí angličtinu, francouzštinu, němčinu, španělštinu a ruštinu, všeobecné sekundární vzdělávání (ISCED 2 a 3), 2005/06

Zdroj: Eurostat, UOE.

Údaje (obr. C8)

	Úrovně ISCED	EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	TR
DE	2	11,4	1,7	:	:	17,4	26,7	89,4	-	19,9	22,4	37,8	2,4	14,4	6,8	0,9	16,4	23,4	100	39,6	9,5	:	-	27,9	0,5	10,6	33,0	35,4	14,1	24,9	-	4,2	:	28,3	:
	3	24,3	5,8	:	52,3	40,3	72,2	71,9	-	44,1	18,2	2,9	1,1	22,8	7,7	2,4	35	27,2	97,0	49,9	1,7	86,2	-	64,0	1,6	11,6	77,0	72,6	35,4	32,4	13,1	30,7	:	31,3	6,5
EN	2	86,4	38,9	:	47,9	69,1	77,6	100	96,4	93,2	-	98,9	98,5	96,7	96,0	99,1	97,2	92,3	52,8	56	100	:	99,1	73,5	98,8	95,1	95,1	68,6	99,2	100	-	99,3	:	100	:
	3	84,1	90,0	:	99,1	86,1	100	99,9	94,3	92,6	-	94,0	94,6	99,4	96,9	88,1	94,9	82,3	97,0	73,3	63,5	100	96,9	90,0	50,7	94,8	98,9	97,7	99,5	99,9	-	76,1	:	100	67,3
FR	2	24,5	-	:	94,8	10,4	2,3	12,1	24,3	2,0	67,9	57,9	38,4	-	61,3	93,6	0,8	4,0	100	1	43,0	:	5,2	1,5	93,3	87,6	2,6	1,7	6,8	17,1	-	1,9	:	17,8	:
	3	22,2	-	:	99,1	15,3	25,0	22,6	28,7	6,1	60,5	8,6	27,1	-	21,4	38,3	4,1	5,4	97,0	6,2	7,9	70,1	54,1	10,0	15,1	83,6	10,2	16,0	19,7	22,4	34,8	17,1	:	20,3	0,7
ES	2	7,6	:	:	:	1,4	0,6	-	2,1	0,1	8,0	-	-	34,7	8,0	0,2	0,0	0,0	-	0,1	3,0	:	0,4	0,2	2,0	0,5	0,8	0,2	:	31,6	-	3,4	:	7,9	-
	3	15,4	6,9	:	2,4	7,6	8,8	27,9	15,1	0,3	8,8	-	-	62,4	5,0	7,7	0,5	0,3	7,6	1,3	1,3	:	12,0	1,0	0,9	2,2	5,7	4,7	10,3	40,6	7,8	17,2	:	12,8	-
RU	2	2,7	:	:	:	28,7	1,1	-	1,6	61,3	:	-	-	0,1	-	0,2	48,1	59,1	-	0,2	0,2	:	0,5	2,7	:	2,2	:	3,7	0,8	0,0	:	-	:	0,0	-
	3	4,0	:	:	:	26,8	5,2	0,5	2,8	57,1	0,0	-	-	0,7	-	1,2	46,8	42,6	-	0,6	:	:	2,3	13,8	:	1,0	0,4	3,4	5,6	1,2	:	0,4	:	0,1	-

Doplňující poznámky

EU-27: Souhrnný údaj za 27 členských států EU se vypočítal na základě dostupných údajů.

Belgie: Údaje nezahrnují žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří docházejí do speciálních škol.

Belgie (BE de): Údaje o cizích jazycích se neshromažďují.

Bulharsko a Rumunsko: Celkový počet žáků nezahrnuje ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje.

Estonsko a Rakousko: Odhady.

Irsko: Údaje se vztahují pouze na žáky, kteří docházejí do škol financovaných z veřejných zdrojů.

Francie: Údaje se vztahují na metropolitní oblast Francie. Údaje o osvojování jazyků zahrnují pouze žáky, kteří navštěvují školy v působnosti ministerstva školství. V případě úrovně ISCED 3 se odhaduje, že pokrývají 80 – 90 % celkového počtu studujících.

Itálie: Podle nových právních předpisů se musí žáci na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání (ISCED 2) povinně učit dva cizí jazyky.

Maďarsko: Celkový počet žáků zahrnuje i ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje.

Polsko: Údaje se týkají jen žáků v denním povinném vzdělávání.

Slovinsko: Údaje se vztahují na konec školního roku. Nezapočítávají se žáci, kteří se učí druhý jazyk a žijí v regionech, v nichž sídlí jazykové menšiny (ISCED 1 a 2).

Finsko: Vyšší sekundární vzdělávání zahrnuje vzdělávání dospělých.

Švédsko: V případě vyššího sekundárního vzdělávání se započítávají pouze žáci, kteří po jeho ukončení získají kvalifikaci. Údaje nezahrnují vzdělávání dospělých.

Spojené království: I když údaje nezahrnují velštinu, všichni žáci ve Walesu si ji osvojují. ISCED 2: Odhady založené na 100 % účasti v Anglii, Walesu a Severním Irsku, kde je osvojování cizího jazyka pro žáky ve věku 11 – 14 let povinné; odhady účasti ve Skotsku (kde mají žáci právo, ale nikoli povinnost, učit se cizí jazyk) vycházejí z výsledků průzkumu. ISCED 3: odhady založené na počtu žáků, kteří se na konci povinného vzdělávání zapsali ke zkouškám.

Vysvětlivka

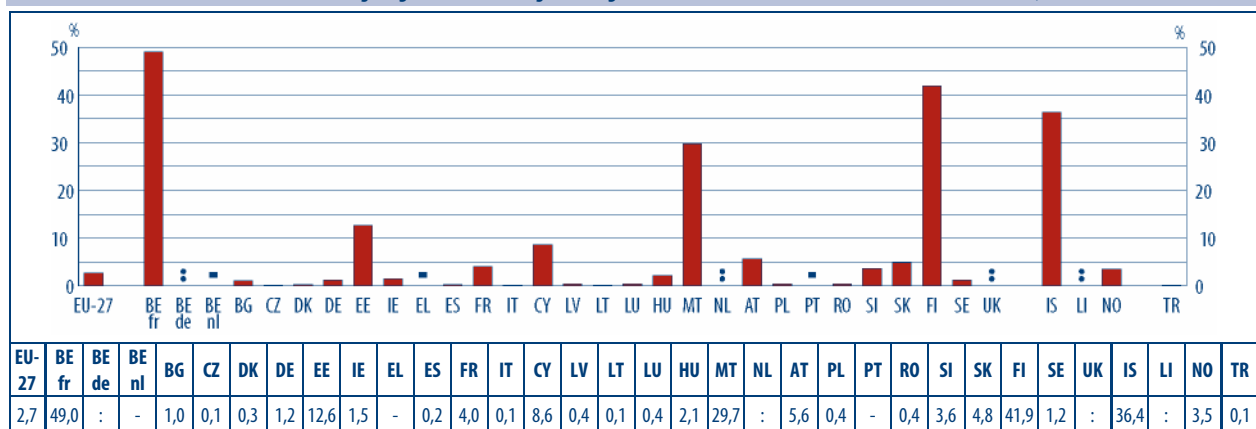
Počet žáků, kteří se ve všeobecném sekundárním vzdělávání učí angličtinu, francouzštinu, němčinu, španělštinu a ruštinu, se vydělí odpovídajícím počtem žáků zapsaných na této úrovni ISCED. Nezapočítávají se jazyky, které se vyučují nad rámec učebního plánu jako nepovinné vyučovací předměty.

VE VĚTŠINĚ EVROPSKÝCH ZEMÍ SE ŽÁCI BĚŽNĚ NEUČÍ JINÉ JAZYKY NEŽ ANGLIČTINU, FRANCOUZŠTINU, NĚMČINU, ŠPANĚLŠTINU A RUŠTINU

Ve většině zemí se jiné jazyky kromě angličtiny, francouzštiny, němčiny, španělštiny a ruštiny učí jen velice malé procento žáků. Jinými slovy v převážné většině evropských zemí se žáci učí především – vlastně téměř výhradně – hlavní nejfrekventovanější jazyky.

V Estonsku, Finsku a na Islandu podíl těchto jazyků převyšuje 10 %, protože žáci se učí konkrétní předepsaný jazyk (obr. B9). Tím je v případě ruskojazyčných žáků v Estonsku estonština, ve Finsku švédština (finština v případě švédsky mluvících žáků) a na Islandu dánština. V Belgii (Francouzském a Německy mluvícím společenství) si mnoho žáků osvojuje nizozemštinu, jež je jedním ze tří úředních jazyků státu v Belgii (obr. A1). Na Maltě, kde významně působí kulturní vliv Itálie, se řada žáků učí italštinu.

Obr. C9: Procentní zastoupení jiných cizích jazyků kromě němčiny, angličtiny, španělštiny, francouzštiny a ruštiny, které se učí žáci ve všeobecném sekundárním vzdělávání (ISCED 2 a 3), ve vztahu ke všem jazykům osvojovaným na těchto úrovních vzdělávání, 2005/06

Zdroj: Eurostat, UOE.

Doplňující poznámky

EU-27: Souhrnný údaj za 27 členských států EU se vypočítal na základě dostupných údajů.

Belgie: Údaje nezahrnují žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří docházejí do speciálních škol.

Belgie (BE de): Údaje o cizích jazycích se neshromažďují. Určité množství žáků se učí nizozemštinu, ale údaje o jejich počtu nejsou k dispozici.

Bulharsko a Rumunsko: Celkový počet žáků nezahrnuje ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje.

Estonsko a Rakousko: Odhady.

Irsko: Údaje se vztahují pouze na žáky, kteří docházejí do škol financovaných z veřejných zdrojů.

Francie: Údaje se vztahují na metropolitní oblast Francie. Údaje o osvojování jazyků zahrnují pouze žáky, kteří navštěvují školy v působnosti ministerstva školství. V případě úrovně ISCED 3 se odhaduje, že pokrývají 80 – 90 % celkového počtu studujících.

Itálie: Podle nových právních předpisů se musí žáci na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání (ISCED 2) povinně učit dva cizí jazyky.

Maďarsko: Celkový počet žáků zahrnuje i ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje.

Polsko: Údaje se týkají jen žáků v denním povinném vzdělávání.

Slovensko: Údaje se vztahují na konec školního roku. Nezapočítávají se žáci, kteří se učí druhý jazyk a žijí v regionech, v nichž sídlí jazykové menšiny (ISCED 1 a 2).

Finsko: Vyšší sekundární vzdělávání zahrnuje vzdělávání dospělých.

Doplňující poznámky (obr. C9 – pokračování)

Švédsko: V případě vyššího sekundárního vzdělávání se započítávají pouze žáci, kteří po jeho ukončení získají kvalifikaci. Údaje nezahrnují vzdělávání dospělých.

Spojené království: I když údaje nezahrnují velštinu, všichni žáci ve Walesu si ji osvojují. ISCED 2: Odhady založené na 100 % účasti v Anglii, Walesu a Severním Irsku, kde je osvojování cizího jazyka pro žáky ve věku 11 – 14 let povinné; odhady účasti ve Skotsku (kde mají žáci právo, ale nikoli povinnost, učit se cizí jazyk) vycházejí z výsledků průzkumu. ISCED 3: odhady založené na počtu žáků, kteří se na konci povinného vzdělávání zapsali ke zkouškám.

Vysvětlivka

Započítávají se pouze jazyky, které se ve vzdělávacím programu zpracovaném ústředními orgány školské správy považují za cizí jazyky. Regionální jazyky se započítávají pouze v případě, že je vzdělávací program pojímá za alternativy cizích jazyků. Nezapočítávají se jazyky, které se vyučují nad rámec učebního plánu jako nepovinné vyučovací předměty. V úvahu se nebere klasická řečtina, latina, esperanto a znakové jazyky. Výpočet nezahrnuje ani údaje, jež se týkají žáků-cizinců, kteří si ve zvláštních třídách osvojují svou mateřštinu, nebo se učí jazyk hostitelské země.

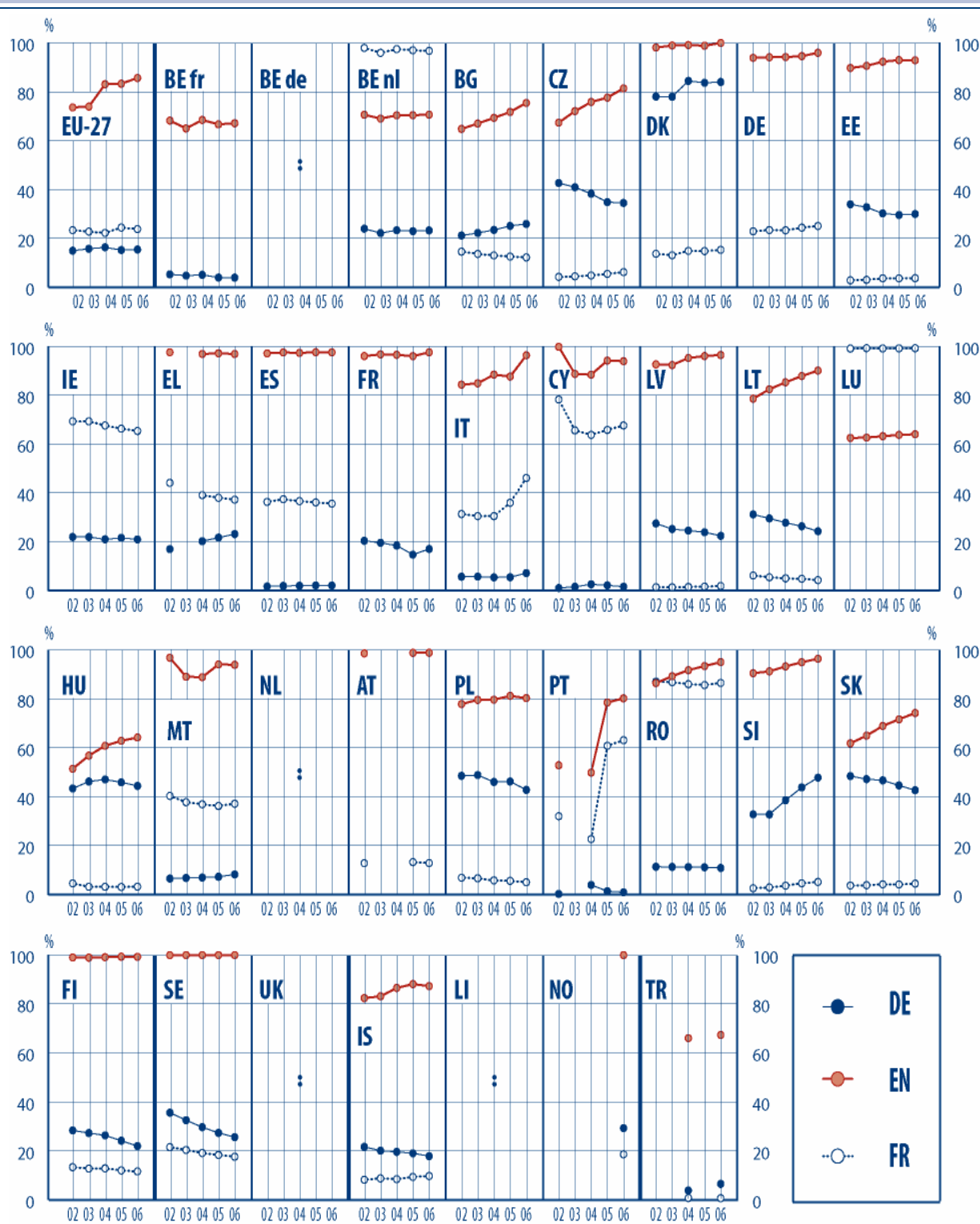
Pokud jde o údaje v čitateli, každý žák, který se učí angličtinu, francouzštinu, němčinu, španělštinu a ruštinu, se započítává u každého studovaného jazyka jednou. Do údaje ve jmenovateli se každý žák, který se učí cizí jazyk, započítává tolikrát, kolik cizích jazyků si osvojuje. Jinými slovy žáci, kteří se učí více než jeden jazyk, se započítávají tolikrát, kolik jazyků se učí.

**STÁLE VÍCE ŽÁKŮ SE V SEKUNDÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ UČÍ ANGLIČTINU,
ZEJMÉNA VE STŘEDNÍ A VÝCHODNÍ EVROPĚ**

Procento žáků, kteří se učí angličtinu, se od roku 2002 výrazně zvyšuje, především v zemích střední a východní Evropy. Tento trend je zvláště patrný v Bulharsku, České republice, Maďarsku a na Slovensku, ale i v Portugalsku.

V případě němčiny a francouzštiny nedošlo v průběhu sledovaného období celkově k velkým změnám. V několika zemích se nepatrně snižuje procento žáků, kteří se učí francouzštinu. Nárůst převyšující 10 procentních bodů byl zaznamenán jen v Itálii a Portugalsku. V Itálii to způsobilo přijetí nového zákona z roku 2005, který žákům předepsal povinné osvojování dvou cizích jazyků. Ve většině zemí se snížilo i procento žáků, kteří se učí němčinu. K poklesu, který dosáhl 10 procentních bodů, došlo ve Švédsku. Výrazný nárůst v letech 2002 až 2006 zaznamenalo jen Slovinsko.

Obr. C10: Vývojové tendence v podílech žáků učících se angličtinu, němčinu a francouzštinu ve všeobecném sekundárním vzdělávání (ISCED 2 a 3), 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05 a 2005/06

Zdroj: Eurostat, UOE.

Ú Č A S T N A V Ý U C E

Údaje (obr. C10)

	Angličtina					Francouzština					Němčina				
	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06
EU-27	73,6	74,0	83,1	83,3	85,7	23,4	22,8	22,2	24,4	23,8	15,0	15,7	16,3	15,2	15,4
BE fr	68,2	65,0	68,5	66,7	67,1	-	-	-	-	-	5,3	4,7	5,1	4,0	4,0
BE de	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
BE nl	70,6	69,0	70,4	70,4	70,7	98,0	96,0	97,5	97,0	96,8	24,0	22,2	23,3	23,0	23,3
BG	64,8	67,0	69,3	71,8	75,4	14,6	13,6	13,0	12,6	12,2	21,2	22,2	23,4	25,1	25,9
CZ	67,4	72,1	75,8	77,6	81,4	4,2	4,5	4,8	5,5	6,2	42,7	40,9	38,2	34,8	34,5
DK	98,1	99,0	99,1	98,9	100,0	13,7	13,1	14,9	14,8	15,3	78,0	78,0	84,5	83,7	84,0
DE	93,9	94,1	94,2	94,6	96,0	22,9	23,4	23,3	24,4	25,1	-	-	-	-	-
IE	89,8	90,6	92,3	93,0	92,9	2,8	3,0	3,7	3,6	3,7	33,9	32,8	30,2	29,6	30,0
EE	-	-	-	-	-	69,3	69,3	67,6	66,3	65,3	22,0	22,0	21,0	21,6	20,9
EL	97,6	:	96,9	97,1	96,9	44,1	:	39,1	38,0	37,2	17,0	:	20,2	21,7	23,1
ES	97,1	97,5	97,3	97,6	97,5	36,3	37,4	36,6	36,1	35,6	1,7	1,9	2,0	2,1	2,1
FR	96,0	96,7	96,5	96,0	97,5	-	-	-	-	-	20,4	19,6	18,4	14,7	17,1
IT	84,3	84,8	88,4	87,6	96,3	31,3	30,5	30,5	35,9	46,1	5,7	5,7	5,4	5,5	7,2
CY	99,8	88,7	88,4	94,2	93,9	78,2	65,6	63,7	65,8	67,6	1,1	1,6	2,6	2,2	1,6
LV	92,6	92,3	95,2	96,0	96,5	1,4	1,4	1,5	1,6	1,9	27,5	25,2	24,6	23,9	22,4
LT	78,6	82,4	85,3	87,8	90,1	6,2	5,5	5,0	4,8	4,3	31,2	29,5	27,8	26,3	24,3
LU	62,5	62,6	63,2	63,7	64,0	99,1	99,2	99,1	99,2	99,2	99,1	99,2	99,1	99,2	99,2
HU	51,4	56,8	60,8	62,8	64,2	4,6	3,2	3,2	3,1	3,2	43,3	46,2	47,0	45,9	44,4
MT	96,8	89,0	88,8	94,0	93,9	40,3	37,8	36,9	36,2	37,1	6,5	6,8	7,0	7,3	8,2
NL	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
AT	98,6	:	:	98,8	98,8	12,8	:	:	13,3	12,9	-	-	-	-	-
PL	77,8	79,5	79,6	81,2	80,3	6,9	6,7	5,8	5,6	5,0	48,5	48,8	46,0	46,2	42,8
PT	52,9	:	49,9	78,5	80,2	32,0	:	22,7	60,8	63,1	0,3	:	3,9	1,4	0,9
RO	86,4	89,2	91,7	93,4	95,0	87,0	86,8	86,0	85,6	86,5	11,4	11,3	11,3	11,1	10,9
SI	90,5	91,2	93,2	94,9	96,4	2,6	2,9	3,6	4,6	5,1	32,8	32,7	38,5	43,8	47,8
SK	61,8	65,0	68,9	71,6	74,2	3,7	3,8	4,2	4,1	4,5	48,4	47,2	46,7	44,6	42,6
FI	99,0	99,0	99,1	99,4	99,3	13,3	12,8	12,8	12,0	11,6	28,3	27,3	26,3	24,1	22,0
SE	100	100	100	100	100	21,5	20,4	19,1	18,3	17,6	35,6	32,5	29,7	27,3	25,6
UK	-	-	-	-	-	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
IS	82,4	83,2	86,6	88,1	87,3	8,2	8,8	8,4	9,4	9,7	21,6	20,1	19,6	19,0	17,9
LI	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
NO	:	:	:	:	100	:	:	:	:	18,6	:	:	:	:	29,3
TR	:	:	66,1	:	67,3	:	:	0,8	:	0,7	:	:	3,8	:	6,5
	2002	2003	2004	2005	2006	2002	2003	2004	2005	2006	2002	2003	2004	2005	2006

Zdroj: Eurostat, UOE.

Doplňující poznámky (obr. C10)

EU-27: Souhrnný údaj za 27 členských států EU se vypočítal na základě dostupných údajů.

Belgie: Údaje nezahrnují žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří docházejí do speciálních škol.

Belgie (BE de): Údaje o cizích jazycích se neshromažďují.

Bulharsko, Litva a Rumunsko: Celkový počet žáků nezahrnuje ty, kteří trpí poruchou kognitivního vývoje (od roku 2006 v případě Rumunska, od roku 2005 v případě Bulharska a od roku 2003 v případě Litvy).

Estonsko a Rakousko: Odhady.

Irsko: Údaje se vztahují pouze na žáky, kteří docházejí do škol financovaných z veřejných zdrojů.

Francie: Údaje se vztahují na metropolitní oblast Francie. Údaje o osvojování jazyků zahrnují pouze žáky, kteří navštěvují školy v působnosti ministerstva školství. V případě úrovně ISCED 3 se odhaduje, že pokrývají 80 – 90 % celkového počtu studujících.

Itálie: Podle nových právních předpisů se musí žáci na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání (ISCED 2) povinně učit dva cizí jazyky.

Polsko a Slovensko: Údaje se týkají jen žáků v denním povinném vzdělávání.

Slovinsko: Údaje se vztahují na konec školního roku. Nezapočítávají se žáci, kteří se učí druhý jazyk a žijí v regionech, v nichž sídlí jazykové menšiny (ISCED 1 a 2).

Finsko: Vyšší sekundární vzdělávání zahrnuje vzdělávání dospělých.

Švédsko: V případě vyššího sekundárního vzdělávání se započítávají pouze žáci, kteří po jeho ukončení získají kvalifikaci. Údaje nezahrnují vzdělávání dospělých.

Vysvětlivka

Počet žáků, kteří se ve všeobecném sekundárním vzdělávání učí angličtinu, francouzštinu a němčinu, se vydělí odpovídajícím počtem žáků zapsaných na této úrovni ISCED. Nezapočítávají se jazyky, které se vyučují nad rámec učebního plánu jako nepovinné předměty.

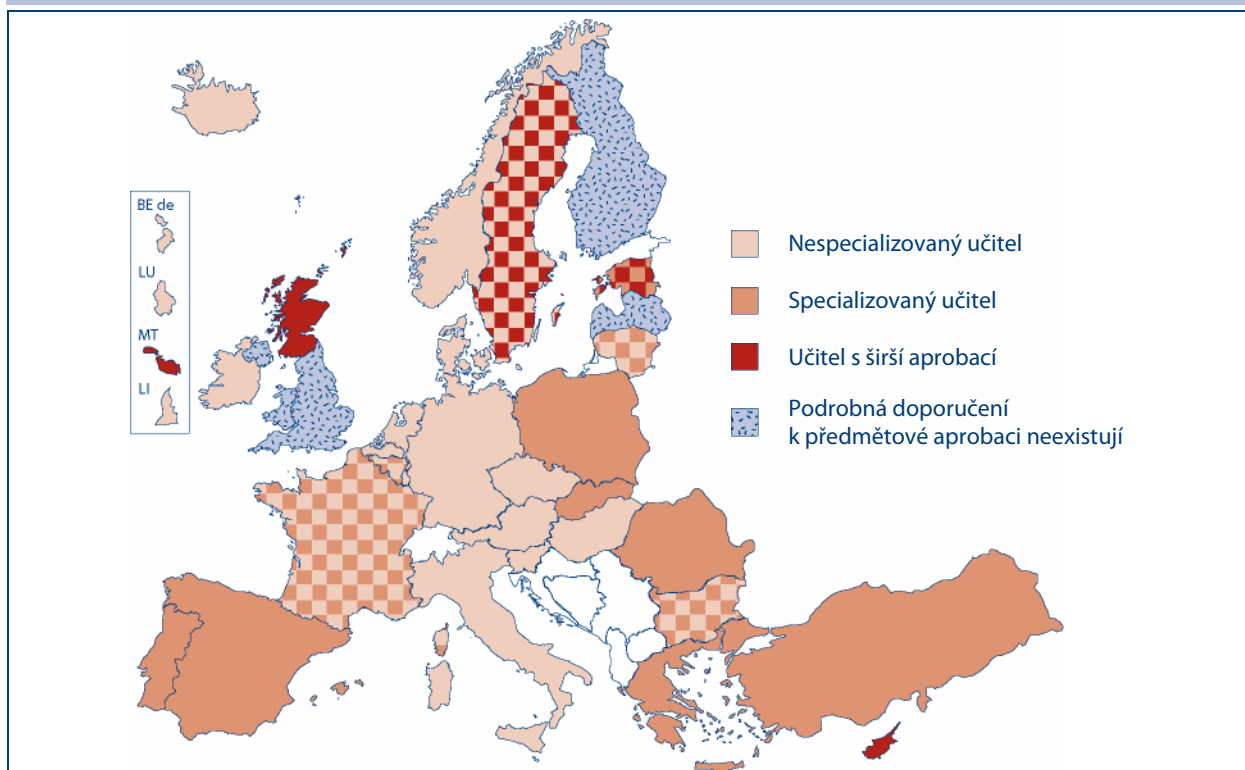
UČITELÉ

NA ÚROVNI PRIMÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ ČASTO VYUČUJÍ CIZÍ JAZYKY NESPECIALIZOVANÍ UČITELÉ

V téměř všech evropských zemích byly vydány oficiální předpisy, které stanoví, jaké kvalifikace musí mít ti, kteří si přejí vyučovat cizí jazyky v primárním vzdělávání. Ve většině zemí cizí jazyky na této úrovni vyučují nespecializovaní učitelé (tzv. univerzalisté) způsobilí vyučovat všechny (nebo téměř všechny) předměty vzdělávacího programu. To platí bez ohledu na to, zda je daný cizí jazyk povinným nebo povinně volitelným vyučovacím předmětem.

Na Kypru, Maltě a ve Spojeném království (Skotsku) i v Estonsku a Švédsku cizí jazyky vyučují učitelé s širší aprobací. Ve dvou posledně jmenovaných zemích mohou tuto výuku poskytovat i učitelé s jinou aprobací. V 11 zemích vyučují cizí jazyky v primárním vzdělávání specializovaní učitelé. Ve třech z nich, konkrétně v Belgii (Francouzském společenství), Francii a Litvě mohou výuku cizích jazyků zajišťovat i nespecializovaní učitelé.

Obr. D1: Doporučené kvalifikace učitelů cizích jazyků v primárním vzdělávání, 2006/07

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Belgie (BE de): Vyhláška, která zavádí opatření, jejichž cílem je zkvalitnění výkonu učitelské profese, vytváří s platností od září roku 2008 post specializovaného učitele prvního cizího jazyka v primární škole. Nespecializovaní učitelé jmenovaní na tuto pozici budou muset prokázat důkladnou znalost daného jazyka (v souladu se Společným evropským referenčním rámcem pro jazyky) a doložit to, že absolvovali specializovanou přípravu v oblasti didaktiky cizích jazyků.

Doplňující poznámky (obr. D1 – pokračování)

Německo: Nespecializované učitele postupně nahrazují učitelé s širší aprobací.

Slovinsko: Ve čtvrtém až devátém ročníku jednotné struktury vyučují cizí jazyky specializovaní učitelé.

Švédsko: V šestém ročníku *grundskola* mohou cizí jazyky vyučovat učitelé s širší aprobací.

Spojené království (ENG/WLS/NIR): Malé množství studijních programů učitelství pro primární školy v Anglii zahrnuje kromě přípravy na výuku všech předmětů ve vzdělávacím programu pro primární školy i specializaci na cizí jazyky. Příslušné předpisy však uvádějí jen to, že učitelé musí mít jednotně vymezený Status kvalifikovaného učitele (*Qualified Teacher Status*) (v Severním Irsku aprobaci pro výuku).

Vysvětlivka

Učitel-univerzalista (nespecializovaný učitel); učitel s širší aprobací (pro výuku cizích jazyků); **specializovaný učitel** (cizích jazyků): viz Glosář.

I když v Lotyšsku, Finsku a ve Spojeném království nebyly vydány žádné podrobné předpisy, které by stanovily, jakou kvalifikaci musí mít učitelé cizích jazyků, kteří působí v primárním vzdělávání, na všechny učitele se přesto vztahují určité standardy. Například v Lotyšsku na této úrovni vzdělávání působí nespecializovaní učitelé. Výuku jazyků však ve skutečnosti obvykle zajišťují specializovaní učitelé. Ve Finsku mohou cizí jazyky vyučovat učitelé s širší aprobací, specializovaní i nespecializovaní učitelé. Ve Spojeném království (Anglii, Walesu a Severním Irsku) jsou učitelé, kteří působí v primárním vzdělávání, způsobilí vyučovat všechny vyučovací předměty ve vzdělávacím programu. I když výuka cizích jazyků není na této úrovni povinná (obr. B1), některé školy ji přesto poskytují. Pokud je tomu tak, výuku zajišťují nespecializovaní třídní učitelé nebo specializovaní učitelé, které škola za tímto účelem zaměstná.

V České republice od přijetí nového zákona o pedagogických pracovnících, který nabyl účinnosti v roce 2005, vyučují cizí jazyky na úrovni primárního vzdělávání nespecializovaní učitelé. Součástí studijních programů učitelství je i osvojování cizích jazyků, takže budoucí učitelé získají potřebné dovednosti. Jestliže jimi nedisponují ti učitelé, kteří své povolání vykonávají již několik let, výuka cizích jazyků je svěřena specializovaným učitelům. Polská vláda v současné době zvažuje, zda by výuku cizích jazyků v primárním vzdělávání měli zajišťovat nespecializovaní učitelé. V Polsku stejně jako v České republice jsou tyto změny způsobeny tím, že se děti nyní začínají učit cizí jazyky dříve než v minulosti (obr. B1 a B3).

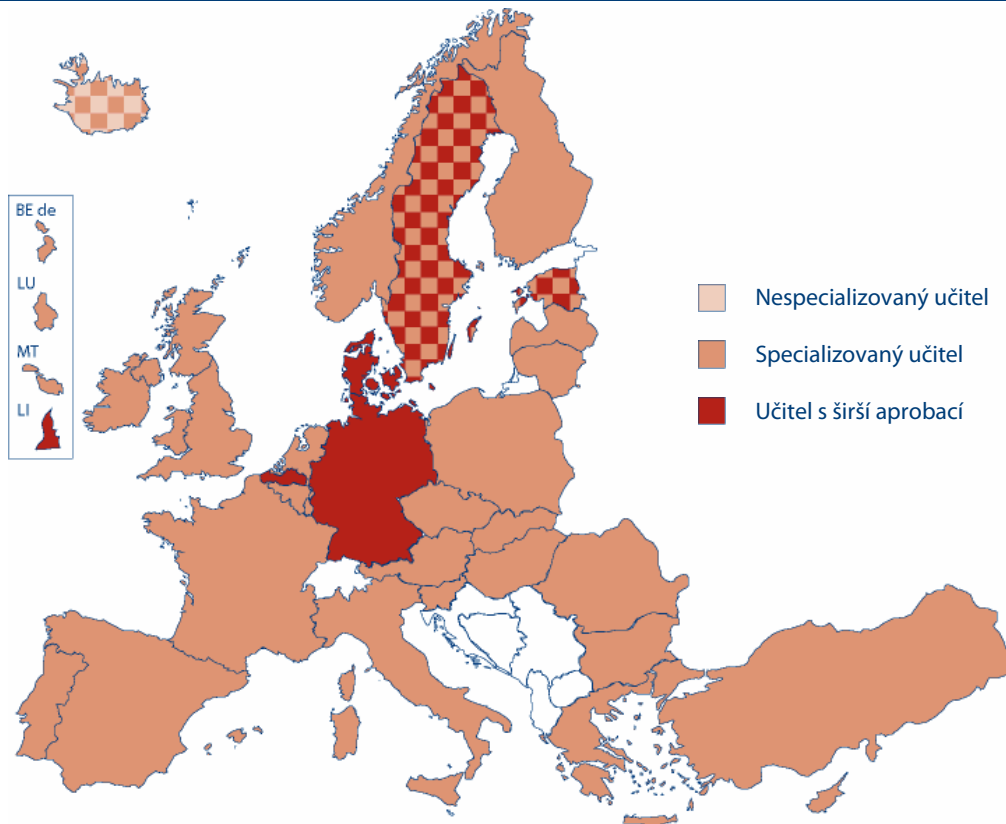
NA ÚROVNI NIŽŠÍHO SEKUNDÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ CIZÍ JAZYKY ZPRAVIDLA VYUČUJÍ SPECIALIZOVANÍ UČITELÉ

Stejně jako v případě primárního vzdělávání (obr. D1) byly v téměř všech evropských zemích vydány předpisy, jež oficiálně stanoví, jakou kvalifikaci musí mít učitelé cizích jazyků, kteří působí na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání. Ve většině posuzovaných zemí musí cizí jazyky na tomto stupni vyučovat specializovaní učitelé. V Belgii (Vlámském společenství), Dánsku a Lichtenštejnsku tuto výuku zajišťují učitelé s širší aprobací. V Estonsku mohou cizí jazyky vyučovat buď učitelé s širší aprobací, nebo specializovaní učitelé. Totéž platí o Německu, kde požadovaná aprobace učitele závisí na typu školy, v níž působí. Ve Švédsku mohou cizí jazyky vyučovat i učitelé s širší aprobací, ale častěji se tohoto úkolu ujímají specializovaní učitelé.

Jedinou zemí, v níž mohou cizí jazyky během celého povinného vzdělávání v rámci jednotné struktury (úroveň ISCED 1 a 2) vyučovat nespecializovaní učitelé, je Island. Ve vyšších ročnících jednotné struktury, které odpovídají úrovni ISCED 2, nicméně výuku cizích jazyků často zajišťují specializovaní učitelé.

Učitelé specializovaní na výuku cizích jazyků mohou mít aprobaci buď pro výuku dvou různých předmětů, z nichž jeden je cizí jazyk, nebo pouze pro výuku cizích jazyků (obr. D3).

**Obr. D2: Doporučené kvalifikace učitelů cizích jazyků
ve všeobecném nižším sekundárním vzdělávání, 2006/07**

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Irsko: V nižším sekundárním vzdělávání většinou vyučují cizí jazyky učitelé s širší aprobací nebo specializovaní učitelé. Vzhledem k tomu, že orgány škol mohou do značné míry samostatně rozhodovat o rozdělení pedagogických úkolů, výuku nicméně zajišťují i někteří učitelé, kteří neabsolvovali žádnou specifickou přípravu v oblasti didaktiky cizích jazyků. Oficiální dokumenty tuto možnost nevylučují.

Spojené království (ENG/WLS/NIR): I když příslušné předpisy uvádějí jen to, že učitelé musí mít (jednotně vymezený) Status kvalifikovaného učitele (*Qualified Teacher Status*) (v Severním Irsku aprobaci pro výuku), studijní programy učitelství se zaměřují na konkrétní stupeň, na němž bude učitel působit, a v případě programů učitelství pro sekundární školy se soustředí na jeden nebo dva konkrétní předměty. Řada institucí, které organizují studijní programy učitelství cizích jazyků pro sekundární školy, dává stejně jako mnoho škol přednost uchazečům, kteří ovládají dva jazyky.

Turecko: Úroveň ISCED 2 neexistuje. Má se za to, že celou jednotnou strukturu (v níž se vzdělávají žáci ve věku od 6 do 14 let) tvoří úroveň ISCED 1. Údaj na obrázku zachycuje podmínky v rámci této jednotné struktury.

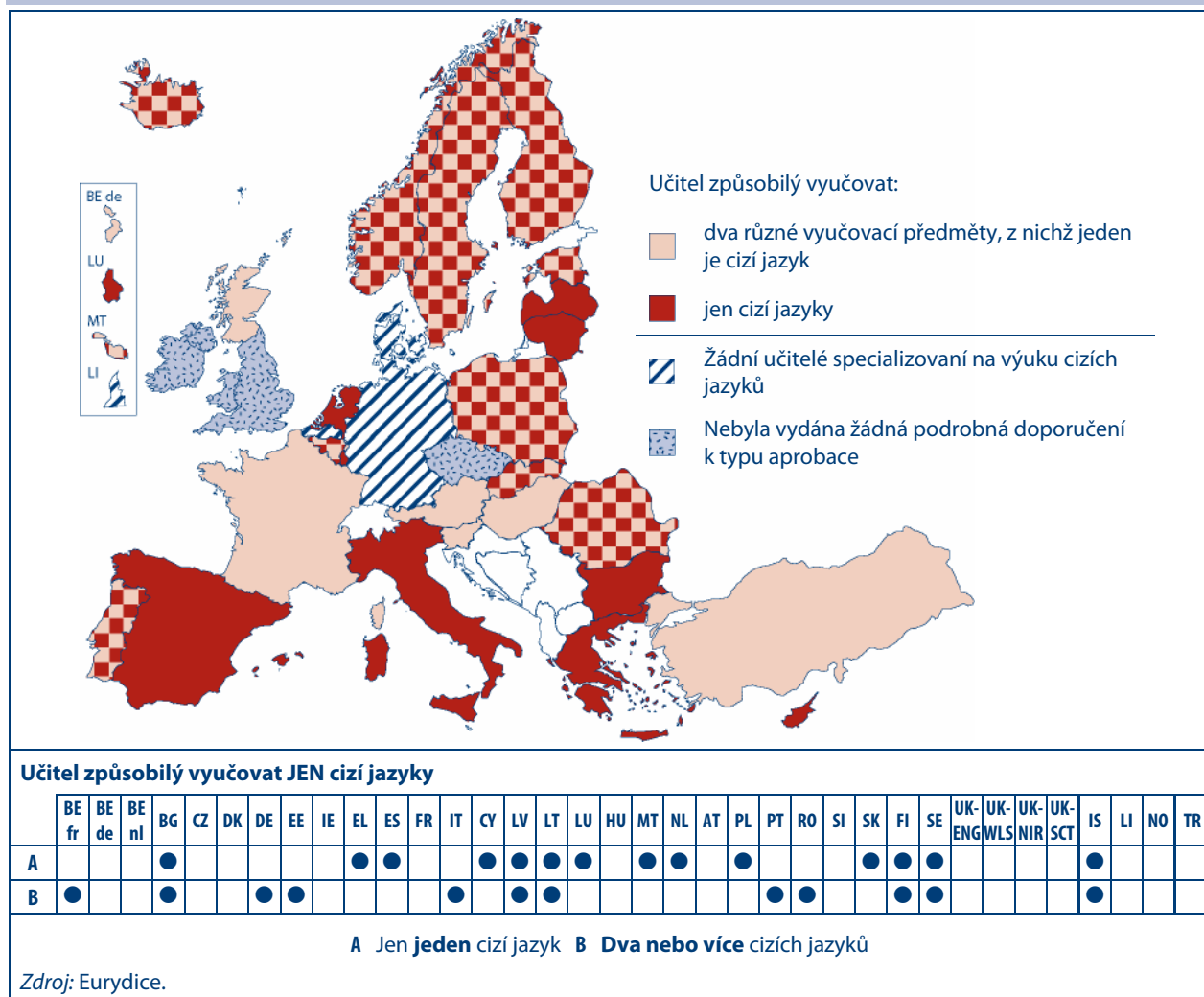
Vysvětlivka

Učitel-univerzalista (nespecializovaný učitel); učitel s širší aprobací (pro výuku cizích jazyků); **specializovaný učitel** (cizích jazyků): viz Glosář.

V POLOVINĚ VŠECH ZEMÍ JSOU UČITELÉ SPECIALIZOVANÍ NA VÝUKU CIZÍCH JAZYKŮ ZPŮSOBILÍ VYUČOVAT I JINÝ PŘEDMĚT

Výuku cizích jazyků mohou poskytovat nespécializovaní nebo specializovaní učitelé. Na úrovni ISCED 1 cizí jazyky velice často vyučují univerzalisté (nespecializovaní učitelé), kteří zajišťují výuku všech předmětů ve vzdělávacím programu nebo většiny z nich, včetně cizích jazyků (obr. D1). Na úrovni ISCED 2 vyučují jazyky převážně specializovaní učitelé, někdy i učitelé s širší aprobační (obr. D2). Níže uvedený obrázek ukazuje míru oborové specializace pouze v případě specializovaných učitelů cizích jazyků, kteří působí v primárním nebo všeobecném nižším sekundárním vzdělávání a v závislosti na podmínkách v dané zemi jsou způsobilí vyučovat buď jen cizí jazyky, nebo dva předměty, z nichž jeden je cizí jazyk. Tento obrázek nezachycuje obvyklý průběh přípravného vzdělávání ani jeho délku ⁽¹⁾.

**Obr. D3: Míra oborové specializace u učitelů cizích jazyků
v primárním a/nebo všeobecném nižším sekundárním vzdělávání, 2006/07**

⁽¹⁾ Bližší informace o tomto tématu ve vztahu ke všem kategoriím učitelů budou k dispozici v připravované obecné publikaci *Key Data on Education in Europe 2009*.

Doplňující poznámky (obr. D3)

Česká republika: Neexistuje žádné pravidlo ani doporučení, jež by se týkalo počtu cizích jazyků, které by měl učitel vyučovat. Pedagogické fakulty nabízejí v rámci příslušného studijního programu studentům učitelství, kteří budou působit v nižším sekundárním vzdělávání, buď oborovou kombinaci dvou cizích jazyků, nebo cizího jazyka a jiného předmětu.

Spojené království (ENG/WLS/NIR): I když příslušné předpisy uvádějí jen to, že učitelé musí mít (jednotně vymezený) Status kvalifikovaného učitele (*Qualified Teacher Status*) (v Severním Irsku aprobaci pro výuku), studijní programy učitelství se zaměřují na konkrétní stupeň, na němž bude učitel působit, a v případě programů učitelství pro sekundární školy se soustředí na jeden nebo dva konkrétní předměty. Řada institucí, které poskytují studijní programy učitelství cizích jazyků pro sekundární školy, dává stejně jako mnoho škol přednost uchazečům, kteří ovládají dva jazyky.

Turecko: Učitelé, kteří mají nedostatečný úvazek, mohou vyučovat tureckou gramatiku a mluvenou turečtinu.

V několika zemích, konkrétně v Belgii (Vlámském společenství), Německu a Lichtenštejnsku, nepůsobí učitelé specializovaní na výuku cizích jazyků na úrovni ISCED 1 ani ISCED 2. Na obou těchto stupních jazyky vyučují učitelé, kteří mají aprobaci pro výuku minimálně tří různých předmětů, z nichž alespoň jeden je cizí jazyk, takže obrázek tyto učitele nezachycuje.

Kvalifikační profil specializovaných učitelů může být dvojího druhu. Učitelé mohou mít buď aprobaci pro výuku dvou různých předmětů, z nichž jeden je cizí jazyk, nebo jen pro výuku cizích jazyků. Obě alternativy jsou běžné. Specializovaní učitelé vyškolení jen pro výuku cizích jazyků mohou být způsobilí vyučovat buď jen jeden cizí jazyk, nebo dva či více cizích jazyků.

V několika zemích si mohou specializovaní učitelé cizích jazyků do určité míry samostatně zvolit kombinaci předmětů. Tak je tomu ve většině severských zemí (Finsko, Švédsko, Island a Norsko), v Maďarsku, Portugalsku a na Slovensku.

V POLOVINĚ ZEMÍ TRVÁ PŘÍPRAVNÉ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ CIZÍCH JAZYKŮ ČTYŘI ROKY

Přípravné vzdělávání učitelů cizích jazyků pro primární vzdělávání zahrnuje v téměř všech zemích všeobecnou/oborovou a pedagogickou přípravu, které probíhají současně (model souběžného vzdělávání). Přípravné vzdělávání učitelů, kteří mají učit na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání, je nicméně často organizováno tak, že studenti nejprve absolvují všeobecnou/oborovou přípravu, na niž navazuje příprava pedagogická (model následného vzdělávání). V polovině posuzovaných zemí jsou zavedeny oba modely přípravného vzdělávání učitelů nižších sekundárních škol ⁽²⁾.

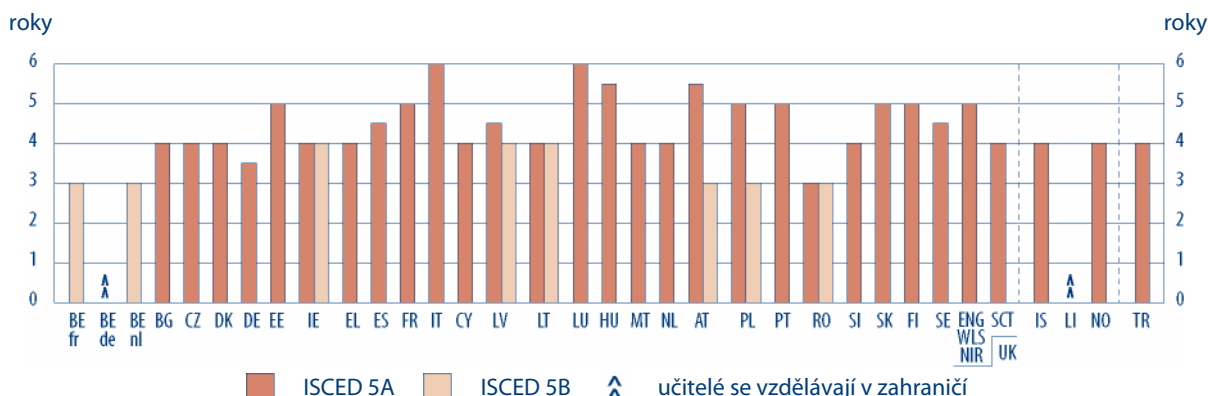
Přípravné vzdělávání specializovaných učitelů cizích jazyků a učitelů s širší aprobací, tj. kategorií učitelů, na něž se výhradně zaměřuje níže uvedený diagram, se ve všech zemích poskytuje na úrovni terciárního vzdělávání. I když v několika zemích a většinou v případě primárního vzdělávání jsou k výuce cizích jazyků způsobilí nespecializovaní učitelé (obr. D1 a D2), níže uvedený diagram nezachycuje obvyklý průběh přípravy této kategorie učitelů ani její délku.

Téměř všude se na specializované učitele cizích jazyků a učitele s širší aprobací vztahují stejná doporučení týkající se minimální délky přípravného vzdělávání a úrovně ISCED, na níž se realizuje, jaká platí pro ostatní učitele. Minimální délka studia se v jednotlivých zemích liší a pohybuje se v rozmezí od tří let (v Belgii, Rakousku, Polsku a Rumunsku) do šesti let (v Itálii a Lucembursku), přičemž nejčastěji se setkáváme s tím, že přípravné vzdělávání trvá minimálně čtyři roky. Zpravidla se poskytuje na úrovni ISCED 5A, i když v Irsku, Lotyšsku, Litvě,

⁽²⁾ Bližší informace o tomto tématu ve vztahu ke všem kategoriím učitelů budou k dispozici v připravované obecné publikaci *Key Data on Education in Europe 2009*.

Rakousku, Polsku a Rumunsku se nabízí na úrovni ISCED 5A i 5B. Jen v Belgii budoucí učitelé, kteří mají působit v primárním i nižším sekundárním vzdělávání, absolvují své přípravné vzdělávání výhradně na úrovni ISCED 5B.

Obr. D4: Minimální délka přípravného vzdělávání specializovaných učitelů cizích jazyků nebo učitelů s širší aprobací pro primární a/nebo všeobecné nižší sekundární vzdělávání, 2006/07

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Belgie (BE de): Většina učitelů, kteří vyučují na nižším sekundárním vzdělávání (ISCED 2), se vzdělává ve Francouzském společenství Belgie.

Německo, Francie, Lucembursko a Rakousko: Závěrečná kvalifikační fáze „při zaměstnání“ se považuje za nedílnou součást přípravného vzdělávání učitelů, a proto se započítává do celkové délky přípravy. Tento obrat obvykle označuje povinnou přechodnou fázi mezi přípravným vzděláváním učitelů a okamžikem, kdy zahájí svou profesní dráhu. Během ní se učitelé nepovažují za plně kvalifikované a zpravidla se pokládají za „kandidáty učitelství“ či „praktikanty“. Zcela nebo zčásti plní úkoly plně kvalifikovaných učitelů a jsou za svou činnost odměňováni. Na konci této přechodné fáze a po splnění řady oficiálních hodnoticích kritérií se kandidáti učitelství stávají plně kvalifikovanými učiteli.

Rakousko: Údaj o úrovni ISCED 5A se týká učitelů, kteří působí v *allgemein bildende höhere Schule*, a údaj o úrovni ISCED 5B učitelů v *Hauptschule*.

Slovensko: S platností od akademického roku 2008/09 se délka přípravného vzdělávání učitelů zvyšuje na pět let.

Spojené království (ENG/WLS/NIR): Právní předpisy nevyžadují, aby měli učitelé zvláštní aprobaci pro výuku určitých předmětů. Diagram znázorňuje obvyklý průběh přípravy učitele, který se specializuje na výuku cizích jazyků v sekundárním vzdělávání.

Lichtenštejnsko: Budoucí učitelé se vzdělávají v zahraničí, většinou v Rakousku nebo Švýcarsku.

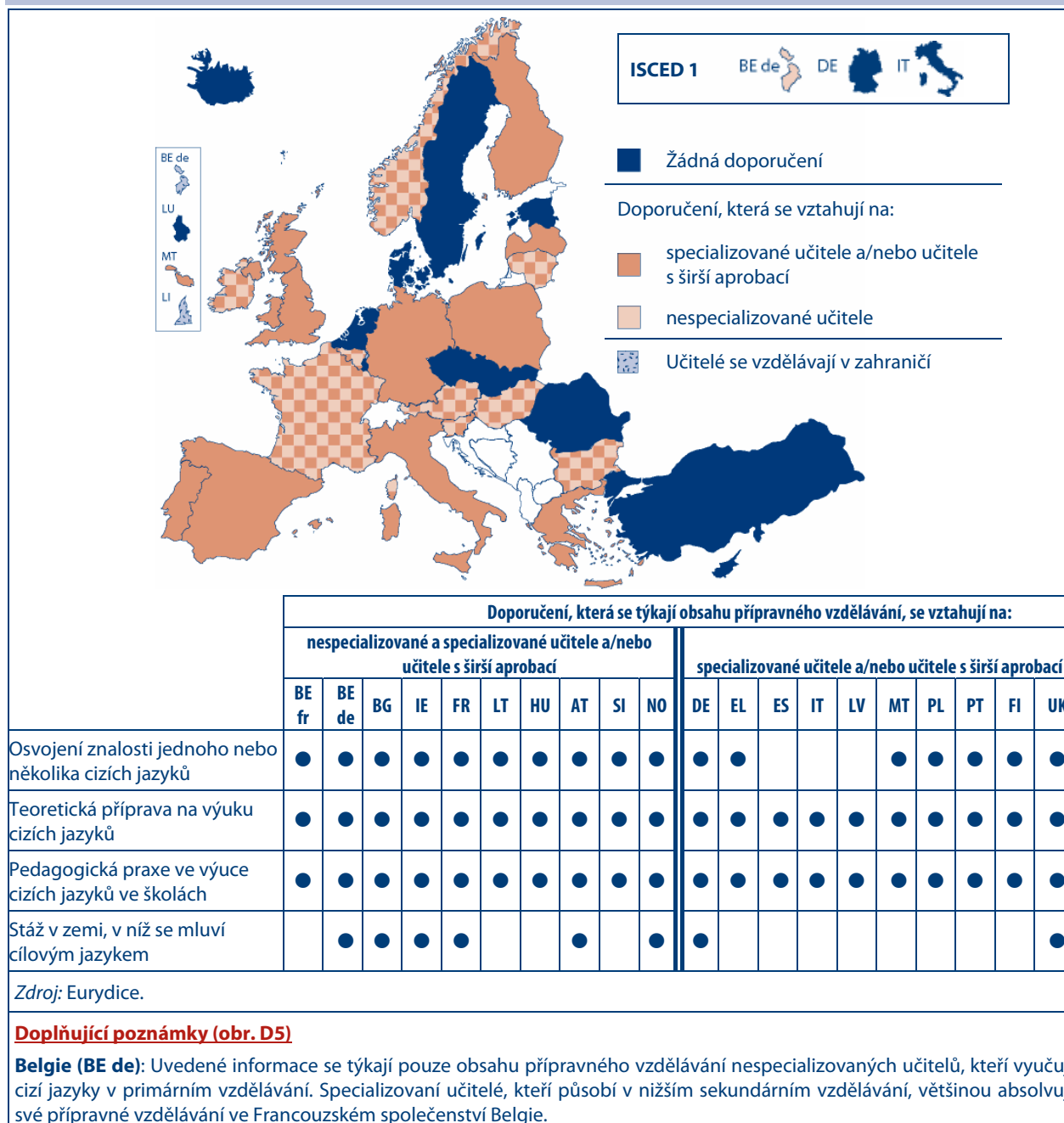
Vysvětlivka

Přípravné vzdělávání učitelů obvykle zahrnuje všeobecnou/oborovou a pedagogickou přípravu. Všeobecná/oborová příprava vybaví studenta zevrubnou znalostí jednoho nebo několika vyučovacích předmětů, zatímco během pedagogické přípravy si osvojí teoretické a praktické dovednosti potřebné pro výkon profese. Tyto dvě složky přípravy se mohou poskytovat souběžně, nebo může jedna navazovat na druhou. V rámci **modelu souběžného vzdělávání** probíhá pedagogická příprava současně s všeobecnou/oborovou. V rámci **modelu následného vzdělávání** pedagogická příprava navazuje na všeobecnou/oborovou, tj. studenti, kteří ukončili terciární vzdělávání v určitém oboru, následně absolvují pedagogickou přípravu jako samostatnou etapu vzdělávání.

JEN MENŠÍ ČÁST ZEMÍ DOPORUČUJE, ABY BUDOUCÍ UČITELÉ CIZÍCH JAZYKŮ ABSOLVOVALI STÁŽ V ZEMI, V NÍŽ SE MLUVÍ CÍLOVÝM JAZYKEM –

Orgány školské správy ve více než polovině posuzovaných zemí doporučují, aby instituce, které poskytují přípravné vzdělávání učitelů, nabízely určité kurzy nebo aktivity, jež budoucím učitelům umožní osvojit si dovednosti potřebné pro výuku cizích jazyků. Ve zbývajících zemích nebyla vydána žádná oficiální doporučení a vzdělávací instituce zcela nezávisle rozhodují o tom, jaký druh přípravy budou poskytovat.

Obr. D5: Doporučení k obsahu přípravného vzdělávání učitelů cizích jazyků v primárním a/nebo všeobecném nižším sekundárním vzdělávání, 2006/07

Doplňující poznámky (obr. D5)

Německo: Učitelé-univerzalisté (nespecializovaní učitelé) primárních škol v rámci svého přípravného vzdělávání neabsolvují kurzy zaměřené na cizí jazyky, ale zapojují se v tomto ohledu do aktivit dalšího vzdělávání.

Itálie: Nespecializovaní učitelé primárních škol v rámci svého přípravného vzdělávání neabsolvují kurzy v oblasti cizích jazyků, ale účastní se příslušných aktivit v rámci aktivit dalšího vzdělávání.

Spojené království (ENG/WLS/NIR): Pedagogická příprava učitelů cizích jazyků, kteří působí v sekundárním vzdělávání, zahrnuje teoretickou přípravu zaměřenou na výuku daného jazyka (jazyků) a pedagogickou praxi ve školách. Požadavky na znalost předmětu odpovídají podmínkám přijetí k postgraduálnímu studiu, tj. vyžaduje se taková úroveň vědomostí, která je rovnocenná znalosti získané studiem ve čtyřletém jazykově zaměřeném studijním programu a během roční stáže v zahraničí.

Lichtenštejnsko: Budoucí učitelé se vzdělávají v zahraničí, většinou v Rakousku nebo Švýcarsku.

Norsko: Doporučení, která se vztahují na nespecializované učitele, nezmiňují pedagogickou praxi ve výuce cizích jazyků ve školách.

Vysvětlivka

Ve všech zemích s výjimkou Belgie (Německy mluvícího společenství), Německa a Itálie se na učitele působící na úrovni ISCED 1 i 2 vztahují stejná doporučení, pokud jde o obsah jejich přípravného vzdělávání. V případě tří výše zmíněných zemí zachycuje podmínky, jež se vztahují na učitele na úrovni ISCED 2, větší mapa, zatímco situace na úrovni ISCED 1 je znázorněna v pravém horním rohu.

Stáž v zemi, v níž se mluví cílovým jazykem: Doba strávená v zemi nebo regionu, v nichž se mluví jazykem, který bude student učitelství vyučovat. Tato stáž může zahrnovat pedagogickou praxi ve škole (ve funkci asistenta), studium na vysoké škole, nebo dokonce i praxi v podnikatelském sektoru. Cílem je umožnit studentům učitelství bezprostřední kontakt s jazykem, který budou vyučovat, a s ním spjatou kulturou.

Výše uvedená tabulka se v případě zemí, v nichž byla vydána doporučení k obsahu studijních programů, soustředí na čtyři složky přípravy učitelů: osvojení znalosti jednoho nebo několika cizích jazyků, teoretické kurzy zaměřené na výuku cizích jazyků, pedagogickou praxi ve výuce cizích jazyků ve školách a stáž strávenou v zemi, v níž se mluví cílovým jazykem. První součást přípravy studentům učitelství umožňuje, aby si osvojili zevrubnou znalost jednoho nebo několika cizích jazyků a tyto jazyky dobře prakticky ovládali. K teoretickým kurzům zaměřeným na výuku cizích jazyků mohou patřit kurzy oborové didaktiky a kurzy, jež se zabývají teoriemi osvojování jazyků apod. Pedagogická praxe ve školách dává budoucím učitelům příležitost k tomu, aby získali první zkušenosti při výkonu profese v reálných pracovních podmínkách. Díky stáži absolvované v zemi, v níž se mluví cílovým jazykem, se dostávají do bezprostředního kontaktu s jazykem, který budou vyučovat, a s ním spjatou kulturou.

Ve většině případů jsou první tři složky přípravného vzdělávání povinné bez ohledu na to, zda se studenti připravují na dráhu nespecializovaného učitele, nebo se hodlají stát učiteli s širší aprobační či specializační učiteli. Stáž strávená v zemi, v níž se mluví cílovým jazykem, je doporučenou aktivitou studentů učitelství cizích jazyků jen v osmi zemích.

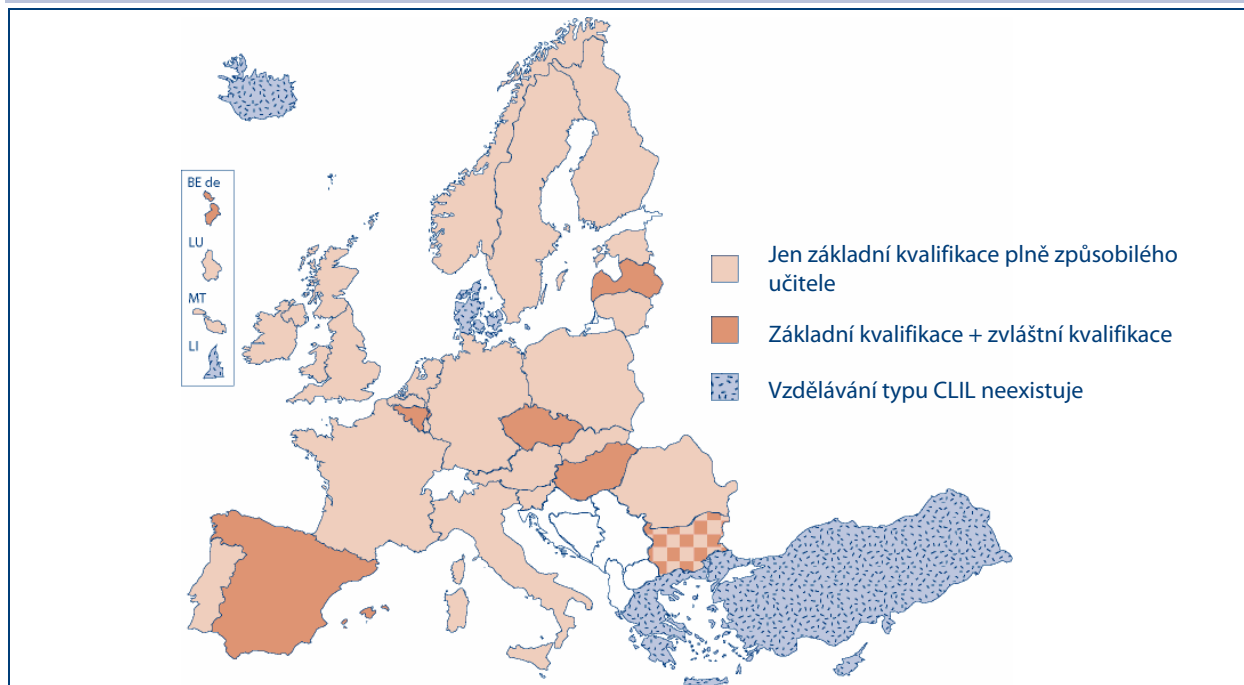
VE VĚTŠINĚ ZEMÍ UČITELÉ NEPOTŘEBUJÍ ZVLÁŠTNÍ KVALIFIKACE PRO VZDĚLÁVÁNÍ TYPU CLIL

V převážné většině zemí nabízejí některé školy vzdělávání typu CLIL, v jehož rámci probíhá výuka v minimálně dvou různých jazycích (obr. B6). Kombinace vyučovacích jazyků jsou v podstatě trojího druhu: úřední jazyk státu doplňuje buď alochtonní jazyk, nebo regionální a/nebo menšinový jazyk, nebo jazyky obou těchto kategorií (obr. B7).

Běžné kvalifikace v téměř všech zemích zcela postačují k výuce typu CLIL. Proto o požadavcích na uchazeče nebo o strategiích náboru přiměřeně způsobilých učitelů, případně o jejich doškolení, rozhodují samotné školy poskytující vzdělávání typu CLIL. Jen šest zemí stanoví, že učitelé, kteří působí ve vzdělávání typu CLIL, musí mít zvláštní kvalifikace, které dokládají jejich specifickou způsobilost. Tyto kvalifikace v podstatě souvisejí

s jazykovou kompetencí a znalostmi v oblasti jazyků. Učitelé tedy musí prokázat, že jsou schopni vyučovat předměty vzdělávacího programu v jiném jazyce, než je úřední jazyk (či jazyky) státu.

Obr. D6: Kvalifikace potřebné pro výkon učitelské profese v oblasti CLIL v primárním vzdělávání (ISCED 1) a ve všeobecném sekundárním vzdělávání (ISCED 2 a 3), 2006/07

Zdroj: Eurydice.

Podrobné informace o typu požadovaných dalších/zvláštních kvalifikací	
BE fr	Kvalifikace v cílovém jazyce nebo doklad (získaný složením zkoušky) o důkladné znalosti tohoto jazyka.
BE de	Kvalifikace v cílovém jazyce, doklad o osvojení tohoto jazyka během vyššího sekundárního vzdělávání nebo doklad (získaný složením zkoušky) o důkladné znalosti tohoto jazyka.
BG	Další kvalifikace/doklad o znalosti cizího jazyka, který osvědčuje minimální úroveň zběhlosti získanou buď studiem na vysoké škole, nebo na střední škole s intenzivní jazykovou výukou.
CZ	Úroveň zběhlosti v cílovém jazyce odpovídající stupni C1 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (Rady Evropy).
ES	Doklad o znalosti cílového jazyka.
LV	Učitelé, jejichž mateřským jazykem není lotyštiny a kteří vyučují podle vzdělávacích programů pro jazykové menšiny, si musí osvojit znalost lotyštiny na úrovni C2 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Ti, kteří působí v jiných kategoriích vzdělávání typu CLIL, musí mít aprobaci pro výuku jednoho nebo několika předmětů a oficiálně doložit, že jsou zběhlí v cílovém jazyce.
HU	Aprobace pro výuku dvou předmětů, z nichž jeden je cizí jazyk.
SI	Učitelé nemusí mít navíc žádné kvalifikace, ale v případě potřeby se po nich může požadovat složení dalších zkoušek. Obvykle ve vzdělávání typu CLIL působí rodilí mluvčí. Žádná vysoká škola ve Slovinsku nenabízí studium maďarštiny (která je ve Slovinsku cílovým jazykem ve vzdělávání typu CLIL), takže tuto další kvalifikaci budoucí učitelé ani nemohou získat.

Zdroj: Eurydice.

Skutečnost, že jen málo zemí podmiňuje působení ve vzdělávání typu CLIL doložením dalších kvalifikací, může pomoci objasnit několik faktorů. V řadě vzdělávacích systémů není vzdělávání typu CLIL příliš rozvinuté nebo se nabízí jen krátce v rámci pilotního projektu. To platí například o Itálii a Portugalsku. V několika zemích je naopak všeobecně rozšířeno nebo se běžně realizuje, jako například v Lucembursku a na Maltě. V těchto zemích se vzdělávání typu CLIL nepovažuje za něco mimořádného, a proto není předepsána žádná další kvalifikace. Konečně v případě, že se vzdělávání typu CLIL nabízí příslušníkům komunit, jež mluví regionálním nebo menšinovým jazykem, jsou učitelé zpravidla zběhlí v obou vyučovacích jazycích, tj. v regionálním a/nebo menšinovém jazyce, který je jejich mateřštinou, i v úředním jazyce státu (nebo jednom z úředních jazyků státu, jestliže jich je v dané zemi několik).

Ve Francii se od roku 2005 nabízí studium vedoucích k získání doplňkové certifikované aproby pro výuku nejazykového předmětu v cizím jazyce. Tato kvalifikace nicméně dosud nebyla předepsána jako povinný předpoklad při náboru učitelů do *sections européennes* nebo *sections internationales* (evropské nebo mezinárodní sekce ve školách), které poskytují vzdělávání typu CLIL.

V Polsku musí být všichni absolventi podle nových předpisů (z roku 2004), jež se vztahují na standardy přípravného vzdělávání učitelů, plně způsobilí v cizím jazyce a dosáhnout úrovně zběhlosti B2 nebo B2+ podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky Rady Evropy. Učitelé se nyní mimoto musí specializovat i na další předmět. Jestliže si zvolí kombinaci nejazykového předmětu a cizího jazyka, musí v něm dosáhnout úrovně zběhlosti odpovídající stupni C2 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Tyto obecné předpisy, jež se vztahují na přípravné vzdělávání všech učitelů, mohou mít velký vliv na schopnost vzdělávacích systémů nabízet ve větší míře výuku typu CLIL. Protože se často uvádí, že rozvoji CLIL brání nedostatek kvalifikovaných učitelů, taková opatření mohou jeho rozšíření skutečně jen napomoci.

PROCES VÝUKY

ČTYŘI JAZYKOVÉ DOVEDNOSTI SE NA KONCI POVINNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ POVAŽUJÍ ZA STEJNĚ DŮLEŽITÉ

Komunikace v cizím jazyce vyžaduje důkladné osvojení celé řady dovedností. Oficiální vzdělávací programy pro výuku cizích jazyků vymezují příslušné cíle tak, že si studující mají osvojit čtyři komunikační dovednosti: poslech, mluvení, čtení a psaní. Ve většině zemí určují i pořadí jejich důležitosti. Jen ve Finsku se vzdělávací program otázkou priorit vůbec nezabývá a ani v České republice, Irsku a na Maltě vzdělávací programy neuvádějí žádné priority, jichž by se mělo na konci denního povinného všeobecného vzdělávání dosáhnout.

Na úrovni primárního vzdělávání se v přibližně polovině zemí považují čtyři komunikační dovednosti za stejně důležité. Jestliže se přece jen uvádí pořadí jejich důležitosti, obvykle se klade důraz na porozumění promluvě a ústní projev. Tři země, konkrétně Belgie (Francouzské a Vlámské společenství), Nizozemsko a Rumunsko, k těmto dvěma dovednostem připojují i čtení.

Obr. E1: Relativní prioritizace cílů při osvojování čtyř komunikačních dovedností ve vzdělávacích programech pro výuku cizích jazyků, denní povinné všeobecné vzdělávání, 2006/07

Obr. E1a: Při zahájení povinné výuky PRVNÍHO cizího jazyka							Obr. E1b: Na konci povinného vzdělávání					
Explicitně stanovená priorita				Čtyři základní dovednosti jsou stejně důležité	Otázka priorit se neřeší		Explicitně stanovená priorita				Čtyři základní dovednosti jsou stejně důležité	Otázka priorit se neřeší
Poslech	Mluvení	Čtení	Psaní				Poslech	Mluvení	Čtení	Psaní		
■	■	■				BE fr					■	
■	■					BE de					■	
■	■	■				BE nl					■	
				■		BG					■	
■	■			■		CZ						■
				■		DK					■	
■	■			■		DE					■	
				■		EE					■	
⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	IE						■
■	■			■		EL					■	
				■		ES					■	
■	■					FR					■	
■	■					IT					■	
				■		CY					■	
				■		LV					■	
				■		LT					■	
				■		LU				■		
				■		HU					■	
■	■					MT						■

⊗ výuku cizích jazyků neupravuje žádný oficiální program

Zdroj: Eurydice.

Obr. E1 (pokračování): Relativní prioritizace cílů při osvojování čtyř komunikačních dovedností ve vzdělávacích programech pro výuku cizích jazyků, denní povinné všeobecné vzdělávání, 2006/07

Obr. E1a: Při zahájení povinné výuky PRVNÍHO cizího jazyka							Obr. E1b: Na konci povinného vzdělávání					
Explicitně stanovená priorita				Čtyři základní dovednosti jsou stejně důležité	Otázka priorit se neřeší		Explicitně stanovená priorita				Čtyři základní dovednosti jsou stejně důležité	Otázka priorit se neřeší
Poslech	Mluvení	Čtení	Psaní				Poslech	Mluvení	Čtení	Psaní		
■	■	■				NL					■	
■	■					AT					■	
■	■					PL					■	
				■		PT					■	
■	■	■				RO					■	
				■		SI					■	
				■		SK					■	
					■	FI						■
				■		SE					■	
				■		UK-ENG/ WLS/NIR					■	
⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	UK-SCT	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗
				■		IS					■	
				■		LI					■	
				■		NO					■	
				■		TR					■	

⊗ výuku cizích jazyků neupravuje žádný vzdělávací program

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Česká republika: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (ISCED 1 a 2), který se zavádí od školního roku 2007/08, vymezuje pro oba stupně vzdělávání očekávané výstupy v podobně receptivních, produktivních a interaktivních dovedností, aniž by stanovil pořadí jejich důležitosti.

Irsko: Výuka cizích jazyků není povinná a cizí jazyk není součástí oficiálního vzdělávacího programu pro primární vzdělávání. Údaje v tabulce E1b jsou převzaty z programů pro výuku cizích jazyků, jimiž se řídí vzdělávání vedoucí k *Junior Certificate* (který žáci získávají ve věku 15 let).

Spojené království (ENG/WLS/NIR): Národní programy stanoví pro každou ze čtyř dovedností cílové požadavky, což svědčí o tom, že se všechny čtyři považují za stejně důležité.

Spojené království (SCT): Výuka cizích jazyků není povinná. V rámci vzdělávacího *Curriculum for Excellence* se připravuje, nový vzdělávací program pro žáky ve věku 3 – 18 let, který popisuje tyto čtyři jazykové dovednosti. Důraz kladený na čtení, psaní, mluvení a poslech se na jednotlivých stupních bude lišit.

Vysvětlivka

Čtyři komunikační dovednosti: viz glosář.

Jedné nebo několika základním dovednostem je explicitně přiznáno přednostní postavení: Oficiální programy pro výuku cizích jazyků, jasně a explicitně stanoví, že se na cíle spjaté s jednou dovedností nebo několika dovednostmi klade v celém procesu výuky/učení větší důraz.

Všechny čtyři komunikační dovednosti jsou stejně důležité: Oficiální programy pro výuku cizích jazyků jasně stanoví, že by se cílům spjatým s kteroukoli ze čtyř komunikačních dovedností neměla dávat před druhými přednost.

Otázka priorit se neřeší: Oficiální programy pro výuku cizích jazyků se nezabývají tím, zda by se na rozvíjení jedné nebo několika komunikačních dovedností měl klást větší důraz než na ostatní.

Země, jejichž vzdělávací program pro primární vzdělávání uvádí, že by se všem komunikačním dovednostem měl přikládat stejný význam, jsou většinou zároveň ty, v nichž se žáci začínají učit první povinný cizí jazyk poměrně pozdě, ne dříve než ve věku 9 let (obr. B1).

Převážná většina zemí nicméně vydává doporučení, podle nichž se má na konci denního povinného všeobecného vzdělávání věnovat všem čtyřem komunikačním dovednostem stejná pozornost. Jedinou zemí, v níž vzdělávací program pro sekundární vzdělávání jednoznačně zdůrazňuje jednu dovednost – čtení, je Lucembursko.

V ŘADĚ ZEMÍ SE BĚHEM POSLEDNÍCH PĚTI LET ZVÝŠILA ČASOVÁ DOTACE CIZÍCH JAZYKŮ

Časová dotace cizích jazyků jako povinného předmětu se ve všech evropských zemích v primárním a/nebo nižším sekundárním vzdělávání během let 2002 až 2006 buď zvýšila, nebo zůstala na stejné úrovni.

V první skupině zemí, do níž spadá většina z nich, se doporučená časová dotace na výuku cizích jazyků jako povinného předmětu v typickém školním roce zvýšila, v některých případech dokonce zásadně. V šesti z těchto zemí, konkrétně v Bulharsku, České republice, ve Francii, v Lotyšsku, Slovinsku a Norsku, k tomuto navýšení hodinové dotace došlo v primárním i nižším sekundárním vzdělávání. Jen tři země z této skupiny, konkrétně Belgie (Německy mluvící společenství), Dánsko a Řecko, se zaměřily na to, aby se zintenzívnila výuka v primárním vzdělávání, kdežto další země – Německo (v případě *Hauptschule* a *Realschule*), Itálie, Kypr a Lichtenštejnsko – zvýšily hodinovou dotaci cizích jazyků jen v nižším sekundárním vzdělávání.

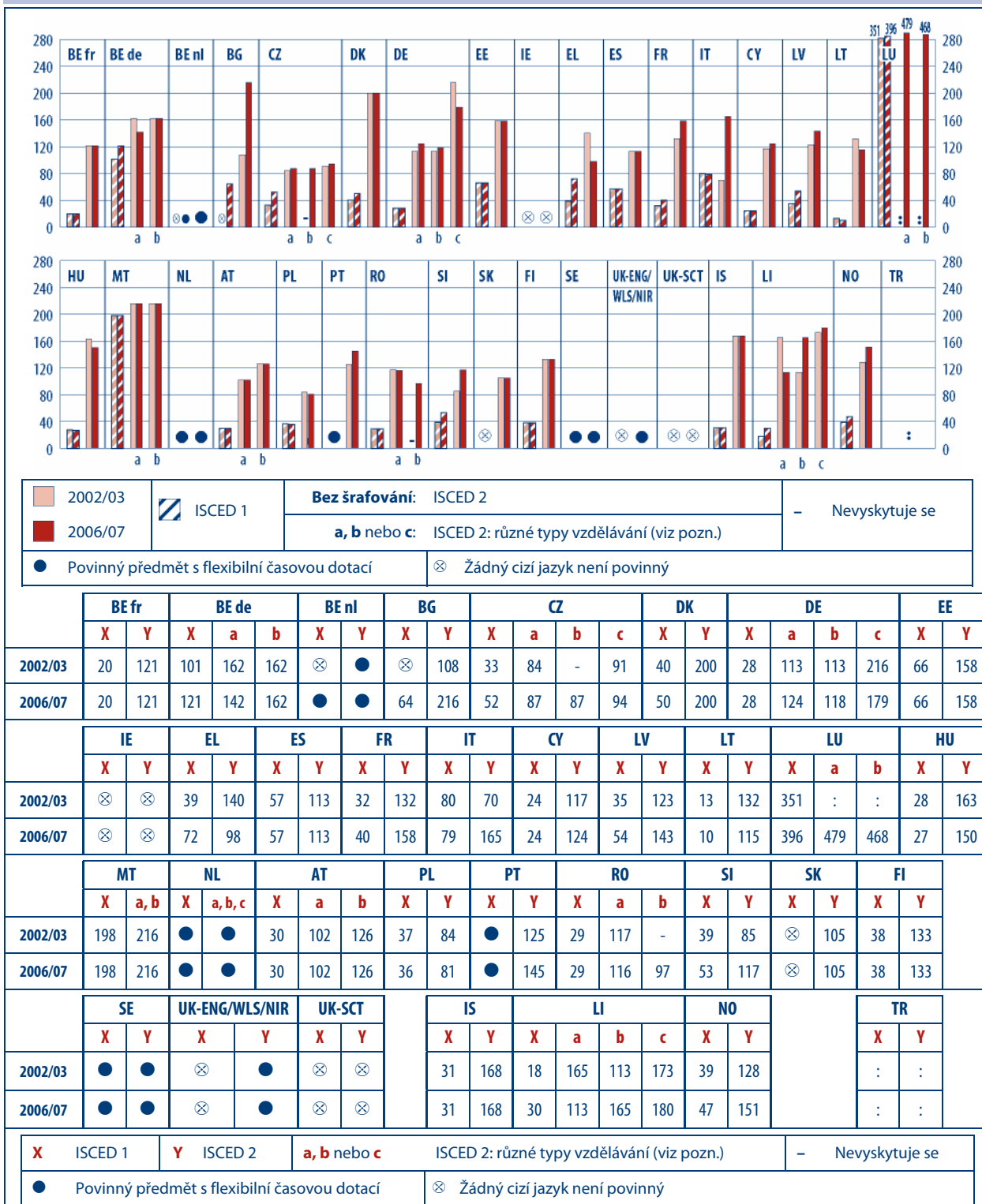
K nárůstu časové dotace cizích jazyků mnohdy vede změna organizace jazykové výuky (obr. B3). Výuka cizího jazyka se může například stát součástí obsahu primárního vzdělávání poprvé jako v Bulharsku, nebo může být na stejném stupni zařazen povinný druhý cizí jazyk. Dánsko, Řecko a Francie se rozhodly začít s výukou cizích jazyků v primárním vzdělávání dříve, a proto na ni hodinovou dotaci navýšily. Tento postup však nezvolily všechny země; i v italských primárních školách se nyní zahajuje výuka cizích jazyků dříve, aniž by se však navýšila její celková časová dotace.

V druhé skupině zemí se časová dotace na výuku cizích jazyků v typickém školním roce během posledních pěti let nezměnila. Tento trend byl zjevný v primárním vzdělávání v Německu, Itálii, na Kypru, v Polsku a Rumunsku a v sekundárním vzdělávání v Dánsku. Estonsko, Malta, Rakousko, Finsko a Island od školního roku 2002/03 nezměnily roční teoretickou časovou dotaci vyčleněnou na výuku cizích jazyků ani na jedné z těchto úrovní vzdělávání. Ve dvou zemích, konkrétně v Belgii (Francouzském společenství) a ve Španělsku, se tato situace nezměnila přibližně 15 let ⁽¹⁾.

Konečně je třeba zmínit, že několik zemí roční teoretickou časovou dotaci na výuku cizích jazyků snížilo. Tento trend se projevuje zejména v nižším sekundárním vzdělávání, například v Německu (v případě *Gymnasium*), Řecku a Litvě. V Řecku se od počátku školního roku 2005/06 v primárním vzdělávání zahajuje výuka prvního cizího jazyka o rok dříve, zatímco druhý cizí jazyk se od téhož školního roku vyučuje až na konci primárního vzdělávání, což vede k tomu, že se na nižší sekundární úrovni věnuje druhému cizímu jazyku méně času.

(1) Podrobné údaje o školním roce 1992/93 a 1997/98 uvádí publikace Eurydice *Klíčové údaje o výuce jazyků ve školách v Evropě* – vydání z roku 2005, česky Praha: ÚIV, 2006.

Obr. E2: Vývoj doporučené hodinové dotace pro povinnou výuku cizích jazyků v typickém ročníku v primárním a denním povinném všeobecném sekundárním vzdělávání, 2002/03 a 2006/07

Doplňující poznámky (obr. E2)

Belgie (BE fr): V Regionu hlavního města Brusel probíhá výuka povinných cizích jazyků podstatně odlišným způsobem. Jestliže je vyučovacím jazykem francouzština, zahajuje se povinná výuka cizího jazyka ve třetím ročníku primárního vzdělávání a z hlediska hodinové dotace je na tomto stupni intenzivnější. Doporučená časová dotace na výuku cizích jazyků jako povinného předmětu v typickém ročníku primárního vzdělávání činí 81 hodin.

Belgie (BE de): a) školy ve veřejném sektoru; b) dotované soukromé školy.

Belgie (BE nl): Výuka francouzštiny je povinná od pátého ročníku primárního vzdělávání.

Česká republika: a) *základní škola* (dobiňující systém); b) *základní škola* (nový systém, jehož součástí je rámcový vzdělávací program); c) *základní škola + gymnázium* (dobiňující systém).

Německo: a) *Hauptschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*. Ve školním roce 2002/03 zahrnovala minimální hodinová dotace na výuku povinných cizích jazyků na úrovni ISCED 1 doporučenou hodinovou dotaci pro první dva ročníky (žáci ve věku 8 až 10 let) a tento systém se v některých školách v té době dosud zaváděl. Údaje za 5. až 10. ročník vycházejí z dohody spolkových zemí, která stanoví celkovou hodinovou dotaci jednotlivých předmětů jako podíl z celkové vyučovací doby v nižším sekundárním vzdělávání. Vypočítala se průměrná časová dotace na ročník, údaje proto nemusí odpovídat konkrétnímu učebnímu plánu pro jednotlivé ročníky ve všech 16 spolkových zemích.

Francie: Minimální hodinová dotace na výuku povinných cizích jazyků zahrnovala ve školním roce 2002/03 hodinovou dotaci vymezenou pro první dva ročníky (žáci ve věku 8 až 10 let), tento systém se v některých školách v té době dosud zaváděl.

Itálie: V případě úrovně ISCED 2 ve školním roce 2002/03 a) *Scuola media*, na niž navazuje první ročník *Liceo scientifico*; b) *Scuola media*, na niž navazuje první ročník *Liceo classico*; c) *Scuola media*, na niž navazuje první ročník *Liceo artistico*.

Lucembursko: a) „klasická“ sekce; b) „moderní“ sekce.

Maďarsko: Národní program stanoví časové dotace jednotlivých předmětů jako procentní podíl z celkové vyučovací doby. V 1. - 4. ročníku zaujímá dotace cizích jazyků 2-6 % vyučovací doby, v 5. - 6., 7. - 8. a 9. - 10. ročníku 12 - 20 % a v 11. - 12. ročníku 13 % vyučovací doby. Školy, které mají velkou míru autonomie při zpracovávání školních vzdělávacích programů, mohou rozhodovat o tom, jak velké procento vyučovací doby v rámci nebo nad rámec doporučeného učebního plánu věnují jednotlivým předmětům, protože veřejné vzdělávací instituce mohou zahájit výuku cizích jazyků dříve než ve 4. ročníku, od kterého je povinná, jestliže pro ni mají zajištěny podmínky. Od roku 2004 mohou sekundární školy zavést Rok intenzivního osvojování cizích jazyků, během něhož se minimálně 40 % celkové vyučovací doby (alespoň 11 kontaktních hodin) věnuje intenzivní výuce cizích jazyků.

Malta: a) *Junior Lyceum*; b) *Secondary schools*.

Nizozemsko: a) VMBO; b) HAVO; c) VWO. Všichni žáci 4. a 5. ročníku HAVO (vyšší sekundární vzdělávání) musí absolvovat výuku angličtiny v rozsahu minimálně 360 hodin během dvou let, zatímco žáci čtvrtého, pátého a šestého ročníku VWO (rovněž vyšší sekundární vzdělávání) absolvují v průběhu těchto tří ročníků 400 vyučovacích hodin angličtiny.

Rakousko: Úroveň ISCED 2: a) *Hauptschule* a *Polytechnische Schule*; b) Podtyp *Allgemeinbildende Höhere Schule* (AHS) – *Realgymnasium*.

Portugalsko: Hodinová dotace na výuku cizích jazyků ve druhém cyklu primárního vzdělávání (v 5. a 6. ročníku školní docházky) činí 80 hodin. Od školního roku 2005/06 se v rámci celostátního programu výuky angličtiny v prvním cyklu primární školy (který tvoří první čtyři ročníky povinné školní docházky) vyčleňuje 80 hodin na výuku cizích jazyků i ve 3. a 4. ročníku (žáci ve věku 8 – 10 let).

Rumunsko: a) *Gimnaziu + Liceu*; b) *Gimnaziu + Școala de arte și meserii*.

Švédsko: Školy mohou při přípravě učebního plánu, který zahrnuje různé povinné volitelné předměty, snížit časovou dotaci daného předmětu až o 20 % a tyto hodiny věnovat jinému předmětu. To jim umožňuje zajistit specializovanou vzdělávací nabídku, protože žáci si mohou sami vybrat, jak rozdělí 600 hodin z celkové časové dotace povinného vzdělávání mezi předměty, jimž dávají přednost. Každý žák se díky tomu může rozhodnout, že bude jeden nebo několik předmětů studovat do větší hloubky.

Spojené království (SCT): Přestože výuka cizích jazyků nebyla předepsána jako povinná, před realizací doporučení ministerské akční skupiny pro jazyky (z roku 2000) se za povinnou považovala. Díky těmto doporučením má nyní jazyková výuka ještě flexibilnější charakter. Ve školním roce 2002/03 měli všichni žáci právo na to, aby si od šestého ročníku primárního vzdělávání osvojovali moderní cizí jazyk po dobu minimálně šesti let, nebo absolvovali odpovídající výuku v celkovém rozsahu 500 hodin.

Lichtenštejnsko: a) *Oberschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*.

Turecko: Protože je v této zemi v rámci vzdělávacího systému zavedena jednotná struktura, není možné rozlišit časové dotace pro úrovně ISCED 1 a 2.

Vysvětlivka (obr. E2)

Údaj o časové dotaci pro výuku cizích jazyků uvedený v tomto diagramu vychází z doporučeného minima, které vzdělávací programy jednotlivých zemí stanoví pro každý referenční rok.

Doba výuky se v jednotlivých ročnících primárního vzdělávání nebo denního povinného všeobecného sekundárního vzdělávání vypočítala jako součin průměrného denního počtu hodin a počtu vyučovacích dní za rok. Nezapočítávaly se přestávky či jiná přerušení výuky ani čas věnovaný nepovinné výuce. Součtem celkové vyučovací doby v jednotlivých ročnících se dospělo k údajům o celkovém počtu vyučovacích hodin v primárním a denním povinném všeobecném sekundárním vzdělávání. **Typický ročník** se vypočítal tak, že se tyto hodnoty vydělily počtem ročníků, které tvoří obě příslušné úrovně vzdělávání.

Denní povinné všeobecné vzdělávání se obvykle završuje ukončením všeobecného nižšího sekundárního vzdělávání (ISCED 2) nebo vzdělávání v rámci jednotné struktury (ISCED 1 a 2). Výjimku tvoří Belgie, Bulharsko, Francie, Maďarsko, Nizozemsko (VWO a HAVO), Slovensko a Spojené království (Anglie, Wales a Severní Irsko), kde denní povinné všeobecné sekundární vzdělávání končí později a zasahuje na úroveň ISCED 3 nebo ji zahrnuje celou (viz připravovaná publikace *Key Data on Education in Europe 2009*, obr. B1).

Flexibilní časová dotace: viz Glosář.

Tyto změny mohou být rovněž výsledkem vývoje, který bezprostředně nesouvisí s jazykovou výukou. Na vyučovací dobu věnovanou výuce cizích jazyků mohou mít vliv určité reformy organizace školního roku (změny počtu výukových dnů ve školním roce nebo délky vyučovacích hodin apod.). Například v Litvě se týdenní dotace na výuku cizích jazyků nezměnila, ale vyučovací hodina se na primární úrovni zkrátila ze 45 na 35 minut.

Příslušné předpisy či doporučení v některých zemích, například v Belgii (Vlámském společenství), stanoví jen celkovou vyučovací dobu v jednotlivých školních rocích, nebo vymezují jen minimální celkovou vyučovací dobu, jako například ve Spojeném království, a ponechávají na školách, aby dle vlastního uvážení rozdělily tuto celkovou časovou dotaci mezi jednotlivé předměty nebo ji – v případě Spojeného království – navýšily. Z tohoto důvodu nemůžeme v takových případech určit časovou dotaci vyčleněnou pro výuku cizích jazyků. ‚Flexibilní rozvržení dotace mezi předměty‘ v Portugalsku je relativní, protože celková časová dotace se jen rozdělí mezi jednotlivé oblasti učiva a každá škola může rozčlenit tuto dotaci mezi dva nebo tři předměty, jež spadají do dané oblasti. Ve Švédsku a Turecku je stanovena celková hodinová dotace jednotlivých předmětů v průběhu celé povinné školní docházky. Stejně postupuje i Nizozemsko ve vyšším sekundárním vzdělávání (HAVO a VWO), zatímco v nižším sekundárním vzdělávání je stanovena celková časová dotace všech předmětů dohromady. Proto není možné uvést roční hodinovou dotaci cizích jazyků ani celkovou hodinovou dotaci, která je na jednotlivých úrovních vzdělávání pro výuku cizích jazyků vyčleněna.

Jestliže je výuka cizích jazyků na obou příslušných úrovních vzdělávání povinná, je na ni ve všech zemích s výjimkou Řecka a Lucemburska vymezena větší časová dotace pro nižší sekundární úroveň než pro úroveň primární. Výuka cizích jazyků je tedy v nižším sekundárním vzdělávání intenzivnější než v primárním vzdělávání, ať se oba stupně porovnávají z hlediska celkové hodinové dotace na výuku (viz obr. E3), nebo podílu z celkové vyučovací doby, který je na výuku cizích jazyků vyčleněn (obr. E6).

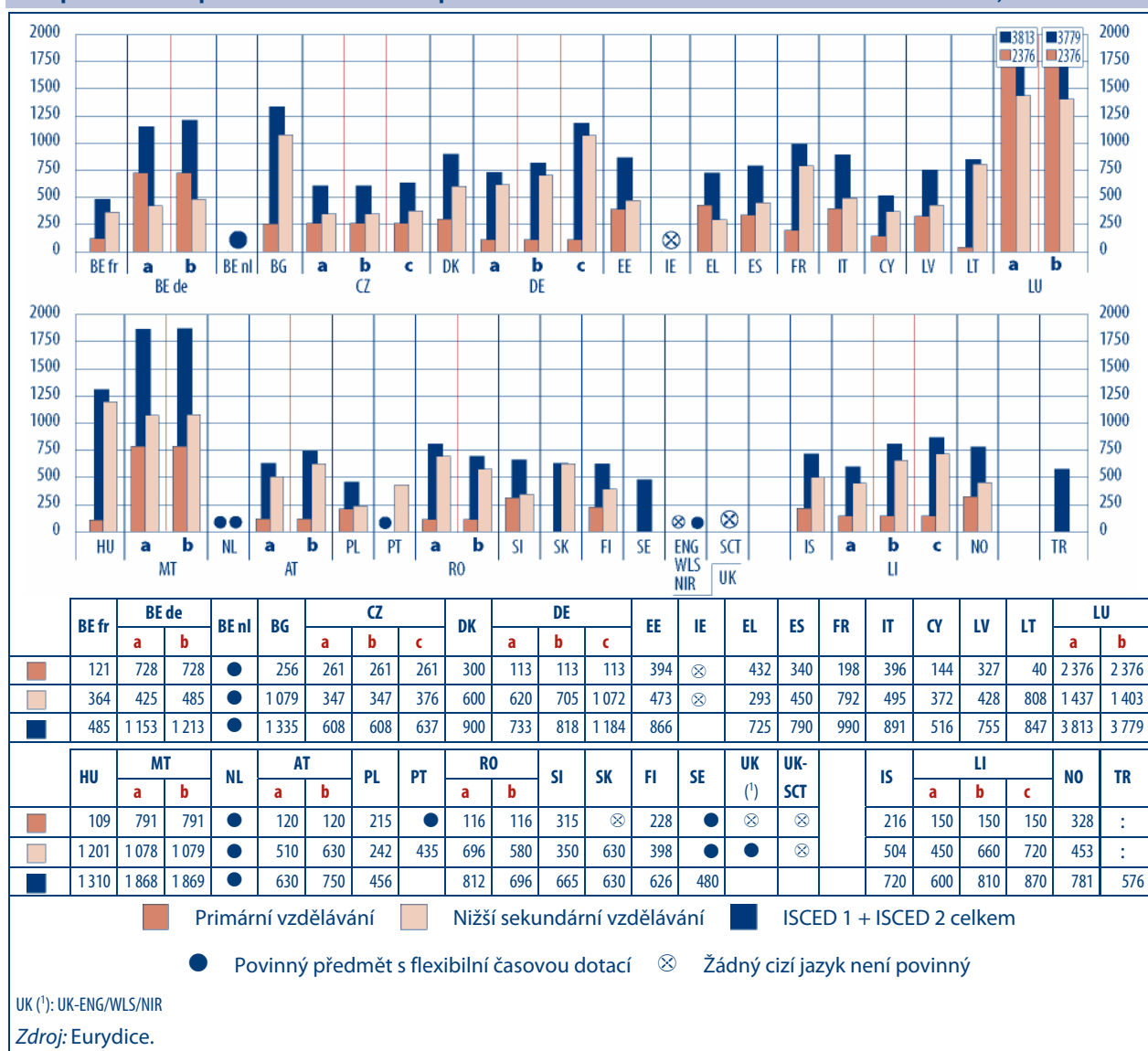
Ve všech zemích, v nichž počet hodin pevně stanoví ústřední orgány školské správy, žáci primárního vzdělávání jen zřídka absolují v průměru více než 60 hodin výuky cizích jazyků ročně; ve všeobecném nižším sekundárním vzdělávání rozsah výuky vzrůstá a často převyšuje 90 hodin ročně.

V případě sekundárního vzdělávání ale mezi jednotlivými zeměmi přetrvávají značné rozdíly. Ve čtyřech zemích (nikoli ve třech jako v roce 2002/03), konkrétně v Bulharsku, Dánsku, Lucembursku a na Maltě, školy poskytují v typickém roce minimálně 200 hodin výuky cizích jazyků, zatímco čtyři další země – Česká republika, Řecko, Polsko a Rumunsko (*Școala de arte și meserii*) – doporučují pro typický rok méně než 100 hodin.

CELKOVÁ DOBA VĚNOVANÁ VÝUCE CIZÍCH JAZYKŮ BĚHEM POVINNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ JE SOUTŘEDĚNA NA NIŽŠÍ SEKUNDÁRNÍ ÚROVNĚ

Na základě celkové hodinové dotace vyčleněné na výuku cizích jazyků v povinném vzdělávání lze vyhodnotit, jakou minimální celkovou dobu všichni mladí lidé v dané zemi věnují učení cizích jazyků. Údaje o této dotaci získané z mezinárodních srovnání umožňují určit rozdíly ve standardní výuce, kterou absolvují všichni žáci, i když při porovnávání výsledků je třeba postupovat obezřetně a přihlídnout k systémovým rozdílům, jako je například odlišná délka povinného vzdělávání nebo nestejný počet ročníků, v nichž výuka jednoho nebo několika cizích jazyků probíhá (obr. B1), existence několika národních jazyků (obr. A1), postavení cizích jazyků v porovnání s ostatními předměty ve vzdělávacím programu.

Obr. E3: Doporučená celková minimální hodinová dotace na výuku cizích jazyků jako povinného předmětu v primárním a denním povinném všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07

Doplňující poznámky (obr. E3)

Belgie (BE fr): V Regionu Brusel se doporučuje, aby se na výuku cizích jazyků jako povinného předmětu na primární úrovni vyčlenilo minimálně 485 hodin. V povinném sekundárním vzdělávání tato doporučená minimální dotace činí 364 hodin.

Belgie (BE de): a) veřejné školy; b) dotované soukromé školy.

Belgie (BE nl): Výuka francouzštiny je povinná od pátého ročníku primárního vzdělávání.

Česká republika: a) *základní škola* (dobíhající systém); b) *základní škola* (nový systém, jehož součástí je rámcový vzdělávací program); c) *základní škola + gymnázium* (dobíhající systém).

Německo: a) *Hauptschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*. Údaje za 5. až 10. ročník vycházejí z dohody spolkových zemí, která stanoví celkovou hodinovou dotaci jednotlivých předmětů jako podíl z celkové vyučovací doby v nižším sekundárním vzdělávání.

Lucembursko: a) „klasická“ sekce; b) „moderní“ sekce.

Maďarsko: Národní program stanoví časové dotace jednotlivých vyučovacích předmětů jako procentní podíl z celkové vyučovací doby. V 1. - 4. ročníku zaujímá dotace cizích jazyků 2 - 6 % vyučovací doby, v 5. - 6., 7. - 8. a 9. - 10. ročníku 12 - 20 % a v 11. - 12. ročníku 13 % vyučovací doby.

Malta: a) *Junior Lyceum*; b) *Secondary schools*.

Nizozemsko: a) VMBO; b) HAVO; c) VWO. Všichni žáci čtvrtého a pátého ročníku HAVO (vyšší sekundární vzdělávání) musí absolvovat výuku angličtiny v rozsahu minimálně 360 hodin během dvou let, zatímco žáci čtvrtého, pátého a šestého ročníku VWO (rovněž vyšší sekundární vzdělávání) absolvují v průběhu těchto tří ročníků 400 vyučovacích hodin angličtiny.

Rakousko: V případě primárního vzdělávání zahrnuje minimální hodinová dotace pro povinnou výuku cizího jazyka hodinovou dotaci, která se doporučuje pro první dva ročníky (žáci ve věku 6 - 8 let): a) *Hauptschule* a *Polytechnische Schule*; b) Podtyp *Allgemeinbildende Höhere Schule* (AHS) – *Realgymnasium*.

Portugalsko: Hodinová dotace pro výuku cizích jazyků ve druhém cyklu primárního vzdělávání (v 5. a 6. ročníku) činí 80 hodin. Od školního roku 2005/06 se v rámci celostátního programu výuky angličtiny v prvním cyklu primární školy (který tvoří první čtyři ročníky povinné školní docházky) vyčleňuje 80 hodin na výuku cizích jazyků i ve 3. a 4. ročníku (do nichž docházejí žáci ve věku 8 - 10 let).

Rumunsko: a) *Gimnaziu + Liceu*; b) *Gimnaziu + Școala de arte și meserii*.

Švédsko: Školy mohou při přípravě učebního plánu, který zahrnuje různé povinné volitelné vyučovacích předměty, snížit časovou dotaci daného předmětu až o 20 % a tyto hodiny věnovat jinému předmětu. To jim umožňuje zajistit specializovanou vzdělávací nabídku, protože žáci si mohou sami vybrat, jak rozdělí 600 hodin z celkové časové dotace povinného vzdělávání mezi předměty, jimž dávají přednost. Každý žák se díky tomu může rozhodnout, že bude jeden nebo několik předmětů studovat do větší hloubky.

Lichtenštejnsko: a) *Oberschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*.

Turecko: Protože je v této zemi v rámci vzdělávacího systému zavedena jednotná struktura, není možné rozlišit časové dotace na úrovni ISCED 1 a 2.

Vysvětlivka

Údaj o časové dotaci pro výuku cizích jazyků uvedený v tomto diagramu vychází z doporučeného minima, které vzdělávací programy jednotlivých zemí stanoví pro každý referenční rok.

Doba výuky se v jednotlivých ročnících primárního vzdělávání nebo denního povinného všeobecného sekundárního vzdělávání vypočítala jako součin průměrného denního počtu hodin a počtu vyučovacích dní za rok. Nezapočítávaly se přestávky či jiná přerušení výuky ani čas věnovaný nepovinné výuce. Součtem celkové vyučovací doby v jednotlivých ročnících se dospělo k údajům o celkovém počtu vyučovacích hodin v primárním a denním povinném všeobecném sekundárním vzdělávání.

Denní povinné všeobecné vzdělávání se obvykle završuje ukončením všeobecného nižšího sekundárního vzdělávání (ISCED 2) nebo vzdělávání v rámci jednotné struktury (ISCED 1 a 2). Výjimku tvoří Belgie, Bulharsko, Francie, Maďarsko, Nizozemsko (VWO a HAVO), Slovensko a Spojené království (Anglie, Wales a Severní Irsko), kde denní povinné všeobecné sekundární vzdělávání končí později a zasahuje na úroveň ISCED 3 nebo ji zahrnuje celou (viz připravovaná publikace *Key Data on Education in Europe 2009*, obr. B1).

Flexibilní časová dotace: viz Glosář.

Jen v šesti zemích, konkrétně v Belgii (Německy mluvícím společenství), Bulharsku, Německu (v případě žáků, kteří absolvují nižší sekundární vzdělávání v *Gymnasium*), Lucembursku, Maďarsku a na Maltě, se během povinného vzdělávání věnuje výuce cizích jazyků více než 1 000 hodin. Tato celková hodinová dotace je nejvyšší

v Lucembursku (mírně převyšuje 3 700 hodin). Všichni žáci v Lucembursku si od prvního ročníku primární úrovně osvojují němčinu a od druhého ročníku francouzštinu. Oba tyto jazyky se ve vzdělávacím programu této země považují za cizí, přestože mají zároveň status úředního jazyka. Poněkud atypická, byť v menší míře, je i situace na Maltě (kde hodinová dotace těsně převyšuje 1 800 hodin), protože angličtina (úřední jazyk vedle maltštiny) se vyučuje od prvního ročníku primárního vzdělávání.

Díky reformám, které v nedávné době proběhly v několika zemích, se žáci zpravidla začínají povinně učit cizí jazyk dříve, než tomu bylo v minulosti (obr. B3). Zdá se však, že během povinné školní docházky se žáci učí cizí jazyky nejintenzivněji na nižší sekundární úrovni. Hodinová dotace na výuku cizích jazyků jako povinného předmětu také na této úrovni ve všech zemích s výjimkou Řecka a Lucemburska převyšuje časovou dotaci cizích jazyků na úrovni primárního vzdělávání.

Ve Švédsku je stanovena celková hodinová dotace na výuku cizích jazyků pro celé povinné vzdělávání, školy ji rozepisují do jednotlivých ročníků dle vlastního uvážení. V Belgii (Vlámském společenství), Nizozemsku, Portugalsku a Spojeném království (Anglii, Walesu a Severním Irsku) je vzdělávací program natolik flexibilní, že školy mohou rozhodovat o časových dotacích na výuku cizích jazyků v jednotlivých ročnících samostatně.

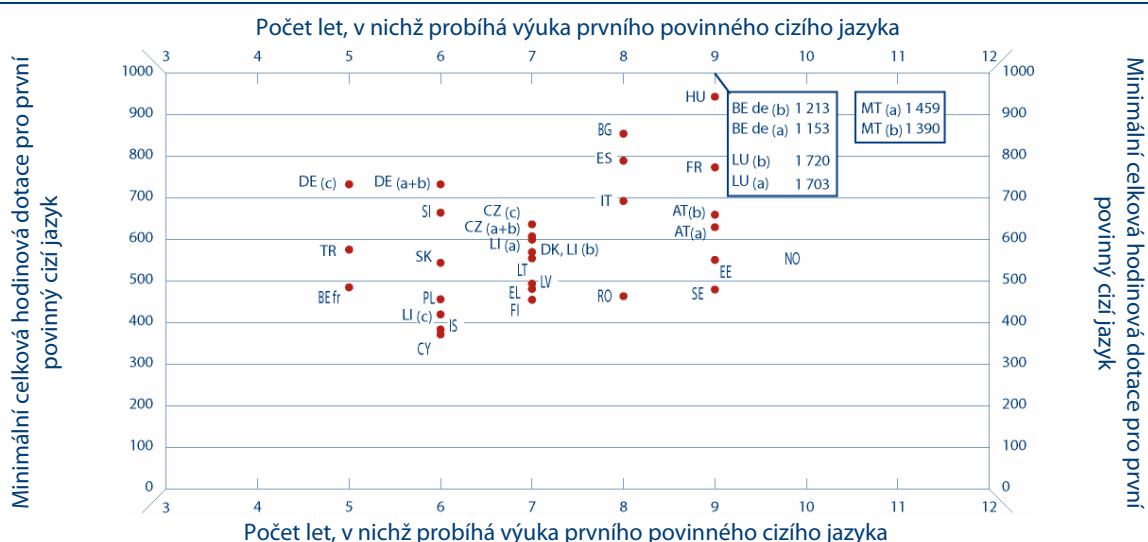
ODLIŠNÉ MODELY ROZDĚLOVÁNÍ HODINOVÉ DOTACE PRO VÝUKU CIZÍCH JAZYKŮ DO JEDNOTLIVÝCH ROČNÍKŮ, V NICHŽ PROBÍHÁ

Celková hodinová dotace stanovená pro povinnou výuku prvního cizího jazyka a počet ročníků, v nichž se během povinné školní docházky tato výuka realizuje (obr. B1), jsou dvě proměnné, které ovlivňují organizaci výuky cizích jazyků. Jejich vzájemným porovnáním se zjistí, že jednotlivé země se v tomto ohledu navzájem podstatně liší. Mezi zeměmi, v nichž výuka cizích jazyků probíhá ve stejném počtu ročníků, existují skutečně výrazné rozdíly v celkové časové dotaci cizích jazyků. Mezi Slovenskem a Německem (pro *Gymnasium*) se celková časová dotace pro první cizí jazyk liší o více než 50 %. V Rumunsku se učí celkem 5 let, kdežto ve Španělsku po dobu 8 let.

Naopak v zemích, jež stanoví podobnou celkovou časovou dotaci cizích jazyků, může být jejich výuka rozložena do odlišného počtu ročníků. V Polsku, Rumunsku, Finsku a Švédsku je na výuku prvního cizího jazyka vymezena časová dotace ve výši 455 až 470 hodin, přičemž tato výuka v Polsku probíhá po dobu 6 let, v Rumunsku 8 let, ve Finsku 7 let a ve Švédsku 9 let. V Lucembursku a na Maltě (vzhledem k mimořádné situaci, pokud jde o jazyky) oba příslušné úhrny (tj. doba výuky v rocích a celková hodinová dotace) dosahují vysokých hodnot.

Výše uvedené rozdíly mohou rovněž souviset s tím, že diagram zachycuje jen výuku prvního cizího jazyka. Například v Norsku probíhá výuka prvního cizího jazyka po dobu deseti let, přičemž školy do těchto deseti ročníků rozdělují dle vlastního uvážení celkem asi 550 vyučovacích hodin. Druhý cizí jazyk se však vyučuje po dobu tří let a věnuje se mu celkem asi 220 hodin.

Obr. E4: Vztah mezi doporučenou celkovou minimální hodinovou dotací na výuku prvního povinného cizího jazyka a počtem let, do nichž je tato výuka rozložena během denního povinného všeobecného vzdělávání, 2006/07

Zdroj: Eurydice.

	BE fr	BE de		BE nl	BG	CZ			DK	DE			EE	IE	EL
		a	b			a	b	c		a	b	c			
Minimální celková hodinová dotace	485	1 153	1 213	●	855	608	608	637	570	733	733	733	551	⊗	482
Počet let	5	9	9	10	8	7	7	7	7	6	6	5	9	⊗	7

	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU		HU	MT		NL	AT		PL
							a	b		a	b		a	b	
Minimální celková hodinová dotace	790	774	693	372	494	555	1 703	1 720	944	1 459	1 390	●	630	660	456
Počet let	8	9	8	6	7	7	9	9	9	11	11	6 to 8	9	9	6

	PT	RO		SI	SK	FI	SE	UK- (¹)	UK- SCT	IS	LI			NO	TR
		a	b								a	b	c		
Minimální celková hodinová dotace	●	464	464	665	544	455	480	●	⊗	384	600	570	420	554	576
Počet let	9	8	8	6	6	7	9	3 (NIR: 5)	⊗	6	7	7	6	10	5

⊗ Žádný cizí jazyk není povinný

● Povinný předmět s flexibilní časovou dotací

UK (¹): UK-ENG/WLS/NIR.

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Belgie (BE fr): V Regionu Brusel dosahuje doporučená minimální celková časová dotace 849 hodin a je rozdělena do sedmi ročníků.

Belgie (BE de): a) veřejné školy; b) dotované soukromé školy.

Česká republika: a) základní škola (dobiňající systém); b) základní škola (nový systém, jehož součástí je rámcový vzdělávací program); c) základní škola + gymnázium (dobiňající systém).

Německo: a) Hauptschule; b) Realschule; c) Gymnasium.

Estonsko, Finsko a Švédsko: Protože se žáci začínají učit první povinný cizí jazyk v různém věku, tabulka uvádí věk, kdy se jeho výuka může zahájit nejdříve.

Itálie: Pokud jde o poslední ročník povinného vzdělávání (který končí ve věku 15 let), schéma uvádí údaj, který se vztahuje na první ročník *Liceo classico*.

Doplňující poznámky (obr. E4 – pokračování)

Litva: „Prováděcí program zahájení povinné výuky cizích jazyků v útlém věku“, v jehož rámci se budou muset všichni žáci začít učit cizí jazyk ve druhém ročníku primárního vzdělávání, bude zaveden s účinností od školního roku 2009/10.

Lucembursko: a) „klasická“ sekce; b) „moderní“ sekce.

Maďarsko: Národní program stanoví časové dotace jednotlivých předmětů jako procentní podíl z celkové vyučovací doby. V 1. - 4. ročníku zaujímá dotace cizích jazyků 2 - 6 % vyučovací doby, v 5. - 6., 7. - 8. a 9. - 10. ročníku 12 - 20 % a v 11. - 12. ročníku 13 % vyučovací doby.

Malta: a) *Junior Lyceum*; b) *Secondary schools*.

Rakousko: V případě primárního vzdělávání zahrnuje minimální hodinová dotace pro povinnou výuku cizího jazyka i hodinovou dotaci, která se doporučuje pro první dva ročníky (žáci ve věku 6 - 8 let). a) *Hauptschule* a *Polytechnische Schule*; b) Podtyp *Allgemeinbildende Höhere Schule* (AHS) – *Realgymnasium*.

Rumunsko: a) *Gimnaziu + Liceu*; b) *Gimnaziu + Școala de arte și meserii*.

Švédsko: Školy mohou při přípravě učebního plánu, který zahrnuje různé povinné volitelné předměty, snížit časovou dotaci daného předmětu až o 20 % a tyto hodiny věnovat jinému předmětu. To jim umožňuje zajistit specializovanou vzdělávací nabídku, protože žáci si mohou sami vybrat, jak rozdělí 600 hodin z celkové časové dotace povinného vzdělávání mezi předměty, jimž dávají přednost. Každý žák se díky tomu může rozhodnout, že bude jeden nebo několik předmětů studovat do větší hloubky.

Spojené království (ENG/WLS/NIR): Povinný vzdělávací program uvádí povinné vyučovací předměty, ale nestanovuje jejich časové dotace.

Lichtenštejnsko: a) *Oberschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*.

Vysvětlivka

Denní povinné všeobecné vzdělávání se obvykle završuje ukončením všeobecného nižšího sekundárního vzdělávání (ISCED 2) nebo vzdělávání v rámci jednotné struktury (ISCED 1 a 2). Výjimku tvoří Belgie, Bulharsko, Francie, Maďarsko, Nizozemsko (VWO a HAVO), Slovensko a Spojené království (Anglie, Wales a Severní Irsko), kde denní povinné všeobecné sekundární vzdělávání končí později a zasahuje na úroveň ISCED 3 nebo ji zahrnuje celou (viz připravovaná publikace *Key Data on Education in Europe 2009*, obr. B1).

Flexibilní časová dotace: viz Glosář.

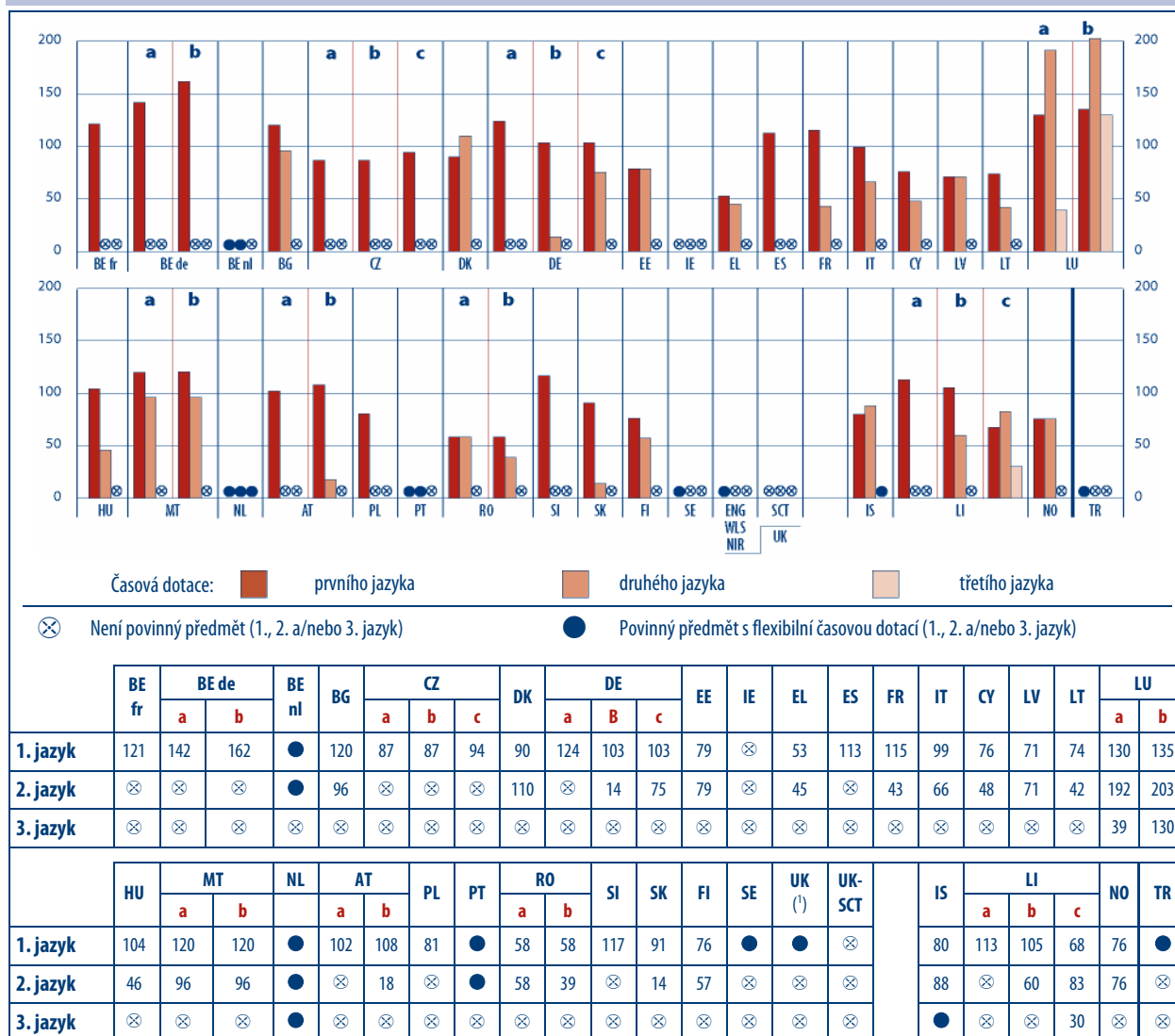
NEJVĚTŠÍ PODÍL ČASOVÉ DOTACE PRO VÝUKU CIZÍCH JAZYKŮ SE ZPRAVIDLA VĚNUJE PRVNÍMU CIZÍMU JAZYKU

V primárním vzdělávání se vyučuje více než jeden cizí jazyk velice zřídka (obr. B1), kdežto v nižším sekundárním vzdělávání se vyskytuje mnohem častěji. Výuka druhého cizího jazyka je součástí vzdělávacího programu pro nižší sekundární vzdělávání v přibližně polovině sledovaných zemí. Třetí povinný cizí jazyk se vyučuje jen v Lucembursku, Nizozemsku (HAVO a VWO) a Lichtenštejnsku (v *Gymnasium*).

Jestliže povinnými předměty jsou dva cizí jazyky, je celková časová dotace na výuku druhého cizího jazyka v typickém roce mnohdy nižší než dotace prvního cizího jazyka. Tento rozdíl mezi hodinovými dotacemi obou jazyků je někdy skutečně značný, jako například v Německu (v *Realschule*), ve Francii, v Rakousku (v *Allgemeinbildende Höhere Schule*), Maďarsku, na Slovensku a v Lichtenštejnsku (v *Realschule*). Ve Francii a Rakousku je tento rozdíl částečně způsoben tím, že se výuka druhého cizího jazyka zahajuje ve třetím ročníku nižšího sekundárního vzdělávání (tj. jen dva roky před koncem povinného vzdělávání). V Estonsku, Lotyšsku, Rumunsku (*gimnaziu a liceu*) a v Norsku se pro oba jazyky vymezuje stejná teoretická celková hodinová dotace na ročník. Skutečnost, že časová dotace pro výuku prvního i druhého cizího jazyka na sekundární úrovni je ve dvou posledně jmenovaných zemích zcela identická, může pomoci objasnit to, proč se v Rumunsku a Norsku ve srovnání s jinými zeměmi (obr. E4) výuce prvního cizího jazyka věnuje méně času.

Naproti tomu v Dánsku, Lucembursku, na Islandu a v Lichtenštejnsku (v *Gymnasium*) se v povinném sekundárním vzdělávání vyčleňuje pro výuku druhého cizího jazyka v typickém ročníku větší hodinová dotace než pro výuku prvního cizího jazyka.

Obr. E5: Doporučená minimální hodinová dotace v typickém ročníku pro výuku prvního, druhého a třetího cizího jazyka jako povinného vyučovacího předmětu v denním povinném všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07

Zdroj: Eurydice.

UK⁽¹⁾: UK-ENG/WLS/NIR.

Doplňující poznámky

Belgie (BE de): a) veřejné školy; b) dotované soukromé školy.

Česká republika: a) *základní škola* (dobíhající systém); b) *základní škola* (nový systém, jehož součástí je rámcový vzdělávací program); c) *základní škola + gymnázium* (dobíhající systém).

Německo: a) *Hauptschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*.

Lucembursko: a) „klasická“ sekce; b) „moderní“ sekce.

Maďarsko: Národní program stanoví časové dotace jednotlivých předmětů jako procentní podíl z celkové vyučovací doby. V 1. - 4. ročníku zaujímá dotace cizích jazyků 2-6 % vyučovací doby, v 5. - 6., 7. - 8. a 9. - 10. ročníku 12-20 % a v 11. - 12. ročníku 13 % vyučovací doby.

Malta: a) *Junior Lyceum*; b) *Secondary schools*.

Nizozemsko: a) VMBO; b) HAVO; c) VWO. Na primární úrovni je první cizí jazyk povinný a jeho časová dotace není pevně stanovena.

Rakousko: a) *Hauptschule* a *Polytechnische Schule*; b) podtyp *Allgemeinbildende Höhere Schule* (AHS) – *Realgymnasium*.

Doplňující poznámky (obr. E5 – pokračování)

Portugalsko: Na výuku dvou cizích jazyků je vyčleněno celkem 435 hodin, ale o konkrétní časové dotaci na výuku každého z nich rozhoduje jednotlivá škola.

Rumunsko: a) *Gimnaziu + Liceu*; b) *Gimnaziu + Școala de arte și meserii*.

Švédsko: Školy mohou při přípravě učebního plánu, který zahrnuje různé povinné volitelné předměty, snížit časovou dotaci daného předmětu až o 20 % a tyto hodiny věnovat jinému předmětu. To jim umožňuje zajistit specializovanou vzdělávací nabídku, protože žáci si mohou sami vybrat, jak rozdělí 600 hodin z celkové časové dotace povinného vzdělávání mezi předměty, jimž dávají přednost. Každý žák se díky tomu může rozhodnout, že bude jeden nebo několik předmětů studovat do větší hloubky.

Lichtenštejnsko: a) *Oberschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*.

Turecko: Protože je v této zemi v rámci vzdělávacího systému zavedena jednotná struktura, není možné rozlišit časové dotace pro úrovně ISCED 1 a 2.

Vysvětlivka

Údaj o časové dotaci pro výuku cizích jazyků uvedený v tomto diagramu vychází z doporučeného minima, které vzdělávací programy jednotlivých zemí stanoví pro každý referenční rok.

Doba výuky se v jednotlivých ročnících denního povinného všeobecného sekundárního vzdělávání vypočítala jako součin průměrného denního počtu a počtu vyučovacích dní za rok. Nezapočítávaly se přestávky či jiná přerušení výuky ani čas věnovaný nepovinné výuce. Součtem celkové vyučovací doby v jednotlivých ročnících se dospělo k údaji o celkovém počtu vyučovacích hodin v denním povinném všeobecném sekundárním vzdělávání. **Typický ročník** se vypočítal tak, že se tyto hodnoty vydělily počtem ročníků, které tvoří denní povinné všeobecné sekundární vzdělávání.

Denní povinné všeobecné vzdělávání se obvykle završuje ukončením všeobecného nižšího sekundárního vzdělávání (ISCED 2) nebo vzdělávání v rámci jednotné struktury (ISCED 1 a 2). Výjimku tvoří Belgie, Bulharsko, Francie, Maďarsko, Nizozemsko (VWO a HAVO), Slovensko a Spojené království (Anglie, Wales a Severní Irsko), kde denní povinné všeobecné sekundární vzdělávání končí později a zasahuje na úroveň ISCED 3 nebo ji zahrnuje celou (viz připravovaná publikace *Key Data on Education in Europe 2009*, obr. B1).

Flexibilní časová dotace: viz Glosář.

Další informace o tom, jak dlouho probíhá výuka prvního, druhého a třetího cizího jazyka, uvádí obr. B1.

NA VÝUKU CIZÍCH JAZYKŮ V SEKUNDÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ SE ČASTO VĚNUJE 9 % AŽ 20 % CELKOVÉ VYUČOVACÍ DOBY

Analýza toho rozdělení celkové časové dotace mezi jednotlivé vyučovací předměty potvrzuje, že v primárním vzdělávání je na výuku cizích jazyků vyčleněn jen malý podíl celkové vyučovací doby (obr. E3).

Školy v Belgii (Vlámském společenství), Nizozemsku, Portugalsku a Spojeném království (Anglii, Walesu a Severním Irsku) mohou nicméně samostatně rozhodovat o časových dotacích na výuku cizích jazyků, a proto v případě těchto zemí není žádné srovnání možné.

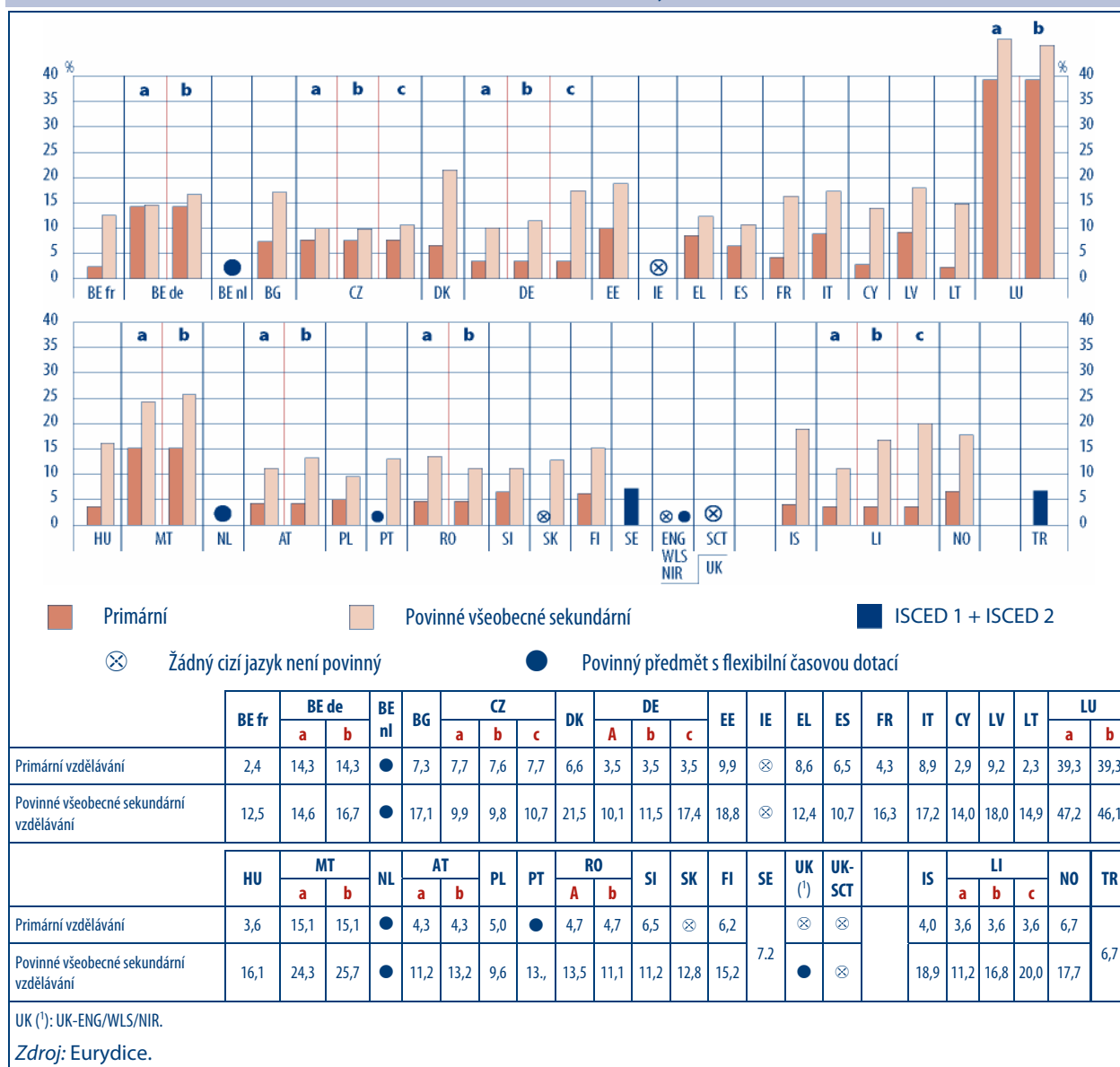
V zemích, v nichž je pevně stanovena minimální hodinová dotace, je v povinném denním všeobecném sekundárním vzdělávání na výuku cizích jazyků vymezen větší podíl celkové vyučovací doby než v primárním vzdělávání. Tento rozdíl může souviset se systémovými faktory, protože na těchto úrovních vzdělávání se v mnoha případech nevyučuje stejný počet povinných jazyků (výuka druhého cizího jazyka se často zahajuje až na počátku sekundárního vzdělávání). Výuka prvního cizího jazyka mimoto nezačíná již v prvním ročníku primárního vzdělávání (obr. B1).

Povinná výuka cizích jazyků v primárním vzdělávání nikdy nezaujímá více než 10 % celkové vyučovací doby; výjimkou je Belgie (Německy mluvící společenství), kde je na ni vyčleněno 14 % celkové časové dotace, Lucembursko, kde se jí věnuje 39 % vyučovací doby, a Malta, kde její podíl dosahuje 15 %. Lucembursko je kromě toho jednou z velice mála zemí, v nichž se druhý cizí jazyk začíná vyučovat již na primární úrovni. V 10 zemích, konkrétně v Belgii (Francouzském společenství), Německu, Francii, na Kypru, v Litvě, Maďarsku,

Rakousku, Rumunsku, na Islandu a v Lichtenštejnsku, podíl z celkové vyučovací doby, který je věnován výuce cizích jazyků, dokonce nepřevyšuje ani 5 %.

Procentní podíl celkové časové dotace, který je vymezen na výuku cizích jazyků v povinném všeobecném sekundárním vzdělávání, se v jednotlivých zemích pohybuje v rozmezí od 9 % do 20 %. Lze ale uvést dvě skupiny zemí, z nichž jedna se tomuto schématu vymyká. Žáci v Belgii (Francouzském společenství), České republice, Německu (v *Hauptschule* a *Realschule*), Řecku, Španělsku, Maďarsku, Rakousku (v *Hauptschule*), Polsku, Portugalsku, Rumunsku (v *Scoala de arte și meserii*), Slovinsku a na Slovensku si osvojují cizí jazyk po dobu, která odpovídá minimálně 10 % celkové časové dotace, zatímco v Dánsku, Estonsku, Lotyšsku, na Islandu, v Lichtenštejnsku (v *Gymnasium*) a Norsku zaujímá výuka cizích jazyků minimálně asi pětinu celkové vyučovací doby. Na Maltě se jí věnuje čtvrtina a v Lucembursku téměř polovina celkové vyučovací doby.

Obr. E6: Minimální časová dotace cizích jazyků jako povinného vyučovacího předmětu vyjádřená jako podíl minimální celkové vyučovací doby v primárním a denním povinném všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07

Doplňující poznámky (obr. E6)

Belgie (BE fr): V Regionu Brusel je na primární úrovni na výuku cizích jazyků jako povinného předmětu vyčleněno minimálně 9,6 % celkové vyučovací doby. V povinném sekundárním vzdělávání dosahuje podíl minimální časové dotace cizích jazyků 12,5 %.

Belgie (BE de): a) veřejné školy; b) dotované soukromé školy.

Česká republika: a) *základní škola* (dobíhající systém); b) *základní škola* (nový systém, jehož součástí je rámcový vzdělávací program); c) *základní škola + gymnázium* (dobíhající systém). Součástí nového systému jsou i flexibilní časové dotace. Ředitelé škol mají k dispozici určitý počet vyučovacích hodin, které mohou věnovat buď zintenzivnění stávající výuky cizích jazyků, nebo je využít k zavedení této výuky již v prvním ročníku.

Německo: a) *Hauptschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*.

Lucembursko: a) „klasická“ sekce; b) „moderní“ sekce.

Maďarsko: Národní program stanoví časové dotace jednotlivých předmětů jako procentní podíl z celkové vyučovací doby. V 1. - 4. ročníku zaujímá dotace cizích jazyků 2 - 6 % vyučovací doby, v 5. - 6., 7. - 8. a 9. - 10. ročníku 12 - 20 % a v 11. - 12. ročníku 13 % vyučovací doby.

Malta: a) *Junior Lyceum*; b) *Secondary schools*.

Nizozemsko: Povinné sekundární vzdělávání: a) VMBO; b) HAVO; c) VWO.

Rakousko: V případě primárního vzdělávání zahrnuje minimální hodinová dotace pro povinnou výuku cizího jazyka i hodinovou dotaci, která se doporučuje pro první dva ročníky (žáci ve věku 6 - 8 let). V případě sekundárního vzdělávání: a) *Hauptschule* a *Polytechnische Schule*; b) Podtyp AHS – *Realgymnasium*.

Rumunsko: a) *Gimnaziu + Liceu*; b) *Gimnaziu + Școala de arte și meserii*.

Švédsko: Školy mohou při přípravě učebního plánu, který zahrnuje různé povinné volitelné předměty, snížit časovou dotaci daného předmětu až o 20 % a tyto hodiny věnovat jinému předmětu. To jim umožňuje zajistit specializovanou vzdělávací nabídku, protože žáci si mohou sami vybrat, jak rozdělí 600 hodin z celkové časové dotace povinného vzdělávání mezi předměty, jimž dávají přednost. Každý žák se díky tomu může rozhodnout, že bude jeden nebo několik předmětů studovat do větší hloubky.

Lichtenštejnsko: a) *Oberschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*.

Turecko: Protože je v této zemi v rámci vzdělávacího systému zavedena jednotná struktura, není možné rozlišit časové dotace pro úroveň ISCED 1 a 2.

Vysvětlivka

Obr. E6 ukazuje poměr mezi časovou dotací na výuku cizích jazyků jako povinného vyučovacího předmětu a celkovou vyučovací dobou během celého denního povinného vzdělávání. Výpočet vycházel z doporučení vydaných v jednotlivých zemích nebo z minimální hodinové dotace, která je na celostátní úrovni doporučena. V případě zemí, v nichž denní povinné vzdělávání zahrnuje jeden nebo více ročníků vyššího sekundárního vzdělávání, které se realizuje v různých oborech studia, se při výpočtu vycházelo z hodinové dotace v příslušném ročníku nebo ročnících u konkrétního oboru.

Denní povinné všeobecné vzdělávání se obvykle završuje ukončením všeobecného nižšího sekundárního vzdělávání (ISCED 2) nebo vzdělávání v rámci jednotné struktury (ISCED 1 a 2). Výjimku tvoří Belgie, Bulharsko, Francie, Maďarsko, Nizozemsko (VWO a HAVO), Slovensko a Spojené království (Anglie, Wales a Severní Irsko), kde denní povinné všeobecné sekundární vzdělávání končí později a zasahuje na úroveň ISCED 3 nebo ji zahrnuje celou (viz připravovaná publikace *Key Data on Education in Europe 2009*, obr. B1).

Flexibilní časová dotace: viz Glosář.

JEN NĚKOLIK ZEMÍ STANOVÍ ZVLÁŠTNÍ NORMY PRO POČET ŽÁKŮ NA TŘÍDU PŘI VÝUCE CIZÍCH JAZYKŮ

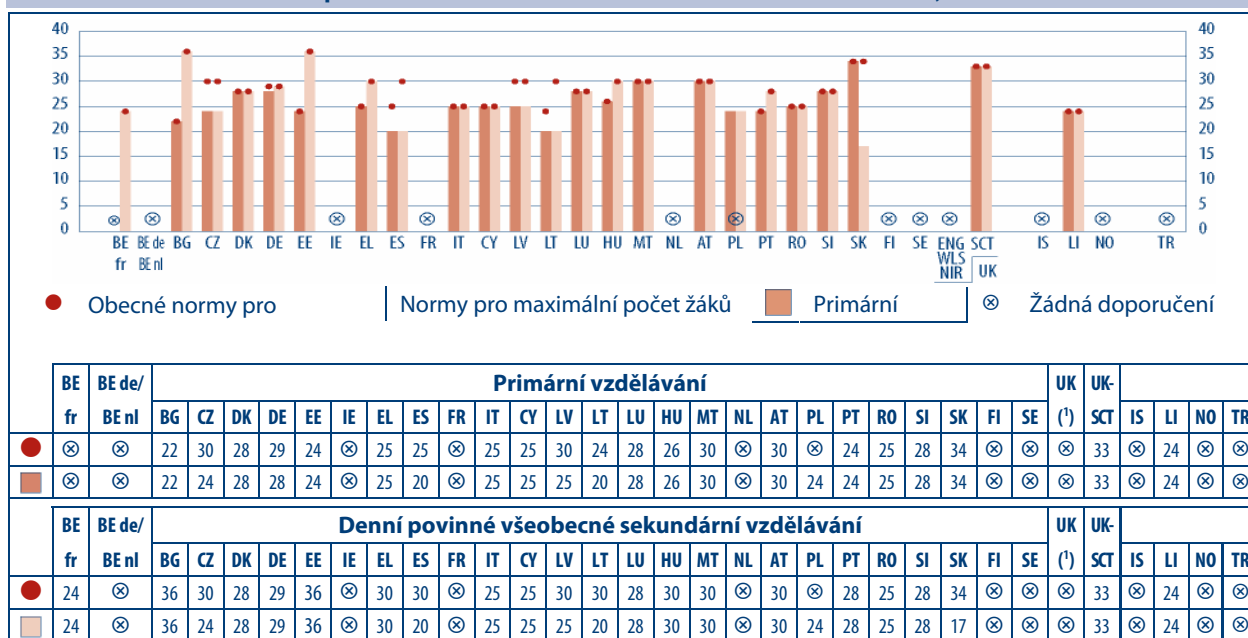
Přibližně jedna třetina všech zemí nevydala žádné předpisy ani oficiální doporučení, jež by se týkaly maximálního počtu žáků ve třídě, pro žádný předmět ani úroveň vzdělávání. V ostatních zemích ústřední (či nejvyšší) správní orgány stanovily maximální a/nebo minimální počet žáků na třídu. Tyto oficiální limity se nemusí nutně shodovat se skutečným průměrným počtem žáků ve třídě, který může být nižší, než je doporučené maximum.

Normy, které předepisují maximální počet žáků ve skupině nebo ve třídě při výuce většiny předmětů včetně cizích jazyků, se mohou v jednotlivých zemích podstatně lišit, ale horní hranice nikde nepřevyšuje počet 36 žáků

na třídu, což je maximální velikost třídy na úrovni sekundárního vzdělávání v Bulharsku a Estonsku. Ve více než deseti zemích se na primární a povinné všeobecné sekundární vzdělávání vztahují stejné normy, jež upravují velikost třídy. V sedmi zemích, v nichž jsou pro obě úrovně stanoveny odlišné limity, je maximální počet žáků na třídu vyšší v sekundárním vzdělávání, přičemž největší rozdíly mezi oběma úrovněmi vzdělávání existují v Bulharsku a Estonsku.

Normy týkající se velikosti třídy obvykle nerozlišují mezi jednotlivými předměty ve vzdělávacím programu. Malá skupina zemí nicméně stanoví, že při výuce cizích jazyků má být ve třídě méně žáků. V České republice, Španělsku, Lotyšsku a Litvě je v primárním i povinném všeobecném sekundárním vzdělávání maximální doporučený počet žáků ve třídě při výuce cizích jazyků až o 30 % nižší, než je doporučené maximum při výuce ostatních předmětů ve vzdělávacím programu. Na Slovensku je obdobná situace jen v povinném všeobecném sekundárním vzdělávání, kde musí být v hodinách cizích jazyků počet žáků ve třídě o polovinu nižší než při výuce ostatních předmětů. V Polsku se doporučení, jež se týkají maximální velikosti třídy, vztahují jen na výuku cizích jazyků, nikoli na jiné předměty.

Obr. E7: Předpisy nebo doporučení, jež se týkají maximálního počtu žáků na třídu v primárním a denním povinném všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07

UK ⁽¹⁾: UK-ENG/WLS/NIR.

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Belgie (BE fr): Diagram znázorňuje situaci na úrovni ISCED 2. Na úrovni ISCED 3 může být ve třídě maximálně 27/30 žáků.

Bulharsko: Obecně platí, že ve vyšším sekundárním vzdělávání může být ve třídě maximálně 26 žáků.

Německo: Uvedena je průměrná hodnota maximálního počtu žáků na třídu v jednotlivých spolkových zemích.

Irsko: I když maximální velikost třídy neupravují žádné centrálně vydávané předpisy, Ministerstvo školství a vědy od orgánů škol požaduje, aby byl počet žáků na třídu co nejnižší, a doporučuje, aby v běžném vzdělávání bylo ve třídě průměrně 28 žáků.

Lotyšsko: Uvedené normy, jež předepisují maximální počet žáků na třídu, se vztahují na školy dotované ze státního rozpočtu. Obce mohou stanovit nižší počty žáků na třídu, pokud mají dostatečné finanční zdroje.

Maďarsko: Třídy mohou být při výuce všech předmětů rozděleny na skupiny a v každé z nich je v takovém případě nejvýše polovina schváleného maximálního počtu žáků na třídu. Příslušná norma stanoví, že v 9. - 12. ročníku sekundární školy může být ve třídě maximálně 35 žáků.

Doplňující poznámky (obr. E7 – pokračování)

Rakousko: S platností od školního roku 2007/08 se obecně platný maximální počet žáků na třídu postupně snižuje až na 25.

Polsko: Nejsou zavedena žádná omezení maximální velikosti tříd. Při výuce cizích jazyků musí nicméně ředitel školy takovou třídu, v níž je více než 24 žáků, rozdělit na dvě skupiny. I když je ve třídě nejvýše 24 žáků, může být přesto rozdělena na skupiny po dohodě s místními orgány školské správy (*gminy*).

Slovensko: Obecně platí, že v prvním ročníku primárního vzdělávání může být ve třídě maximálně 29 žáků.

Spojené království (ENG/WLS/NIR): Ve třídě v primárním vzdělávání s nejmladšími žáky může být maximálně 30 žáků, přičemž cizí jazyky se na této úrovni vyučují převážně ve vyšších ročnících.

Spojené království (SCT): Obecně se požaduje, aby v prvních třech ročnících primárního vzdělávání bylo ve třídě maximálně 30 žáků. Totéž platí o posledních dvou ročnících nižšího a vyššího sekundárního vzdělávání. Doporučuje se, aby při výuce tzv. praktických předmětů bylo ve třídě maximálně 20 žáků.

Turecko: V anatolských sekundárních školách nesmí být ve třídě při výuce kteréhokoli vyučovacího předmětu více než 30 žáků.

Vysvětlivka

Termín primární vzdělávání ve většině zemí označuje úroveň ISCED 1. V rámci jednotné struktury se formálně nerozlišuje mezi primárním vzděláváním (ISCED 1) a nižším všeobecným sekundárním vzděláváním (ISCED 2).

Termín denní povinné všeobecné sekundární vzdělávání zpravidla odpovídá všeobecnému nižšímu sekundárnímu vzdělávání (ISCED 2). Výjimku tvoří Belgie, Bulharsko, Francie, Maďarsko, Nizozemsko (VWO a HAVO), Slovensko a Spojené království (Anglie, Wales a Severní Irsko), kde denní povinné všeobecné sekundární vzdělávání končí později a zasahuje na úroveň ISCED 3 nebo ji zahrnuje celou (viz připravovaná publikace *Key Data on Education in Europe 2009*, obr. B1).

CIZOJAZYČNÝM DĚTEM-PŘÍSTĚHOVALCŮM SE ZPRAVIDLA POSKYTUJE POMOC PŘI OSVOJOVÁNÍ VYUČOVACÍHO JAZYKA

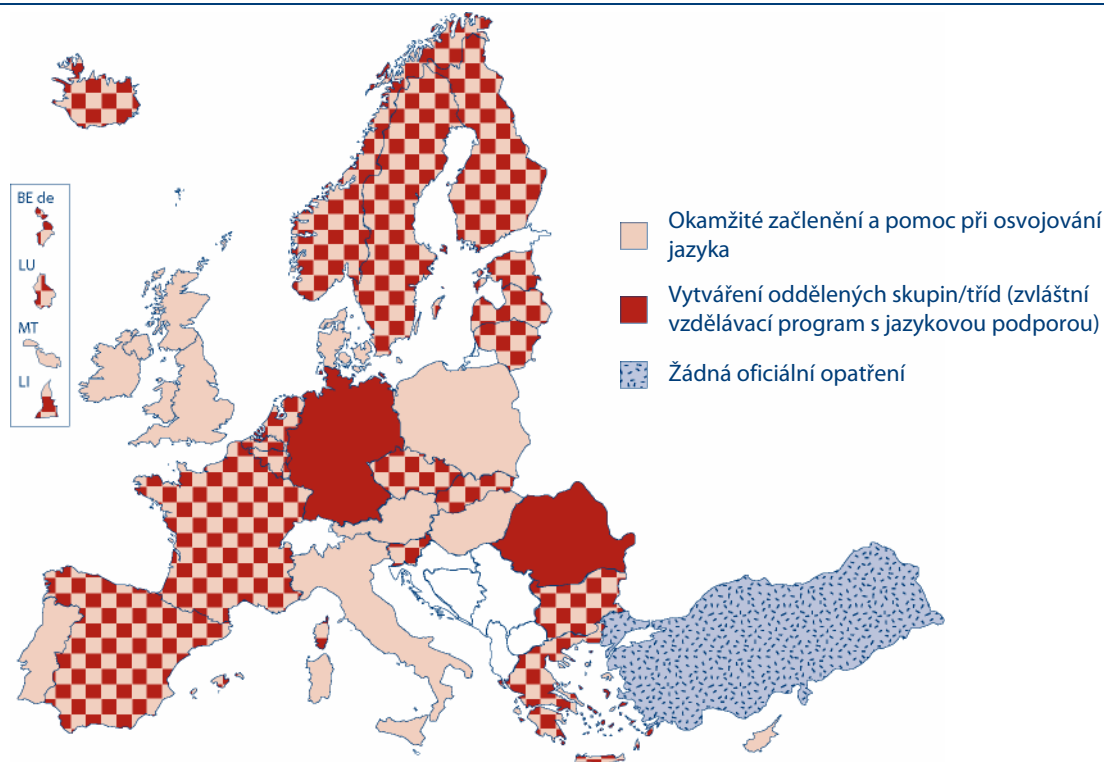
Evropské země navrhly několik metod organizace školního vzdělávání dětí-přistěhovalců – zejména těch, jejichž mateřština není vyučovacím jazykem (viz obr. A2), aby tak zajistily jejich začlenění do vzdělávacího systému. V téměř všech vzdělávacích systémech se cizojazyčným dětem-přistěhovalcům ve snaze vyjít vstříc jejich potřebám poskytuje při osvojování znalosti vyučovacího jazyka zvláštní pomoc. Jen v Turecku nebyla zavedena žádná opatření tohoto druhu.

Většina opatření pro jazykovou podporu byla připravena pro děti-přistěhovalce, které v hostitelské zemi pobývají teprve krátce. Je možno rozlišit dva hlavní typy opatření:

- Okamžité začlenění a pomoc při osvojování jazyka, kdy jsou děti-přistěhovalci ihned zařazeny do tříd v rámci běžného vzdělávání, do nichž docházejí stejně staré děti (nebo podle okolností mladší děti). V nich si pomocí stejných metod osvojují stejné učivo, které je určeno všem žákům. Při realizaci **opatření na jazykovou podporu** se uplatňuje individuální přístup a pomoc se poskytuje jednotlivým žákům-přistěhovalcům v rámci běžného vyučování.
- Vytváření zvláštních skupin/tříd, v nichž se děti-přistěhovalci **vzdělávají po omezenou dobu** (v rozmezí od několika týdnů do jednoho nebo dvou školních roků) **odděleně**, aby se jim mohla poskytnout výuka specificky přizpůsobená jejich potřebám. Výuku některých předmětů nicméně mohou absolvovat společně s ostatními žáky v běžných třídách.

Tyto dva hlavní typy poskytování pomoci cizojazyčným dětem-přistěhovalcům při osvojování znalosti vyučovacího jazyka se často v jedné zemi zavádějí souběžně. V menší skupině zemí se však využívá jen jedna metoda. V deseti zemích jsou žáci okamžitě začleněni do běžných tříd a zvláštní pomoci se jim dostává v případě potřeby. Jen ve dvou zemích, konkrétně v Německu a Rumunsku, jediným způsobem podpory při osvojování jazyka je vytváření oddělených tříd pro cizojazyčné děti, které do nich docházejí po dobu maximálně čtyř let v Německu a jednoho roku v Rumunsku.

Obr. E8: Způsoby pomoci při osvojování vyučovacího jazyka, která se poskytuje cizojazyčným dětem-přistěhovalcům v denním povinném všeobecném vzdělávání, 2006/07

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Česká republika: Školy nemusí při osvojování českého jazyka pomáhat dětem, které nepocházejí z členských států EU a začleňují se do běžných tříd, ale v praxi se jim přesto mimořádné pomoci dostává. Pro žáky ze zemí EU pořádají krajské úřady bezplatnou jazykovou přípravu.

Španělsko: Ústřední orgány státní správy vydávají obecné směrnice, na jejichž základě regionální správní orgány rozhodují o konkrétních opatřeních, jež realizují školy s patřičným zřetelem ke specifickým potřebám každého žáka.

Irsko: Orgány školské správy doporučují, aby se žákům kromě pomoci, kterou jim poskytuje třídní učitel, dostalo i další podpůrné jazykové výuky přímo ve třídě nebo v malých oddělených skupinách. Má-li škola zajistit zvláštní třídy, v nichž se bude realizovat metoda „bezprostředního kulturního začlenění“, musí být více než 20 % žáků přistěhoveckého původu. Do této kategorie spadá jen málo škol.

Rakousko: Zavedení výuky němčiny jako druhého jazyka závisí na zdrojích, jež mají školy k dispozici. Jen ve výjimečných případech a pouze se souhlasem spolkového ministerstva mohou být pro žáky, kteří v zemi pobývají teprve krátce, zřízeny zvláštní třídy.

Spojené království (ENG/WLS/NIR): Ústřední správní orgány poskytují příklady dobré praxe a financují podpůrná opatření. Finanční prostředky se převádějí na orgány místní správy a (v Anglii a Walesu) na školy, aby mohla být zavedena taková opatření, která odpovídají místním podmínkám. Nejrozšířenějším modelem bývá okamžité začlenění doprovázené jazykovou podporou, ale není to jediná metoda, která se v praxi používá.

Vysvětlivka

Uvedeny jsou jen ty způsoby pomoci, o nichž se zmiňují oficiální dokumenty vydávané ústředními (nebo nejvyššími příslušnými) orgány školské správy. Jestliže tyto orgány výslovně zmocní místní samosprávu nebo školy k tomu, aby rozhodly o aplikaci konkrétních postupů, je tato skutečnost uvedena v poznámce a obrázek znázorňuje nejběžnější situaci.

Obrázek nezachycuje opatření na podporu osvojování mateřského jazyka, jež jsou zavedena pro děti-přistěhovalce, doučování nad rámec oficiálního učebního plánu ani možnosti nabízené středisky pro žadatele o azyl.

Vysvětlivka (obr. E8 – pokračování)

Vytváření oddělených skupin/tříd: dočasná docházka do tříd/vyučovacích hodin, které jsou zřízeny speciálně pro cizojazyčné děti-přistěhovalce. V těchto třídách se vzdělávají podle programu, který je specificky přizpůsoben jejich potřebám a obsahuje časovou dotaci na výuku vyučovacího jazyka.

Okamžité začlenění: cizojazyčné děti-přistěhovalci se bezprostředně zařazují do tříd v rámci běžného vzdělávání. Těmto dětem se dostává zvláštní pomoci při osvojování vyučovacího jazyka během běžného vyučování.

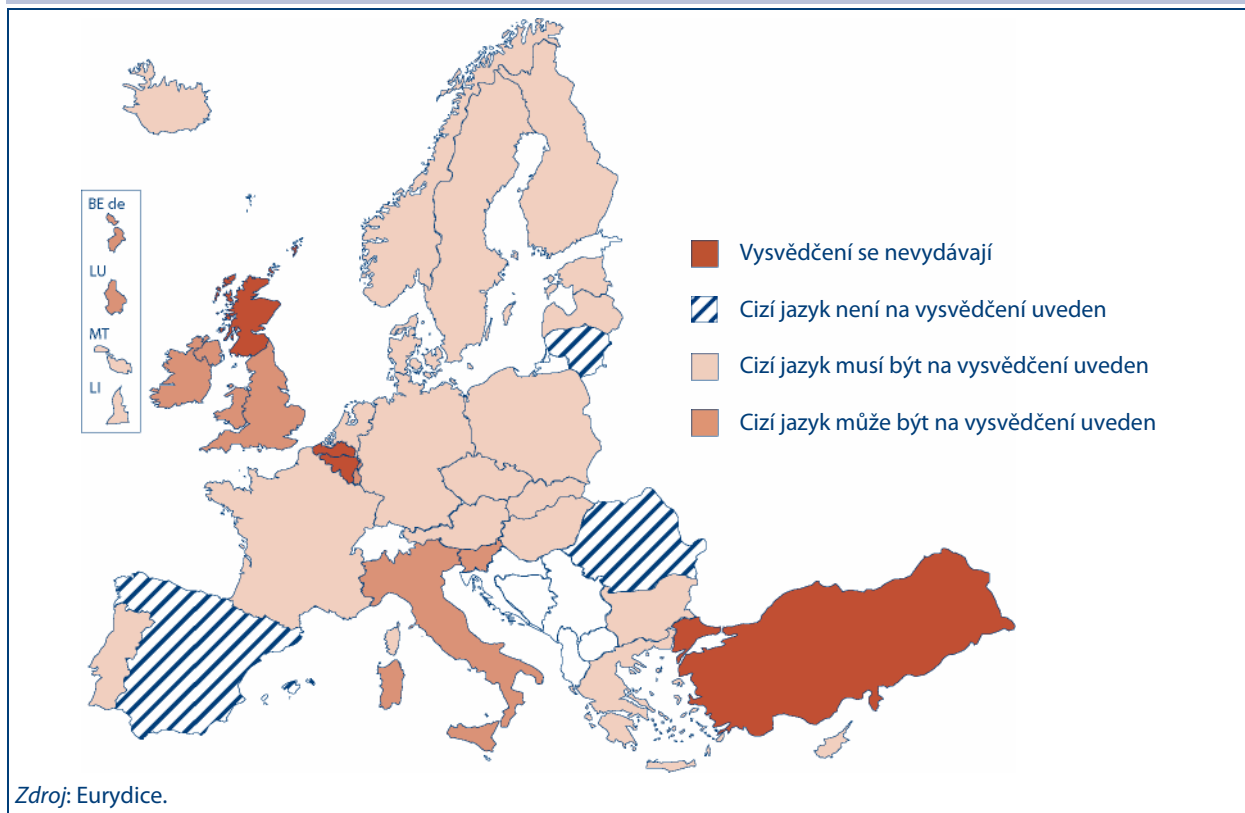
Děti-přistěhovalci: viz Glosář.

DOKLADY O UKONČENÉM POVINNÉM VZDĚLÁNÍ OBVYKLE UVÁDĚJÍ ÚDAJE O VÝUCE CIZÍCH JAZYKŮ

V převážné většině evropských zemí – s výjimkou Belgie (Francouzského a Vlámského společenství), Spojeného království (Skotska) a Turecka – získávají žáci po ukončení denního povinného všeobecného vzdělávání vysvědčení.

Na vysvědčení ve všech zemích, v nichž se vydává, kromě Španělska, Litvy a Rumunska, jsou uvedeny informace o povinné nebo nepovinné výuce cizího jazyka (jazyků). Ve většině zemí musí být na vysvědčení i výsledky hodnocení žáka v cizím jazyce nebo cizích jazycích. Výjimku tvoří Belgie (Německy mluvící společenství), Irsko, Itálie, Lucembursko, Slovinsko a Spojené království (Anglie, Wales a Severní Irsko), kde cizí jazyky nejsou povinnou součástí obsahu vzdělávání a o jejich začlenění do vzdělávacího programu rozhodují orgány školské správy, nebo případně to, zda si je žáci zvolí jako předmět, z něhož skládají zkoušku.

Obr. E9: Údaje o cizích jazycích na vysvědčení vydávaném na konci denního povinného všeobecného vzdělávání, 2006/07

Doplňující poznámky (obr. E9)

Belgie (BE fr, BE nl): Vysvědčení se vydává na konci druhého stupně sekundárního vzdělávání (tj. rok po ukončení povinné školní docházky). O jazykových dovednostech se nevydává zvláštní certifikát, ale jsou uvedeny na vysvědčení spolu se všemi vyučovacími předměty v daném ročníku studia.

Česká republika: Žákům se na konci povinného vzdělávání vydává vysvědčení, které uvádí klasifikaci ve všech předmětech včetně cizích jazyků v posledním ročníku a obsahuje prohlášení, že žák ukončil povinnou školní docházku.

Itálie: Od školního roku 2006/07 se společně se závěrečným vysvědčením v rámci pokusného ověřování vydává i „doklad o dovednostech“. Povinně obsahuje i cizí jazyky.

Nizozemsko: Vysvědčení, na němž jsou zmíněny cizí jazyky, získávají na konci vzdělávání úrovně ISCED 2 jen ti žáci VMBO, kteří vykonali příslušné zkoušky. Žákům HAVO a VWO se po ukončení všeobecného nižšího sekundárního vzdělávání nevydává žádné vysvědčení, protože zkoušky skládají později, a to až na konci úrovně ISCED 3.

Slovinsko: Rozhodnutím ministra školství může být cizí jazyk vybrán jako jeden ze tří předmětů, jejichž znalost se ověřuje v externě zadávaných zkouškách na konci povinného vzdělávání.

Spojené království (ENG/WLS/NIR): Žáci vykonávají z jednotlivých předmětů zkoušky a vybírají si přitom ze souboru předmětů, který může zahrnovat i cizí jazyky.

Vysvětlivka

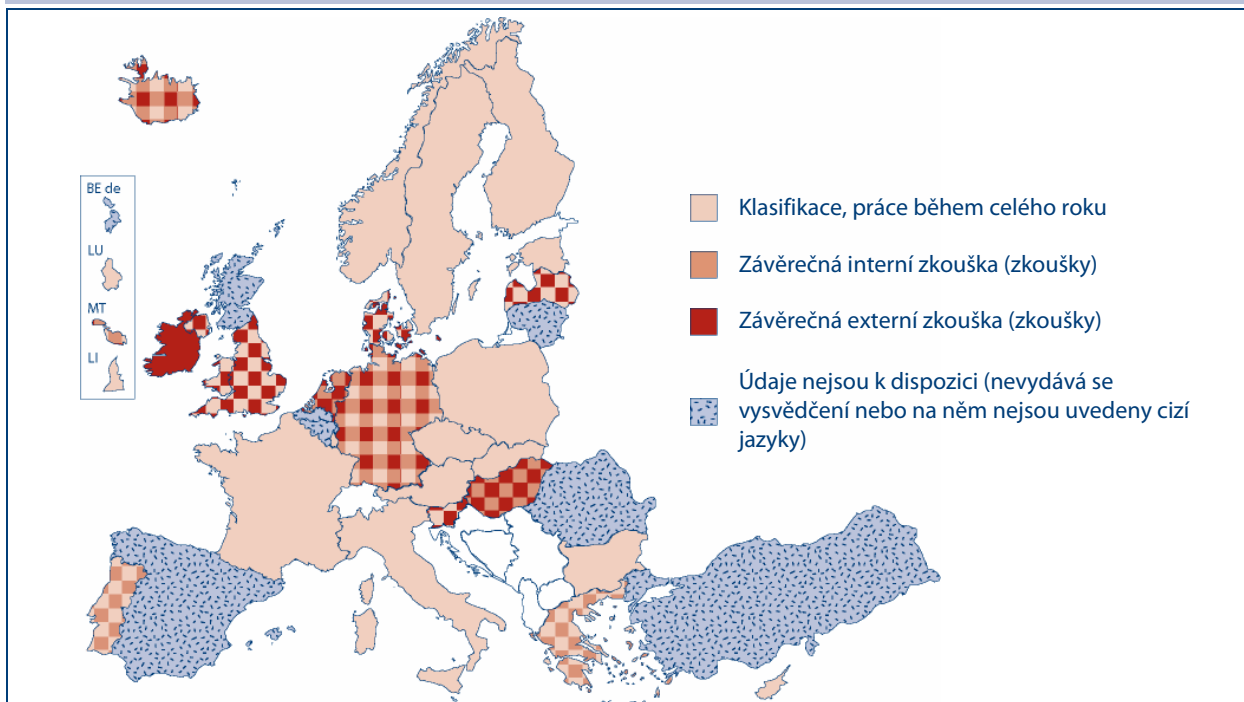
Denní povinné všeobecné vzdělávání se obvykle završuje ukončením všeobecného nižšího sekundárního vzdělávání (ISCED 2) nebo vzdělávání v rámci jednotné struktury (ISCED 1 a 2). Výjimku tvoří Belgie, Bulharsko, Francie, Maďarsko, Nizozemsko (VWO a HAVO), Slovensko a Spojené království (Anglie, Wales a Severní Irsko), kde denní povinné všeobecné vzdělávání končí později a zasahuje na úroveň ISCED 3 nebo ji zahrnuje celou (viz připravovaná publikace *Key Data on Education in Europe 2009*, obr. B1).

Vysvědčení představuje oficiální doklad o skutečnosti, že žák absolvováním určitého stupně nebo celé úrovně vzdělávání získal určitou kvalifikaci, ať již se toto vzdělávání ukončovalo závěrečnou zkouškou nebo ne.

OSVOJENÍ DOVEDNOSTÍ V CIZÍCH JAZYCÍCH SE NEJČASTĚJI HODNOTÍ PRŮBĚŽNOU KLASIFIKACÍ BĚHEM CELÉHO ŠKOLNÍHO ROKU

V zemích, v nichž se po ukončení denního povinného všeobecného vzdělávání vydává vysvědčení, na němž je uveden i cizí jazyk (cizí jazyky) (obr. E9), je nejčastější formou hodnocení průběžné hodnocení pomocí klasifikace a posouzení práce žáka během celého roku. V několika zemích, například v Řecku a Portugalsku, toto průběžné hodnocení doplňuje interní závěrečná zkouška, v jiných zemích, například v Dánsku, Lotyšsku a Slovinsku, externí zkouška, nebo případně se může průběžné hodnocení kombinovat s oběma typy zkoušek, jako je tomu v Německu, na Maltě a Islandu. Ve Spojeném království (Anglii, Walesu a Severním Irsku) je součástí všech systémů hodnocení i určitá forma externí evaluace, ale totéž nelze říci i o průběžném hodnocení. V Maďarsku a Nizozemsku se pro účely certifikace nevyužívá průběžné hodnocení, ale pořádají se závěrečné interní a externí zkoušky, zatímco v Irsku probíhají jen externí zkoušky.

Obr. E10: Způsoby hodnocení znalosti cizích jazyků, jež se uvádí na vysvědčení vydávaném všem žákům po ukončení denního povinného všeobecného vzdělávání, 2006/07

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Maďarsko: Žáci si mohou při skládání závěrečné zkoušky z cizích jazyků vybrat mezi dvěma stupni obtížnosti – středně pokročilým a pokročilým. V případě první alternativy se hodnocení provádí formou interní zkoušky, zatímco pokročilá znalost jazyka se ověřuje externí zkouškou.

Malta: Na úrovni ISCED 2 existují dva typy závěrečné zkoušky. První z nich je povinná a pořádá ji ústřední orgán školské správy, který ji zadává a řídí, i když klasifikace se provádí na úrovni školy. Druhá je nepovinná, externí zkouška, kterou pořádá Maltská univerzita.

Polsko: Od školního roku 2008/09 bude součástí závěrečných externích zkoušek na konci úrovně ISCED 2 i zkouška z cizího jazyka.

Slovinsko: Rozhodnutím ministra školství může být cizí jazyk vybrán jako jeden ze tří předmětů, jejichž znalost se ověřuje v externích zkouškách na konci povinného vzdělávání.

Spojené království (ENG/WLS/NIR): Uvedené informace vycházejí z hodnocení při GCSE (*General Certificate of Secondary Education*), tj. zkoušek skládaných z jednotlivých předmětů, jež vedou k získání kvalifikace. Žáci si vybírají ze souboru předmětů, který může, ale nemusí, zahrnovat i cizí jazyk. Hodnocení provádějí nezávislé subjekty, jež certifikát GCSE vydávají, pod dohledem centrálních řídicích orgánů. Používají se různé metody hodnocení. Některé lze označit jako lineární (hodnocení probíhá na konci kurzu), kdežto jiné jako modulární (hodnocení je rozloženo do několika etap během kurzu). Někdy se interně hodnotí i to, jak žák plní zadané úkoly v průběhu výuky, a tato evaluace je externě řízena. Součástí všech systémů hodnocení je externě klasifikovaná závěrečná zkouška.

Norsko: Všichni žáci obdrží na konci povinného vzdělávání klasifikaci svého celkového studijního výkonu. Někteří žáci jsou rovněž vybráni, aby vykonali další písemné a ústní zkoušky, které jsou připraveny a klasifikovány centrálně (písemné zkoušky) a na místní úrovni (ústní zkoušky).

Vysvětlivka

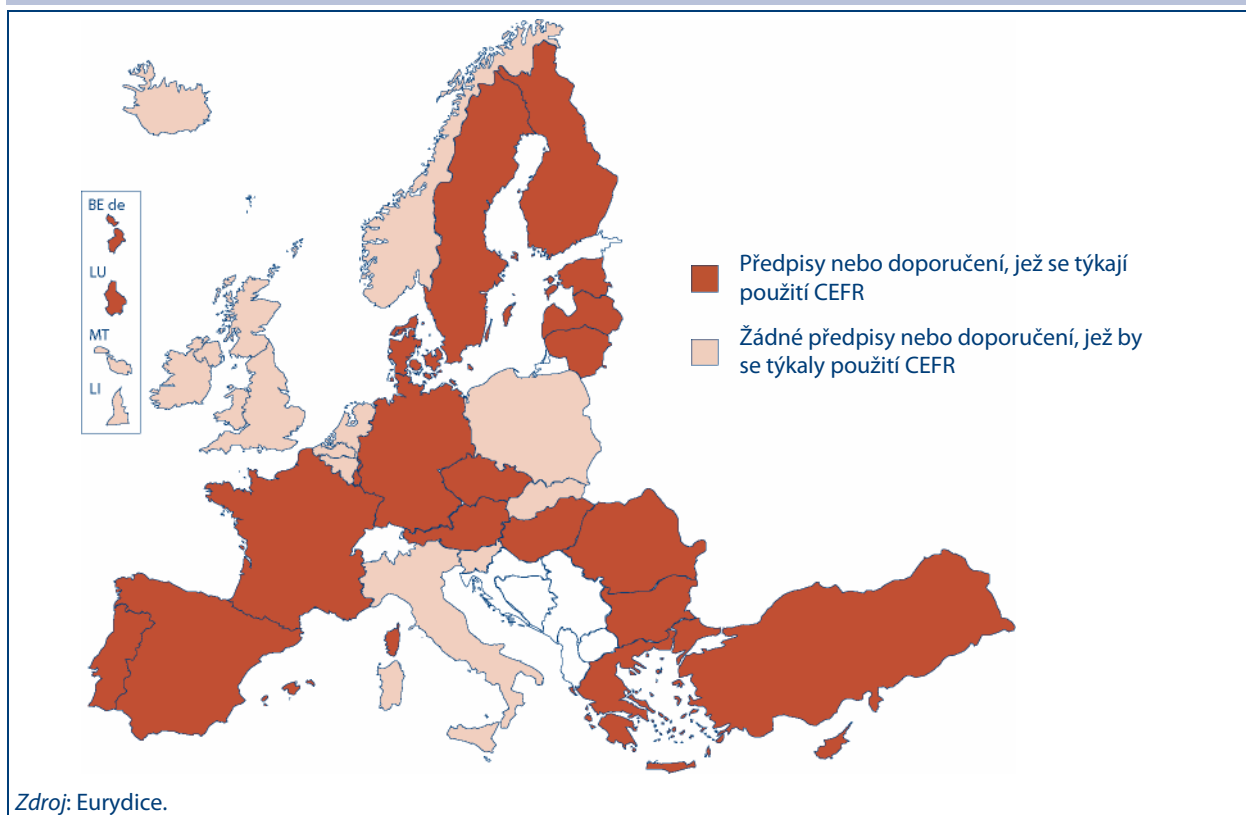
Denní povinné všeobecné vzdělávání se obvykle završuje ukončením všeobecného nižšího sekundárního vzdělávání (ISCED 2) nebo vzdělávání v rámci jednotné struktury (ISCED 1 a 2). Výjimku v tomto ohledu představuje Belgie, Bulharsko, Francie, Maďarsko, Nizozemsko (VWO a HAVO), Slovensko a Spojené království (Anglie, Wales a Severní Irsko), kde denní povinné všeobecné vzdělávání končí později (viz připravovaná publikace *Key Data on Education in Europe 2009*, obr. B1).

VĚTŠINA ZEMÍ VYDÁVÁ PŘEDPISY NEBO DOPORUČENÍ, JEŽ SE TÝKAJÍ POUŽITÍ SPOLEČNÉHO EVROPSKÉHO REFERENČNÍHO RÁMCE PRO JAZYKY

Pomocí Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (*Common European Framework of Reference for Languages*) – CEFR, který v roce 2001 vypracovala Rada Evropy, se dají výsledky osvojování cizích jazyků hodnotit mezinárodně srovnatelným způsobem (viz vysvětlivka). Usnesení Rady Evropské unie z února roku 2002 doporučuje aplikaci CEFR při vytváření systémů, v jejich rámci se potvrzuje osvojení jazykových kompetencí ⁽²⁾.

Orgány školské správy ve většině evropských zemí se o CEFR zmiňují ve svých strategických koncepcích a dalších právně nezávazných dokumentech. Více než polovina zemí jde dále a vydává předpisy nebo doporučení, jež ukládají použít CEFR přímo jako nástroj hodnocení. Tyto země rovněž uvádějí, jakou úroveň zběhlosti v jazycích vymezenou v CEFR si mají studující do konce ISCED 1-3 osvojit. Orgány školské správy stanoví úroveň zběhlosti v souladu s postavením cizího jazyka ve vzdělávacím programu (tj. podle toho, zda je povinným nebo povinně volitelným předmětem) a v závislosti na tom, kdy se jeho výuka zahájila (obr. B1). Ve většině zemí jsou cíle, jež jsou vyjádřeny jako dosažení určité úrovně zběhlosti podle CEFR, poprvé stanoveny pro konec úrovně ISCED 1, ale v Dánsku, Německu, Estonsku, Řecku, Litvě a Maďarsku se takto vymezují až na úrovni ISCED 2.

Obr. E11: Využití Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (CEFR) jako nástroje hodnocení na úrovni ISCED 1 nebo ISCED 2, 2006/07

⁽²⁾ Usnesení Rady EU ze dne 14. února 2002 o podpoře jazykové rozmanitosti a osvojování jazyků v rámci realizace cílů Evropského dne jazyků 2001, OJ 2002/C 50/01.

Doplňující poznámky (obr. E11)

Španělsko: CEFR se nepoužívá jako nástroj hodnocení, ale je zmíněn v základním školském zákoně. Certifikáty, jež vydávají úředně uznané specializované jazykové školy, nicméně vycházejí z úrovní kompetencí uvedených v CEFR.

Itálie: Směrnice pro tvorbu vzdělávacího programu pro preprimární a primární úroveň, které vstoupily v platnost ve školním roce 2007/07, doporučují, aby se CEFR při hodnocení využíval.

Nizozemsko: CEFR se oficiálně nevyužívá jako nástroj hodnocení, ale výzkum, který zadalo Ministerstvo školství, kultury a vědy, se zabýval možností vztažení výsledků jazykových zkoušek k úrovním kompetencí dle CEFR.

Slovinsko: CEFR se od školního roku 2007/08 využívá jako nástroj hodnocení. Schválena byla i koncepce, která stanoví, jakou jazykovou kompetenci by si měl studující osvojit do konce jednotlivých úrovní ISCED, a ta byla do praxe zavedena rovněž od zmíněného školního roku.

Turecko: Úroveň ISCED 2 neexistuje. Má se za to, že celou jednotnou strukturu (v jejímž rámci se vzdělávají žáci ve věku 6 až 14 let) tvoří úroveň ISCED 1.

Vysvětlivka

Společný evropský referenční rámec pro jazyky (CEFR), který byl vytvořen Radou Evropy, stanovuje podmínky pro učení a výuku cizích jazyků a pro hodnocení dosažených znalostí. Jeho hlavním posláním je usnadnit transparentní a vzájemně srovnatelné jazykové vzdělávání a poskytování jazykových kvalifikací. Rámec uceleně popisuje kompetence, jejichž osvojení je předpokladem pro komunikaci v cizím jazyce, příslušné znalosti a dovednosti a situace a oblasti, v nichž dochází ke komunikaci. Tento rámec vymezuje šest úrovní zběhlosti (od základní A1 až po nejpokročilejší C2) a umožňuje měření pokroku, jehož studující a uživatelé cizích jazyků při jejich osvojování dosahují. Další informace a úplné znění CEFR je k dispozici ve více než 30 jazykových verzích na http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf.

GLOSÁŘ A STATISTICKÉ NÁSTROJE

I. KLASIFIKACE

Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání (ISCED 1997)

Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání (ISCED) je vhodným nástrojem pro sestavování mezinárodních statistik v oblasti vzdělávání. Zahrnuje dvě proměnné pro dvojné třídění: stupně a obory vzdělávání. K těmto základním hlediskům přistupují hlediska doplňková, a to všeobecně vzdělávací/odborné/předprofesní zaměření a orientace na další stupeň vzdělávání nebo na pracovní trh. Současná verze, ISCED 97 ⁽¹⁾, rozlišuje sedm úrovní vzdělávání.

ÚROVNĚ VZDĚLÁVÁNÍ VYMEZENÉ ISCED 97

ISCED vychází na základě empirických poznatků z předpokladu, že existuje několik hledisek, která umožňují přiřadit vzdělávací programy na jednotlivé úrovně vzdělávání. V závislosti na dané úrovni a typu vzdělávání je nutné stanovit hierarchii hlavních a vedlejších hledisek (typické kvalifikační předpoklady pro vstup na danou úroveň, minimální požadavky podmiňující vstup, minimální věk, kvalifikace pedagogů atd.).

ISCED 0: Preprimární vzdělávání

Preprimární vzdělávání je vymezeno jako první stupeň organizované výuky. Probíhá ve školách či střediscích a je určeno pro děti ve věku minimálně tří let.

ISCED 1: Primární vzdělávání

Vzdělávání této úrovně se zahajuje mezi čtvrtým až sedmým rokem života dítěte, je ve všech zemích povinné a zpravidla trvá pět až šest let.

ISCED 2: Nižší sekundární vzdělávání

Navazuje na základní vzdělávací programy předchozí úrovně, i když se výuka obvykle již více zaměřuje na jednotlivé vyučovací předměty. Završení této úrovně se obvykle kryje s koncem povinného vzdělávání.

ISCED 3: Vyšší sekundární vzdělávání

Tato úroveň většinou začíná na konci povinného vzdělávání. Žáci na tuto úroveň vstupují zpravidla ve věku 15 nebo 16 let. Obvykle musí mít určité vstupní kvalifikační předpoklady (dokončené povinné vzdělání) a vyhovět dalším minimálním vstupním požadavkům. Výuka je často více zaměřena na jednotlivé vyučovací předměty, než je tomu na úrovni ISCED 2. Vzdělávání na úrovni ISCED 3 obvykle trvá od dvou do pěti let.

ISCED 4: Vzdělávání navazující na sekundární, které není součástí terciárního vzdělávání

Tyto programy jsou na rozhraní mezi vyšším sekundárním a terciárním vzděláváním. Slouží k rozšíření znalostí absolventů úrovně ISCED 3. Typickým příkladem jsou programy, které mají žáky připravit na studium na úrovni 5, nebo programy, které je mají vybavit pro bezprostřední vstup na pracovní trh.

ISCED 5: Terciární vzdělávání (první stupeň)

Předpokladem přijetí do těchto programů je obvykle úspěšné završení úrovně ISCED 3 nebo 4. Na tuto úroveň patří studijní programy, které jsou do značné míry teoreticky zaměřené (typ A) a směřují k dalšímu vysokoškolskému vzdělávání, a profesně zaměřené studijní programy (typ B), které jsou zpravidla kratší než programy typu A a připravují absolventy pro přímý vstup na pracovní trh.

ISCED 6: Terciární vzdělávání (druhý stupeň)

Tato úroveň je vyhrazena pro studijní programy, které vedou k získání vyšší vědecké kvalifikace (Ph.D. nebo jiný doktorát).

(1) http://www.uis.unesco.org/ev.php?ID=3813_201&ID2=DO_TOPIC

II. DEFINICE

Centrální minimální vzdělávací program: Základní vzdělávací program společný pro všechny žáky bez ohledu na ► *typ vzdělávání a/nebo studijní zaměření*. Zahrnuje veškeré povinné vyučovací předměty, základní povinně volitelné vyučovací předměty určené ústředními (nebo nejvyššími příslušnými) orgány školské správy pro jeden ročník nebo určitý počet ročníků. Centrální minimální vzdělávací program je součástí ► *minimálního rozsahu poskytovaného vzdělávání*. Tyto termíny jsou synonyma v případě, že není zaveden ► *flexibilní vzdělávací program*.

Cizí jazyk: Jazyk, který se v obsahu vzdělávání vymezeném ústředními (nebo nejvyššími příslušnými) orgány školské správy považuje za ‚cizí‘ (či moderní). Tato definice vychází z pedagogických měřítek a nesouvisí s politickým postavením jazyků. Proto určité jazyky, které se z politického hlediska považují za ► *regionální nebo menšinové jazyky*, mohou být do vzdělávacího programu zařazeny jako cizí jazyky. Podobně některé vzdělávací programy mohou i určité ► *starověké jazyky* pokládat za cizí jazyky.

Cizí jazyk jako alternativní vyučovací předmět: Situace, kdy ústřední (nebo nejvyšší příslušné) orgány školské správy ponechávají školám a/nebo obcím možnost samostatně rozhodnout o tom, zda se bude cizí jazyk vyučovat místo jednoho nebo několika vyučovacích předmětů v rámci ► *minimálního rozsahu poskytovaného vzdělávání*. Tato autonomie přiznaná školám se může uplatnit jedině v případě zařazení jazyka (nikoli jiného vyučovacím předmětu) do učebního plánu. Jeho výuka obvykle zaujímá část časové dotace vymezené pro jiné vyučovací předměty, které tedy nejsou z učebního plánu zcela vyřazeny. Jestliže se školy nebo obce rozhodnou zajistit jazykovou výuku tímto způsobem, je povinná pro všechny žáky dané školy. Ústřední (nebo nejvyšší příslušné) orgány školské správy například vyžadují, aby v daném ročníku probíhala výuka dějepisu v rozsahu čtyři hodiny týdně, ale zároveň školám či obcím povolí vyčlenit část této čtyřhodinové dotace na výuku cizího jazyka. Jazyk v postavení alternativního vyučovacím předmětu se obvykle vyskytuje v učebních plánech v ročnících, kdy zajištění jeho výuky není (dosud) povinné, tj. v prvních ročnících primárního vzdělávání. Je proto důležité mít na paměti, že školám přiznaná autonomie je velice omezená, protože místo dalších povinných vyučovacích předmětů, které jsou součástí základního kurikula, se může vyučovat jedině jazyk.

CLIL: Akronym z anglického ‚Content and Language Integrated Learning‘ (integrované osvojování obsahu a jazyka, pozn.: v textu je zachována anglická zkratka), který se používá jako obecný termín označující veškeré typy dvojazyčného vzdělávání nebo vzdělávání založeného na kulturním začlenění. V podstatě značí to, že kromě samotné výuky cizích jazyků probíhá i výuka nejazykových předmětů v minimálně dvou různých jazycích.

Čtyři komunikační dovednosti: Komunikační dovednosti ve čtyřech oblastech: poslech (porozumění promluvě), mluvení (ústní projev), čtení (porozumění psanému textu) a psaní (písemný projev).

Děti-přistěhovalci: děti, které navštěvují školu v zemi, která není zemí původu jich samotných nebo jejich rodičů či prarodičů. Tato kategorie zahrnuje několik z právního hlediska odlišných postavení: uprchlíky, žadatele o azyl, děti migrujících pracovníků, děti státních příslušníků třetích zemí, kteří v dané zemi dlouhodobě pobývají na základě povolení k pobytu, děti pracovníků ze třetích zemí, kteří v dané zemi nepobývají dlouhodobě, děti, které na území daného státu pobývají nelegálně, a děti přistěhovaleckého původu, které nutně nepožívají výhod plynoucích ze specifických právních předpisů pro vzdělávání. Tato definice nezahrnuje jazykové menšiny, které v zemích sídlí více než dvě generace.

Protože se publikace *Klíčové údaje o výuce jazyků ve školách v Evropě* konkrétně zaměřuje na problematiku jazyků, ukazatele zahrnují jen cizojazyčné děti-přistěhovalce.

Flexibilní časová dotace: kurikulární dokumenty uvádějí pouze vyučovací předměty, jejichž výuka se musí zajistit, ale nestanoví jejich časové dotace. V takovém případě se mohou školy samostatně rozhodnout, jakou časovou dotaci vyčlení na výuku povinných vyučovacích předmětů.

Flexibilní vzdělávací program: soubor vyučovacích předmětů, jež musí školy a/nebo obce vybrat a zařadit do vzdělávací nabídky, aby tak zajistily ► *minimální rozsah poskytovaného vzdělávání*, který předepisují ústřední (nejvyšší příslušné) orgány školské správy. Mezi těmito vyučovacími předměty mohou, anebo nemusí být i jazyky. Rozlišujeme dvě možné alternativy:

1. vyučovací předměty zařazené do flexibilního vzdělávacího programu doplňují vyučovací předměty, které se vyučují v rámci ► *centrálního minimálního vzdělávacího programu*;
2. neexistuje centrálně předepsaný minimální obsah vzdělávání. Flexibilní vzdělávací program zahrnuje všechny vyučované předměty, ať již ty, jejichž výuku jednotlivé školy označí za povinnou, nebo ty, které jsou součástí souboru volitelných vyučovacích předmětů.

Jazyk jako povinně volitelný vyučovací předmět: situace, kdy školy (podle centrálního vzdělávacího programu) musí v souboru volitelných vyučovacích předmětů nabízet alespoň jeden cizí jazyk. Podle centrálního vzdělávacího programu si musí každý žák z tohoto souboru vybrat minimálně jeden vyučovací předmět (kterým nemusí být jazyk).

Jazyk jako povinný vyučovací předmět: Jazyk, který se vyučuje jako jeden z povinných vyučovacích předmětů ve vzdělávacím programu předepsaném ústředními (nejvyššími příslušnými) orgány školské správy. Tento vyučovací předmět musí studovat všichni žáci. Jestliže si jazyk (jazyky) vybrat nemohou, potom ten, který se učí, se označuje jako ► *konkrétní předepsaný cizí jazyk*. Tento pojem může figurovat v rámci ► *minimálního rozsahu poskytovaného vzdělávání* (společného všem žákům) nebo ve specifických vzdělávacích programech pro různé ► *typy vzdělávání a/nebo studijní zaměření*.

Jazyk státu: jazyk, který má status úředního jazyka v celé zemi. Kterýkoli jazyk státu je ► *úředním jazykem*.

Konkrétní předepsaný cizí jazyk: určitý cizí jazyk, jehož výuka je povinná pro všechny žáky (bez ohledu na ► *typ vzdělávání a/nebo studijní zaměření*), aniž by se jim nabízel výběr z jiných jazyků. O tom, který konkrétní jazyk musí žáci studovat, rozhodují ústřední (nebo nejvyšší příslušné) orgány školské správy.

Minimální rozsah poskytovaného vzdělávání: minimální vzdělávací program a/nebo minimální časový rozsah výuky, který je povinný pro všechny žáky a předepsaný pro jeden ročník nebo pro daný počet ročníků ústředními (nebo nejvyššími příslušnými) orgány školské správy bez ohledu na ► *typ vzdělávání nebo studijní zaměření*. V některých zemích zahrnuje ► *centrální minimální vzdělávací program* i ► *flexibilní vzdělávací program*.

Neteritoriální jazyk: jazyk, jímž „mluví občané určitého státu a který není totožný s jazykem či jazyky, jež používá zbylá část obyvatelstva dané země, ale který – ač tradičně používán na území daného státu – nemůže být jednoznačně přiřazen k určité konkrétní oblasti na tomto státním území“. (Definice vychází z Evropské charty regionálních či menšinových jazyků – *European Charter for Regional or Minority Languages*, Rada Evropy, 1992). Neteritoriálním jazykem je například romština.

Pilotní projekt: časově omezený experimentální projekt, který alespoň zčásti zavádějí a financují příslušné orgány školské správy. Tyto experimenty podléhají systematickému hodnocení.

Regionální nebo menšinový jazyk: jazyk, který „tradičně používají na určité části území daného státu občané tohoto státu, jež tvoří skupinu početně menší, než je zbytek obyvatelstva dané země“, a není ► *jazykem státu* v dané zemi. (Definice vychází z Evropské charty regionálních či menšinových jazyků – *European Charter for Regional or Minority Languages*, Rada Evropy, 1992). Zpravidla se jedná o jazyky skupin obyvatelstva s etnickými kořeny v příslušných oblastech nebo populací, které v těchto regionech sídlí po generace. Menšinové/regionální jazyky mohou mít status ► *úředního jazyka*, ale ten bude a priori omezen na oblast, v níž se používají.

Specializovaný učitel (cizích jazyků): učitel s aprobační bud' pro výuku dvou různých vyučovacích předmětů, z nichž jeden je cizí jazyk, nebo pouze pro výuku cizích jazyků.

Starověký jazyk: Jazyk, jehož výuka slouží jiným účelům než ‚komunikací‘ vzhledem k tomu, že se jím již v žádné zemi nemluví. K cílům výuky může patřit osvojení důkladnější znalosti kořenů moderního jazyka, který se z daného starověkého jazyka vyvinul, čtení a chápání původních textů starověké literatury a seznámení se s civilizací, která jazyk používala a má kulturní vazby na cílovou skupinu. *Starověký jazyk* nemá status ► *jazyka státu*, ► *úředního jazyka*, ► *regionálního nebo menšinového jazyka* ani ► *neteritoriálního jazyka*. V některých vzdělávacích programech se považuje za ► *cizí jazyk*.

Typ vzdělávání a/nebo studijní zaměření: V několika zemích si musí žáci na sekundární úrovni z různých alternativ zvolit studijní zaměření. V některých zemích si musí vybrat mezi různými typy škol, jako je například *Gymnasium*, *Realschule* atd. v Německu. Tyto typy škol se označují jako typy vzdělávání. V řadě dalších zemí si musí žáci zvolit studijní specializace, například literární či přírodovědná studia, které se označují jako studijní zaměření.

Učitel s širší aprobačí (vyučující cizí jazyky): učitel způsobilý vyučovat minimálně tři různé vyučovací předměty, z nichž alespoň jeden je cizí jazyk.

Učitel-univerzalista (nespecializovaný učitel): učitel s aprobačí pro výuku všech (nebo téměř všech) vyučovacích předmětů ve vzdělávacím programu včetně cizích jazyků. Těmto učitelům je svěřena výuka cizích jazyků bez ohledu na to, zda v této oblasti absolvovali nějakou přípravu.

Úřední jazyk: jazyk používaný k právním účelům a při výkonu veřejné správy v přesně vymezené oblasti daného státu. Úřední status může být omezen na část území státu nebo platit na celém státním území. Veškeré ► *jazyky státu* jsou úředními jazyky, ale ne všechny jazyky se statusem úředního jazyka musí být nezbytně jazyky státu (například dánština, která má status úředního jazyka v Německu, je ► *regionální nebo menšinový jazyk*, nikoli jazyk státu).

Výuka cizího jazyka se zavádí: nový právní předpis o výuce cizích jazyků se nemůže okamžitě zavést ve všech školách, takže se školám dá k dispozici určitý čas na to, aby se postupně přizpůsobily požadavkům, jež na ně tento předpis klade.

III. DATABÁZE

Databáze Eurostatu

Sběr dat UOE (UNESCO/OECD/Eurostat) je nástrojem, jehož pomocí tyto tři organizace každým rokem společně shromažďují mezinárodně srovnatelné údaje o nejdůležitějších aspektech vzdělávacích systémů a využívají přitom převážně zdroje informací z oblasti veřejné správy. Údaje se shromažďují v souladu s klasifikací ISCED 97 a zahrnují celkový počet studujících, nově zapsané studující, absolventy, pedagogické pracovníky a výdaje na vzdělávání. Ve specifických rozpisích se údaje třídí podle úrovně vzdělávání, pohlaví, věku, typu vzdělávacího programu (všeobecně vzdělávací, odborný), formy studia (denní/s částečnou prezencí), typu instituce (veřejná/soukromá), oboru studia a státní příslušnosti.

Údaje o účasti na jazykové výuce a o počtu osvojovaných jazyků ve vzdělávacích systémech na úrovních vzdělávání ISCED 1, 2 a 3 byly převzaty z dotazníku Eurostatu zaměřeného na cizí jazyky (specifické tabulky Eurostatu v rámci sběru dat UNESCO/OECD/Eurostat o systémech vzdělávání a odborné přípravy). Cílem dotazníku je měřit míru výuky jazyků v rámci formálního vzdělávání, jak se chápe v kontextu sběru dat UOE, tj. vyhodnotit, do jaké míry se během vzdělávání/odborné přípravy nabízí výuka **mluvených živých jazyků** a jaký je s nimi zajištěn kontakt, což je předpokladem mobility. Starořečtina, latina, esperanto a znakové jazyky se proto neberou v úvahu.

Sběr dat zahrnuje všechny moderní cizí jazyky (včetně všech 23 úředních jazyků EU), které se vyučují jako **‘cizí jazyky’**. V úvahu se berou vzdělávací programy zpracované ústředními orgány školské správy v jednotlivých zemích, které pro danou zemi definují jazyky jako ‘cizí’. Regionální jazyky se započítávají v případě, že se ve vzdělávacím programu pokládají za alternativu cizích jazyků (probíhá-li tedy jejich výuka ve stejnou dobu).

Údaje převzaté ze sběru dat UOE byly převážně získány ze souboru UOE 2007, který zahrnuje údaje o počtu studujících ve školním roce 2005/06. Časové řady vycházejí z údajů, jež jsou k dispozici v databázi UOE spravované Eurostatem.

Databáze PISA

PISA (Program pro mezinárodní hodnocení žáků): mezinárodní výzkum, který se provádí pod záštitou OECD ve více než 40 zemích celého světa včetně většiny zemí, které jsou zapojeny do Programu celoživotního učení EU. Cílem průzkumu je měřit úroveň výkonu 15letých žáků v oblasti čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti. Hodnocení se realizuje ve tříletých cyklech; konkrétně se jednalo o průzkumy PISA 2000, PISA 2003 a PISA 2006 (který sloužil jako podklad pro tuto publikaci) a v současné době se připravuje další hodnocení, které proběhne v roce 2009.

Ze zemí, jež se zapojily do sítě Eurydice, se sběru dat v rámci průzkumu PISA 2006 neúčastnil Kypr a Malta.

Kromě měření vzdělávacích výsledků (pomocí testů ze čtení, matematiky a přírodovědného obsahu) jsou součástí průzkumu i dotazníky pro žáky a ředitele škol ke zjištění proměnných, jež souvisejí s rodinným zázemím a školním prostředím a mohou pomoci zjištěné skutečnosti objasnit. Právě tyto dotazníky sloužily k sestavení čtyř ukazatelů, které se objevují v této publikaci.

Výzkum je založen na reprezentativních vzorcích 15letých žáků, které vybraly jejich sekundární školy. Vzdělávání na jednotlivých školách může trvat více nebo méně ročníků v závislosti na vzdělávacích programech pro úroveň ISCED 2 a/nebo 3, nebo v některých případech dokonce pro úroveň ISCED 1.

PŘÍLOHA

Obr. B6 a B7: Postavení vzdělávání typu CLIL a nabízených vyučovacích jazyků v primárním a všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07

Vysvětlivka

Tabulka uvádí ty jazyky, které se jako vyučovací jazyky ve vzdělávání typu CLIL používají nejčastěji. Nemusí však nutně podávat zcela vyčerpávající přehled všech možností.

V některých zemích se vzdělávání typu CLIL nabízí na různých úrovních vzdělávání v závislosti na používaných vyučovacích jazycích. Odchyly jsou označeny hvězdičkou.

Země	Organizace vzdělávání typu CLIL	Výuka ve dvou různých jazycích		Úroveň ISCED
		Status jazyka	Názvy příslušných jazyků	
BE fr	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	francouzština-angličtina	1-3
	●	1 jazyk státu + 1 jazyk státu	francouzština-nizozemština / francouzština-němčina	1-3
BE de	●	1 jazyk státu + 1 jazyk státu	němčina-francouzština	1-3
BE nl	⊗			
BG	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	bulharština-angličtina / bulharština-francouzština / bulharština-němčina / bulharština-španělština / bulharština-ruština / bulharština-italština	3
CZ	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	čeština-angličtina / čeština-francouzština / čeština-italština / čeština-němčina / čeština-španělština	1, 2 a 3
DK	⊗			
DE	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	němčina-angličtina / němčina-francouzština / němčina-španělština / němčina-italština / němčina-ruština	1-3
EE	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	estonština-angličtina / estonština-francouzština / estonština-němčina	2 a 3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk, který nemá status úředního jazyka	estonština-ruština	1-3
EL	⊗			

- vzdělávání typu CLIL jako součást běžného vzdělávání
- vzdělávání typu CLIL v rámci pilotních projektů
- ⊗ vzdělávání typu CLIL neexistuje

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Belgie (BE nl): Vzdělávání typu CLIL v kombinacích nizozemština/francouzština (ISCED 2-3) a nizozemština/angličtina (ISCED 3) od školního roku 2007/08 probíhá v rámci pilotních projektů.

Česká republika: Mimo všeobecně-vzdělávacích sekundárních škol zřízených ve spolupráci se zahraničními partnery, které fungují od roku 1990, školský zákon z roku 2004 umožňuje všem školám zavést CLIL na kterémkoli stupni za předpokladu, že přitom dodrží určité podmínky.

Země	Organizace vzdělávání typu CLIL	Výuka ve dvou různých jazycích		Úroveň ISCED
		Status jazyka	Názvy příslušných jazyků	
ES	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	španělština-angličtina / španělština-francouzština / španělština-italština / španělština-němčina / španělština-portugalština	1-3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk, který nemá status úředního jazyka	španělština-baskičtina / španělština-katalánština / španělština-valencijština / španělština-galicijština	1-3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk se statusem úředního jazyka + 1 alochtonní jazyk	španělština-baskičtina-angličtina nebo francouzština nebo němčina / španělština-katalánština-angličtina nebo francouzština nebo němčina / španělština-valencijština-angličtina nebo francouzština nebo němčina / španělština-galicijština-angličtina nebo francouzština nebo němčina	1-3
FR	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	francouzština-němčina / francouzština-angličtina / francouzština-španělština / francouzština-italština / francouzština-nizozemština / francouzština-portugalština / francouzština-ruština / francouzština-japonština / francouzština-čínština / francouzština-arabština / francouzština-švédština / francouzština-polština / francouzština-dánština	1-3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk, který nemá status úředního jazyka	francouzština-baskičtina / francouzština-katalánština / francouzština-bretonština / francouzština-korsičtina* / francouzština-okcitanština- <i>Langue d'Oc</i> *	1-3 *(1 a 2)
IE	●	1 jazyk státu + 1 jazyk státu	angličtina-irská gaelština	1-3
	○	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	angličtina/irská gaelština-francouzština, angličtina/irská gaelština-němčina, angličtina/irská gaelština-italština, angličtina/irská gaelština-španělština	1
IT	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk se statusem úředního jazyka	italština-francouzština / italština-němčina	1-3
	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	italština-španělština	1-3
	○	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk se statusem úředního jazyka	italština-francouzština / italština-němčina	1-3
	○	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	italština-angličtina / italština-španělština	1-3
CY	⊗			
LV	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	lotyština-angličtina / lotyština-francouzština / lotyština-němčina	1-3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk, který nemá status úředního jazyka	lotyština-polština / lotyština-estonština / lotyština-litevština / lotyština-ukrajinština / lotyština-ruština / lotyština-běloruština*	1-3 *1 a 2
	●	1 jazyk státu + 1 neteritoriální jazyk	lotyština-romština / lotyština-jidiš	1 a 2
	●	1 menšinový/regionální jazyk, který nemá status úředního jazyka + 1 alochtonní jazyk	ruština-němčina / ruština-angličtina	3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový jazyk + 1 alochtonní jazyk	lotyština-ruština-angličtina nebo němčina	3
LT	○	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	litevština-angličtina / litevština-francouzština / litevština-němčina	1-3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk, který nemá status úředního jazyka	litevština-ruština	1-3
LU	●	1 jazyk státu + 1 jazyk státu	lucemburština-němčina	1 a 2
	●	1 jazyk státu + 1 jazyk státu	lucemburština-francouzština	3

● vzdělávání typu CLIL jako součást běžného vzdělávání ○ vzdělávání typu CLIL v rámci pilotních projektů

⊗ vzdělávání typu CLIL neexistuje

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Irsko: CLIL se organizuje na úrovni ISCED 1 v rámci Iniciativy pro výuku moderních jazyků v primárních školách (*Modern Languages in Primary Schools Initiative – MLPSI*). Vyučovacími jazyky ve školách mohou být angličtina nebo irská gaelština a alochtonní jazyk.

Země	Organizace vzdělávání typu CLIL	Výuka ve dvou různých jazycích		Úroveň ISCED
		Status jazyka	Názvy příslušných jazyků	
HU	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	maďarština-angličtina / maďarština-němčina / maďarština-francouzština / maďarština-ruština	1-3
	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	maďarština-činština	1-2
	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	maďarština-španělština / maďarština-italština / maďarština-slovenština	3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk, který nemá status úředního jazyka	maďarština-slovenština / maďarština-chorvatština / maďarština-rumunština / maďarština-němčina / maďarština-bulharština	1-3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk, který nemá status úředního jazyka	maďarština-srbština / maďarština-slovinština	1-2
MT	●	1 jazyk státu + 1 jazyk státu	maltština-angličtina	1-3
NL	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	nizozemština-angličtina	1-3
	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	nizozemština-němčina	2-3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk se statusem úředního jazyka + 1 alochtonní jazyk	nizozemština-fríština-angličtina	1
AT	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	němčina-italština	1
			němčina-angličtina / němčina-francouzština	1-3
			němčina-španělština	3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk se statusem úředního jazyka	němčina-chorvatština / němčina-maďarština / němčina-slovinština / němčina-čeština / němčina-slovenština	1-3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk se statusem úředního jazyka + 1 alochtonní jazyk	němčina + chorvatština + angličtina / němčina + maďarština + angličtina	1-3
			němčina + slovinština + angličtina	3
			němčina + slovinština + italština	2-3
PL	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	polština-angličtina / polština-němčina / polština-francouzština / polština-španělština	2 a 3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk, který nemá status úředního jazyka	polština-běloruština / polština-němčina / polština-litevština / polština-slovenština / polština-kašubština / polština-ukrajinština / polština-rusínština	1-3
	●	1 jazyk státu + 1 neteritoriální jazyk	polština-romština	1
PT	○	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	portugalština-angličtina/ portugalština-francouzština	2 a 3

- vzdělávání typu CLIL jako součást běžného vzdělávání
- vzdělávání typu CLIL v rámci pilotních projektů
- ⊗ vzdělávání typu CLIL neexistuje

Zdroj: Eurydice.

Doplňující poznámky

Maďarsko: Vzdělávání typu CLIL v maďarštině/činštině se bude na úrovni ISCED 1-3 nabízet od školního roku 2008/09.

Nizozemsko: Vzdělávání typu CLIL v nizozemštině a němčině v současné době nabízí jedna škola blízko německé hranice.

Polsko: Vzdělávání typu CLIL v případě kombinace '1 jazyk státu + jeden alochtonní jazyk' poskytují na úrovni ISCED 1 jen dotované soukromé školy.

Švédsko: Některé školy pilotně zavádějí vzdělávání typu CLIL a vybírají si jazyk, na který se kromě švédštiny chtějí zaměřit.

Země	Organizace vzdělávání typu CLIL	Výuka ve dvou různých jazycích		Úroveň ISCED
		Status jazyka	Názvy příslušných jazyků	
RO	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	rumunština-angličtina / rumunština-francouzština / rumunština-němčina / rumunština-italština / rumunština-španělština	3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk se statusem úředního jazyka	rumunština-maďarština / rumunština-němčina / rumunština- ukrajinština / rumunština-srbština / rumunština-slovenština / rumunština-čeština / rumunština-chorvatština	1-3
SI	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk se statusem úředního jazyka	slovinština-maďarština / slovinština-italština	1-3
SK	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	slovenština-angličtina / slovenština-němčina / slovenština- francouzština / slovenština-španělština / slovenština-italština	2 a 3
FI	●	1 jazyk státu + 1 jazyk státu	finština-švédština	1-2
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk se statusem úředního jazyka	finština-laponština (sámština)	1 a 2
	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	finština-francouzština / finština-angličtina / finština-němčina / finština-ruština	1-3
SE	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	švédština-angličtina	1-3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk se statusem úředního jazyka	švédština-laponština (sámština) / švédština-finština	1-3
	○	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	švédština-angličtina	1-2
UK-ENG	●	1 jazyk státu + 1 alochtonní jazyk	angličtina-francouzština / angličtina-němčina / angličtina- španělština	1-3
UK-WLS	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk se statusem úředního jazyka	angličtina-velština	1-3
UK-NIR	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk, který nemá status úředního jazyka	angličtina-irská gaelština	1-3
UK-SCT	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk se statusem úředního jazyka	angličtina-skotská gaelština	1-3
IS	⊗			
LI	⊗			
NO	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk se statusem úředního jazyka	norština-laponština (sámština)	1-3
	●	1 jazyk státu + 1 menšinový/regionální jazyk, který nemá status úředního jazyka	norština-finština	1-3
TR	⊗			

- vzdělávání typu CLIL jako součást běžného vzdělávání
- vzdělávání typu CLIL v rámci pilotních projektů
- ⊗ vzdělávání typu CLIL neexistuje

Zdroj: Eurydice.

SEZNAM OBRÁZKŮ

A: Širší souvislosti

Obr. A1:	Úřední jazyky států a regionální nebo menšinové jazyky se statutem úředního jazyka v Evropě, 2007	18
Obr. A2:	Podíl 15letých žáků, kteří uvádějí, že doma mluví převážně jiným než vyučovacím jazykem, 2005/06	20
Obr. A3:	Podíl 15letých žáků-přistěhovalců (jejichž rodiče se narodili v zahraničí) a podíl stejně starých žáků, kteří uvádějí, že doma mluví převážně jazykem, jenž není vyučovacím jazykem ani jedním z úředních či autochtonních jazyků země, 2005/06	22
Obr. A4:	Podíl 15letých žáků, kteří uvádějí, že doma mluví převážně vyučovacím jazykem nebo jiným než vyučovacím jazykem, v členění podle typu oblasti, v níž sídlí jejich škola, 2005/06	23
Obr. A5:	Podíl 15letých žáků, kteří navštěvují školu, v níž minimálně 20 % zapsaných žáků uvádí, že doma mluví převážně jiným než vyučovacím jazykem, 2005/06	25

B: Organizace výuky

Obr. B1:	Počet vyučovaných cizích jazyků a délka této výuky v preprimárním, primárním a všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07	28
Obr. B2:	Pravomoc škol poskytovat výuku cizích jazyků z vlastní iniciativy v rámci minimálního rozsahu poskytovaného preprimárního, primárního a všeobecného sekundárního vzdělávání, 2006/07	32
Obr. B3:	Změny věku zahájení výuky prvního povinného cizího jazyka a délka této výuky v preprimárním, primárním a všeobecném sekundárním vzdělávání v letech 1984, 1994, 2003 a 2007	35
Obr. B4:	Výuka dvou cizích jazyků ve vzdělávacím programu pro preprimární, primární a všeobecné sekundární vzdělávání, 2006/07	38

B: Organizace výuky (pokračování)

Obr. B5:	Věk zahájení výuky cizích jazyků v rámci pilotního projektu a délka této výuky v preprimárním, primárním nebo všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07	39
Obr. B6:	Vzdělávání typu CLIL v primárním a všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07	41
Obr. B7:	Status cílových jazyků, v nichž probíhá výuka typu CLIL v primárním a všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07	42
Obr. B8:	Kritéria založená na hodnocení znalostí při přijímání k primárnímu a všeobecnému sekundárnímu vzdělávání typu CLIL, 2006/07	44
Obr. B9:	Povinné cizí jazyky předepsané ústředními orgány školské správy (denní povinné vzdělávání), 1982/83, 1992/93, 2002/03 a 2006/07	46
Obr. B10:	Konkrétní cizí jazyky v primárním nebo všeobecném sekundárním vzdělávání podle dokumentů vydávaných ústředními správními orgány, 2006/07	48
Obr. B11:	Konkrétní regionální a/nebo menšinové jazyky v primárním nebo všeobecném sekundárním vzdělávání podle dokumentů vydávaných ústředními správními orgány, 2006/07	51
Obr. B12:	Starověké jazyky ve vzdělávacím programu pro všeobecné sekundární vzdělávání, 2006/07	53

C: Účast na výuce

Obr. C1:	Procentní podíl všech žáků podle počtu osvojovaných cizích jazyků, primární vzdělávání (ISCED 1), 2005/06	55
Obr. C2:	Procentní podíl žáků podle počtu osvojovaných cizích jazyků, všeobecné sekundární vzdělávání (ISCED 2 a 3), 2005/06	57
Obr. C3:	Vývoj v procentním podílu všech žáků podle počtu osvojovaných cizích jazyků, primární vzdělávání (ISCED 1), 2001/02, 2003/04 a 2005/06	60
Obr. C4:	Procentní podíl všech žáků na úrovni primárního vzdělávání (ISCED 1), kteří se učí angličtinu, němčinu a/nebo francouzštinu. Země, v nichž je některý z těchto jazyků nejčastěji osvojovaným jazykem, 2005/06	62

C: Účast na výuce (pokračování)

Obr. C5:	Vývoj v podílu všech žáků, kteří se učí angličtinu, primární vzdělávání (ISCED 1), 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05 a 2005/06	64
Obr. C6:	Průměrný počet osvojovaných cizích jazyků na žáka, všeobecné sekundární vzdělávání (ISCED 2 a 3), 2005/06	66
Obr. C7:	Nejčastěji vyučované cizí jazyky a procento žáků, kteří se je učí, všeobecné sekundární vzdělávání (ISCED 2 a 3), 2005/06	67
Obr. C8:	Procento žáků, kteří se učí angličtinu, francouzštinu, němčinu, španělštinu a ruštinu, všeobecné sekundární vzdělávání (ISCED 2 a 3), 2005/06	70
Obr. C9:	Procento jiných cizích jazyků kromě němčiny, angličtiny, španělštiny, francouzštiny a ruštiny, které se učí žáci ve všeobecném sekundárním vzdělávání (ISCED 2 a 3), ve vztahu ke všem jazykům osvojovaným na těchto úrovních vzdělávání, 2005/06	72
Obr. C10:	Vývoj v podílech žáků učících se angličtinu, němčinu a francouzštinu ve všeobecném sekundárním vzdělávání (ISCED 2 a 3), 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05 a 2005/06	74

D: Učitelé

Obr. D1:	Doporučené kvalifikace učitelů cizích jazyků v primárním vzdělávání, 2006/07	77
Obr. D2:	Doporučené kvalifikace učitelů cizích jazyků ve všeobecném nižším sekundárním vzdělávání, 2006/07	79
Obr. D3:	Míra oborové specializace u učitelů cizích jazyků v primárním a/nebo všeobecném nižším sekundárním vzdělávání, 2006/07	80
Obr. D4:	Minimální délka přípravného vzdělávání specializovaných učitelů cizích jazyků nebo učitelů s širší aprobací pro primární a/nebo všeobecné nižší sekundární vzdělávání, 2006/07	82
Obr. D5:	Doporučení k obsahu přípravného vzdělávání učitelů cizích jazyků v primárním a/nebo všeobecném nižším sekundárním vzdělávání, 2006/07	83
Obr. D6:	Kvalifikace potřebné pro výkon učitelské profese v oblasti CLIL v primárním vzdělávání (ISCED 1) a ve všeobecném sekundárním vzdělávání (ISCED 2 a 3), 2006/07	85

E: Proces výuky

Obr. E1:	Relativní priorita cílů při osvojování čtyř komunikačních dovedností ve vzdělávacích programech pro výuku cizích jazyků, denní povinné všeobecné vzdělávání, 2006/07	87
Obr. E2:	Vývoj doporučené hodinové dotace pro povinnou výuku cizích jazyků v typickém ročníku v primárním a denním povinném všeobecném sekundárním vzdělávání, 2002/03 a 2006/07	90
Obr. E3:	Doporučená celková minimální hodinová dotace na výuku cizích jazyků jako povinného předmětu v primárním a denním povinném všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07	93
Obr. E4:	Vztah mezi doporučenou celkovou minimální hodinovou dotací na výuku prvního povinného cizího jazyka a počtem let, do nichž je tato výuka rozložena během denního povinného všeobecného vzdělávání, 2006/07	96
Obr. E5:	Doporučená minimální hodinová dotace v typickém ročníku pro výuku prvního, druhého a třetího cizího jazyka jako povinného vyučovacího předmětu v denním povinném všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07	98
Obr. E6:	Minimální časová dotace cizích jazyků jako povinného vyučovacího předmětu vyjádřená jako podíl minimální celkové vyučovací doby v primárním a denním povinném všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07	100
Obr. E7:	Předpisy nebo doporučení, jež se týkají maximálního počtu žáků na třídu v primárním a denním povinném všeobecném sekundárním vzdělávání, 2006/07	102
Obr. E8:	Způsoby pomoci při osvojování vyučovacího jazyka, která se poskytuje cizojazyčným dětem-přistěhovalcům v denním povinném všeobecném vzdělávání, 2006/07	104
Obr. E9:	Údaje o cizích jazycích na vysvědčení vydávaném na konci denního povinného všeobecného vzdělávání, 2006/07	105
Obr. E10:	Způsoby hodnocení znalosti cizích jazyků, jež se uvádí na vysvědčení vydávaném všem žákům po ukončení denního povinného všeobecného vzdělávání, 2006/07	107
Obr. E11:	Využití Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (CEFR) jako nástroje hodnocení na úrovni ISCED 1 nebo ISCED 2, 2006/07	108

PODĚKOVÁNÍ

VÝKONNÁ AGENTURA PRO VZDĚLÁVÁNÍ, KULTURU A AUDIOVIZUÁLNÍ OBLAST

P9 EURYDICE

Avenue du Bourget 1 (BU 29)

B-1140 Brussels

(<http://www.eurydice.org>)

Odpovědná redaktorka

Arlette Delhaxhe

Autorky

Nathalie Baïdak (koordinace), Teodora Parveva

Překlad do češtiny

Helena Čermáková

Redakce českého překladu

Stanislava Brožová, Jana Halamová

Design a grafika

Patrice Brel

Koordinátorka výroby

Gisèle De Lel

Externí odborník a spoluautor

Arnaud Desurmont, Maria Pafili

EUROSTAT (ODDĚLENÍ VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURY)

Konstrukce ukazatelů z databáze Eurostatu

získané sběrem dat o výuce jazyků

Jean-Louis Mercy, Lene Mejer, Georgeta Istrate, Tomas Uhlar, Amedeo Bidoli

B. NÁRODNÍ ODDĚLENÍ EURYDICE

BELGIQUE / BELGIË

Unité francophone d'Eurydice
Ministère de la Communauté française
Direction des Relations internationales
Boulevard Léopold II, 44 – Bureau 6A/002
1080 Bruxelles
Příspěvek oddělení: společná odpovědnost

Eurydice Vlaanderen / Internationale Projecten
Ministerie Onderwijs en Vorming
Hendrik Consciencegebouw 7C10
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel
Příspěvek oddělení: Isabelle Erauw (Podpora strategické politiky), Ann Van Driessche and Guy Stoffelen (Personální odbor), Hugo Van Heeswijck (kurikulum) – Vlámské ministerstvo školství a odborné přípravy

Eurydice-Informationsstelle der Deutschsprachigen Gemeinschaft
Agentur für Europäische Bildungsprogramme VoG
Gospertstrasse 1
4700 Eupen
Příspěvek oddělení: Leonhard Schiffers (odborník)

BULGARIA

Eurydice Unit
European Integration and International Organisations Division
European Integration and International Cooperation Department
Ministry of Education and Science
2A, Kniaz Dondukov Blvd.
1000 Sofia
Příspěvek oddělení: Irina Dusheva-Vasseva (odbornice na výuku cizích jazyků, politika všeobecného vzdělávání, Ministerstvo školství a vědy)

ČESKÁ REPUBLIKA

Eurydice Unit
Institute for Information on Education
Senovážné nám. 26
P.O. Box č.1
110 06 Praha 1
Příspěvek oddělení: Stanislava Brožová, Andrea Lajdová; Irena Mašková (odbornice)

DANMARK

Eurydice Unit
CIRIUS
Fiolstræde 44
1171 København K
Příspěvek oddělení: Camilla Crone Jensen

DEUTSCHLAND

Eurydice-Informationsstelle des Bundes
EU-Büro des Bundesministeriums für Bildung und Forschung (BMBF)
PT-DLR
Carnotstr. 5
10587 Berlin

Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat der Kultusministerkonferenz
Lennéstrasse 6
53113 Bonn
Příspěvek oddělení: Brigitte Lohmar

EESTI

Eurydice Unit
SA Archimedes
Koidula 13A
10125 Tallinn
Příspěvek oddělení: Kristi Mere (odborník, Centrum pro národní zkoušky a kvalifikace)

ÉIRE / IRELAND

Eurydice Unit
Department of Education and Science
International Section
Marlborough Street
Dublin 1
Příspěvek oddělení: společná odpovědnost

ELLÁDA

Eurydice Unit
 Ministry of National Education and Religious Affairs
 Directorate of European Union
 Section C 'Eurydice'
 37 Andrea Papandreou Str. (Office 2168)
 15180 Maroussi (Attiki)
 Příspěvek oddělení: Athina Plessa-Papadaki
 (Ředitelka pro záležitosti Evropské unie),
 Nikos Papamanolis (Eurydice)

ESPAÑA

Unidad Española de Eurydice
 Centro de Investigación y Documentación Educativa
 (CIDE) – MEPSYD
 c/General Oraa 55
 28006 Madrid
 Příspěvek oddělení: Flora Gil Traver;
 odbornice: Carmen Morales Gálvez

FRANCE

Unité française d'Eurydice
 Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement
 supérieur et de la Recherche
 Direction de l'évaluation, de la prospective et de la
 performance
 Mission aux relations européennes et internationales
 61-65, rue Dutot
 75732 Paris Cedex 15
 Příspěvek oddělení: Nadine Dalsheimer; odborník:
 François Monnanteuil

ÍSLAND

Eurydice Unit
 Ministry of Education, Science and Culture
 Office of Evaluation and Analysis
 Sölvhólgötu 4
 150 Reykjavík
 Příspěvek oddělení: Maria Gunnlaugsdóttir

ITALIA

Unità italiana di Eurydice
 Agenzia Nazionale per lo Sviluppo dell'Autonomia
 Scolastica (ex INDIRE)
 Ministero della Pubblica Istruzione
 Ministero dell'Università e della Ricerca
 Palazzo Gerini
 Via Buonarroti 10
 50122 Firenze
 Příspěvek oddělení: Alessandra Mochi;
 odbornice: Giovanna Occhipinti (inspektorka)

KYPROS

Eurydice Unit
 Ministry of Education and Culture
 Kimonos and Thoukydidou
 1434 Nicosia
 Příspěvek oddělení: Christiana Haperi ve spolupráci s
 Odborem pro sekundární vzdělávání (Ministerstvo
 školství a kultury)

LATVIJA

Eurydice Unit
 LLP National Agency – Academic Programme Agency
 Blaumaņa iela 28
 1011 Riga
 Příspěvek oddělení: Jana Merzvinska a společná
 odpovědnost oddělení

LIECHTENSTEIN

Informationsstelle Eurydice
 Schulamt
 Austrasse 79
 9490 Vaduz
 Příspěvek oddělení: Marion Steffens-Fisler

LIETUVA

Eurydice Unit
 Ministry of Education and Science
 A. Volano g. 2/7
 01516 Vilnius
 Příspěvek oddělení: Jolanta Spurgienė (koordinace);
 odborník: Stasė Skapienė (úředník Divize jazykového
 a uměleckého vzdělávání v Centru pro rozvoj
 vzdělávání)

LUXEMBOURG

Unité d'Eurydice
 Ministère de l'Éducation nationale et de la Formation
 professionnelle (MENFP)
 29, rue Aldringen
 2926 Luxembourg
 Příspěvek oddělení: Mike Engel

MAGYARORSZÁG

Eurydice Unit
 Ministry of Education and Culture
 Szalay u. 10-14
 1055 Budapest
 Příspěvek oddělení: Dóra Demeter (koordinace);
 odbornice: Márta Fischer

MALTA

Eurydice Unit
Directorate for Quality and Standards in Education
Ministry of Education, Culture, Youth and Sport
Floriana VLT 2000
Příspěvek oddělení: Raymond Camilleri (co-ordination); odborník: George Camilleri (školský úředník, Ředitelství pro kvalitu a standardy ve vzdělávání)

NEDERLAND

Eurydice Nederland
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Internationaal Beleid
IPC 2300 / Kamer 10.130
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
Příspěvek oddělení: Marja Beuk, Daphne de Wit, Chiara Wooning (Ministerstvo školství, kultury a vědy); Dick Takkenberg (Statistika Nizozemska)

NORGE

Eurydice Unit
Ministry of Education and Research
Department of Policy Analysis, Lifelong Learning and International Affairs
Akersgaten 44
0032 Oslo
Příspěvek oddělení: společná odpovědnost

ÖSTERREICH

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur – I/6b
Minoritenplatz 5
1014 Wien
Příspěvek oddělení: Michaela Haller, Maria Felberbauer

POLSKA

Eurydice Unit
Foundation for the Development of the Education System
LLP Agency
Mokotowska 43
00-551 Warsaw
Příspěvek oddělení: Anna Smoczynska, Joanna Kuzmicka; odborník: Marek Zajac

PORTUGAL

Eurydice Portuguese Unit
Ministry of Education
Office for Education Statistics and Planning
Av. 24 de Julho, 134 – 4º
1399-054 Lisboa
Příspěvek oddělení: Isabel Almeida, Guadalupe Magalhães, Rosa Fernandes; odbornice: Anália Gomes

ROMÂNIA

Eurydice Unit
National Agency for Community Programmes in the Field of Education and Vocational Training
Calea Serban Voda, no. 133, 3rd floor
Sector 4
040205 Bucharest
Příspěvek oddělení: společná odpovědnost

SLOVENIJA

Eurydice Unit
Ministry of Education and Sport
Department for Development of Education (ODE)
Masarykova 16/V
1000 Ljubljana
Příspěvek oddělení: Tatjana Plevnik, Zdravka Godunc

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Eurydice Unit
Slovak Academic Association for International Cooperation
Staré grunty 52
842 44 Bratislava
Příspěvek oddělení: společná odpovědnost

SUOMI / FINLAND

Eurydice Finland
Finnish National Board of Education
P.O. Box 380
00531 Helsinki
Příspěvek oddělení: společná odpovědnost

SVERIGE

Eurydice Unit
Ministry of Education and Research
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm
Příspěvek oddělení: společná odpovědnost

TÜRKIYE

Eurydice Unit
 MEB, Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB)
 Eurydice Birimi Merkez Bina Giriş
 Kat B-Blok NO 1 Kizilay
 06100 Ankara
 Příspěvek oddělení: Necip Özkan (Ředitel odboru),
 Osman Yıldırım Uğur, Bilal Aday, Dilek Güleçyüz

UNITED KINGDOM

Eurydice Unit for England, Wales and Northern
 Ireland
 National Foundation for Educational Research (NFER)
 The Mere, Upton Park
 Slough SL1 2DQ
 Příspěvek oddělení: Sigrid Boyd ve spolupráci
 s odborníkem z CILT (Národní centrum pro jazyky),
 CILT Cymru a CILT Severního Irska (NICILT)

UNITED KINGDOM (continued)

Eurydice Unit Scotland
 International Team
 Schools Directorate
 2B South
 Victoria Quay
 Edinburgh
 EH6 6QQ
 Příspěvek oddělení: Julie Anderson (Ředitelství pro
 školy, Skotská vláda)

KONTAKTNÍ MÍSTA EUROSTATU

Evropská komise – Eurostat
 Oddělení F4: Školská statistika
 Sídlo úřadu: Bech Buidling B3/434, 5 rue Alphonse Weicker, L-2721 Luxembourg

Národní kontaktní místa, která se podílela na přípravě dokumentu

BELGIQUE / BELGIË

Ministère de la Communauté française
 Direction des Relations Internationales
 Boulevard Léopold II, 44
 1080 Bruxelles
 Příspěvek: Nathalie Jauniaux

Department of Education and Training – Flemish
 Community (Belgium)
 Departmental Staff
 Koning Albert II-laan 15
 1210 Brussels
 Příspěvek: Ann Van Driessche

BULGARIA

Statistics of Social Activities Division
 NSI of Bulgaria
 2, P. Volov street
 1038 Sofia
 Příspěvek: Svilen Kateliev

ČESKÁ REPUBLIKA

Czech Statistical Office
 Institute for information on Education
 Senovážné nám. 26
 P.O.Box 1,
 110 06 Prague 1
 Příspěvek: Vladimír Hulík

DANMARK

Ministry of Education
 Frekeriksholms Kanal 25
 1220 København K
 Příspěvek: Julie Grunnet Hansen

Statistics Denmark
 Sejrøgade 11
 2100 København Ø
 Příspěvek: Leo Jensen

DEUTSCHLAND

Statistisches Bundesamt
Gustav-Stresemann-Ring 11
65189 Wiesbaden
Příspěvek: Christiane Krueger-Hemmer

EESTI

Statistical Office of Estonia
Endla 15
15174 Tallinn
Příspěvek: Tiit-Liisa Rummo-Laes

ÉIRE / IRELAND

Department of Education and Science
Marlborough Street
Dublin 1
Příspěvek: Gillian Golden

ELLÁDA

Ministry of National Education and Religious Affairs
Directorate of Planning and Operational Research
Andrea Papandreou 37
15180 Maroussi (Athens)
Příspěvek: Angelos Karagiannis

ESPAÑA

Ministerio de Educación y Ciencia
Plaza del Rey 6
28004 Madrid
Příspěvek: Jesus Ibáñez Milla

FRANCE

Ministère de l'Éducation nationale et Ministère de
l'Enseignement supérieur et de la Recherche
61 rue Dutot
75732 Paris Cedex 15
Příspěvek: Fabienne Rosenwald

ÍSLAND

Statistics Iceland
Education and Culture Statistics
Borgartuni 21a
150 Reykjavík
Příspěvek: Asta M. Urbancic

ITALIA

Ministry of Education
Statistical Office
Via Michele Carcani 61
00153 Roma
Příspěvek: Paola Di Girolamo

KYPROS

Statistics of Education
Michalakis Karaolis Street
1444 Nicosia
Příspěvek: Demetra Costa

LATVIJA

Central Statistical Bureau of Latvia
Lacpleša St. 1
1301 Rīga
Příspěvek: Anita Svarckopfa

LIECHTENSTEIN

Office of Economic Affairs
Příspěvek: Harry Winkler

LIETUVA

Education and Culture Statistics Division,
Statistics Lithuania
Gedimino av.29,
01500 Vilnius
Příspěvek: Daiva Marcinkeviciene

LUXEMBOURG

Ministère de l'Éducation nationale et de la
Formation professionnelle (MENFP)
29, rue Aldringen
2926 Luxembourg
Příspěvek: Jérôme Levy

MAGYARORSZÁG

Hungarian Central Statistical Office
Keleti Károly u. 5-7
1024 Budapest
Příspěvek: Katalin Janak

MALTA

National Statistics Office
Lascaris
Valletta
Příspěvek: Joslyn Magro Cuschieri

NEDERLAND

Statistics Netherlands
Education Statistics
P.O Box 4000
2270 JM Voorburg
Příspěvek: Dick Takkenberg

NORGE

Statistics Norway – SSB
 Division for Population and Education Statistics
 Oterveien 23
 2225 Kongsvinger
 Příspěvek: Terje Risberg

ÖSTERREICH

Statistik Austria
 Guglgasse 13
 1110 Wien
 Příspěvek: Wolfgang Pauli

POLSKA

Central Statistical Office Poland
 Al. Niepodleglosci 208
 00925 Warsaw
 Příspěvek: Chojnicka Malgorzata

PORTUGAL

Ministry of Education
 Office for Education Statistics and Planning
 Av. 24 de Julho 134 – 2°
 1399-054 Lisboa
 Příspěvek: Nuno Rodrigues

ROMÂNIA

National Institute of Statistics
 General Direction of Social Statistics
 16 Libertatii Boulevard
 70 542 Bucharest, Sector 5
 Příspěvek: Nicoleta Adamescu

SLOVENIJA

Statistical Office of Slovenia
 Vožarski Pot 12
 1000 Ljubljana
 Příspěvek: Tatjana Skrbec

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Statistical Office of the Slovak Republic
 Stare grunty 52
 842 44 Bratislava
 Příspěvek: Alžbeta Ferencíčová

SUOMI / FINLAND

Statistics Finland
 P.O. Box 4B
 00022 Finland
 Příspěvek: Mika Tuononen

SVERIGE

Statistiska centralbyran
 Statistics Sweden
 701 89 Örebro
 Příspěvek: Kenny Petersson

TÜRKIYE

Turkish Statistical Institute
 Education Statistics Team
 MEB Strateji Gelistirme Baskanligi
 Bakanliklar Ankara
 Příspěvek: Nilgün Duran

UNITED KINGDOM

dcsf
 International
 Department for children, schools and families
 Room W606
 Moorfoot
 Sheffield
 England S1 4PQ
 Příspěvek: Tony Clarke

EACEA; Eurydice; Eurostat

Klíčové údaje o výuce jazyků ve školách v Evropě

Vydání 2008

Brusel: Eurydice

2009 – 134 p.

(Klíčové údaje)

ISBN 978-92-9201-003-4 (anglická verze)

ISBN 978-92-9201-010-2 (česká verze)

DOI 10.2797/12061 (anglická verze)

DOI 10.2797/20732 (česká verze)

Deskriptory: výuka cizích jazyků, nabídka cizích jazyků, počet vyučovaných jazyků, jazyková rozmanitost, vyučovací předmět, vyučovací doba, regionální jazyk, menšinový jazyk, obsahově a jazykově integrované učení, student s cizím mateřským jazykem, jazykové dovednosti, certifikace, počet žáků ve třídě, institucionální autonomie, přípravné vzdělávání učitelů, srovnávací analýza, primární vzdělávání, sekundární vzdělávání, všeobecné vzdělávání, pilotní projekt, míra účasti na vzdělávání, statistická data, ESVO, Turecko, Evropská unie

